

AYDIN YILMAZKÖY YÖRESİ TAHTACILARINDA GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Ahu Zeynep DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Halkbilimi Bilim Dalı

Danışman:Dr. Öğretim Üyesi Derya ÖZCAN

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2019

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 154008017 No'lu öğrencisi Ahu Zeynep Duman'ın "Aydın Yılmazköy Yöresi Tahtacılarında Geçiş Dönemleri" adlı tezi 11 /06/ 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Derya Özcan	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Erhan Solmaz	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ersal	

Enstitü Müdürü

ÖZET
AYDIN YILMAZKÖY YÖRESİ TAHTACILARINDA GEÇİŞ
DÖNEMLERİ

Ahu Zeynep Duman

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2019

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Derya ÖZCAN

Merkezi Orta Asya olan Türk halkı, tarihi en eski milletlerden biridir. Türkler bu süreç içerisinde zengin bir kültürel miras oluşturmuş ve bunu kuşaktan kuşağa aktararak sahip oldukları kültürel kodları muhafaza etmişlerdir.

Türk kültürünün renklerinden biri olan Tahtacılar, büyük göçle Orta Asya'dan gelmişlerdir. Ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde dağınık hâlde bulunmaktadır. Konar-göçer bir yaşam tarzı süren Tahtacılar, yakın zamana kadar ağaç işçiliğiyle uğraştıkları için bu isimle anılırlar. Alevî-Türkmen zümrelerinden biri olan Tahtacılar, kapalı bir toplum olmuştur. Ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra yerleşik düzene geçip kapılarını dış dünyaya açmaya başlamışlardır.

Özgün bir kültüre sahip olan Tahtacılar, atalarından devraldıkları gelenek ve göreneklerini bugün de devam ettirmektedir. Bu kültürün önemli bir kısmını da insan hayatının geçiş dönemleri oluşturur. Tahtacılarda bu geçiş dönemleri etrafında birçok gelenek, inanç ve uygulama mevcuttur.

Bu çalışmada Aydın Yılmazköy yöresi geçiş dönemleri inanç ve uygulamaları ele alınmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde; çalışmanın konusu, amacı ve derlemede kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiş, Tahtacılar ve geçiş dönemleri hakkında literatür taraması yapılmıştır. Birinci bölümde; geçiş dönemlerinin ilki olan doğum ile ilgili inanç ve uygulamalar, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası alt başlıkları altında ele alınmıştır. İkinci bölümde; sünnet dönemi sünnet öncesi, sünnet sırası, sünnet sonrası, üçüncü bölümde; askerlik dönemi askerlik öncesi, askerlik sırası ve askerlik sonrası alt başlıkları altında çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise evlenme dönemi etrafında oluşturulan inanç ve uygulamalar, evlilik öncesi, evlilik sırası ve evlilik sonrası alt başlıkları altında incelenmiştir. Beşinci bölümde ise geçiş dönemlerinin sonuncusu olan ölüm, ölümü haber veren ve engelleyen inanç ve

uygulamalar, ölüm anında gözlemlenen inanç ve uygulamalar, ölünün defne hazırlanması, defin sırasında ve sonrasında gerçekleştirilen inanç ve uygulamalar, yas tutma ve başsağlığı ile ilgili inanç ve uygulamalar, ölüyü anma törenleri ile ilgili inanç ve uygulamalar alt başlıkları altında ele alınıp incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, çalışmaya dair genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmada Aydın Yılmazköy Tahtacılarının insan hayatının geçiş dönemleri etrafındaki inanç ve uygulamaları tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen somut verilerle, Türk kültür varlığını geleceğe taşımak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aydın, Tahtacılar, Alevîler, geçiş dönemleri, gelenekler

SUMMARY

THE TRANSITION PERIODS OF THE TAHTACILAR IN YILMAZKÖY, AYDIN PROVINCE.

Ahu Zeynep Duman

Department of Turkish Language and Literature

Uşak University, Institute of Social Sciences, June 2019

Supervisor: Assist. Prof. Derya ÖZCAN

The Turkish people, whose birth place was Central Asia, is one of the oldest nations in history. Throughout history, the Turks have created a rich cultural heritage and passed it on from generation to generation while maintaining their cultural codes.

The Tahtacılar, who is one of the colors of Turkish culture, came from Central Asia with great migration. They are scattered in the Mediterranean, Aegean and Marmara Regions in our country. The Tahtacılar who is famous with their nomadic lifestyle, have been called so because their livelihood depended on woodworking. The Tahtacılar who is one of the Alevî-Turkmen community, have been a closed society. However, after the proclamation of the Republic, they began to move to a permanent settlement and opened their doors to the outside world.

The Tahtacılar who own an original culture, have continued their traditions that they inherited from their ancestors. The transition periods of human life have contributed to the formation of this culture. There are many traditions, beliefs and practices around these transition periods.

In this study, we have addressed the beliefs and practices of The Tahtacılar of Yılmazköy around the transition periods of human life. The introduction contains the subject of the study, purpose and methods used in the study and literature review about Tahtacılar and their transitional periods. In the first chapter beliefs and practices related to birth which is the first of the transition periods are discussed under the headings of prenatal, birth order and postnatal period. The circumcision period, before the circumcision, circumcision order and after the circumcision are

discussed in the second chapter. In the third chapter the period of military service was discussed under the headings before, during and after the military service. In the fourth chapter, beliefs and practices around the marriage period are examined under the headings before marriage, during marriage and after marriage. In the fifth chapter we have examined death, which is the last of the transitional periods under the headings beliefs and practices that inform about death and prevent it, beliefs and practices observed at the time of death, preparation of the burial, beliefs and practices observed during and after burial, beliefs and practices related to mourning and condolences, commemoration of death, beliefs and practices related to the ceremonies. In the conclusion, a general evaluation was made based on the findings obtained in the study.

In this study, we have determined the beliefs and practices around the transition periods of human life among the Tahtacılar of Yılmazköy, Aydın Province. It is aimed to carry the Turkish cultural heritage to the future using the concrete data obtained as a result of the study.

Keywords: Aydın, The Tahtacılar, Alevîs, transition periods, traditions

İçindekiler

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	v
ÖNSÖZ.....	xiv
ÖZGEÇMİŞ.....	xvii
KISALTMALAR.....	xviii
GİRİŞ.....	1
A.Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	1
A.1.Amaç.....	1
A.2.Literatür Taraması.....	1
A.3.Yöntem.....	22
A.4.Tartışmalar ve Yorumlar.....	23
B.Tahtacılar.....	24
B.1.Tahtacıların Yerleşim Yerleri.....	27
B.2.Tahtacıların Bağlı Oldukları Ocaklar.....	37
C.Aydın İli ve Yılmazköy'ün Coğrafi Konumu ve Tarihi.....	43
D.Hayatın Geçiş Dönemleri.....	48
1. BÖLÜM: DOĞUM.....	51
1.1. Doğum Öncesi.....	51
1.1.1.Kısırlığı Giderme/ Gebe Kalma.....	51
1.1.2.Gebeliğin Belirtileri.....	53
1.1.3.Gebelikten Korunma.....	53
1.1.4.Çocuğun Cinsiyetini Belirleme.....	55
1.1.5.Çocuğun Cinsiyetine Göre Ayrım.....	56
1.1.6.Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları.....	56
1.1.6.1.Gebe Kadının Kaçınmaları.....	56
1.1.6.2.Gebe Kadının Uygulamaları.....	57
1.2.Doğum Sırası.....	58
1.2.1.Doğum Hazırlığı/ Doğum Olayı.....	58
1.2.2.Doğumun Kolay Geçmesi İçin Yapılan Uygulamalar.....	60
1.2.3.Yıkama.....	60
1.2.4.Tuzlama/Ballama.....	60
1.2.5.Göbek Kesme.....	62
1.2.6.Çocuğun Eşi.....	63
1.2.7.Çocuğun İlk Bezi.....	63

1.3.Doğum Sonrası.....	63
1.3.1.Lohusa Bakımı/Ziyareti.....	63
1.3.2.Lohusa Sütü.....	64
1.3.3.Lohusa Yatağı/Doğum Yatağı.....	66
1.3.4.Albasması.....	66
1.3.5.Kara Basması/Gara Güre.....	66
1.3.6.Hamaylı.....	67
1.3.7.Subyan.....	68
1.3.8.Kırk Basması.....	69
1.3.8.1.Kırk Basmaması İçin Yapılan Uygulamalar/Kaçınmalar.....	70
1.3.9.Yarı Kırk/Ara Kırk/Yirmi Kırkı.....	72
1.3.10.Kırklama.....	72
1.3.11.Kırk Kurbanı.....	73
1.3.12.Baş Pırtısı Giyilmesi.....	88
1.3.13.Aydaş Çocuk.....	89
1.3.14.Ad Koyma.....	90
1.3.15.Duşak Kesme.....	91
1.3.16.Saç Kesme.....	92
1.3.17.Tırnak Kesme.....	92
1.3.18.Diş Darısı.....	92
1.3.19.Geç Konuşan Çocuk.....	93
1.3.20.Göbek Düşmesi.....	93
1.3.21.Nazar Değmesi.....	94
1.3.22.Beşik Yapımı.....	96
1.3.23.Bebeklere Yapılan Halk Hekimliği Uygulamaları.....	96
1.3.24.Bebeklik Döneminde Dikkat Edilmesi Gereken İnanışlar.....	97
1.3.25.Yılmazköy Yöresi Doğum İle İlgili Genel Değerlendirme.....	97
2.BÖLÜM: SÜNNET.....	100
2.1.Sünnet Öncesi.....	100
2.1.1.Sünnetin Amacı.....	100
2.1.2.Sünnet Yaşı.....	100
2.1.3.Sünnet Mevsimi.....	100
2.1.4.Sünnet Töreni İçin Yapılan Hazırlıklar.....	101
2.1.4.1.Sünnet Davetiyesi.....	101
2.1.4.2.Sünnet Alışverişi.....	101

2.1.5.Sünnet Kıyafetinin Salavatlanması.....	101
2.1.6.Sünnet Çocuğunun Gezdirilmesi.....	102
2.2.Sünnet Sırası.....	102
2.2.1. Sünnet Yatağının Hazırlanması.....	102
2.2.2.Sünnet Düğünü.....	102
2.2.3.Sünnet Odası.....	103
2.2.4.Sünnet.....	103
2.2.5.Kirvelik.....	104
2.3.Sünnet Sonrası.....	104
2.3.1.Kurban Kesilmesi.....	104
2.3.2.Çocuğun Tıraş Edilmesi/ Baş Yüleme Erkânı.....	104
2.3.3.Yılmazköy Yöresi Sünnet İle İlgili Genel Değerlendirme.....	104
3.BÖLÜM: ASKERLİK.....	106
3.1.Askerlik Öncesi.....	106
3.1.1.Yapılan Hazırlıklar.....	106
3.1.2.Yol Kurbanı.....	106
3.1.3.Kına Yakma.....	107
3.1.4.Emir Bağlama.....	107
3.1.5.Mendil Bağlama.....	109
3.1.6.Uğur Parası.....	109
3.1.7.Askerlik Erteletme/Askerlikten Kaçma/Çürüğe Çıkma.....	109
3.2.Askerlik Dönemi.....	110
3.3.Askerlik Sonrası.....	111
3.3.1.Mendil Çözme.....	111
3.3.2.Selamet Kurbanı.....	111
3.3.3.Asker Ziyareti.....	111
3.3.4.Hitaplar.....	111
3.3.5.Hediyeler.....	112
3.3.6.Yılmazköy Yöresi Askerlik İle İlgili Genel Değerlendirme.....	112
4. BÖLÜM: EVLENME.....	113
4.1.Evlilik Öncesi.....	113
4.1.1.Evlenme Yasakları.....	113
4.1.2.Kız Kaçırma.....	117
4.1.3.Görücü Usulü Evlilik.....	117
4.1.4.Akraba Evliliği.....	118

4.1.5.Beşik Kertmesi.....	118
4.1.6.Görücü Gitme.....	118
4.1.7.Kız İsteme.....	118
4.1.8.Süt Hakkı.....	119
4.1.9.Başlık Parası.....	120
4.1.10.Söz Kesme.....	120
4.1.11.Nişan.....	120
4.1.12.Düğüne Çağrı/Davet.....	122
4.1.13.Çeyiz Hazırlama.....	123
4.1.14.Baş Pırtısı Hazırlama.....	124
4.1.15.Çeyiz Serme.....	129
4.1.16.Gelin-Güvey Hamamı.....	129
4.2.Evlilik Sırası.....	129
4.2.1.Düğündeki Görevliler.....	130
4.2.1.1.Bayraktar.....	130
4.2.1.2.Görüm.....	131
4.2.1.3.Sağdıç.....	131
4.2.1.4.Çıracılar.....	132
4.2.1.5.Aşçılar.....	133
4.2.1.6.Hizmet Edenler.....	133
4.2.1.7.Bulaşıkçılar.....	133
4.2.2.Çarşamba Günü Gecesi.....	133
4.2.3.Perşembe Günü Gecesi.....	133
4.2.4.Bayrak Kurbanı ve Bayrak Dikme.....	134
4.2.5.Cuma Günü Gecesi (1.Gün).....	137
4.2.6.Cumartesi Günü Gecesi (2.Gün).....	139
4.2.7.Pazar Günü (3.Gün).....	140
4.2.7.1.Gelin Alayı.....	140
4.2.7.2.Çıracılar.....	142
4.2.7.3.Gelin Tepsisinin Götürülmesi.....	142
4.2.7.4.Damat Tepsisinin Götürülmesi.....	143
4.2.7.5.Gelinin Duvağının Getirilmesi ve Takıların Sergilenmesi.....	143
4.2.7.6.Ayrılık Yemeği.....	144
4.2.7.7.Gelin Kepezinin Yapılması/Duvak Düzme.....	144
4.2.7.8.Gelin Alma.....	146

4.2.7.9.Gelini Ata Bindirme.....	147
4.2.7.10.Gelin Aynası.....	147
4.2.7.11.Köroğlu Oyunu.....	148
4.2.7.12.Gelini Attan İndirme/Gelin İndirme.....	150
4.2.7.13.Gelin Eve Girmeden Önce Yapılan Uygulamalar.....	151
4.2.7.13.1.Kapıya Niyaz Etme.....	151
4.2.7.13.2.Kapıya Sakız Yapıştırma.....	151
4.2.7.13.3.Oklava İle İçeri Girme.....	151
4.2.7.14.Gelin Eve Girdikten Sonra Yapılan Uygulamalar.....	151
4.2.7.14.1.Gelinin Duvağının Açılması.....	151
4.2.7.14.2.Şerbet İçme.....	152
4.2.7.14.3.Yüz Görümlüğü.....	152
4.2.7.14.4.Gelinin Kucağına Çocuk Verme.....	152
4.2.7.15.Nikâh.....	153
4.2.7.16.Gerdek Odasının Hazırlanması.....	156
4.2.7.17.Gerdek Öncesi Yapılan Uygulamalar.....	156
4.3.Evlilik Sonrası.....	157
4.3.1.Ocak Yakma.....	157
4.3.2.Baş Kurbanı.....	158
4.3.3.Süpürge Çalma.....	159
4.3.4.Baş Bağlama.....	161
4.3.5.Kız Ardı Yemeği.....	169
4.3.6.İkrar Alma.....	169
4.3.7.Ocak Kazma.....	172
4.3.8.Ocak Kurbanı.....	174
4.3.9.Musahip Olma.....	174
4.3.10.Aşına Olma.....	182
4.3.11.Peşine Olma.....	184
4.3.12.Cıngıl/Cıngıldaş Olma.....	185
4.3.13.Yılmazköy Yöresi Evlenme İle İlgili Genel Değerlendirme.....	187
5.BÖLÜM: ÖLÜM.....	189
5.1.Ölümü Haber Veren ve Ölümü Engelleyen İnanç ve Uygulamalar.....	189
5.1.1.Fizyolojik Belirtiler.....	189
5.1.2.Psikolojik Belirtiler.....	190
5.1.3.Eşyalarla İlgili Belirtiler ve Sakınmalar.....	190

5.1.4.Yiyeceklerle İlgili İnanışlar ve Sakınmalar.....	191
5.1.5.Rüyalarla İlgili Belirtiler ve Sakınmalar.....	191
5.1.6.Hayvanlarla İlgili Belirtiler.....	191
5.2.Ölüm Anında Gözlemlenen İnanç ve Uygulamalar.....	192
5.2.1.Kapının Açık Bırakılması.....	192
5.2.2.Ölünün Gözlerinin Kapatılması.....	192
5.2.3.Ölünün Çenesinin Bağlanması.....	192
5.2.4.Ölünün Üzerine Bıçak Koyulması.....	192
5.2.5.Ölüye Kına Yakılması.....	192
5.2.6.Ölünün Yanında “Günlük” Yakılması.....	192
5.2.7.Ölü Sazının Çalınması.....	193
5.3.Ölünün Defne Hazırlanması.....	195
5.3.1.Ölünün Gasli.....	195
5.3.2.Ölünün Giydirilmesi.....	196
5.3.3.Ölünün Kefenlenmesi.....	198
5.3.4.Ölümün Duyurulması.....	198
5.3.5.Ölüye Hediye Getirilmesi.....	199
5.4.Defin Sırasında ve Defin Sonrasında Gerçekleştirilen İnanç ve Uygulamalar ...	200
5.4.1.Ölünün Defin Zamanı.....	200
5.4.2.Mezar Kazımı.....	200
5.4.3.Ölünün Defni.....	200
5.4.4.Mezarın Üzerine Eşya Bırakılması.....	201
5.4.5.Mezar Taşının Yaptırılması.....	202
5.5.Yas Tutma ve Başsağlığı ile ilgili Uygulamalar.....	204
5.5.1.Ölünün Ardından Ağıt Yakma.....	204
5.6.Ölüyü Anma Törenleri ile İlgili İnanç ve Uygulamalar.....	207
5.6.1.İlk Günü (Birinci Gün).....	208
5.6.2.Üçüncü Günü.....	208
5.6.3.Yedinci Günü.....	209
5.6.4.Kırkinci Günü.....	209
5.6.5.Elli İkinci Günü.....	210
5.6.6.Yıldönümü.....	210
5.6.7.Perşembe Günü Hayırları.....	211
5.6.8.Yılmazköy Yöresi Ölüm İle İlgili Genel Değerlendirme.....	211
KAYNAKÇA.....	217

YAZILI KAYNAKLAR.....	217
KAYNAK KİŞİ DİZİNİ.....	224
EK.1.FOTOĞRAFLAR.....	227

ÖNSÖZ

Çalışma giriş, beş bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında tezin yazılış amacı, alan araştırmasında kullanılan derleme yöntemleri ve asıl konumuz olan geçiş dönemlerini gruplandırırken hangi kaynakları referans aldığımız, Tahtacılar ve geçiş dönemleri üzerine yapılan literatür taraması verilmiştir. Giriş bölümünde çalışma hakkında genel bilgiler verildikten sonra “Tahtacı” isminin nerden geldiği, Tahtacıların kökenlerine dair araştırmacıların fikirleri, resmi evraklarda “Tahtacı”adının ilk olarak ne zaman geçtiği, günümüzde Tahtacıların yerleşim yerleri ve bağlı oldukları ocaklar ile çalışma alanımız olan Aydın Yılmazköy yöresi Tahtacılarının hangi ocağa bağlı olduğu yazılı kaynaklardan edinilen bilgiler ve sözlü kaynaklarla yapılan görüşmeler sonucu yazıya aktarılmıştır.

Giriş bölümünün sonunda Aydın ilinin ve Aydın merkeze bağlı Yılmazköy’ün tarihçesi, coğrafi konumuna ve geçiş dönemlerine dair genel bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın beş bölümünü, araştırmanın asıl konusu olan geçiş dönemleri oluşturmaktadır. İnsan hayatının önemli eşikleri olan geçiş dönemleri; doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm başlıkları altında ele alınmıştır.

Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası başlıkları altında ele alınmıştır. Bu kısımda yörede doğum eşiği etrafında gerçekleştirilen uygulamalar tespit edilmiştir. Doğum öncesi dönemde annenin gebe kalmak ya da gebelikten korunmak için gerçekleştirdiği uygulamalar, doğum sırasında doğumun kolay geçmesi için yapılan uygulamalar ve doğum sonrasında annenin; kendisini ve bebeğinin sağlığını korumak, bu dönemin zararlı etkilerinden korunmak için gerçekleştirdiği uygulamalar ve kaçınmalar derlenip yazıya aktarılmıştır.

Yörede geçiş dönemlerinin ikinci aşmasını ise sünnet oluşturur. Köyde çocukluktan erkeklığe geçiş olarak görülen sünnet; sünnet kıyafetlerinin bir nevi kutsanarak çocuğa giydirilmesi, “selamet kurbanı” adı verilen kurbanın kesilmesi ile özel bir dönem olarak görülür. Sünnet; sünnet öncesi, sünnet sırası ve sünnet sonrası olarak üç aşamada incelenmiştir. Çocuk sünnet sonrası artık hayatında yeni bir döneme başlamış olarak kabul edilir.

Yılmazköy’de bir sonraki eşik; askerliktir. Bir gencin askere gitmeden önce ve askerlik sonrası gerçekleştirdiği uygulamalar vardır. Yörede askerlik öncesi yapılan uygulamalar, askere giden genci korumak, askerlik sonrası yapılan uygulamalar ise gencin askerden sağ salim dönmesini sağlayan Tanrı’ya ve kutsal ruhlara duyulan minneti göstermek içindir. Genç askerde iken, ailesinin dikkat etmesi gereken hususlar vardır. Örneğin; çocuğu askerde olan biri fazla gülmemeli ya da çocuğu ile aşırı övünmemelidir. Aile aşırılıklardan kaçınarak, gencin başına bir felâketin gelmesine engel olacaktır.

İnsan hayatının önemli eşiklerinden biri de evlenmedir. Evlenme; yörede de önemli bir dönem olarak kabul edilir. Bu dönem evlilik öncesi, evlilik sonrası ve evlilik sonrası başlıkları altında incelenmiştir. Evlilik öncesinde gençler evleneceği kişileri kendi muhitleri içinden seçmeye özen göstermelidir. Muhit dışı yapılan evliliğin toplumda yaptırımları vardır. Köyde kız isteme, nişan geleneklere uygun yapılır. Yörede düğün ise üç gün sürer. Cuma, cumartesi ve pazar günleri süren düğünde gelinin el ve ayaklarının kınalanması, geline duvak düzme, gelinin ata bindirilmesi gibi uygulamalar mevcuttur. Düğün sonrasında ise gelinin üç farklı evde ocak yakması soyun devamına verilen önemi gösterirken, gelinin düğün gecesi sonrası özel bir törenle başının bağlanması bu dönemin bir geçiş evresi olarak görüldüğünün göstergesidir.

Geçiş dönemlerinin sonuncusunu ise ölüm oluşturur. Yılmazköy’de ölüm bir yok oluş değil, “yurt değiştirme” olarak görülür. Ölümden sakınmak için eşya, rüya ve hayvanların verdiği işaretler takip edilir. İnsanlar bu işaretlere göre kaçınmalarda bulunur. Ölüm sonrasında ise cenaze yeni bir yaşam için hazırlanır. Bu yeni yaşam için yörede gerçekleştirilen inanç ve uygulamalar tespit edilip yazıya aktarılmıştır.

Tezin sonuç kısmında ise, tez çalışması kapsamında yapılan alan araştırması ve derleme bilgilerinden yola çıkılarak bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmelere göre geleneklerin, göreneklerin, inanç ve uygulamaların hâlâ varlığını koruyup korumadığı, hangi geleneklerin devam ettirildiği ve bunların neler olduğu tespit edilip yazıya aktarılmıştır.

Bu tezi hazırlamamda bana yol gösteren, eşsiz tecrübelerini hiçbir şekilde esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Derya ÖZCAN’a, hayatımın her döneminde yanımda olan, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen annem

Hatice DUMAN'a, her zaman yanımda olduğuna inandığım babam Zeki DUMAN'a, çalışmalarımda beni cesaretlendirip, destekleyen kardeşim Nefise Şeyda DUMAN'a ve Yılmazköy halkına sonsuz teşekkür ederim.

Ahu Zeynep DUMAN

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Lisans Öğretimi

:Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğretimi :Uşak Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :**2017-** “Aydın İli Tahtacı Türkmenlerinde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller Üzerine”,I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu,(Ordu) 17.05.2017-19.05.2017, Ordu Üniversitesi

2018- “Kaçak Nebi Destanı’nda Kadın”, 100. Yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Uluslararası Kongresi, 26.05.2018-27.05.2018, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : MEB-Öğretmenlik

İletişim

e-posta adresi : ahuzeynepduman@gmail.com

KISALTMALAR

C. :Cilt

Çev. :Çeviren

Dr. :Doktor

E.T. :Erişim tarihi

FBE : Fen Bilimleri Enstitüsü

Haz. :Hazırlayan

Hz. :Hazreti

K.K. :Kaynak Kişi

km :Kilometre

km² :Kilometre kare

Koord.:Koordinatör

m. :Metre

s. :Sayfa

S. :Sayı

SBE :Sosyal Bilimler Enstitüsü

ss. :Sayfa sayısı

T.C. :Türkiye Cumhuriyeti

t.y. :Basım tarihi yok

TDK :Türk Dil Kurumu

TÜBAR:Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi

Vd. :ve diğerleri

yy. :Yüzyıl

GİRİŞ

A.Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

A.1.Amaç

Çalışmanın amacı Aydın İli Yılmazköy yöresi geçiş dönemleri ile ilgili inanç ve uygulamaları tespit etmek ve tanıtmaktır. Aydın İli tarihi ile ilgili pek çok eser yazılmış, Aydın İli (Merkez) folkloru üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ancak Aydın iline bağlı köylerin tarihi ve folkloru hakkında bir çalışma bulmak oldukça zordur.

Çalışma alanımız olan Aydın İli Yılmazköy'ün tarihi hakkında bilgi, belli eserler ve belediyenin sınırlı kayıtlarından öteye gitmemektedir. Aydın İli tarihi ve folkloru üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde Yılmazköy'ün folklor ürünleri hakkında bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu tez çalışmasında Yılmazköy hakkında genel bilgiler verilmiş, yörede geçiş dönemleri (doğum, sünnet, askerlik, evlenme, ölüm) etrafında canlılığını koruyan inanç ve uygulamalar yazıya aktarılmıştır. Amaç; Yılmazköy yöresinin geçiş dönemleri etrafında kümelenen inanç ve uygulamaları tespit ederek, yörenin Türk kültürü içindeki yerinin belirlenmesine yardımcı olmaktır.

A.2.Literatür Taraması

Bu çalışma Yılmazköy'deki geçiş dönemleri etrafında varlığını sürdüren inanç ve uygulamaları kapsamaktadır. Aydın İli tarihi ve folkloru üzerine çalışmalar yapılmış olsa da Yılmazköy folkloru üzerine bir çalışma tespit edilememiştir.

Yılmazköy nüfusunu Alevî-Türkmen zümrelerden biri olan Tahtacılar oluşturur. Tahtacılar, yakın zaman kadar ağaç işçiliğiyle uğraştıkları için bu isimle anılmışlardır. Uzun zaman konar-göçer bir yaşam tarzı süren bu zümre, kapalı bir toplumdur. Ancak Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yerleşik düzene geçerek, kapılarını dış dünyaya açmaya başlamışlardır. Ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde dağınık halde bulunan Tahtacılar üzerine birçok çalışma yapılmıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde Tahtacılar ve geçiş dönemleri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Öncelikle "Tahtacı" isminin nerden geldiği, Tahtacıların kökenleri, gelenek ve göreneklere üzerine yapılan derlemeler ve inanç sistemi ve kültürlerindeki kavramlara değinen çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar dışında

konumuz olan “geçiş dönemleri”ni ele alan çalışmalar incelenmiştir. Tahtacılar ve geçiş dönemleri üzerine yapılan bu çalışmalar kronolojik bir sıra ile verilmiştir.

A.2.1.Kitaplar

Enver Behnan Şapolyo, “Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi” isimli eserinde mezheplerin ve tarikatların doğuşları ile esaslarını ele almıştır. Şapolyo, eserinde ‘Tahtacılar’ başlığı altında Tahtacıların yerleşim yerleri, bağlı oldukları ocaklar ve oymakları verir. Ayrıca ‘Tahtacılar’ başlığı altında ‘Sarı Kız Efsanesi’ne de yer vermiştir (Şapolyo, 1964).

Ziya Gökalp, “Türk Töresi” isimli eserinde ‘Ağaç-Eri’lerden bahseder. Ziya Gökalp, Ağaç-Eri isminde Oğuzlara dâhil olmuş bir Türk budunu olduğunu, bunların Oğuzlarla birlikte Anadolu’ya geldiğini söyler. Eserde ‘Tahtacı’ ifadesi de yer almaktadır (Gökalp, 1976).

Rıza Yetişen, “Tahtacı Aşiretleri (Adet, Gelenek ve Görenekleri) isimli eserinde İzmir’de bulunan Naldöken, Narlıdere, Göğdelen (Alurca) Doğançay, Toloz (Uladi) Yakapınar, Bademler ve Uzundere köylerinin tarihi, köy halkının menşeleri hakkında bilgi vermiştir. Rıza Yetişen eserinde bu köylerin coğrafi durumları, sosyal durumları, günlük hayatları, doğumdan ölüme kadar insan ömrünün türlü safhalarına ait özellikleri, dini görenekleri ve Tahtacı aşiretlerinde en çok sevilen ve sayılan nefesleri derleyip örneklerle aktarmıştır (Yetişen, 1986).

Fuat Bozkurt “Semahlar (Alevî Dinsel Oyunlar)” isimli eserinde “semah”ın kelime anlamı ve semahın kökenine dair bilgiler vermiştir. Eserde semahta ezgi, giyilen kıyafetler, semah sözleri, semahın icra ortamı ve düzenine dair bilgiler verilmiş, ardından semah türleri anlatılmıştır (Bozkurt, 1990).

Melikoff, “Uyur İdik Uyardılar” isimli eserinde birçok araştırma yazısına yer vermiştir. Melikoff, bu yazılarda Alevîliğin Temelleri, Alevîliğin doğuşu, Türklerin eski inanç sistemleri, Alevîlikte inanç yapısı ve kavramları gibi birçok konuyu ele alıp, değerlendirmelerde bulunmuştur (Melikoff, 1993).

Sefer Aytekin, “Vilayetname” isimli kitabı hazırlarken Ali Çelebi tarafından yazılan ve 1034 Hicri tarihini taşıyan ve Hacı Bektaş Dergâhına vakfedilen yazma nüshayı esas almıştır. Aytekin’in ifade ettiğine göre Ali Çelebi Nüshası’nda bulunmayan parçalar Halep Nüshası’ndan tamamlanmıştır. Eserde Hacı Bektaş

Veli'nin hayatı, kerametleri ve Hacı Bektaş'a yakın halifeler anlatılmaktadır (Aytekin, 1995).

Kültür bakanlığı tarafından basımı yapılan "1. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar)" isimli bildiri kitabında Dr. Anke Otter Beaujen, Nejat Birdoğan, Prof. Dr. Mehmet Fuat Bozkurt, Dr. İsmail Engin, Giray Ercenk, Doç. Dr. Attila Erden, Prof. Dr. Frederich De Jong, Dr. Yaşar Kaya Kalafat, Dr. Kırstina Kehl, Prof. Dr. Neriman Görgünay Kırzioğlu, Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu, Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Musa Seyirci isimli araştırmacıların Tahtacılarla dair derleme ve araştırma yazıları mevcuttur. Ayrıca yapılan araştırmalar sonrasında Tahtacıların uygulama ve törenlerinde çekilen fotoğraflar vardır (T.C. Kültür bakanlığı, 1995).

Veli Asan, "Tahtacı Türkmen Ozanları" isimli eserinin giriş kısmında Tahtacı ve Türkmen sözcüklerini araştırmacıların görüşlerine göre açıklamıştır. Veli Asan, çalışmasında Tahtacı Türkmen ozanları ile sağlıklarında görüşmüş, onların kısa hayat hikâyelerini verdikten sonra ozanların ağzından bizzat derlediği eserleri (Asan derlediği bu deyişlerin Tahtacı ağzında 'yakma' olarak geçtiğini ifade etmiştir.) yazıya aktarmıştır (Asan, 1997).

İsmail Engin'in "Tahtacılar" isimli eserinde Tahtacıların kökenine dair tartışmaları, Anadolu'ya nereden geldikleri, Tahtacıların nüfusuna ve nerede yaşadıklarına dair verileri ele almıştır. Engin eserinin sonunda Akçaeniş Tahtacılarının ölü gömme geleneğini anlattığı bir bölüme de yer vermiştir (Engin, 1998).

Fuat Bozkurt'un hazırladığı "İmam Cafer-i Sadık Buyruğu" ya da bilinen kısa adı ile "Buyruk" isimli eser, Alevî yaşam biçimini ve ilkelerini anlatan bir elkitabıdır. Buyruk, Alevîliğin yazılı kaynaklarından biridir. Eserde Alevî inanç sistemine dair birçok kavram ve açıklaması yer almaktadır. Bozkurt'un da ifade ettiği üzere eserde yer alan birçok töre ve töreler bugün Tahtacılar arasında yaşamaktadır. Fuat Bozkurt, Buyruk'u Sefer Aytekin'in esas aldığı İzmir Yazması ile Malatya Yazması'nı temel olarak hazırlamıştır (Bozkurt, 2004).

Nilgün Çıblak "Mersin Tahtacıları" isimli eserinde Mersin Tahtacılarının inanç yapısını, törenlerini, geçiş dönemlerini, halk hekimliği uygulamalarını, halk

inanışlarını ve halk edebiyatı ürünlerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir (Çıblak, 2005).

Cemal Şener'in "Türkiye'de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar" isimli eserinde Türkler, Araplar, Kürtler, Yezidiler, Bahailer, Alevîler, Nusayriler, Tahtacılar, Abdallar, Çepniler, Sıraçlar, Boşnaklar, Torbeşler, Pomaklar gibi toplumsal grup isimleri listelenmiş, birçok etnik ve dinsel grup inançları, yaşadıkları yerler bakımından incelenmiştir. Eserde "Alevî Türkler" başlığı altında Türklerin ilk inanç sistemleri, Türklerin Müslümanlıkla tanışması, Alevîliğin doğuşunun kısaca ele alındığı ve Tahtacı, Çepni, Sıraç, Abdal zümrelerinin anlatıldığı bir bölüm de mevcuttur (Şener, 2006).

Ali Selçuk, "Tahtacılar" isimli eserinde öncelikle Tahtacıları tarihi süreç içerisinde ele almış, Tahtacıların etnik kökeni ve tarihi üzerinde durmuştur. Selçuk ardından Mersin Tahtacılarının nüfusu, eğitim durumları, inanç sistemi, ibadetleri, geçiş ritüelleri ve tabiatla ilgili inanç ve uygulamalarını ayrıntılı olarak ele alıp, incelemiştir. Selçuk, Mersin Tahtacılarının geçiş dönemlerindeki inanışlarla eski Türk inanç sistemlerindeki inanışları vurgulamıştır (Selçuk, 2008).

Murat Küçük'ün "Horasan'dan İzmir Kıyılarına Cemaat-ı Tahtacıyan" isimli eseri Tahtacılar üzerine yapılmış bir diğer çalışmadır. Küçük, bu çalışmasında Tahtacıların kökenini, 'Tahtacı' isminin nereden geldiğini ve Tahtacıların inanç yapısına dair kavramları ele almış, hayatın geçiş dönemlerinden olan doğum, nişan, evlilik ve ölüm başlıklarını genel bir bakış açısı incelemiştir (Küçük, 2009).

İrene Mèlikoff'un bir diğer eseri "Kırklar'ın Cemi'nde" dir. Mèlikoff, bu eserinde Alevîlik-Bektaşilik üzerine oluşturduğu çalışmaları bir araya getirmiştir (Mèlikoff, 2011).

Veli Asan'ın bir diğer eseri "Tahtacı Gülmeleri ve Anıları"dır. Asan, "Çaylak, Enseli, Aydınli, Türkmen, Cingöz" gülmece ve anılarını derlediği eserinde öncelikle bu gruplar hakkında kısa bilgiler vermiş, ardından derlediği gülmece ve anıları aktarmıştır (Asan, 2012).

Ali Yaman "Alevîliğin ve Kızılbaşlığın Gizli Tarihi" isimli eserinde "Alevî, Bektaşî, Kızılbaş, Rafizi, Caferi kavramlarını ele alıp, Alevîlerin nüfus ve coğrafi dağılımları hakkında bilgi vermiştir. Ardından Alevîliğin doğuşu, Anadolu'daki

tarihsel süreci hakkında bilgi vermiştir. Kitapta ayrıca Alevîliğin inanç yapısını anlatan bir bölümde mevcuttur (Yaman, 2013).

Mehmet Eröz, “Türkiye’de Alevîlik ve Bektaşilik” isimli eserinde ilk olarak Alevî-Bektaşî zümrenin yaşadığı yerler, Alevîlik-Bektaşilik konusunda yapılan çalışmaları tanıtmıştır. Ardından “Alevîlik, Şiilik, Bâtınilik, Bektaşilik, Kızılbaşlık terimlerini ve bu sistemlere ait terim, ayin ve törenleri incelemiştir. Eserde Tahtacıların yerleşim yerleri, inanç ve kültür hayatlarına dair tespit edilen bilgiler de mevcuttur. Eröz, eserin sonunda eski Türk inanç siteminde yer alan kültler, bu kültlerin Alevî-Bektaşî inanç sitemine yansımaları ele almıştır (Eröz, 2014).

Yusuf Ziya Yörükân “Anadolu’da Alevîler ve Tahtacılar” isimli eserinde Tahtacı örf ve âdetlerini derlemiş, Tahtacıların kökeni, Anadolu’daki yerleşim yerleri, nüfusları ve Tahtacı oymakları hakkında bilgi vermiştir. Esere Turhan Yörükân, ekler ve notlarla katkıda bulunmuştur. Yörükân, Alevî bir zümre olan Tahtacıların inanç ve uygulamalarını eski Türk inanç ve uygulamaları ile karşılaştırarak, zümrenin gelenek ve göreneklerinin kökenleri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır (Yörükân, 2015).

Ahmet Yaşar Ocak “Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri” isimli eserinde eski Türk inançları, Atalar kültü, tabiat kültleri, Gök Tanrı kültü, Şamanizm, uzak doğu dinleri gibi inanç sistemlerini anlatmış ve bunların bugünkü Alevî-Bektaşî inanç sistemi üzerinde bıraktığı etkileri ele almıştır. Ocak, eserde Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli, Vilayetname-i Hacı Sultan, Vilayetname-i Abdal Musa, Menakıb-ı Kaygusuz Baba, Menakıb-ı Veli Baba gibi bilgi kaynaklarını bizlere tanıtmıştır. Ayrıca birçok inanç sisteminde bulunan ve bizde yansıyan motifleri değerlendirmiştir (Ocak, 2015).

Yörükân’ın bir diğer eseri ise “Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri-Şamanizm” adlı çalışmasıdır. Yörükân bu çalışmasında eski Türk inançlarının bugünkü Anadolu Müslümanlığı üzerindeki etkilerini göstermiştir (Yörükân, 2016).

Mehmet Ersal “Alevîlik, Kavramlar ve Ocak Sistemi-Çubuk Havzası Örneği” isimli eserinde Alevî, Yesevi, Kalenderi, Haydari, Vefai, Babai, Abdal, Kızılbaş kavramlarını ele almıştır. Ardından Alevîlik inanç sisteminde ocak kavramı ve Alevî ocaklarının teşkilatlanma evrelerini ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Eserde ‘Çubuk Havzası Alevî Ocaklarında Ritüelîlik Yapı’ başlığı altında, cem ritüelleri ve inanç

pratikleri, cem ritüeli dışında icra edilen diğer ritüeller ve ocaklar arası hiyerarşinin ritüellere etkisi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır (Ersal, 2016).

Esat Korkmaz “Alevîlik ve Bektaşılık Terimleri Sözlüğü” isimli eserinde Alevîlik, Bektaşılık inanç sistemi ve kültür hayatında yer alan birçok kavramı ve terimi açıklamıştır (Korkmaz, 2016).

Ahmet Yaşar Ocak’ın diğer bir eseri “Babailer İsyanı/Alevîliğin Tarihsel Altyapısı Yahut Anadolu’da İslam-Türk Heterodoksisinin Teşekkülü”dür. Ocak, bu eserinde 13. yüzyıl Anadolu’sunun toplumsal, dini ve siyasi yapısı hakkında bilgi verip, Babailer İsyanı’nın dini, sosyal, siyasal sebepleri üzerine bilgi aktarmıştır. Ayrıca Ocak’ın bu çalışmasında bu isyanın geçtiği ve isyan hakkında bilgi verilen kaynaklar teker teker incelenmiştir (Ocak, 2017).

Mehmet Ersal ve Seyhan Kayhan Kılıç’ın editörlüğünü yaptığı “Alevî Bektaşi Semahları” adlı çalışmada yörelerden semah derlemeleri yapılmış, bir arınma ve temizlenme ritüeli olarak nitelendirilen semah ayrıntılı olarak işlenmiş, eser görsel malzemelerle zenginleştirilmiştir (Ersal ve Kayhan Kılıç, 2018).

Mehmet Ersal “Alevî Cem Zâkirliği” isimli eserinde zâkirlik kavramını ayrıntılı bir şekilde ele alır. Eserde oldukça geniş bir saha araştırmasının verileri kullanılmıştır. Bu veriler; Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye’deki Alevî topluluklar üzerine yapılan çalışmalardan derlenmiştir. Ersal, eserde zâkirlik kavramını, zâkir ve icra, zâkir ve performans, icra ve yaratım, cem ritüeline göre repertuar ve yaratım evreninin genişlemesi başlıkları altında kapsamlı bir şekilde ele almıştır (Ersal, 2019).

A.2.2. Tezler

“Tahtacılar” üzerine yapılan tez çalışmaları;

Ayten Kaplan 1998 yılında “Balıkesir Tahtacı Köyleri Kongurca ve Türkali’de Halkbilimi Açısından Müzik Yapısının Araştırılması” isimli doktora tezini hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Nevzat Gözaydın’ın yaptığı tez altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü “Giriş”, ikinci bölümü “Kuramsal Çerçeve” başlığını taşır. İkinci bölümde araştırma aşamaları, araştırmada kullanılan yöntem, teknik, kaynak kişilere dair bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölüm, “Alan Araştırması” adını taşır. Bu bölümde Balıkesir ili Kongurca ve Türkali köylerinin tarihi, sosyo-ekonomik yapısı, geleneksel yapıları vardır. Çalışmanın dördüncü bölümü;

“Etnomüzikoloji”, beşinci bölümü “Karşılaştırma ve Değerlendirme”, altıncı bölümü “Sonuç” ismini taşır (Kaplan, 1998).

Sonat Seyhan 2001 yılında “Silifke Yöresinde yaşayan Tahtacı Oymakları Halk Türküleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Hasan Bozkurt’un yaptığı tez çalışması giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; “Tahtacı Oymaklarının Kısaca Tarihçesi”, ikinci bölüm; “Halk Türküleri Etrafındaki Gelenekler”, üçüncü bölüm; “Tahtacı Oymaklarında Samah ve Mengilerin Tanımı”, dördüncü bölüm; “Estetik, Biçim, Değiş Bakımından İşlenen Konular”, beşinci bölüm; “Geleneksel Çalgıları”, altıncı bölüm; “Materyal ve Metod”, yedinci bölüm ise “Sonuç ve Öneriler” başlıklarından oluşmaktadır (Seyhan, 2001).

Sedat Tamay 2002 yılında “İzmir Yöresi Tahtacı Semahları’nın Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Doç. Dr. M. Hakan Cevher’in yaptığı tez çalışması giriş, beş bölüm ve sonuç kısımlarından oluşur. Birinci bölüm; “Tahtacılar Kimdir, Kökenleri Nereden Gelir?”, ikinci bölüm; “Anadolu’da Tahtacı Yerleşimi”, üçüncü bölüm; “Tahtacılar Halk Dansları”, dördüncü bölüm; “Tahtacılar Halk Müziği”, beşinci bölüm; “Semahların Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi”dir. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmalar sonucu yapılan değerlendirmeler mevcuttur (Tamay, 2002).

Aslı Büyükokutan 2005 yılında “Muğla Yöresi Alevî Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Doç. Dr. Mehmet Aça’nın yaptığı tez çalışması giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşur. Çalışmanın “Giriş” bölümünde araştırma konusu ve alanın tespiti, araştırma alanına dair genel bilgiler ve derleme yöntemleri, Tahtacılar üzerine yapılan çalışmalar verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü; “Alevî Türkmenlerin İnanış Yapısı”, ikinci bölümü “Halk Edebiyatı” ve “Halk Bilimi” başlıklarından oluşur. Çalışmanın esas bölümünü ikinci bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümde Muğla yöresi Alevî Türkmenlerinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri ele alınmıştır. “Sonuç” kısmında ise yapılan alan araştırması sonucu elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi, yerel sözcüklerden oluşan “sözlük” çalışması, “kaynak şahıslar listesi”, “harita ve fotoğraflar” yer alır (Büyükokutan, 2005).

Seyda Kanburoğlu 2006 yılında “Türkiye Orman İşletmeciliğinde Odun Hammaddesi Üretiminde Tahtacıların Rolü” isimli tezi hazırlamıştır. Tez danışmanlığını Prof. Dr. İsmet Daşdemir’in yaptığı çalışma, dört bölüm, “Sonuç ve Öneriler”den oluşur. Birinci bölüm; “Giriş” kısmıdır. Bu bölümde “Türkiye’de Orman İşletmeciliğinin Tarihsel Gelişimi”, “Türkiye Orman İşletmelerinde Üretim İşlerinin Uygulanması”, “Tahtacıların Genel Yapısı” başlıkları mevcuttur. İkinci bölüm; “Materyal ve Yöntem”, üçüncü bölüm; “Bulgular ve Tartışma”, dördüncü bölüm; “Sonuç ve Öneriler” başlıklarından oluşur (Kanburoğlu, 2006).

Sedat Tamay 2009 yılında “Tahtacı Semahları ve Mengi (İnceleme ve Metinler)” isimli doktora tezi hazırlamıştır. Tez danışmanlığını Prof. Dr. Alimcan İnyet’in yaptığı tez çalışması “Giriş”, altı bölüm ve “Sonuç” kısımlarından oluşur. Birinci bölüm; “Tahtacı Erkânları”, ikinci bölüm; “Tahtacı Semahları”, üçüncü bölüm; “Mengiler”, dördüncü bölüm; “Tahtacı Semahlarının ve Mengilerinin Müzikal Analizi”, beşinci bölüm; “Tahtacı Semah ve Mengilerinin Sözel Metinlerinin Şekil ve Yapı Bakımından İncelenmesi”, altıncı bölüm; “Tahtacı Semahlarının ve Mengilerinin Notaları” ve “Sonuç” kısımlarından oluşur (Tamay, 2009).

Murat Tire 2012 yılında “Tarsus Tahtacılarında Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi (Çamalan ve Kaburgediği Köyleri Örneği)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Nasuh Günay’ın yaptığı tez çalışması “Giriş”, dört bölüm ve “Sonuç” kısmından oluşur. Birinci bölüm; “Tahtacılar Arasında Yapılan Dini Törenler”, ikinci bölüm; “Tarsus Tahtacılarında Geçiş Dönemleri”, üçüncü bölüm; “Tarsus Tahtacılarında Halk Hekimliği”, dördüncü bölüm; “Tarsus Tahtacılarında Diğer Halk İnançları” başlıklarını taşır. Tezin “Sonuç” kısmında ise yapılan çalışmanın değerlendirilmesi vardır (Tire,2012).

Ali Kocadayı 2013 yılında “Kaşdışlen Tahtacılarının Dini ve Sosyo-Kültürel Yapısı” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Mazlum Uyar’ın yaptığı çalışma giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşur. Çalışma alanı Mersin Anamur ilçesi Kaşdışlen köyüdür. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma konusu ile ilgili kavramlara, kaynak kişilere yer verilmiştir. Bu bölümün adı; “Araştırmayla İlgili Bazı Bilgiler ve Deneklerle İlgili Kişisel Veriler”dir. İkinci bölüm; “Kaşdışlen Tahtacılarının Dini Yapısı”, üçüncü bölüm; “Kaşdışlen Tahtacılarının Sosyo-Kültürel

Yapısı” başlıklarından oluşur. “Sonuç” kısmında çalışma sonucunda elde edilen bilgilerden yola çıkılarak değerlendirme yapılmıştır (Kocadayı, 2013).

Kübra Dilaver Yıldırım 2013 yılında “Bergama Yöresi Tahtacı ve Çepni Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Tez danışmanlığını Prof. Dr. Ahmet Günşen’in yaptığı tez çalışması “Giriş”, “İnceleme”, “Sonuç”, “Kaynakça”, “Metinler”, “Sözlük” ana başlıklarından oluşur (Dilaver Yıldırım, 2013).

Ümmü Bulut 2014 yılında “Sosyolojik Açıdan Tahtacı Grupların Araştırılması (Muğla Örneği)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Hüseyin Bal’ın yaptığı tez çalışmasının birinci bölümünü “Giriş” kısmı oluşturur. Tezin ikinci bölümü; “Kuramsal Çerçeve”, üçüncü bölümü; “Araştırma Yöntem ve Teknikleri”, dördüncü bölümü; “Araştırma Alanı İle İlgili Bilgiler”, beşinci bölümü; “Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi” başlıklarından oluşur. Tezin “Sonuç” kısmında çalışma sonrası yapılan değerlendirme yer alır (Bulut, 2014).

Süleyman Mecek 2014 yılında “Serik Yöresi Tahtacı Alevîlerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. İbrahim Özkan’ın yaptığı tez çalışması “Giriş”, yedi bölüm ve “Sonuç” kısımlarından oluşur. Tezin “Giriş” kısmında araştırma alanı ve Tahtacılara dair genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü; “Serik Tahtacılarının İnanç Yapısı”, ikinci bölümü; “Serik Tahtacılarında Törenler, Kutlamalar, Bayramlar”, üçüncü bölümü; “Serik Tahtacılarında Hayatın Geçiş Dönemleri”, dördüncü bölümü; “Serik Tahtacılarında Halk İnanışları”, beşinci bölümü; “Serik Tahtacılarında Halk Hekimliği Uygulamaları”, altıncı bölümü; “Tahtacılarda Başlıca Kültler”, yedinci bölümü; “Serik Tahtacılarında Halk Edebiyatı Ürünleri” başlıklarını taşır. “Sonuç” kısmında ise çalışma sonucu elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi vardır (Mecek, 2014).

Gürkan Çil 2016 yılında “Kazdağı Tahtacı Türkmenleri’nde Evlilik ve Musahiplik Kurumu” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Abdullah Alperen’in yaptığı tez çalışması “Giriş”, üç bölüm ve “Sonuç”tan oluşur. Birinci bölüm; “Genel Hatlarıyla Alevîlik ve Anadolu Alevîliği”, ikinci bölüm; “Aile, Akrabalık ve Etnisite Kodlarının İnanç Kodlarına Eklemlenmesi ve Bütünleşmesi Fonksiyonu Olarak Tahtacılarda Evlilik ve Musahiplik Kurumu”,

üçüncü bölüm; “Bulgular ve Analizler” isimli ana başlıklarından oluşur. Çalışmanın sonunda ise “Sonuç” kısmında yapılan çalışmanın değerlendirilmesi vardır (Çil, 2016).

Filiz Küçük 2017 yılında “Alevî-Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Örneği” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Telli Korkmaz’ın yaptığı tez “Giriş”, üç bölüm ve “Sonuç” kısımlarından oluşur. Birinci bölüm; “Genel Hatlarıyla Alevîlikte Dedelik Kurumu ve Cemevi”, ikinci bölüm; “Alevî-Bektaşî Kültüründe Ocakların Önemi”, üçüncü bölüm; “Süreç İçinde Seyyid Cemal Sultan (Derviş Cemal) Ocağı” başlıklarını taşır. Tezin “Sonuç” kısmında ise yapılan çalışmanın değerlendirilmesi vardır (Küçük, 2017).

Senem Ersin Genç 2017 yılında “Kemalpaşa Tahtacı Kültürü: Çınarköy Örneği” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Doç. Dr. Gökhan Ekim’in yaptığı tez çalışması “Giriş”, dört bölüm ve “Sonuç” kısmından oluşur. Birinci bölüm; “Tahtacılar”, ikinci bölüm; “Tahtacılar da İnanç Yapısı”, üçüncü bölüm; “Çınarköy Tahtacılarında Geleneksel Yapı”, dördüncü bölüm; “Çınarköy Tahtacılarında Müzik” ana başlıklarından oluşmaktadır. Tezin “Sonuç” kısmında ise yapılan çalışmanın değerlendirmesi yer almaktadır (Ersin Genç, 2017).

Ahmet Kuşçi 2018 yılında “Orta Toros Tahtacıları: Tarih, Kültür ve Medeniyet” isimli, yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. İsa Kalaycı’nın yaptığı tez çalışması, “Giriş”, üç bölüm ve “Sonuç”tan oluşur. Çalışmanın birinci bölümünde Tahtacıların kökenine dair görüşler, ikinci bölümünde Orta Toros Tahtacılarının yerleşim alanları, üçüncü bölümünde Orta Toros Tahtacılarının dini törenleri, inanç yapıları, sosyal kurumları ve geçiş dönemleri ele alınmıştır. “Sonuç” kısmında ise yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi mevcuttur (Kuşçi, 2018).

Sevgi Altunkaya 2019 yılında “Bir Kültür Coğrafyası Araştırması: Teke Yöresi Tahtacıları Örneği” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Doç. Dr. Cemali Sarı’nın yaptığı tez çalışması “Giriş”, iki bölüm ve “Sonuç”tan oluşur. Birinci bölüm; “Araştırma Sahasının Genel Coğrafya Özellikleri”, ikinci bölüm; “Bulgular” ana başlıklarını taşır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma alanına ait yer şekilleri, iklim özellikleri, bitki örtüsü, toprak, nüfus ve yerleşme özellikleri verilmiştir. İkinci bölümde ise araştırma alanında var olan tabiata ilgili

inanç ve uygulamalar, hayata geçiş-giriş ile ilgili inanç ve uygulamalar derlenip incelenmiştir. Çalışmanın “Sonuç” kısmında ise yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi vardır (Altunkaya, 2019).

“Geçiş dönemleri” üzerine yapılan tez çalışmaları;

Davut Bülbül 2006 yılında “Düziçi’nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Faruk Çolak’ın yaptığı çalışmada; doğum, evlenme ve ölüm dönemleri ele alınmıştır. Doğum; doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası, evlenme; evlenme biçimleri, evlilik çağı-yaşı, evlilik aşamaları, düğün, düğün sonrası, ölüm ise ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında ele alınıp incelenmiştir (Bülbül, 2006).

Erol Eroğlu, 2008 yılında “Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli doktora tezini hazırlamıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Kosova Bölgesi ve Prizren şehrinin tarihi, coğrafi ve ekonomik yapısı, sosyal normları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Prizren Türklerinde doğum, evlenme ve ölüm verilmiştir. Tezin sonuç kısmında ise yapılan çalışmaların değerlendirilmesi mevcuttur (Eroğlu, 2008).

Yavuz Köktan, 2008 yılında “Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli doktora tezi hazırlamıştır. Çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı ve çalışmada kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde ise çalışma alanı olan Kosova ve Gilan tanıtılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde asıl konu olan doğum, evlenme ve ölüm dönemleri ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmanın değerlendirmesi vardır (Köktan, 2008).

Elif Bacıoğlu, 2010 yılında “Yabancı Seyahatnamelerde Geçiş Dönemleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Aynur Koçak’ın yaptığı çalışma giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında seyahatnameler ve geçiş dönemleri hakkında bilgi verilmiştir. Diğer bölümlerde hayatın geçiş dönemleri ele alınmıştır. Çalışmada doğum, sünnet, evlenme ve ölüm eşikleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında yapılan çalışma sonucunda elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi vardır (Bacıoğlu, 2010).

Fatma Hamzaoğlu, 2010 yılında “Epik ve Mitolojik Destanlarda Geçiş Dönemleri, Âdet ve İnanmalar” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın

birinci bölümünde; sosyal normlar, destanlar, geçiş dönemleri, ikinci bölümünde; doğum, üçüncü bölümde; evlenme, dördüncü bölümde; ölüm ele alınmıştır (Hamzaoğlu, 2010).

Mehmet Karaaslan, 2010 yılında “Kaşkay Türklerinde Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm” isimli doktora tezi hazırlamıştır. Çalışmanın giriş bölümünde genel olarak İran Türkleri, Kaşkaylar, Kaşkay adının kökeni, Kaşkayların soy kökeni, genel tarihleri, yerleşim yerleri, nüfusları, ekonomik ve sosyal yapıları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın diğer bölümlerinde ise doğum, evlenme ve ölüm dönemleri ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında yapılan araştırmaların ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi vardır (Karaaslan, 2010).

Nejla Kayalı, 2010 yılında “Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığı Nilgün Çıblak Coşkun’un yaptığı çalışmanın birinci bölümünde araştırma alanına dair bilgiler yer alır. Çalışmanın ikinci bölümü; “Mersin Halk Kültüründe Doğum, üçüncü bölümü; “Mersin Halk Kültüründe Askerlik”, dördüncü bölümü; “Mersin Halk Kültüründe Evlenme”, beşinci bölümü; “Mersin Halk Kültüründe Hac”, altıncı bölümü; “Mersin Halk Kültüründe Ölüm” başlıklarından oluşur. Çalışmanın sonuç kısmında yapılan araştırmalar ve derlemeler sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi vardır (Kayalı, 2010).

Özlem Türbedar, 2011 yılında “Düzce Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırma alanı tanıtılıp, sosyal normlar hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Düzce halk kültüründeki geçiş dönemleri doğum, evlenme, ölüm başlıkları altında ele alınıp incelenmiştir. Tezin sonuç kısmında ise yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmesi vardır (Türbedar, 2011).

İlke Tepeköylü, 2012 yılında “İstanbul Ermenilerinde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, metodu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Ermenilerin kökeni ve günümüzdeki durumları, İstanbul Ermenilerinin tarihi, demografik, sosyo-kültürel ve dini durumları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise İstanbul Ermenilerinde doğum, evlenme ve ölüm

dönemleri ele alınmıştır. Sonuç kısmında yapılan çalışmanın değerlendirmesi yer alır (Tepeköylü, 2012).

Onur Alp Kayabaşı, 2013 yılında “Taşeli Yöresi Geçiş Dönemleri” isimli doktora tezi hazırlamıştır. Tez; giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşur. Tezin giriş kısmında Taşeli yöresi ve yapılan çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölüm; “Doğumla İlgili Ritüeller”, ikinci bölüm; “Evlenmeyle İlgili Ritüeller”, üçüncü bölüm; “Ölüm İle İlgili Ritüeller” başlıklarından oluşmaktadır. Her bölümde, yörede bu dönemler etrafında mevcut olan inanç ve uygulamalar ele alınmıştır (Kayabaşı, 2013).

Meryem Karaağaç, 2013 yılında “Malatya’da Geçiş Dönemleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışma giriş, altı bölüm ve sonuçtan oluşur. Giriş kısmında çalışma alanı ile ilgili genel bilgiler yer almaktadır. Altı bölümde ise çalışmanın asıl konusu geçiş dönemleri incelenmiştir. Bu çalışmada geçiş dönemleri doğum, sünnet, askere gitme, evlenme, hac, ölüm olarak ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmadan elde edilen bulguların değerlendirmesi vardır (Karaağaç, 2013).

Mehmet Sercan Seçinti, 2014 yılında “Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın giriş bölümünde çalışma alanı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde “Geçiş Dönemleri” başlığı altında doğum, evlenme ve ölüm dönemleri incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise geçiş dönemlerine ait anonim halk edebiyatı ürünleri yer alır. Sonuç kısmında ise çalışma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmesi yer alır (Seçinti, 2014).

Eylem Ataman Polat, 2015 yılında “Kocaeli Romanlarında (Akçakayran, Kozluk, Serdar, Tavşantepe) Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın konusu ve amacı, sosyal normlar, halk kültüründe geçiş dönemlerine yer verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü “Kocaeli ve Kocaeli Romanları”, ikinci bölümü “Kocaeli Romanlarında (Akçakayran, Kozluk, Serdar, Tavşantepe) Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)” başlıklarını taşır. Tezde sonuç kısmından sonra araştırma alanından derlenen sözcüklerden oluşan bir bölüm yer alır (Ataman Polat, 2015).

Mustafa Güre, 2015 yılında “Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr.

Durmuş Arık'ın yaptığı çalışma; giriş, dört bölüm ve sonuçtan oluşur. Çalışmanın birinci bölümü; “Yahudilik’te Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, ikinci bölümü; “Hıristiyanlık’ta Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, üçüncü bölümü; “İslam’da Geçiş Dönemleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, dördüncü bölümü; “Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam’da Geçiş Dönemleri İl İlgili İnanç ve Uygulamalar Üzerine Karşılaştırma” başlıklarını taşır (Güre, 2015).

Elvan Saltaş, 2016 yılında “Ardahan’ın Merkez Köylerinde Geçiş Dönemleri” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Tez çalışmasının giriş kısmında Ardahan’ın tarihi ve coğrafi konumu ele alınmıştır. Geçiş dönemleri; doğum, sünnet, düğün ve ölüm ana başlıkları altında incelenmiştir (Saltaş, 2016).

Şeyma Kabataş Çetin, 2017 yılında “Antalya ve Samsun’da Yaşayan Yörüklerin Geçiş Dönemleri, Âdet ve Uygulamaları” isimli yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Çalışma; giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşur. Tezin giriş kısmında Kaş ve Ondokuzmayıs İlçeleri tanıtılmış, ‘Yörük’ kavramı ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümü; “Doğum Âdet ve Uygulamaları, ikinci bölümü; “Düğün Âdet ve Uygulamaları”, üçüncü bölümü; “Ölüm Âdet ve Uygulamaları” başlıklarından oluşur. Sonuç kısmında ise yapılan alan araştırması sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmesi vardır (Kabataş Çetin, 2017).

Kübra Morkoç, 2018 yılında “İzmir’de Yaşayan Balkan Türkleri ve Müslümanlarının (Arnavutluk, Bulgaristan, Kosova, Makedonya, Yunanistan) Geçiş Dönemleri Üzerine Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmı; “Balkanlar, Balkan Türkleri ve Müslümanları”, birinci bölümü; “İzmir’de Yaşayan Balkan Türkleri ve Müslümanlarında Doğum ve Sünnet”, ikinci bölümü; “İzmir’de Yaşayan Balkan Türkleri ve Müslümanlarında Evlilik”, üçüncü bölümü; “İzmir’de Yaşayan Balkan Türkleri ve Müslümanlarında Ölüm” başlıklarını taşır. Tezde geçiş dönemleri; doğum, sünnet, evlilik ve ölüm başlıkları altında ele alınıp incelenmiştir. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmada elde edilen bulguların değerlendirmesi vardır (Morkoç, 2018).

Sevim Çifcibaşı, 2018 yılında “Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri” isimli tezi hazırlamıştır. Çalışma, araştırma alanının tanıtılması ile başlar. Bu bölümde Nevşehir ilinin ve Derinkuyu’nun tarihi, coğrafi

özellikleri, nüfusu ve ekonomik yapısı ele alınmıştır. Bu bölümden sonra “Derinkuyu’da Geçiş Dönemleri” başlığı altında doğum, evlenme ve ölüm eşikleri ele alınıp incelenmiştir. Sonuç kısmında ise yapılan çalışmanın değerlendirmesi vardır (Çifcibaşı, 2018).

Talha Sert, 2018 yılında “Ahmet Yesevî’nin Hikmetleri ile Yunus Emre Divânı’nın Hayatın Geçiş Dönemleri Açısından Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Danışmanlığını Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz’in yaptığı tez, beş bölümden oluşur. Birinci bölüm, tezin giriş kısmını oluşturur. Burada çalışmanın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemi bulunmaktadır. İkinci bölümde Ahmet Yesevî’nin hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve düşünce yapısı, üçüncü bölümde ise Yunus Emre’nin hayatı, eserleri, edebi kişiliği ve düşünce yapısı ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Ahmet Yesevî ve Yunus Emre’nin eserlerinde geçiş dönemleri ele alınmış, eserlerdeki geçiş dönemleri karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde ise yapılan çalışmanın değerlendirmesi vardır (Sert, 2018).

A.2.3.Makaleler ve Bildiriler

“Tahtacılar” üzerine yayımlanan makaleler ve bildiriler;

Faruk Sümer, Belleten’de 1962 yılında yayımlanan “Ağaç-Eriler” adlı makalesinde Türkiye’nin Adana, İçel, Antalya, Isparta, Muğla, Denizli, Aydın gibi illerinde yaşayan ve “Tahtacı” adı verilen bir Türk zümresi yaşadığını, bu zümrenin Kızılbaş olup, ağaç işçiliğiyle uğraştığını, bu zümrenin atalarının Ağaç-Eriler olduğunu söylemenin uygun olduğunu ifade eder (Sümer, 1962).

Nilgün Çıblak’ın Folklor/Edebiyat’ta 2003’te “Mersin Tahtacı Kültüründeki Terimler Üzerine Bir Deneme” isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu makalede Çıblak, Tahtacıların nerden geldiklerinden ve bağlı oldukları ocaklardan kısaca bahsetmiştir. Ardından Mersin Tahtacılarının yerleşim birimlerini verip, ocak ve oymak adlarıyla ilgili terimler, dini inanışlar ve törenle ilgili terimler, hayatın geçiş dönemleriyle ilgili terimler, halk hekimliğiyle ilgili terimler, akraba terimleriyle ilgili terimleri araştırma alanından kaynak kişilerle yaptığı görüşmelere göre derleyip, yazıya aktarmıştır (Çıblak, 2003).

Ali Selçuk, TÜBAR’da 2004 yılında yayımlanan “Tahtacıların Doğum İle İlgili İnanç ve Uygulamalarına Fenomolojik Bir Yaklaşım” isimli makalesinde

Mersin yöresinde yaşayan Tahtacıların doğum ile ilgili inanç ve uygulamalarını araştırmıştır. Tahtacıların doğum ile ilgili bu inanış ve uygulamalarında genellikle Orta Asya Türk kültürünün hâkim olduğunu ancak doğum sonrası kadının kirli kabul edilmesinde Orta Doğu kültürün etkisinin olduğunu ifade etmiştir (Selçuk, 2004).

Celalettin Vatandaş'ın 2002 yılında Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi'nde sunduğu "Bir İnanç ve Kültür Havzası Olarak Toroslar (Silifke, Mut Tahtacıları)" isimli bildiri, 2004 yılında yayımlanmıştır. Vatandaş, bu makalesinde Silifke ve Mut bölgesinde yaşayan Tahtacıları ele almıştır. Çalışmada Tahtacı kimliği, Tahtacı kültürü, topluluk yapısı, dini ve toplumsal yaşam, Tahtacıların inançları ele alınıp incelenmiştir (Vatandaş, 2004).

Veli Asan'ın "Tahtacı Kimliği ve Tahtacı İnanç Merkezleri" isimli bildirisi 2005 yılında Uluslararası Bektaşilik ve Alevîlik Sempozyumu I Bildiriler ve Müzakereler isimli eserde yayımlanmıştır. Veli Asan bu bildirisinde Tahtacıların tarihine kısaca değinmiş, Anadolu'da Tahtacı obalarının dağılımını vermiş, Tahtacı Türkmenlerinin inanç sistemlerini ve Tahtacıların bağlı oldukları ocakları ele almıştır. Asan, çalışmasında Tahtacı Türkmen kimliğini oluşturan esaslara da yer vermiştir (Asan, 2005).

Aslı Büyükokutan 2007 yılında TÜBAR'da yayımlanan "Muğla Yöresi Alevî Türkmenlerinde Ölümle İlgili İnanç ve Pratikler" isimli makalesinde insan hayatının önemli geçiş dönemlerinden biri olan "ölüm" hakkında sahada derleme yoluyla elde ettiği bilgilerden yola çıkarak yöre insanının ölümle ilgili düşünce yapısını ve yörede ölümle ilgili inanç ve pratikleri ele almıştır (Büyükokutan, 2007).

Ali Duymaz ve Halil İbrahim Şahin, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde 2008 yılında yayımlanan "Kaz Dağlarında Dağ, Ağaç ve Ocak Kültü Üzerine İnanış ve Uygulamalar" isimli makalede Kaz Dağlarının Balıkesir sınırları içerisinde kalan bölümünde dağ, ağaç ve ocak kavramları etrafında şekillenen inanç ve pratikleri mukayeseli bir şekilde ele alarak, bu kavramların bölge insanın hayatındaki anlamını ve işlevini araştırmışlardır (Duymaz ve Şahin, 2008).

Sedat Tamay'ın Alevîlik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi'nde 2009 yılında "Bir İbadet Ritüeli Olarak 'Semah' ve Tahtacı Turnalar Semahının Halk Bilimi ve Müzik Bilimi Açısından İncelenmesi" isimli makalesi yayımlanmıştır. Tamay, bu makalesinde semahın kelime ve terim anlamlarını incelemiş, İzmir Narlıdere'den

derlenen Turnalar Semahı'nı müzik ve halk bilimi açısından incelemiştir. Ayrıca makalede Tahtacı semahlarının yaratım, şekil-yapı, içerik, işlev özellikleri ile müzikal ve figüratif yapısının tip özellikleri ele alınmıştır (Tamay, 2009).

Hüseyin Kahraman Mutlu 2010 yılında Diyalektolog'da yayımlanan "Balıkesir Tahtacı Türkmenleri Ağzının Fonetik Özellikleri" isimli makalesinde Balıkesir yöresi Tahtacı Türkmenlerine ait ses bilgisiyle ilgili ağız özellikleri üzerinde durmuştur (Mutlu, 2010).

Suat Kolukırık'ın 2010 yılında Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks) dergisinde "Mekân, Kültür ve Kimlik: Isparta Tahtacılarında Mekânın Sosyal Anlamı" isimli makalesi yayımlanmıştır. Kolukırık bu makalesinde Isparta Turan mahallesinde ikamet eden Tahtacıların bugünkü sosyal durumlarını mekân algısı üzerinden irdelerken, Tahtacı kültür ve kimliğinin sözlü kültürün aktarımında yaşadığı sorunları, Tahtacıların kentteki zorunlu dağılımı halini ele alıp inceler (Kolukırık, 2010).

Satı Kumarlıtaşoğlu'nun 2011 yılında Türkiyat Araştırmaları Dergisi'nde "Tahtacılar'da Bir Göç Töreni: Ocak Ayırma" isimli makalesi yayımlanmıştır. Kumarlıtaşoğlu bu makalesinde Tahtacı isminin nereden geldiğine kısaca değinmiş, Tahtacılar'da ocak ayırma törenlerini, bu törenler etrafındaki inanç ve uygulamaları ve bu törenlerdeki eski Türk inançlarının izlerini ele almıştır (Kumarlıtaşoğlu, 2011).

Gıyasettin Aytaş'ın 2012 yılında Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde "İttihat ve Terakki Döneminde Adana Valiliği Tarafından Tahtacı Yörükler Hakkında Hazırlanan Bir Rapor" isimli makalesi yayımlanmıştır. Aytaş, bu makalede 1918 yılında Adana Valiliği tarafından hazırlanan bir raporu incelemiştir. Raporda Tahtacılarla ilgili ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Raporda bölgenin coğrafi durumu, Tahtacı köyleri, nüfus yapısı, bölgenin iklimi ve bitki örtüsü gibi birçok bilgi bulunmaktadır (Aytaş, 2012).

Nilgün Çıblak Çoskun'un Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2013 yılında "Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları" isimli makalesi yayımlanmıştır. Çoskun, çalışmasında Tahtacıların kökeni, tarihi, bağlı buldukları ocaklar ve Türkiye genelinde dağılımlarını vermiştir. Ardından Çoskun, Tahtacıların bağlı buldukları Yanyatır

Ocağı ile Hacı Emirli Ocağı hakkında bilgi verip, Tahtacıların bugünkü yerleşim alanlarını sıralamıştır(Çıblak Çoşkun, 2013).

Halil İbrahim Şahin, Alevîlik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi'nde 2014 yılında yayımlanan “Kazdağlarında Ayin ve Şiir: Tahtacı Türkmenlerinin Sazandarlık/Zâkirlik Geleneği Üzerine” isimli makalesinde Kazdağının Balıkesir sınırları içinde kalan Tahtacı Türkmenlerinin sazandarlık/zâkirlik geleneğini ele almıştır. Ayrıca makalede sazandarların eğitimi, mesleğe geçişleri, icra ortamları, söyledikleri şiirlerin şekil ve içerik özellikleri ile sazandarlık geleneğinin günümüzdeki durumu değerlendirilmiştir (Şahin, 2014).

Şeref Uluocak'ın Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2014 yılında “Kazdağı Tahtacı Türkmen Kozmolojisinde Hakka Yürümek” isimli makalesi yayımlanmıştır. Uluocak bu makalesinde Çanakkale yöresi Kazdağı Tahtacı Türkmenlerinde ölüm olgusu, “Hakka yürümek” kavramsallaştırmasını, sosyo-kültürel pratikler ve ritüeller takımını sosyolojik açıdan analiz etmiştir (Uluocak, 2014).

Melda Özdemir, 2014 yılında Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde yayımlanan “Kozluören Köyü (Manisa İli Soma İlçesi) Tahtacı Kadın Giyimi” makalesinde Kozluören köyünde günümüzde kullanılan Tahtacı kadınlarının geleneksel giyimini ve bu giyimi oluşturan parçaları ele almıştır (Özdemir, 2014).

Ümmü Bulut ve Hüseyin Bal'ın SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde 2015 yılında “Sosyolojik Açıdan Tahtacı Grupların Araştırılması (Muğla Örneği)” isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu çalışmada Muğla'da yaşayan Tahtacıların dini ve etnik kimliklerini ne ölçüde benimsediği ve bu duruma bağlı olarak Tahtacıların geleneklerini ve kültürlerini günümüzde ne kadar yaşattığı tespit edilmiştir (Bulut ve Bal, 2015).

Cahit Telci, Alevîlik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi'nde 2016 yılında yayımlanan “Cemaat-i Tahtacıyan: Aydın Sancağı'nda Vergiden Muaf Tahtacı Topluluğu (XV-XIX. Yüzyıllar)” başlıklı makalesinde XIX. yüzyılda Aydın Sancağı'na bağlı Güzelhisar, Köşk, Ayasuluğu, Karacasu ve Köşkderesi kazalarında bulunan “Cemaat-i Tahtacıyan” adlı grubun yörenin 1425 senesinde Osmanlı fethinden beri burada bulunduğunu, tahtacılık hizmeti karşılığında Aydınoğulları

tarafından kendilerine tanınan bazı vergi muafiyetlerini arşiv belgelerine dayandırarak incelemiştir (Telci, 2016).

Ozan Yılmaz ve Bülent Akın'ın Alevlik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi'nde 2016 yılında "Kutsal Sözün Belleği Olarak Cönkler: Alevî Erkânına Ait Bir Cönk Üzerinde Ritüelik ve Edebi Bir İnceleme" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ve Ağuiçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup Seyid Derviş Ali'ye ait cönkte yer alan metinlerin ritüelik yapı içerisindeki yeri ile cönkte yer alan şiirlerin şekil ve içerik olarak incelenmesi yapılmıştır (Yılmaz ve Akın, 2016).

Hür Kamil Biçici ve Necati Çetin'in Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2016 yılında "Cep Saat Motifli Yakapınar Köyü Tahtacı Mezar Taşları" isimli makalesi yayımlanmıştır. Makalede İzmir'in Bayındır ilçesi Yakapınar köyü mezarlığında bulunan mezar taşları incelenmiştir. Mezar taşları üzerindeki motifler tespit edilmiş, mezar taşlarındaki ortak özellikler belirlenmiştir. Çalışmada bu verilerin Türk-Alevî kültürünü yansıtması bakımından önemli olduğu ifade edilmiştir (Biçici ve Çetin, 2016).

“Ocak”lar üzerine yayımlanan makaleler;

Mehmet Ersal 2007 yılında Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi'nde yayımlanan "Alevî-Bektaşî İnanç Sisteminde Hukuka Örnek: Veli Sultan Baba Ocağı Ahitnâmesi" isimli makalesinde Alevî-Bektaşî inanç sisteminde hukuk anlayışına değinip, Veli Baba Sultan Ocağı Ahitnâmesi'nin tarihi seyri ve geçirdiği değişiklikleri ele almıştır (Ersal, 2007).

Ali Yaman Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2011 yılında yayımlanan "Alevîlikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan" isimli makalesinde dede ailelerine dayanan Ocak örgütlenmesinin Alevîliğin temel kurumlarından olduğunu, dedelerin toplumsal rollerinin sadece dinsel alanda sınırlı olmadığını belirtmiştir. Yaman, makalesinde Alevî dedelerinin Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bulunan ocaklara bağlı olduğunu, ocak üyeleri olan dedelerin sosyal hiyerarşinin en üst noktasında bulunduğunu ve dedelerin sahip olduğu yetkiler ve yaptırım güçleri ile cemaatin sosyal düzenini sağlayan çok etkili bir güç olduğunu ifade eder. Bu çalışmada eski Türk topluluklarında ocak olgusunun yeri ve önemi,

etiyojik boyutu, tarihsel ve sosyolojik boyutları genel olarak incelenmiştir (Yaman, 2011).

Harun Yıldız, 2011 yılında Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde yayımlanan "Amasya Yöresi Alevî Ocakları" isimli makalesinde Amasya yöresinde var olan dede ocaklarını tarihsel ve güncel boyutlarıyla ele alıp incelemiştir (Yıldız, 2011).

Bülent Akın ve Metin Ekici, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2012'de yayımlanan "Diyarbakır Yöresi Alevî Ocakları Üzerine Bir Değerlendirme" isimli makalede Diyarbakır yöresi Alevî ocaklarının tanıtımını ve bu ocakların günümüzdeki durumlarını ele almışlardır (Akın ve Ekici, 2012).

Fuat Bozkurt, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2012'de yayımlanan "Ocaklara ve Buyruk Kitaplarına Göre Çeşitli Alevî Gelenekleri" isimli makalesinde yaptığı uzun bir tarama gezisi sonucunda Tahtacılardan derlediği gelenekleri arkaik özelliklerini de göz önünde bulundurarak ve İmam Cafer Buyruğu ile karşılaştırarak aktarmıştır (Bozkurt, 2012).

Mehmet Ersal, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2012 yılında yayımlanan "Şücaeddin Veli Ocağı: Balkan Alevîliğindeki Yeri, Rolü ve Önemi" isimli makalesinde Batı Anadolu ve Balkan Alevîliğinin şekillenmesinde önemli yeri olan Şücaeddin Veli Ocağı'nın geçmişteki ve günümüzdeki inanç örgütlenmesini ele almıştır. Çalışmada Şücaeddin Veli Ocağı'nın inançsal teşkilatlanması Türkiye ve Bulgaristan merkezli olarak ele alınmış, alan araştırması sonucu elde edilen bilgiler Şücaeddin Veli Ocağı ve Balkanlardaki Alevî varlığı üzerine yapılan yayımlardan yararlanılarak değerlendirilmiştir (Ersal, 2012).

Fevzi Rençber, 2013 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan "Adıyaman Yöresi Alevî Ocakları" isimli makalesinde genel olarak ocak kültürünün Alevîler arasındaki yeri ve tarihi önemi üzerinde durmuş, Adıyaman'daki Alevî Ocaklarını tarihsel ve güncel boyutlarıyla ele almıştır (Rençber, 2013).

Bülent Akın, Türk Kültür ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2014 yılında yayımlanan "Alevî Ocakları İle İlgili Tespit Edilebilen En Eski Tarihi Belge: Ağuışen Ocağı Şeceresi" isimli makalesinde Ağuışen Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailesinden alınan şecerenin orijinal ve transkripsiyonlu metinleri

üzerine tespit ve değerlendirmeler yapmıştır. Makalede Ağuiçen Ocağı'na mensup topluluklardan da bahsedilmiştir (Akın, 2014).

Hüsniye Canbar Tatar ve Taner Tatar'ın Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2014 yılında "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ocak ve İşlevleri" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu makalede toplumsal bir kurum olarak ocakların işlevleri, tarihi süreç içinde köy-şehir farklılaşması göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Makalede ocak kurumunun muhtevası ve işlevleri de ele alınmıştır (Canbay Tatar ve Tatar, 2014).

Seyhan Kayhan Kılıç'ın 2014 yılında Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde "Seyyid Ali Sultan Ocağında Çamlıca Süreğinin İkrar Ritüeli" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu makalede Seyyid Ali Sultan Ocağı'nın ikrar cemi ritüellerinin içerik, amaç ve fonksiyonları ortaya koyulmuştur. Araştırmanın yapıldığı saha Kütahya Çamlıca Bölgesi Aydoğdu Köyü'dür (Kayhan Kılıç, 2014).

Bülent Akın ve Ozan Yılmaz'ın Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2016 yılında "Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır Kolu ve Diyarbakır Kolundan Alınan İki Yeni Belge Üzerine Tarihî ve Edebî Bir İnceleme" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu çalışmada Dede Garkın Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailelerinin arşivlerinden alınan bir şecerenâme ve bir hilâfet icâzetnâmesi incelenmiş, saha çalışmalarından derlenen bilgilerden yola çıkılarak ocağın yöredeki tarihi, ritüelik açıdan dede-dede ve dede-talip ilişkisi bağlamında etkinlik ve yetkinlik alanı ile günümüzdeki durumu değerlendirilmiştir (Akın ve Yılmaz, 2016).

Ozan Yılmaz ve Bülent Akın'ın Alevlik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi'nde 2016 yılında "Kutsal Sözün Belleği Olarak Cönkler: Alevî Erkânına Ait Bir Cönk Üzerinde Ritüelik ve Edebi Bir İnceleme" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ve Ağuiçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup Seyid Derviş Ali'ye ait cönkte yer alan metinlerin ritüelik yapı içerisindeki yeri ile cönkte yer alan şiirlerin şekil ve içerik olarak incelenmesi yapılmıştır (Yılmaz ve Akın, 2016).

Bülent Akın ve Ozan Yılmaz'ın 2017 yılında Alevîlik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi'nde "Şeyh Ahmed Dede Ocağı'nın Yeniden Zuhuru: Teslim Abdal Ocağı (Yazılı Kaynaklar)" isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu çalışmada

Elazığ'ın Baskil ilçesine bağlı Tabanbükü köyünde bulunan Teslim Abdal Ocağı'na mensup dede ve talip toplulukları arasında saha çalışmalarına ve bu ocağa mensup dede ailelerinden elde edilen üç âdet şecerenâme ve iki âdet icâzetnâme türündeki belgelere dayanarak ocağın tarihi yapılanmasına dair değerlendirilmeler yapılmıştır (Akın ve Yılmaz, 2017).

Bülent Akın'ın Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nde 2017 yılında "Alevîlikte Ocak: Kavramsal Çerçeve ve Tarihî Arka Plana Yeni Bir bakış" isimli makalesi yayımlanmıştır. Türk kültüründe bir kült olarak yer tutan ve Alevî inanç sisteminde özgün bir anlam ve kavramsal çerçeveye sahip olan "ocak" kavramının tarihi arka planı ve kavramsal çerçevesi ele alınmıştır (Akın, 2017).

Günümüzde özgün bir kültürü yaşatan Tahtacılar, çalışmaya konu olmuştur. Yaptığımız literatür taramasında Aydın İli Tahtacıları üzerine kapsamlı bir çalışma tespit edilememiştir. Bu sebeple çalışma konusu olarak Aydın ili Yılmazköy Tahtacıları seçilmiştir. Amaç; alandaki bu boşluğu doldurmaktır.

A.3.Yöntem

Alan araştırmasında anket yöntemi, gözlem yöntemi ve görüşme yöntemi olarak üç temel derleme yöntemi kullanılır. (Ekici, 2004) Alan araştırmasına çıkmadan önce Metin Ekici'nin "Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri" isimli eserindeki derleme yöntemleri incelenmiş, eserde yer alan örnek sorulardan faydalanılmıştır.

Bu alan araştırmasında genel olarak gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra yazılı kaynaklardan alan araştırması yöntemleri ve üzerine çalışma yaptığımız zümreyi tanımak maksadıyla faydalanılmıştır. Gözlem yönteminde aktif katılım gerçekleştirilmiştir. Böylece inanç ve uygulamaların nasıl meydana getirildiği tespit edilmiştir. Görüşme yönteminde ise kaynak kişilere geçiş dönemleri etrafında hangi inanç ve uygulamaların olduğu, bu inançların kökeni ve hâlâ uygulanıp uygulanmadığı sorularla tespit edilmiştir. Derleme yapılan kişiler, törenler ve malzemelerle ilgili fotoğraflar çekilip tezin sonuna eklenmiştir.

Çalışma yapılan alanda toplam 77 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Bu kişilere görüşme yöntemi ile yöredeki gelenek, görenek, inanç ve uygulamalara dair sorular sorulmuş, bilgi alınmıştır. Yörede gerçekleştirilen törenlere katılıp, gözlem

yapılmıştır. Böylece geçiş dönemleri etrafında oluşturulan törenlerde mevcut olan inanç ve uygulamalar gözlem yöntemi ile birebir tespit edilip yazıya aktarılmıştır.

Çalışmamızda faydalandığımız bir diğer temel kaynak Sedat Veyis Örnek'in Türk Halkbilimi isimli eseri olmuştur. Çalışma konusu geçiş dönemleri olduğu için yörede tespit ettiğimiz inanç ve uygulamalar gruplandırılırken bu eserden yararlanılmıştır. Ayrıca literatür taramasında incelediğimiz geçiş dönemleri üzerine yapılan çalışmalar faydalanılan kaynaklar arasında yer almaktadır.

Çalışma alanında karşılaşılan zorluk tez çalışmamızın ilk safhalarında yaşanmıştır. Kapalı bir toplum olan Tahtacılar, yerleşik yaşama geçmekle birlikte kapılarını dış dünyaya açmıştır. Bu sayede birçok araştırmacı bu zümrenin geleneği ve göreneğini yakından inceleyip, derleme fırsatını elde etmiştir. Ancak çalışmanın ilk safhalarında yöre insanı ile gelenekler, inançlar ve uygulamalar konusunda gerçekleştirilen görüşmelerde güven problemi yaşanmıştır. Geleneklerini, inançlarını paylaşma konusunda tedirgin olan yöre insanı, çalışmanın ilerleyen safhalarında bu durumu aşmış, çalışmayı benimsemiş, kendi geleneklerinin, inanç ve uygulamalarının yazıya geçirilip aktarılması konusunda yardımcı olmuşlardır.

A.4.Tartışmalar ve Yorumlar

Kuşaktan kuşağa zenginleşerek aktarılan kültür, bir toplumun geçmişi ile geleceği arasında bir köprü vazifesi görür. Kültürün bir parçası olan folklor ürünleri ise, kültürün somut verileridir. Halk kültürüne dair bu ürünler sözlü ve yazılı kaynaklarda varlıklarını sürdürür. Sözlü kültürde varlığını sürdüren kültürel öğelerin yok olmasını önlemek ve bu öğeleri geleceğe taşımak amacıyla yazıya aktarılması gerekmektedir.

Bu çalışmada Aydın İli Yılmazköy yöresi geçiş dönemleri tespit edilip yazıya geçirilmiştir. Yörede Alevî-Türkmen zümrelerden olan Tahtacılar yaşamaktadır. Tahtacılar, yakın zamana kadar ağaç işçiliğiyle uğraştıkları için bu isimle anılmaktadırlar. Kapalı bir toplum yapısı olan Tahtacılar, özgün bir kültüre sahiptir. Ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinde bulunan Tahtacılar üzerine, yerli ve yabancı birçok araştırma inceleme yapmıştır.

Ege Bölgesi Tahtacıları üzerine çalışmalar mevcutken Aydın İli Tahtacıları üzerine kapsamlı bir çalışma tespit edilememiştir. Araştırma alanımız olan

Yılmazköy üzerine de bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışmanın amacı ise bu alandaki boşluğu doldurmaktır.

Bu çalışmanın konusu olan Yılmazköy Tahtacıları, Alevî-Türkmen zümrelerden biridir. Ancak Alevî Türkmen zümreler ve Tahtacıların tarihsel süreçteki yerleri ayrı bir akademik çalışma gerektirdiğinden çalışmaya dâhil edilmemiştir.

B.Tahtacılar

Tahtacılar sahip oldukları özgün kültür dolayısıyla uzun yıllar yerli ve yabancı birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. “Tahtacı” adlandırmasının nereden geldiği, Tahtacıların kökeni, inanç sistemleri, sahip oldukları gelenekler ve görenekler birçok araştırmacının konusu olmuştur.

“Tahtacılar, Batı Anadolu ve Güney Anadolu’nun dağlık bölgelerinde, ormanlık yerlerinde kereste işi ile uğraştıklarından ötürü bu adı almışlardır. Bir meslek adı olan Tahtacılık, zamanla bir mezhep zümresini de ifade eder olmuştur” (Eröz, 2014: 26).

“Tahtacı” adlandırmasının bir meslek zümresini ifade ettiği yönünde birçok araştırmacı hemfikirdir.

“Türkçe’de “ağaç kesen, tahta biçen ve kereste işleriyle uğraşan kimse” anlamına gelen Tahtacı ve bir meslek adı olan tahtacılık, zamanla kendilerine özgü bir mezhep inancının varlığına inanan bu topluluğu karşılar duruma gelmiştir. Tahtacı adına yazılı kaynaklarda ilk olarak 16. yüzyıla ait Osmanlı tapu tahrir defterlerinde ve arşiv vesikalarında “cemaat-i tahtacıyan” şeklinde rastlanmaktadır” (Çıblak, 2005: 31).

“Ağaçeri Türkmenlerinin torunları olan Tahtacılar, geleneksel mesleklerinden dolayı bu isim ile anılmaya devam etmektedirler. Anadolu’da kültürler arası etkileşimin yoğun olduğu 13. yüzyılda Ağaçeri Türkmenlerinin de Anadolu coğrafyasında bulduklarını o dönemin tarihi kaynaklarından öğrenmekteyiz. Tahtacı kavramına ilk defa 16. yüzyıla ait resmi kayıtlarda rastlanılmaktadır. 18. yüzyıla kadar yarı göçebe bir hayat tarzı süren Tahtacılar, aynı yüzyılda Osmanlı Devleti tarafından iskâna tabi tutulmuşlar, günümüzde ise tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir” (Selçuk, 2004: 164).

“Tahtacı, Bayat ya da Çepni gibi bir Türkmen boyunun adı değil. O belki de değişik boylardan, geçimlerini ağaç biçerek kazanan Alevî Türkmen aşiretlerinin ortak adıdır. Maraş dağlarında XII. yüzyılda Ağaçeri olarak tanınan bu aşiretlerin, Osmanlı'nın vergi toplama amacıyla XVI. yy.'dan sonra düzenlediği ‘tapu tahrir defterleri’nde Cemaat-ı Tahtacıyan olarak kaydedildiğini görüyoruz” (Küçük, 2009: 30).

“En genel anlamda Tahtacılar, geleneksel olarak bir iş ve uğraş biçimi olarak geçimlerini ağaç kesmek, dilmek, kiriş ve tahta biçmekle sağladıkları için Anadolu’da genellikle ormanlık alanlarda ve orman işçiliğinin yapıldığı yörelerde yaşayan Tahtacılar; inanç biçimi açısından *Kızılbaş-Alevî*; sosyo-kültürel bir etnisite kategorisi olarak, Türkmen kolektif kimlik örüntüsü entegrasyonuna sahip; geleneksel anlamda mevsimlik konar-göçer sosyal hareketlilik formunu uzunca bir süre çadır hayatı ile sürdürerek tarihsel açıdan yakın zamanlarda yerleşik yaşama geçmiş ve Türkçe konuşan; Orta Asya Türk örf ve âdetlerini korumaya devam eden bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadırlar” (Kayabaşı, 2016:140).

Aydın Yılmazköy yöresi Tahtacıları için de söz konusu durum böyledir. Kaynak kişilerden derlenen bilgilere göre yakın zamana dek ağaç işçiliğiyle uğraşmışlardır.

Yapılan çalışmalarda “Tahtacı” isminin ilk olarak resmi kayıtlarda 16. yüzyılda geçtiği ifade edilirken, Cahit Telci 2016 yılında yayımladığı “Cemaat-i Tahtacıyan: Aydın Sancağı’nda Vergiden Muaf Tahtacı Topluluğu” isimli makalesinde Tahtacılar hakkındaki arşiv bilgilerimizin XVI. yüzyılı değil, XV. yüzyılı işaret ettiğini ifade etmektedir. Telci makalesinde bu arşiv bilgilerinin XV. yüzyılın ilk çeyreğine en geç 1430 civarına kadar indiğini söyler (Telci, 2016).

Telci, “Aydın yöresi Tahtacılarına ilişkin elimizdeki ilk kayıt vaktiyle Halil Beğ Defteri olarak adlandırdığımız ve Aydın Sancağı ile civarının elimizdeki en erken kayıtlarını ihtiva eden defterde yer almaktadır. Bu tarihte Cemaat-i Tahtacıyan, Ayasuluğ hisarına yılda üç yüz tahta iletmekle mükellef ve isimleri aşağıda yer alan yirmi yedi hane reisinden müteşekkildir. Bu kayıt, mıntıka Tahtacılarına ilişkin en azından 1430 tarihindeki hane reislerini ortaya koymanın ötesinde başka açıdan da önem taşımaktadır. Kaydın sonunda ‘Ellerinde Aydinoğlu bitileri vardır muâf ve müsellemler olıgelmışlerdir bundan evvel her nice olıgeldiyse eyle ola’ ifadesi, mıntıka

Tahtacılarının tarihini Aydınogulları dönemine dolayısıyla da en geç 1390 civarına kadar indirmektedir” (Telci, 2016: 10). Telci bu bilgileri verdikten sonra arşiv kaydında yer alan bilgileri ve hane reislerinin isimlerinin bulunduğu kaydı aktarır.

“Aydınogulları bitileri vurgusu bu unsurun en azından 1390’lı yıllar civarından beri burada bulunduğu işaret etmektedir. Dolayısıyla Faruk Sümer’in Tahtacıların XVIII. yüzyılda Batı Anadolu’ya gelmiş olabilecekleri kanaati, kaynaklar itibarıyla geçerliliğini yitirmiştir” (Telci, 2016: 11-12).

Telci makalesinde bir başka noktaya da dikkat çekmiştir. Telci çalışmasında 1478 tarihli mufassal defterinde Tahtacıların ilk defa “Cemaat-i Tahtacıyân” olarak tanımladığını ifade eder (Telci, 2016).

Tahtacılar üzerine yabancı araştırmacıların da çalışmaları mevcuttur. Ancak yapılan bu ilk çalışmalar, günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.

“Tahtacılar üzerine özellikle yabancı araştırmacılar tarafından yapılan ilk çalışmalar, bu topluluğun Türk olmadığı; sonradan Türkleşmiş ya da Müslümanlaştırılmış oldukları şeklindedir. Buna göre toplumsal kökenleri yüzünden Tahtacıları Likyalılar, Hititler gibi çok eski toplulukların bir devamı olarak gösterenlerin yanında İranlı olabileceklerini öne sürenler de olmuştur. Dini kökenleri bakımından ise bunların Hıristiyan veya Yahudi oldukları, sonradan Müslümanlığı kabul etmek durumunda kaldıkları belirtilmiştir. Bu çalışmalar Tahtacılarla ilgili ilk araştırmalar olması ve bunların dini inançları yönünden kapalı bir topluluk olduğunun ortaya çıkartılması açısından önem taşımakla birlikte Tahtacıların kökeni üzerine gerçekçi bilgiler sunmaktan uzak bulunmaktadır” (Çıblak, 2005: 33).

Tahtacılar üzerine yapılan yabancı araştırmacıların çalışmaları üzerine İsmail Engin’in fikirleri şöyledir:

“Tahtacılar üzerine yapılan ilk çalışmalar -özellikle yabancı araştırmacıların çalışmaları-, onların dini inançlarının Sünni Müslümanlığa dayalı olmadığını ve kapalı bir topluluk olduğunu, kapalı topluluk olmasını da dini inançlarının belirlediğini ortaya koyması açısından önemlidir. Ancak, Tahtacıların etnik ve dini kökenleri üzerine gerçekçi değerlendirmeleri içermekten çok uzaktır. Buna karşın, söz konusu çalışmalarda, Tahtacıların dine dayalı sosyo-kültürel bir sistem geliştirdikleri belirginleşmekte ve betimlenmektedir. Her şeye karşın, bugün için somut olarak ortaya çıkan olgu ve bilim dünyasında genel kabul gören anlayış-görüş,

Tahtacıların dini kimliklerinin muhtevasının içini ve sınırlarını Alevîliğin, etnik kimliklerinin muhtevasının içini ve sınırlarını da Türkmenliğin belirlediği-çizdiği (ya da onların Alevî ve Türkmen olduklarıdır)” (Engin, 1998: 75).

“Tahtacıların kökenlerine ilişkin 19. yüzyıl sonunda yabancı, 20. yüzyılda ülkemizde, tarihçi, yazar, araştırmacı pek çok bilim insanı tarafından farklı fikirler ortaya atılmıştır. Özellikle Tahtacıların Türk olmadıkları ve sonradan Müslümanlaştırıldıkları iddiası bugün tamamıyla geçersiz kılınmış, yapılan pek çok araştırma ve inceleme sonucunda Tahtacıların Oğuz boylarından Ağaçerilerin bir uzantısı oldukları, Türkçeden başka dil bilmedikleri, Orta Asya Türk örf ve âdetlerini korumayı sürdürdükleri birçok bilim insanı ve araştırmacı tarafından kabul görmüştür” (Demirbağ, 2019: 73).

Tahtacıların Ağaçerilerin torunları olduğuna vurgu yapan ilk isimler arasında Ziya Gökalp ve Faruk Sümer vardır.

“Ağaç-Eri isminde Oğuz müttehidesine dâhil olmuş bir Türk budunu vardır. Bunlar Oğuzlarla beraber Anadolu’ya da gelmişlerdir. [Tahtacılar?] Urhanhaykisiler ‘orman adamları’ demektir (Gökalp, 1976: 40).

Faruk Sümer ise Tahtacıların özellikle Adana, İçel, Antalya, Isparta, Muğla, Denizli, Aydın illerinde yaşadığını ve bu topluluğun dağ eteklerinde yaşayıp ağaç kesme, dilme yaptıklarını ve bu işi atalarından beri devam ettirdiklerini, bu insanların atalarının Ağaç-Eri’leri olduğunu ifade eder (Sümer, 1962).

“Türkiye’de yapılan çalışmalar sonucunda ise bugün birçok araştırmacı Tahtacıların Türk olduğunu, Türkçeden başka bir dil bilmediğini ve Orta Asya Türk örf ve âdetlerini hâlâ en güzel şekliyle korumaya devam ettiklerini kabul etmektedir” (Çıblak, 2005: 33).

Aydın Yılmazköy yöresinde görüşülen kaynak kişilerin verdikleri bilgiler, Orta Asya’dan geldikleri ve Müslüman-Türk oldukları yönündedir.

B.1. Tahtacıların Yerleşim Yerleri

“Tahtacılar yoğun olarak Anadolu’nun başlıca Adana, Afyonkarahisar, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Konya Manisa, Mersin ve Muğla illerini kapsayan geniş bölgenin genel olarak ormanlık

alanlarda veya buralara yakın yerlerde yaşamlarını sürdürmektedir” (Çıblak, 2005: 30).

Günümüzde Tahtacıların yerleşim yerlerine dair güncel bir tablo Nilgün Çıblak Coşkun tarafından oluşturulmuştur. Nilgün Çıblak Coşkun’un Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi’nde 2013 yılında “Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları” isimli makalesi yayımlanmıştır. Bu makalede yer alan tablo:

İL	İLÇE	BELDE	KÖY	MAHALLE\SEM T	
ADANA	İl Merkezi			Şehitlik (Yeşiloba)	
	Ceyhan			Durhasandede	
	İmamoğlu			Uluçınar	
	Karaisalı			Kıralan (Hacıkirı)	
	Pozantı			Nergizlik	
	Tufanbeyli			Belemedik	
	Yüreğir			Kaşlıca	
ANTALYA	Elmalı		Akçaeiş		
	Finike		Arif	Çatallar	
				Gökbük	
		Turunçova		Meneşelik	
	Kemer	Göynük			Değirmendere
					Kuzdere
	Kepez				Atınova (Koyunlar)
					Menderes (Varsak)
					Sütçüler
				Duacı	
	Konyaaltı			Karatepe	
	Kumluca			Beşikçi (Baymak)	
				Hızırkâhya	

			(Çalka)	
			Toptaş	
	Manavgat			Sorgun
	Muratpaşa			Etiler
				Kızılarık
	Serik		Yediyar	
AYDIN	İl Merkezi		Yılmazköy	
	Bozdoğan			Akçay
				(Urumalanı)
			Alamut	
	Çine	Akçaova	Soğukoluk	Yağlık
			Dutluoluk	
			Yeniköy	
	Germencik		Kızılcapınar	
		Ortaklar	Tekin (Tekke)	
	İncirliova		Akçeşme	
	Karacasu		Esençay (Boyasın)	
	Koçarlı			Atatürk
				5 Eylül
	Kuyucak			
		Sarıcaova		
Söke			Cumhuriyet	
		Asıtepe (Güzeltepe)		
		Atburgazı		
		Güneyyaka		
BALIKESİR	İl Merkezi		Türkali	
	Burhaniye		Tahtacı	
	Edremit		Arıtaşı	
			Avcılar	Kızılcukur
			Çamcı	

			Doyran (Doyuran)	
			Hacıhasanlar	
			Kavlaklar	
			Mehmetalan	
			Tahtakuşlar	
		Güre		Yassıçalı
	Kepsut		Mehmetler	
	Savaştepe		Kongurca	
BURDUR	İl Merkezi			Değirmenler
	Göhlisar		Kargalı	
ÇANAKKAL E	İl Merkezi		Akçeşme	
			Civler	Kemerdere
			Çiftlikdere	
			Denizgöründü	Gürecik
			Elmacık	Değirmendere
			Işıklar	Dört Yol
			Kayadere	Atikhisar
			Mareşal Fevzi Çakmak (Mazılık)	
		Erenköy (İntepe)		Yenimahalle
		Kepez		Cumhuriyet
	Ayvacık			
			Bahçedere	Boztepe (Çakalini)
				Kokulutaş
			Güzelköy (Kısacıkaltı)	
			Nusratlı	Kızıtaşı

			Tuztaşı	
	Bayramiç			Menderes
			Karıncalık	
			Koşuburnu	
	Ezine		Derbentbaşı (Çakmaklı)	
DENİZLİ	İl Merkezi			Deliktaş
				Güzelköy
	Acıpayam		Yeniköy	
	Honaz		Dereçiftlik	
	Sarayköy			Turan
GAZİANTEP	İslahiye		Kabaklar	
ISPARTA	İl Merkezi			Davraz
				Gülistan
				Turan
İZMİR	Bayındır			Hatay
			Yakapınar	
			Turan	
	Bergama			Fevzi Paşa
			Demircidere	
			Yerli Tahtacılar	
	Bornova			Naldöken
			Atındağ (Kokluca)	
			Gökdere (Arapderesi)	
	Güzelbahçe			Yaka
	Karabağlar			Altındağ
				Uzundere
	Karşıyaka			Doğançay

	Kemalpaşa			Soğukpınar
			Aşağı Kızılca	
			Yukarı Kızılca	
			Çınarköy	
	Menderes			Barbaros
			Bulgurca	
	Narlıdere			Narlı
	Torbali		Türkmen	
				Tepeköy
	Urla		Bademler	
MANİSA	İl Merkezi			Muradiye
	Akhisar			Efendi
	Alaşehir		Hacıhaliller	
			Şahyar	
	Demirci	Borlu	Karataş	
	Salihli		Dereköy	
			Kabazlı	
			Mersindere	
			Mevlütü	
			Torunlu	
			Yeşilova	
	Soma		Kozlören	
MERSİN	İl Merkezi			Çukurova
				Mithattoroğlu
				Selçuklar
			Bekiralanı	Belenoluk
			Çağlarca	Tekirgözü
			Dalakderesi	
			Kızılkaya	
			Kuzucubelen	
		Dorukkent		Düğdürören
	Anamur		Kaşdışen	
	Bozyazı			Çubukkoyağı

				Sıcakyurt
			Bahçekoyağı	Tursun
			Tekedüzü	
	Erdemli			Akdeniz
		Tömük		Kale
				Merkez
	Mut			Meydan
				Yazalanı
			Kayabaşı	
			Kelece (Kelce)	
			Kumaçukuru	
			Yeşilyurt	
		Göksu		Köprübaşı
	Silifke			Sayağzı
			Kırtıl	
				82 Evler
	Tarsus		Çamalan	
			Kaburgediği	
MUĞLA	Fethiye		Günlükbaşı	Foça Mah.
	Köyceğiz		Yangı	
	Milas		Pınarcık (Mersimet)	
	Ortaca			Cumhuriyet
			Feviyeye	
			Gölbaşı	
			Kemaliye	
		Dalyan	Okçular	Marmarlı Mah.
	Ula		Çörüş	

(Çıblak Çoşkun, 2013: 48-54).

Nilgün Çıblak Çoşkun makalesinde Tahtacıların yerleşim yerlerini bu şekilde listelemiştir.

“Günümüzde Türkiye’de ne kadar Tahtacının yaşadığı hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bu konuda istatistiksel çalışmalar da yapılmamıştır. Bununla birlikte Tahtacılar üzerinde araştırma yapan bazı bilim adamları konuyla ilgili tahmini bilgiler vermektedir. Besim Atalay, 1920’li yıllarda Tahtacı nüfusunun yaklaşık 100.000 civarında olduğunu belirtmektedir. Yusuf Ziya Yörükân, 1929 yılında yayınlanan makalesinde, Tahtacı dedelerinden aldığı bilgilere dayanarak Anadolu’da 20.000 hane Tahtacının bulunduğunu ileri sürmektedir. Taha Toros ise 1938’de Toroslar’da bulunan Tahtacılar üzerine yaptığı bir araştırmada, Türkiye genelindeki Tahtacı nüfusunun yaklaşık 100.000 olduğunu ifade etmiştir. 1968 yılında yayınlanan bir makalesinde Ülkütaşır, Tahtacıların 20.000 hane ve 100.000 nüfusa sahip olduklarını, Neşet Çağatay da 1970’li yılların başında 40-50 bin haneden 300-400.000 bin kişi civarında olduğunu ileri sürmektedir. 1980’li yılların sonunda ise Tahtacıların Türkiye’deki toplam nüfusunun 100.000’den fazla olduğu belirtilmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye’deki Tahtacı nüfusu ile ilgili ileri sürülen rakamlar tamamen varsayımlardan oluşmaktadır” (Selçuk, 2008: 58-59).

B.2. Tahtacıların Bağlı Oldukları Ocaklar

“Ocak; 1. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınma gibi amaçlarla kullanılan yer. 2. Odalarda, genellikle duvar kenarlarında tuğla veya taştan yapılmış, bacası olan yer, şömine. 3. Isı vererek üzerine veya içine konulan maddeleri ısıtan, pişiren, kaynatan, eriten araç veya âlet. 4. Kahvelerde, kuruluşlarda çay, kahve vb. nin yapıldığı yer. 5. Yer üstünde veya yer altında cevher çıkarılan yer. 6. Bahçelerde ve bostanlarda her tür meyve sebze ekimine ayrılmış, çevresinden yükseltilmiş toprak paçası. 7. Bir şeyin en çok bulunduğu veya yapıldığı yer. 8. Aynı amaç ve düşünceyi paylaşanların kurdukları kuruluş ve ya toplandıkları, görev yaptıkları yer. 9. Ev, aile, soy. 10. Bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile. 11. Yılın 31 gün süren birinci ayı, kânunusani. Ocağı batmak; yuvası yıkılmak veya soyu tükenmek. Ocağı kör kalmak; soyu tükenmek, çocuğu bulunmamak. Ocağı sönmek; aile dağılmak, yok olmak, çoluk çocuk yok olmak. Ocağı tütme; soyu devam etmek” (TDK, 1998: 1668-1669).

“Ocak: (Orta Türk. oçak<Eski Türk.öt “ateş”).[Kelime Arapça, Farsça ve Rusça’ya, ayrıca Kafkas ve Balkan dillerine de geçmiştir] 1. Isınma, pişirme vb. işlerde kullanılmak üzere ateş yakılan yer. 2. Duvar dibinde, içinde, içinde ateşin yanacağı içerlek bir düzlüğü ve üzerinde dumanı çekecek bir bacası bulunan yer. 3.

Isı çıkarmak suretiyle içine veya üzerine konan madde, nesne veya yiyecekleri ısıtan, pişiren, kaynatan veya eriten her türlü âlet. 4. Çay, kahve vb. yapılan yer. 5. Mâden veya taş çıkarılan yer. 6. Sebze ekilmek üzere ayrılmış, etrafı yükseltilerek ortası çukur bırakılmış yer. 7. Toprak altı su kanallarının ve lağımın toprak üstüne açılan ve açılır kapanır bir kapağı bulunan deliği. 8. Bir şeyin hazırlanıp kıvama getirildiği, en çok bulunduğu yer. 9. Aynı amaç ve düşünce etrafında faâliyet gösterenlerin, aynı işi yapanların faâliyetlerini sürdürdükleri kuruluş. 10. Ev, bark aile. 11. Asil ve büyük aile, hanedan. 12. Yeniçeri teşkilatı. Ocağını söndürmek; Evinin barkının, ailesinin yok olmasına, dağılmasına sebep olmak. Ocak- Bektâşiyân; (Yeniçeri ocağı Hacı Bektaş Veli'ye bağlı sayıldığı için) Yeniçeri teşkilatı. Ocak-zâde; Hazreti peygamber soyundan geldikleri, seyit oldukları kabul edilen Bektâşî babalarının soyundan gelen dedeler için kullanılırdı” (Ayverdi, 2005: 2375).

“Ocak(1); 1.Ateş yakılan yer. 2. Eski evlerde duvar içine yapılmış, dumanı çekmesi için bir bacası bulunan, içinde ateş yanan, ısınma, yemek yapma vb. amaçlarla kullanılan özel yer; şömine. 3. Pişirmek, eritmek vb. ısı elde etmek amacıyla kullanılan her türlü aygıtların genel adı. 4. Kahvehane, kuruluş vb. yerlerde içinde çay, kahve yapılan küçük bölme. Ocak(2); 1.Ev, aile. 2. Soy. 3. Yurt. Ocak(3); 1. Bir etkinliğin yapıldığı, yoğunlaştığı veya bir şeyin çokça bulunduğu yer. 2. Aynı düşünce ve amaç etrafında toplanan kimselerin meydana getirdiği birlik; örgüt. 3. Bu birlik üyelerinin toplandığı, konuştuğu, tartıştığı yer, örgütün resmi adresi. Ocak(4); Taş, maden, kömür çıkarılan yer. Ocak(5); Bir yerde toplu olarak bulunan aynı cins meyve ağaçları. Ocak(6); Su değirmenlerinde çarkın indirildiği ve üzerine suyun akıtıldığı yer. Ocak(7); Bazı hastalıkları iyi ettiğine inanılan aile; bu ailenin bulunduğu yer. Ocak(8); Eskiden beri saygınlığı olan, soylu aile; hanedan” (Çağbayır, 2007: 3581-3582).

“Ocak; 1) Oturulan, barınılan yer; ev, aile, yuva. 2) Evlerin oda ve mutfaklarında ateş yakılan yer. 3) Tekke. 4) Ehlibeyt soyu. 5) Dedenin bağlı olduğu soy. 6) Dedelik 7) Fatma (Fatma Ocağı)” (Korkmaz, 2016: 522).

“Ocak sözcüğü ateşten türetilmiştir. Ocak, ev veya çadırın en saygıdeğer yeri olarak görülür. Ocak sözcüğü aynı zamanda soyun devamı anlamını da içerir, ‘ocağı-sön’ sözünde olduğu gibi; bu sözle bir ailenin soyunun tükendiğine mahkûm edildiği ifade edilir. Şifacılıkla donatılmış kişi de aynı biçimde ‘ocak’ olarak adlandırılır; belirli bir hastalık için uzmanlaşmış kişiden ‘ocak’ diye bahsedilir. Şifa gücü ister

miras yoluyla ister ustadan çırağa geçsin, ama mutlaka el verme yoluyla aktarılır. Ateş, diğer taraftan da şifa ritüellerinin ve falcılığın, tütsünün ve kurşun dökmenin önemli bir ögesidir. Anadolu Yörükleri yaylaklarında ilk ateşin tutuşturulmasında belli ritüellere önem verirler. Her ailenin ocak yeri aynı yerde kalmalı ve meydana varışta ilk ateşi yakan da, evin yeni evlenen gelinidir; bu onun için bir anlamda bir sınavdır” (Boratav, 2016: 35).

Gömeç de ocağın kutsallığından bahseder.

“Aile ocağında yanan ateş nasıl olursa olsun kutludur. Bütün Türkler, ocağın sönmesini ailenin ya da soyun sönmesi olarak görürlerdi” (Gömeç,2016: 79).

Bahaeddin Ögel, “Türk Mitolojisi” isimli eserinde Türk Mitolojisinde ateş ve ocağın önemini anlatmıştır. Ögel, Tanrı Ülgen’in ateşi ocak yani saçağı ile birlikte gönderdiğini, bundan dolayı da aile ocağının büyük önemi olduğundan bahseder (Ögel, 2014). “Anadolu’da da bu inanış devam etmektedir. ‘Ata ocağı, baba ocağı’ gibi sözlerimiz de, bu çok eski inanışlarımızın, bu güne gelen izleridir. ‘Ocak ve yuva’, ata ve baba ocaklarına dayanmakla, değerlendiriliyordu. ‘Ocağın devamı’ da, ayrı bir önem taşıyordu, ocağın sönmesi ailenin bitmesi demektir. Anadolu’da ‘ya evlad bir, ya ocak kör’, demek isteniyordu. ‘Odsuz, ocaksız’ sözleri de, hem yoksulluğu ve hem de, yuvasız ve ailesiz olmayı anlatan sözleriydi” (Ögel, 2014: 637).

“Ocak” kelimesi sözlüklerde ve eski Türk inanç sisteminde ortak olarak aileyi, soyu, sülaleyi temsil etmektedir. Bu sebeple de ocağa saygı duyulmaktadır.

“Ocak, sözcük anlamıyla ateş yakılan yer, ev, aile, soy, sülale, kurum, yuva, kurum ve teşkilat gibi anlamlara gelmektedir. Herhangi bir hastalığı okumaya izinli kişiler hakkında da ocak tabiri kullanılır. Eski Türk inançlarında ateşin kutsallığından kaynaklanan ocak kültü; kötü ruhların, cinlerin, insanlara zararı dokunan gizli güçlerin yaklaşmadığı, korktuğu yerdir. Ateş her şeyi temizler; kötü ruhları kovar. Ocak, koruyucu bir nitelik taşır. Ateş mukaddestir; daima ocakta bulundurulmalı ve kesinlikle söndürülmemelidir. Nitekim eski Türklerde ateşe hürmet diğer kültürlere beslenen hürmetten daha derindir” (Rençber, 2013: 161).

“Ocak terimi, Alevîlerde dinsel hizmetleri gören Dedelerin aileleri ve bu aileler çevresinde oluşan organizasyonu ifade etmektedir. Alevîlerde her dede ve talip ailesi bir ocağa dâhildir. Dede’nin de talibin de soyu ‘evlad-ı resul ve Muhammed

Ali'ye uzanan, 'pir'i veya aynı anlamada kullanılmak üzere 'mürşid'i olmalıdır. Demek oluyor ki esas olarak Ocak sistemi dışında bir Alevî düşünülemez. Herkesin dede olsun, talip olsun bu sistem içinde belirlenmiş bir konumu söz konusudur” (Yaman, 2013: 221).

“Alevî inancına mensup toplulukların tarihî süreç içerisinde birçok dış adlandırmaya sahip olmalarına karşın, bu toplulukların kendi dinî, sosyal, kültürel, hukukî ve ekonomik yaşantılarını ocak kavramı içerisinde tarif ettikleri ve kendilerini bu kavram çerçevesinde adlandırdıkları görülür. Alevî inanç sistemi (erkân/yol) içerisinde soy esaslı sürdürülen ve veli kültü merkezli oluşarak tarih boyunca yine bu bağlamda güncellenen ocak sistemi, dede ve talip topluluklarının tamamını, birbirleriyle olan bağlantıları üzerinden kapsayacak kadar geniş bir yayılma alanı gösteren inanç merkezli, sosyo-kültürel bir yapılanma özelliği gösterir” (Akın, 2017: 240).

“Ocak yapılanması Alevî toplumu içerisindeki, otorite ve rolleri sahip olduğu maddi ve manevi güçlerden almaktadır. Ocak ve onun temsil ettiği değerlere büyük kutsallık ve manevi güç atfedilmektedir” (Yaman, 2013: 221).

“Soyu On İki İmamlar kanalıyla Ehlibeyt'e dayanan bir karizmatik inanç önderi adına kurulan, kendisine bağlı bir talip ve hiyerarşiye göre ocak, topluluğu olan, silsile olarak karizmatik inanç önderinin soyundan gelen temsilcilere pir, mürşid, dede adı verilen, kendi içinde ve diğer ocaklarla bir hiyerarşisi olan, bazı yörelerde rehber, pir ve mürşid adları ile tanımlanan, takip ettiği bir süreklilik ya da erkân sistemi olan inanç sistemi yapılandırmasına 'ocak' ya da 'dede ocağı' denir” (Ersal, 2016: 41).

“Alevî topluluklarında ocak disiplinine dayalı organizasyon kutsal temellere dayanmaktadır çünkü bu ocakları oluşturmuş aileler aynı zamanda keramet sahibi ululardan da gelmektedir. Bu ulu kişiler aynı zamanda İslam Peygamberi'nin ve Ehli Beyt'inin soyuna dayanmaktadır. 'Hak-Muhammed-Ali Yolu' olarak adlandırılan ve kutsanan bu yol, Ehli Beyt'e dayanan dede aileleri yani “Ocaklar” aracılığıyla yüzyıllardır süregelmektedir. Alevî Ocakları, Dede Garkın, Sarı Saltuk ve Hıdır Abdal gibi Alevî geleneğinin evlad-ı resul (seyyid) saydığı ve kutsal kabul ettiği din ulularının adlarını taşımaktadır. Ocaklar zaman içerisinde, bu kutsal dervişlerin soylarından gelenlerce kurumsal hale getirilmiş, bu soylardan gelenlere ocakzâde (ocakoğlu) denmiş, dedelik görevinin ocakzâde dedeler (seyyidler) tarafından yerine

getirilmesi bir gelenek haline almıştır. Ocaklar şeklindeki bu örgütlenme, yüzyıllardır Anadolu'nun birbirinden çok uzak bölgelerinde yaşayan Alevîler arasında iletişimi de sağlayan yegâne araç olmuş ve bu işlevini ocakzâde dedeler aracılığıyla yerine getirmiştir (Yaman, 2013: 222).

“Alevî topluluğunun dinî hayatında dedelerin çok önemli fonksiyonları vardır; her şeyden önce dinî ve sosyal yönlerden topluluğa önderlik ederek, toplumu aydınlatıp bilgilendirirler; bu çerçevede yine değişik dinî ve sosyal törenleri (cem, cenaze ve evlenme gibi) yönetirler. Bunun için yılın belirli günlerinde kendi ocaklarına bağlı köylerde birer hafta ya da on beş gün kalarak, taliplerinin toplumsal ilişkilerini kontrol ederler. Böylece dedeler, hem birbirinden uzak bölgelerde yaşayan Alevîler arasında iletişimi, hem de topluluğun birlik ve dayanışmasını sağlamış olurlar. Ayrıca dedeler, topluluk içerisinde hukuk başta olmak üzere eğitim ve kültürle ilgili değişik fonksiyonlar üstlenerek yüzyıllardır Alevîliği uygulayan ve yeni kuşaklara taşıyan roller üstlenmişlerdir” (Yıldız, 2011: 229).

Yaman geleneksel bakışa göre Ocak kuruculuğunda üç belirleyici unsur olduğunu söyler. Bunlar; soy, keramet ve hizmettir (Yaman, 2013). Yaman, bu üç unsuru şu şekilde açıklar.

“Soy: Ocak kurucularının bazıları gerçekten soy yoluyla Ehli Beyt'e bağlanabilir. Şecerelere her ne kadar ihtiyatla yaklaşmak gerekse de bunların tümünün düzmece olduğunu iddia etmek de doğru değildir.

Keramet: Yine sözlü geleneğe ve şecerelerde yazılanlara göre bazı ocak uluları da olağanüstü güçlere sahip olmaları ve keramet göstermeleri nedeniyle ocak kurucusu olmuşlardır ki bazı Dede aileleri de onlarından soylarından gelmektedirler.

Hizmet: Bazı ocak ulular da Hacı Bektaş Veli Dergâhı'nda yaptıkları hizmetleri karşılığında Alevîleri özellikle inanç ve ibadet konularında eğitmek üzere görevlendirmişlerdir” (Yaman, 2013: 222-223).

Ocakların ve dedeliğin nasıl ortaya çıktığına dair farklı görüşler vardır. Ersal, bu görüşleri şu şekilde sıralamıştır;

“1. Ocakların ve dedeliğin temeli Ehlibeyt silsilesine dayandığı için ocakların temelini de bu dönemde atıldığı görüşü vardır.

2.Ocaklar, Türkmen babaların yüklendiği dini ve siyasi otoriteden doğmuştur.

3.Ocaklar Hacı Bektaş Veli zamanında ortaya çıkmıştır.

4.Şah İsmail Hatayi zamanında Erdebil Dergâhı tarafından ocak sistemi oluşturulmuştur” (Ersal 2016: 41-43).

Ersal, Ocak kavramının oluşumu üzerinde ileri sürülen bu dört görüşün temel noktasının, inanç sisteminde etken olan kişiler olduğunu belirtir (Ersal, 2016).

“Tahtacı dedeleri ocak denen ve kutsal ve kutsal saygınlığın olan iki soydan gelir; bunlardan biri İzmir’in Narlıdere köyündeki Yanınyatır Ocağı, diğeri Aydın’ın Reşadiye bucağındaki Hacı Emirli Ocağı’dır. Bu iki ocağın dedeleri birbirine bağlı olmadığı gibi bunların üstünde veya altında bir başka ocak dedesi de bulunmamaktadır” (Çıblak, 2005: 36).

Bu ocaklara bağlı oymakları Yusuf Ziya Yörükân şu şekilde sıralamıştır:

“Yanınyatır Ocağı’na bağlı Tahtacı oymakları;

- 1.Çobanlı Oymağı
- 2.Çaylak Oymağı
- 3.Sivri Külâhlı Oymağı
- 4.Kokluca Tahtacıları
- 5.Cingöz Oymağı
- 6.Üsküdarlı Oymağı
- 7.Enseli Oymağı
- 8.Ala Abalı Oymağı
- 9.Çiçili Oymağı
- 10.Mazıcı Oymağı
- 11.Kâhyalı Oymağı
- 12.Gökçeli Oymağı
- 13.Nacarlı Oymağı

Hacı Emirli Ocağı’na bağlı Tahtacı oymakları;

- 1.Şehepli Oymağı
- 2.Kabakçı Oymağı
- 3.Aydınlı Oymağı” (Yörükân, 2015: 178-199).

“Yanınyatır Ocağı’nın atası Durhasan Dede adında bir şahsiyet olup mezarı Adana’nın Yakapınar (Misis) taraflarındaki Durhasan köyünde bulunmaktadır. Tahtacılar tarafından sık sık ziyaret edilen bu mezarın bulunduğu köyde bugün Ala Abalı Oymağı’na bağlı Tahtacılar yaşamaktadır. Yanınyatır kolu ocakzâdeleri, Tahtacılar’ın Bağdat’tan gelerek uzunca bir süre Çukurova’da, Ceyhan civarlarında kaldığını, buradan da ilk önce Edremit’teki Kazdağı eteklerine sonra kasabalara ve

Narlıdere'ye yerleştiklerini söylemektedir. Ocaklı dedeler, bugün de Narlıdere'de yaşamaktadır, ancak aşiretin büyük bir bölümü değişik yerleşim alanlarına dağılmış durumdadır. Yanyatır Ocağı'na bağlı Tahtacılar'ın verdikleri bilgiye göre, Durhasan Dede'nin ölümünden sonra Adana derebeyi Hızır Paşa, onun karısını istemiş ancak aşiret buna razı olmayınca aralarında çatışmalar ortaya çıkmış, bu nedenle de Çukurova'dan ayrılıp Ege taraflarına doğru göç etmek zorunda kalmışlardır” (Çıblak, 2005: 37).

“Günümüzde Yanyatır Ocağı'nın inançsal merkezi İzmir Narlıdere'dedir. Yanyatır Ocağı'nın mürşitlik postu göçlerle İzmir Narlıdere köyüne taşınmıştır. Yanyatır Ocağı, Tahtacı Türkmenlerinin büyük bir çoğunluğunun bağlı olduğu inanç örgütlenmesidir. İnanç sisteminin devamlılığı açısından da geleneğin yaşamaya devam ettiği ocak Yanyatır'dır” (Ersal ve Kayhan Kılıç, 2018: 189).

“Hacı Emirli Ocağı'nın atası ise Gaziantep'in İslâhiye ilçesine bağlı Güvercinlik nahiyesinde yatan İbrahim Sâni'dir. Önceleri Maraş civarında yaşamlarını sürdüren Hacı Emirli, burada ortaya çıkan isyan nedeniyle Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmış, büyük çoğunluğu da- özellikle Şehepli Oymağı- Aydın'ın Reşadiye bucağında ikâmet etmeye başlamıştır” (Çıblak, 2005: 37).

Aydın Yılmazköy Tahtacıları Yanyatır Ocağı'na mensuptur. Çalışma sırasında görüştüğümüz kaynak kişiler Yanyatır Ocağı'na bağlı olduklarını ifade etmişlerdir. Yöre insanları, “Yanyatır” isminin cemlerde ibadet esnasında bir kolları üzerine yan yattıklarından kaynaklandığını ifade etmektedirler.

C.Aydın İli ve Yılmazköy'ün Coğrafi Konumu ve Tarihi

“Aydın; Doğu Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu üçgeninin tam ortasında yer alan, Türkiye'nin tarım, sanayi, iç ve dış ticaret ile turizm faaliyetlerinin bir arada bulunduğu, ekonomisi en gelişmiş bölge olan Ege Bölgesi'nin orta yerindedir. Aydın ili Türkiye'nin güneybatısında yer alır. 37. ve 38. kuzey enlemleri ile 27. ve 29. doğu boylamları arasında yerleşmiştir. 8.007 km²'lik alanda 1997 nüfus sayımına göre 897.821 kişi yaşamaktadır. Merkez ilçeye beraber 17 ilçesi bulunmaktadır.

Batısı Ege denizine açılan Aydın ili, kuzeyinde İzmir ve Manisa, doğusunda Denizli, güneyinde ise Muğla illeri ile komşudur. İlin kuzeyi ve güneyi engebelidir. Kuzeyde doğu-batı doğrultusunda uzanan başlıca Hacetedede tepesi (1.831 m), Karlıdede tepesi (1.732 m) ve Aydın dağları (1.500) yer alır. Güneyini Çine Çayı,

Akçay, Dandalas Çayı ve kollarıyla yarılmış olan Menteşe dağları kaplar (Madranbaba 1.792 m, Karıncalıdağ 1.703 m). Bu iki dağlık bölüm arasında, iki yandan faylarla sınırlanmış ve sonradan alüvyonlarla örtülmüş genç bir çöküntü alanı olan Büyük Menderes ovası uzanır. İlin başlıca tarım alanı olan bu ova, zaman zaman özellikle batı yarısında daha çok olmak üzere, Büyük Menderes ve kollarının taşkın sularıyla örtülür. Ovada yer yer kopmuş Menderesler, terk edilmiş çığırar, sazlık ve bataklıklar vardır. Antik Çağlarda, taşkın tehlikesi nedeniyle önemli yerleşmeler, ovanın daha yüksek olan kenarlarında dağlardan inen derelerin çökelttiği birikinti konileri üzerinde kurulmuştur. Birinci derecede deprem alanı olan bölge birçok kez yıkıcı depremlere sahne olmuştur. Menderes ırmağı, taşıdığı alüvyonları çökeltmek kendi oluşturduğu ovayı, tarih çağlarında da denize doğru ilerletmiştir. Bunun sonucunda Latmos körfezi günümüzdeki Bafa gölüne dönüşmüş, Milet liman kenti ve Lade adası da kara içinde kalmıştır. Verimli ovalar, Akdeniz iklimi, kıydan Anadolu içlerine sokulmayı kolaylaştıran ve eskiden beri izlenen doğal yollar nedeniyle Aydın ilinin yayıldığı alan, tarih boyunca gelişmiş, zengin bir bölge olma özelliğini korumuştur” (Aydın Vailiği, t.y.:18).

“İl nüfusunun yaklaşık %45’i kentlerde yaşar. Yarıdan çoğunu oluşturan kırsal nüfusun başlıca uğraş alanı tarımdır. İl yüz ölçümünün yaklaşık %42’sini kaplayan tarımsal toprakların geniş yer tutması ve bunun yaklaşık yarısının bağ, bahçe, zeytinlik, incirlik gibi dikili alanlara ayrılması, ilin ilk çağlardan beri koruduğu en belirgin özelliklerindedir. İl, incir üretiminde ortalama %60 payla Türkiye’de birincidir; zeytin üretiminin yaklaşık %25’ini karşılar. Çeşitli tarım üretimi yetiştirilmesi ilin bir başka tarımsal özelliğidir. Giderek genişleyen pamuk üretimi ile Çukurova’dan sonra Türkiye üretiminin %46’sını gerçekleştirir. Susam ve çiğit gibi yağlı tohumlar ile tütün ve kestane Aydın’ın pazara sürülen başlıca tarım ürünleri olup, yeni ürün tipleri de geliştirilmektedir. Organize sanayi bölgelerinin kurulması ile sanayi alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır. İlde yer kabuğunun derin faylarla parçalandığı Büyük Menderes ovasının kuzey kenarı, jeotermal enerji bakımından çok zengindir. Sondajlardan büyük basınçla fişkıran yüksek sıcaklıktaki buhar seraların ısıtılmasında ve elektrik üretiminde kullanılmaktadır. Sanayi Aydın, Nazilli, Söke gibi ilin büyük merkezlerinde toplanmıştır” (Aydın Prestij, 2000:23).

“Antik Çağ’da coğrafi bir terim olarak kullanılan günümüz Ege Bölgesinin kıyı kesimlerini kapsayan İonya bölgesinin güney kesimi ile Ege Bölgesinin güney

kesimini kapsayan Karia bölgesinin kuzeyinde yer alan Aydın, insan yaşamına uygun iklim şartlarının olduğu bölgede yer alması nedeniyle tarih öncesi devirlerden itibaren iskân görmüştür” (Aktakka (Koord.), 2012a:4).

Tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapan bölgeyi Türkler de kendisine yurt edinmiştir.

“Malazgirt Savaşı'nı (1071) izleyen yıllarda Türklerin eline geçen bölge, 11.yy başlarında I. Haçlı Seferlerinin ardından Bizanslılar tarafından geriye alındı. 1280 yılında Menteşe Bey tarafından zapt edildi. Menteşe Bey'in egemenliğinde kalan kent daha sonra Menteşe Bey'i öldüren Aydınoğlu Mehmet Bey'in eline geçer. 1425'te II. Murat tarafından kesin olarak Osmanlı topraklarına katılan Aydın, Anadolu eyaletine bağlı bir kültür merkezi olan 16.yy. sonlarından başlayarak ayaklanmalara sahne oldu. 1811'de İzmir, Saruhan (Manisa), Menteşe (Muğla), Antalya, Isparta sancaklarını kapsayan eyaletin merkezi oldu. Eyalet merkezi (1857) İzmir'e taşındıysa da bu yönetim birimini adı Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar “Aydın” olarak kaldı. Anadolu'nun ilk demir yolu Aydın-İzmir arasında yapılıp işletilmeye açıldı. 27 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından işgal edilen kent, 30 Haziran 1919'da geriye alındı. Tekrar işgal edilen kent, 07 Eylül 1922'de kurtarıldı.

Gerçek anlamıyla bir harabe olan kent Cumhuriyet idaresine geçer. Aydın ilinin yaralarının sarılması ve geliştirilmesine ilk günlerden itibaren özen göstermiştir. Türk ulusunun büyük önderi Atatürk, 1924, 1931, 1937 yıllarında yöreyi ziyaret ederek, yöreye verilen önemi belirtmiştir.

Aydın, XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde Aydınoğulları Beyliği'nin, XV. yüzyılın yılında ise Osmanlıların eline geçmiştir. Fatih dönemindeki tahrir defterlerinde (1451) Aydın'ın bir kasaba olduğu ve yedi mahallesi (Mahalle-i Cami, Kilise Cami, Hacı İsa, Köprülü, Kadı, Hisaryakası, Yenice) ile yaklaşık 970 nüfusu bulunduğu belirtilmektedir. 1530 yılında kentin nüfusunun azaldığı ve mahalle sayısının altıya (Mahalle-i Kilise Mescit), Hisaryakası, Cemal, Cami, Köprülü, Sinli) indiği anlaşılır. XVI. yüzyılın sonu ile XVII. yüzyılın başlarında Aydın'ın kentsel gelişimi artmış, mahallelerin sayısı XVII. yüzyılın ikinci yarısında ise 20'ye çıkmıştır. XVII. yüzyıl Osmanlı'nın en karışık olduğu dönemlerden birisidir. Celali İsyanları adıyla tarihe geçen ayaklanmaların yaşattığı sıkıntılar nedeniyle halk köylerden kentlere göç etmek zorunda kalmıştır. Aydın'ın XVII. yüzyılda yaşadığı diğer kötü olay, büyük

can ve mal kaybı yaşatan 1653 yılı depremidir. Tüm bunlara rağmen kent, ticaretle kendini toparlamaya çalışarak gelişimini sürdürmüştür. 1671 yılında kente gelen Evliya çelebi, mahalle sayısının 26 olduğuna değinir. 1678 yılında kentin 22 mahalle ve iki gayri Müslim cemaatten oluştuğu avarız tahrirlerine kaydedilmiştir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda kentin olumlu yönlerde büyüdüğü ve özellikle XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Aydın'ın eyalet merkezi sıfatını almasıyla gelişiminin olumlu yönde devam ettiği anlaşılmaktadır. 1843 yılında kente gelen Texier, şehrin birbirine bağlanmış, Eudon (Tabakhane Deresi) Deresi'nin iki yamacı boyunca yoğun ticaretin yaşandığı, ovaya doğru gelişen, bölgenin önemli yerleşme merkezlerinden biri olduğunu belirtmiştir. 1844 yılındaki temettuat sayımında kent merkezinde 2 mahalle bulunduğu, bunlardan 21'inin Müslüman diğerlerinin gayrimüslim olduğu belirtilmiştir. 1845 yılında Aydın'da aşiretler iskân edilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra mahalle sayısı 27'dir. 1850 yılında eyaletin merkezi Aydın Güzelhisarı yerine İzmir olunca Aydın Sancağı, Nefs-i Aydın, Nazilli, Bozdoğan, Söke, Çine kazalarından meydana gelmiştir. 1856 senesinde inşasına başlanan Aydın-İzmir demiryolu 1866'da işletmeye açılmış, bölgenin ticari açıdan canlanması sağlanmıştır” (Aktakka,(Koord.), 2012a:8-9).

“Bu sırada Türkiye'nin bugünkü idari teşkilat ve taksimatının temeli atılmıştır. 1867 ıslahatı yapılmıştır. 1850 ile 1867 yılları arasında İzmir Eyaleti diye anılan Aydın Eyaleti 1867 Vilayet Nizamnamesi'yle Aydın Vilayeti adını almıştır” (Aktakka, (Koord.), 2012b: 127).

“1899 yılında Aydın'da şiddetli depremlerden birisi daha yaşanmış, Aydın il genelinde maddi ve manevi anlamda büyük kayıplar vermiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti üzerinde yarattığı bunalımın ekonomik ve sosyal anlamda ülkenin tümüne yansıdığı aşikârdır. Sıkıntılardan payını alan illerden birisi olan Aydın, 27 Mayıs 1919 gününde işgale uğramış; Yunanlılar halka yapmadıkları zulüm bırakmamış, devlet eşkıyalarla uğraşırken bir de işgale karşı mücadele vermeye çalışmış, sorunun üstesinden gelebilmek için Demirci Efe, Yörük Ali Efe gibi efelerin bir kısmı ile anlaşma yoluna gitmiştir. Kent, 30 Haziranda kısa bir süre için işgalden kurtarılmış ise de 4 Temmuzda yeniden Yunanlılar tarafından işgal edilmiş, nihayetinde 7 Eylül 1922'de Yunanlılar Aydın'dan çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Aydın'ın imarına girişilmiş, kentin gelişimi

sağlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde şehir anayollar boyunca büyümeye devam etmektedir” (Aktakka (Koord.), 2012:8-9).

Gün geçtikçe büyüyüp gelişen Aydın’a bağlı ilçe ve köylerde gelişmektedir. Aydın merkez Efeler Belediyesi’ne bağlanan Yılmazköy’de de aynı durum söz konusudur. Köyün bugün bir aşevi, bir sağlık evi ve bir ortaokulu bulunmaktadır. Ortaokul 85 öğrenci ve beş öğretmen ile eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir¹.

İsmail Engin eski adıyla İmam Tahtacı Köyü olan Yılmazköy’ün Aydın’a altı km uzaklıkta olduğunu, nüfusunu 1100 ve köydeki hane sayısını 200 olarak belirtmiştir (Engin, 1998). Bugün ise bağlı olduğu Efeler Belediyesi ve köy muhtarı Özkan Tosun ile yapılan görüşmelere göre köyün nüfusunun en son nüfus sayımında 978 olarak tespit edildiği bugün ise 1010-1020 arasında değiştiğidir.

Şehir merkezine yakın bir konumda olan Yılmazköy’ün tarihçesi ile ilgili kaynak tespit etmek güçtür. Köyün tarihçesine ilişkin bilgilerin Aydın Vilayet Salnamesi’nde olabileceği düşünülmektedir. Yörede yaşayan insanların köyün tarihçesine dair verdiği bilgiler, Dr. İsmail Engin’in “Tahtacılar” isimli eserinde verdiği bilgi ile uyumaktadır.

Yörede görüşülen kaynak kişiler köyün yüz elli-iki yüz önce kurulduğunu söylemektedir. Köyün tarihçesine ilişkin yöre insanları aynı olayı anlatır. Köye gelen ilk oba Horasan’dan gelmiştir. Büyük bir oba halinde erkek, kadın, çocuk, hayvanlar Horasan’dan yola çıkmıştır. Sık sık konaklayarak Muğla üzerinden Aydın’a gelinmiştir. Köyün şimdi bulunduğu yere öncelikle obanın başında bulunan üç keşifçi gelişmiştir. Keşifçiler köyün olduğu yerin coğrafi konumunu beğenmişlerdir. Çünkü köy bulunduğu konum itibariyle dağ eteğindedir ve bereketli topraklara sahiptir. Keşifçiler konaklayacakları yeri beğendikten sonra içlerinden biri obaya haber vermek için geri dönmüştür. Köye gelen bu üç kişi “Hamzalar” ailesine mensuptur. Oba da gelip yöreye yerleştikten sonra Yunan işgaline kadar yörede kalınmıştır. Yunan işgalinde bu insanlar zulümle köyden uzaklaştırılmıştır. İşgal bittikten sonra ise tekrar bu topraklara geri dönmüşlerdir. Köyün insanları Horasan’dan geldiklerinden beri yöreyi kendilerine yurt tutmuştur. Yakın zamana kadar tahta işiyle uğraşmaları da bu yöreyi mesken tutmalarında ayrı bir faktördür. Çünkü köy, dağ eteğinde olup tahta kesmek için elverişlidir. Ayrıca şehre yakın olduğundan kesilen

¹http://yilmazkoyoo.meb.k12.tr/09/01/713366/okulumuz_hakkinda.html-E.T.18.05.2019

bu tahtaları satmak kolay olmuştur. Önceleri İmamköy'e bağlı olan Yılmazköy, İmam Tahtacı Köyü olarak anılmıştır. Köyün insanları çalışkan olup çalışmaktan yılmadıkları için daha sonraları köy, Yılmazköy adını almıştır. Köy insanları tahta işini bırakıp, 1950'li yıllarda sanayi sektöründe çalışmaya başlamıştır. Bu sebeple bugün köyde yaşayan insanların çoğu emekli olup, ayrıca kendi zeytin bahçelerine sahiptir. İnsanlar emekli olmalarının yanı sıra zeytin bahçesinin gelirleri ile hayatlarını devam ettirmektedir (K.K.7-11-26-33-38-69-70-71-73-75).

D.Hayatın Geçiş Dönemleri

“İnsan, hangi toplumda yaşarsa yaşasın hayatının bazı dönemlerinde hem kişisel hem de toplum içindeki yerinin ve konumunun değiştiği bazı dönemlerden geçer, bu dönemlerde toplumdan topluma değişmekle birlikte amacın ve özün aynı kaldığı bazı tören ve kutlamalar yapılır. Birey için bir toplumdan diğerine geçişin sembolü ya da sınavı olan geçiş dönemi törenleri içlerinde birçok kültürel unsuru ve inancı barındırılır” (Yeşil, 2014:118).

“Toplumdan topluma ve bir sosyal durumdan başka bir sosyal duruma ilgili çeşitli ve başarılı geçiş uygulamaları vardır. Böylece bir insanın hayatı başlangıç ve bitişleri benzeyen geçiş dönemleriyle belirginleşmiş hale gelir. Bu geçiş dönemleri doğum, sosyal erginlik, evlilik, babalık/analık, sosyal gelişme, meslekî uzmanlaşma ve ölüm. Bu olayların her biri için törenler vardır. Bu törenlerin temel görevi veya işlevi bireyi tanımlanmış, belirgin durumdan bir başkasına geçişte yardımcı olmaktır” (Çobanoğlu, 2015: 205).

“Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu “geçiş”leri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır” (Örnek, 2016: 183).

“Aile merasimleri, insanın doğumundan ölümüne ve hatta ölümünden sonra yakınları tarafından yapılan törenler ve bunlara bağlı olan âdet ve ananelerdir.

Doğum merasimi, toy (düğün) merasimi, yas (hüzün) merasimi tarihin ilk devirlerinden beri Türk dünyasında yaşamaktadır. Bu merasimlerin her biri ayrı âdet, gelenek, inanç ve uygulamalarla zenginleşmiştir” (Eroğlu, 2008: 64).

Araştırmacılar hayatın geçiş dönemlerini genel olarak doğum, evlenme ve ölüm olarak tespit etmiştir. Biz bu çalışmada insan hayatının geçiş dönemlerini doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm olarak ele aldık. Çünkü çalışma alanında bu dönemler insan hayatının önemli eşikleri olarak kabul edilmektedir ve yörede bu dönemler etrafında gerçekleştirilen inanç ve uygulamalar mevcuttur.

Bu çalışmada insan hayatının önemli eşikleri olan; doğum, sünnet, askere gitme, evlenme ve ölüm Yılmazköy yöresinde derlenip incelenmiştir. Yörede bu eşikler etrafında kümelenen inanç ve uygulamalar tespit edilmiştir. Her eşik kendi içerisinde alt başlıklar altında ele alınıp, yazıya aktarılmıştır.

1. BÖLÜM: DOĞUM

Hayatın önemli geçiş dönemlerinden ilki olan doğum, toplumda sevinçle karşılanır. Çünkü her doğum hem anne ve babanın hem de onların mensubu olduğu ailenin soyunun devam etmesi, o ailenin ocağının tütmesi anlamına gelmektedir.

“Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya, sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı, gerek söz konusu çiftin, gerek yakınlarının gözünde büyük önem kazanır, doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine de birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik ederler”(Örnek, 2016:184).

Aydın Yılmazköy’de doğum öncesinden başlayarak doğum anı ve doğum sonrasında birçok inanç ve gelenek kümelenmiştir. Bu inanç ve geleneklere bağlı olarak birçok işlem gerçekleştirilmektedir.

1.1. Doğum Öncesi

1.1.1.Kısırlığı Giderme/ Gebe Kalma

“Gelin gittiği yerde saygınlık kazanması, erkeğin gözüne girmesi, analık zevkini tatması ve soyun devam etmesi için, kadının doğurması gerekir. Kısır kadın, özellikle geleneksel kesimde horlanır, ezilir ve aşağılanır. Bu nedenle kadın, gebe kalmak, çocuk doğurabilmek için birtakım çarelere ve yollara başvurur” (Örnek, 2016:185).

Aydın Yılmazköy’de kısırlığı gidermek için kesin çözümün doktor tedavisi olarak görülmesinin yanı sıra devam ettirilen inançlar ve uygulanan pratikler de mevcuttur.

Günümüzde köyde hamile kalmak isteyenler, doktora gidip tedavi görmektedir. Eskiden köyde koca karılar olurdu ve çocuk sahibi olmak isteyenler onlara giderdi. Koca karı, çocuk sahibi olmak isteyen kadını yere yatırır, ayağından silkelere. Bu işlem işe yaramazsa karnını çekerdi. “Karın çekme” olarak adlandırılan uygulamada, koca karı çocuk sahibi olmak isteyen kadının kasıklarını iki eliyle tutup yukarı çekerdi (K.K.8).

Kısırlığın bir diğer sebebi “kasık düşmesi” olarak bilinir. Kasık düşmesinin en önemli belirtisi kişinin sürekli idrara çıkmasıdır. Hep hasta olduğunu hisseden ve idrara çıkan kişinin kasığının çekilmesi gerekmektedir. Kasık düşmesinde kişinin kasıkları ovulur, sonra yukarı doğru çekilir (K.K.6).

Kısırlığı gidermek için yapılan bir uygulama da “soğuklama ilacı” adıyla yapılan uygulamadır. Soğuklama ilacı; eskilerin yaptığı bir uygulamadır. Bu uygulamada “ala çakmak taşı” diye adlandırılan beyaz bir taş kullanılır. Bu taş, ocağın göbeğine atılır, köz gibi kızarıncaya kadar beklenirdi. İyice ısınıp kızaran taş, ocaktan alınır. Ortası çukur olan tuğlaya konurdu. Böylece taşa su akıtılınca su aşağıya akmazdı. Çukura konulan kızgın ala çakmak taşına su damlatırlardı. Taşın üzerine su damlatılınca poff diye bir ses gelirdi. Çocuğu olmayan kadını hemen üstüne çömdürürlerdi (çökmek). Dışarı buhar çıkmasını diye, kadının etrafı bir bezle dolanırdı. O buhar kadının içindeki soğuklamayı alırdı. Kadının çocuğu olurdu. Çünkü çocuk olmazsa soğuklamadan olmaz. “Falanca geline yaptık, işe yaradı, çocuğa kaldı” derdi annem. Bu uygulama günümüzde çok fazla uygulanmasa da eskiden köyün bilge kişileri tarafından uygulanırdı. Köyde kadınların danıştığı, köylülerin “Harıca Koca Ana” dedikleri kişi bunu yapardı (K.K.7).

Gebe kalmak için yapılan uygulamalardan biri de “adak adama”dır. Köyde beş tane yatır bulunmaktadır. Çocuğu olmayan biri bu yatırlardan birine adakta bulunur. Adakta bulunurken “önce Allah için sonra o türbenin canı için” deyip adakta bulunulur. Gerçekleşirse gidip o türbede adanan adak yerine getirilir (K.K.1).

Çocuğu olması için tekkelere adakta bulunan çoktur. Tekkeye gidip bir havlu, yazma ya da mendil bağlayarak dilekte bulunulur. Kişi bir havlu, yazma ya da mendili tekkenin başucundaki taşa bağlar. Dilek gerçekleştiğinde verilen söz ne ise yerine getirilir. Dileği gerçekleştiren kişi sözünü yerine getirirken hangi tekkeye adakta bulduysa “tekkenin adını söyleyip onun ruhu için” der ve adağını yerine getirir. Bu adak mutlaka kurban olacak diye bir kural yoktur. Maddi duruma göre bir adakta bulunulur. Adak olarak; yiyecek de dağıtılabilir(K.K.48).

Adak kurbanları sadece türbelere gidip kesilmez. İsteyen evinde de kesebilir. Eğer evinde yer yoksa cem evinde kesebilir(K.K.48).

Köyde tekkelere adakta bulunanların yanı sıra Allah’tan çocuk dileyip deve adağında bulunanlar da vardır. Çocuk sahibi olduktan sonra da adaklarını yerine getirirler, deveyi kesip dağıtırlar (K.K.22-35).

Köyde çocuk sahibi olmak isteyenler her türlü tavsiyeyi göz önüne alır. Tavsiye edilen bitkileri kaynatıp içer (K.K.9).

Hamile kalıp sürekli düşük yapan kadınlar, hocaya gidip kendilerini okuturlar. Hoca dedikleri kişiler, köyden olmayan muska yazan hocalardır(K.K.4).

Tüm uygulamalara rağmen çocuğu olmayan kişilere “kısır” denir. Ancak kusur, kadında değil erkekte aranır. Erkeklerin suyu (meni) ölü olmadıktan sonra kadının gebe kalacağına inanılır. Kadın bu uygulamaları gerçekleştirip ya da doktora giderek tedavi olur. Böylece kadının çocuk sahibi olabileceği düşünülür (K.K.5-K.K.6).

Köyde kısırlık için söylenen bazı sözler;

“Meyvesiz ağaç dibine oturulmaz”(K.K.46).

“Allah devletsiz de evlatsız da bırakmasın”(K.K.46).

1.1.2.Gebeliğin Belirtileri

Gebe kadında ay hali (regl) olmaz. Midesi bulanır, ağzının tadı bozulur, rahatsızlık hisseder. Bunları yaşayan kadınlar, eski koca karılara gider, kendilerini kontrol ettirirdi. Onlar bir kadının hamile olup olmadığını anlardı (K.K.6-8).

Köyde hamile kadına “gebe, yüklü, hamile, filancanın (örneğin; Fatma'nın) çocuğu varmış, filanca çocuğa kalmış” tabirleri kullanılmaktadır (K.K.5-6-8).

1.1.3.Gebelikten Korunma

Köyde kadınlar gebelikten korunma metotlarını köy ebelerinden, koca karılardan öğrenip uygulamaktaydı(K.K.8-6).

Gebelikten korunma metodu olarak uygulanan yöntemlerden biri “soğuklama”dır. Soğuklama gebeliğe engel olmaktadır. “Koca karı”lardan (Köyde ‘koca karı’ olarak adlandırılan kadınlar, eskiden köyde ebelik yapmış, gelenekleri ve uygulamaları bilen, köyde ‘bilen kişi’ olarak nitelendirilen yaşlı kadınlardır.) birinin tarifine göre bir kadının gebe kalmaması için ya rahmine buz koyması ya da buzu bir beze sarıp üzerine oturması gerekmektedir. Böylece “rahim soğuklar”, çocuk olmaz. Bu işlemin bir ay kadar devam ettirilmesi gerekir. Bu uygulama kadınların gebe kalmasını engeller(K.K.8).

Koca karıların önerdiği bir başka uygulama ise rahme kibrit konmasıdır. Buna göre; beş tane kibrit bir araya getirilir ve barutlu kısımları bir araya gelecek şekilde bağlanır. İpliğin bir ucu bırakılır. Gece yatarken kibritler ipliğin ucu rahmin dışında kalacak şekilde rahme konur. Sabah iplikle birlikte kibritler çekilip atılır. Kibrit

barutunun rahmi büzeceğine inanılmaktadır ve böylece kadın gebe kalmayacaktır. Bu uygulamaya da bir hafta devam etmek gerekmektedir. Koca karının verdiği bu tarifin gebelikten korunma da işe yaradığı düşünülmektedir (K.K.8).

Çalışma alanımızda günümüzde gebelikten korunma için kesin ve güvenilir çözüm doktor tedavisi olarak görülür. Gebe kalan bir kadın, düşük yapmak için bir çaba sarf etmez. Çünkü o çocuğun Allah tarafından verildiğine, çocuk aldırmanın ya da çocuğu düşürmeye çalışmanın uğursuzluğuna inanılır ve bu çaba Allah'a karşı gelme olarak yorumlanır. Kaynak kişilerin verdiği örnekler ve yaşanan olaylar ölümle sonuçlanmıştır. Bu sebeple gebelikten korunmada tıbbi çözümler aranmaktadır. Hamile kalan kadın ise mutlaka çocuğunu dünyaya getirir.

“Bizim burada bir çaylak kızı varmış, doğurmaktan bıkmış. Yine hamile kalmış, çocuğu doğurmak istemiyormuş. Çocuğu düşürmek için rahmine çıra (soba tutuşturmada kullanılan kıymıklı dal parçası) batırmış. Her yerini kanatmış çocuk yine de düşmemiş. Bu sebeple çocuk doğduğunda adını “Düşmez” koymuş. Büyümüş, yetişmiş çocuk. Askere gitmeden birkaç gün önce araba kazasında ölmüş. Çaylak kızı bana hamile kaldığımda çocuğunu sakın aldırma ya da düşürmeye çalışma dedi. Ben hamile kaldığımda doğurmayı istemedim, düşsün diye çok uğraştım, düşmedi. Adını “Düşmez” koydum. Ama Cenabı Hak sonunda onu benden aldı, dedi” (K.K.11).

Köyde yaşanan bu olay çocuk düşürmeye çalışmanın uğursuzluğa sebep olduğu ve ölüm getireceği düşüncesini oluşturmuştur.

Eski bir gelenek olan ve şu an uygulanmayan gebeliği sonlandırma metodu “güp vurma”dır. Bu işlem çocuk düşürme için yapılırdı. Köyde küp vurmanın kupa ve bardak vurma ile aynı şekilde yapıldığı anlatılır. Hamile kadın yere yatırılır. Para bir beze sıkıca bağlanır ve sıkıştırılır. Sonra yağa batırılıp yakılır. O yanarken küp paranın üzerine tutulur. Küp, bu sırada havayı çeker. Sonra küp kadının karnına basılır. Küp (testinin büyüğü) büyük olduğu için bu işlemde beze bağlı para yerine fitilde kullanabilir. (Fital bardak ve kupa vurmada da kullanılır. Günümüzde bardak ve kupa vurma işlemi soğuk algınlığı ve eklem ağrılarını tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır.) Bu şekilde gebeliği sonlandırılmaya çalışılan bir kadın ve bebeği hayatını kaybetmiştir (K.K.5-6).

Köyde yaşanan bu olay da gebeliğin sonlandırılmaması fikrini pekiştirmiştir.

1.1.4.Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Çocuğun cinsiyeti hamile kadının daha çok karnının şekline göre anlaşılmaktadır. Kadının karnı sivri, öne doğru ise oğlu olacağı, karnı yanlara doğru büyümüşse, yayman (yaygın) ise kızı olacağı inancı mevcuttur. Kız bebeğe hamile kadının kalçalarında da büyüme olacaktır. Kadının karnına bakıp tahminde bulunanlar, kadının karnı sivri ve ileri doğru ise “bunun oğlu var karnı ilerde”, eğer karnı yaygınsa “bunun kızı var karnı yayman” derler (K.K.2-3-4-6-8-13).

Hamile kadının yüzünde değişmeler olur. Buna göre de fikir yürütülebilir. Eğer kadının yanaklarında çiller oluşmaya başlamışsa bu kızı olacağına işaret eder (K.K.10-11).

Cinsiyet tespiti için yapılan bir uygulama da bebeğin anne karnında ne zaman canlandığıdır. Eğer bebek erkek ise çabuk canlandığına, kız ise geç canlandığına, kımıldamadığına inanılır. Erkek çocuğu anne karnında 4-4.5 aylık iken hareketlenirken kız çocuğu 6. ayda hareket etmektedir. Annenin karnında hissettiği karıncalanma (uyuşma) ise erkek çocuğu olacağına işaret eder (K.K.1-3).

Erkek çocuğu gün alır. Kız çocuğu normal zamanı olan 9 ay on günde doğar ama erkek çocuk dünyaya biraz daha geç gelir (K.K.46).

Hamile kadının oturduğu koltuğun ya da minderin altına ondan habersiz makas ya da bıçak konur. Kadın makasın üzerine oturursa kızı, bıçağın üzerine otursa oğlu olacaktır (K.K.1).

Hamile kadın bir yere oturur. Birisi gelir başından aşağı tuz ve şeker serper. Kadın hangisini fark ederse ona göre karnındaki bebeğin cinsiyeti anlaşılır. Eğer tuzu fark ederse oğlu olacaktır, şekeri fark ederse kızı olacaktır. Bu uygulama habersiz yapıldığında anne adayını, burnunu kaşırsa oğlu, yüzüne dokunursa kızı olacaktır (K.K.1-2-15).

Bebeğin cinsiyeti aş yeme sırasında da anlaşılmaktadır. Eğer anne acılı ve ekşili yiyeceklere örneğin turşuya aş yeriyecek olursa oğlu olacaktır. Tatlı yiyeceklere aş yeriyecek olursa kızı olacaktır (K.K.1-2).

Günümüzde bu uygulamalara güvenenlerin yanı sıra artık bunlara inanmayan ve bebeğin cinsiyetini sadece doktorun bileceğini dile getirenler de mevcuttur.

1.1.5.Çocuğun Cinsiyetine Göre Ayrım

Köyde kız ve erkek çocuk ayrımı yapılmamaktadır. Bu ayrımın eskiden olmadığı gibi şimdi de yoktur hatta zaman ilerledikçe toplumda kadın-erkek daha çok dayanışma içinde bulunmaktadır. Bebeğin cinsiyeti Cenabı Allah tarafından belirlenmiştir, cinsiyet seçimi O'na karşı gelme olarak algılanmaktadır (K.K.1-2-6-9-15).

Köyde bu fikirlere sahip olanlar varken özellikle erkek çocuk isteyenler de bulunmaktadır. “Dumanımızı tütütsün, soyumuzu devam ettirsin, soyadımızı sürdürsün” demektedirler. Kız çocuk ise ana ve babaya daha çok düşkün olduğu, ileride kendisine bakacağı, ev işlerinde yardımcı olacağı için istenir (K.K.3-4).

Köy halkından kimisi de Allah'tan her ikisini dilemektedir. Her ikisine sahip olmanın keyfinin başka olacağı düşüncesi içindedirler (K.K.6).

1.1.6.Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları

Gebe kadına yeme-içme denmez. Köydekiler hamile kadına imkânları el verdiğince ne isterse yedirip, içirirler. Ancak eskilerden gelen inanışlara göre dikkat etmesi gerekenler vardır (K.K.14).

1.1.6.1.Gebe Kadının Kaçınmaları

Gebe kadın hamileliği sürecinde kendisini ve bebeğini olumsuz etkileyeceğine inandığı bazı eylemlerden uzak durur.

“Bu kaçınmaların temelinde, anne ile karnındaki çocuğun arasında, sıkı bir yazgı birliği, bir özdeşlik olduğu tasarımı yatmaktadır. Fikir çağrışımları ve “analojik” düşünceyle beslenen bu tür kaçınmalar sadece geleceğin annesinin davranışlarını değil, aynı zamanda onun yakınlarını da ilgilendirmekte, giderek grubun benimsediği ve uyguladığı birer kaçınma kalıbı durumuna gelmektedir” (Örnek, 2016:192).

Gebe kadın hamileyken ciğere dokunmamalıdır. Eğer ciğere dokunmuşsa vücudunun bir yerine dokunmamalıdır. Gebe kadın ciğer elleyip nereye dokunursa bebeğin o bölgesinde “ciğer beni” olacağı inancı vardır. Bu bene ciğer beni denmesinin sebebi ise benin ciğer şeklinde olmasıdır(K.K.2-3-5-8-9-11).

Bunu merak edip sınamak isteyenler olmuştur. “*Ben hamileliğimde ciğer doğramıştım. Bu inancı bilmiyordum. Annem gördü sordu bana bir yerime dokunup*

dokunmadığımı. Dokunmuşum demek ki çocuğumda ciğer beni oldu. Sonra annem anlattı bana. Kendisi denemiş. Ciğere dokunmuş. Sonra görünmeyen bir yerine-koltuk altına- dokunmuş. Kardeşimin koltuk altında ciğer beni olmuş” (K.K.2).

Kadın hamileliği süresince ve doğum sonrası da kırkı çıkana kadar et doğramamalıdır. Eğer mecburi bir durum oluşursa eti bir yakını doğramalıdır. Yoksa bebekte “et beni” oluşur (K.K.9).

Hamilelikte bitki çayı içerken dikkat etmek gerekmektedir. Özellikle ada çayı içmek bebeğin düşmesine sebep olmaktadır (K.K.10).

Hamileyken dokunulmaması gereken bir başka şey de güldür. Eğer güle dokunulursa bebekte“gül beni” oluşur inancı vardır (K.K.1-2).

Gebe kadın, kaçınması gerekenlere gebeliğinin özellikle “aş verme” döneminde dikkat etmelidir. Bu dönemde biber yememelidir. Yoksa çocuk acılı, sıkıntılı olur derler (K.K.8).

Hamile kadın çirkin insana da bakmamalıdır. Yoksa çocuğu ona çekecek (benzeyecek), çirkin olacaktır (K.K.5).

Köyde gebe iken bakılmaması gereken hayvan maymundur. Eğer hamileyken maymun görüp de bakılırsa çocuk kusurlu doğacaktır. Köyde hamileyken maymun gördüğü için çocuğu sakat olarak doğan vardır (K.K.4).

Hamile kadın gebeliği süresince saçını kestirmemelidir. Yoksa çocuğun ömrü kısa olacaktır (K.K.6).

Gebelik süresince dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da annenin saçını boyatmaması gerektiğidir. Kadın gebeyken saçını boyatırsa bebeğe zararı olacaktır (K.K.5).

Gebe kadın sakız çiğnememelidir. Yoksa bebeğinin kulağı ağrır (K.K.7).

1.1.6.2.Gebe Kadının Uygulamaları

Hamile kadın çocuğu güzel olsun diye yüzü güzel kişiye bakmalıdır (K.K.4).

Bir kadın çocuğunun yüzünde gamze olmasını istiyorsa hamileyken ayva yemelidir (K.K.4-10).

Eskiden bu yana devam eden bir uygulama ise; çocuğunun güzel olmasını isteyen gebe kadının yere bakmasıdır. Gebe kadın yere bakarsa çocuğu toprak, yer

kadar güzel olacaktır. Gebe kadın bunun yanı sıra eğer çirkin bir şey görürse de yere bakmalıdır. Hem çocuğunu o çirkinlikten korumuş olacak hem de onun güzel olmasını sağlayacaktır (K.K.5).

Çocuk güzelliği soy ile de ilişkilendirilir. İnanışa göre çocuğun güzelliği soydan olur.

“Çocuğun güzelliği;

Haydan olur,

Huydan olur,

Arap atlar taydan olur,

Her güzeller soydan olur” (K.K.6).

Eğer soyun güzelse güzel olursun. Eskiler böyle derdi. Demek ki güzellik soydan gelir(K.K.6-5).

Gebe kadının yerginlik zamanında/aş yererkene (aş erme döneminde) midesi çok bulanıyorsa, çok fazla kusuyorsa tavuk yalağına (tavukların su içtikleri yer) elmayı batırıp kadına verirler. Gebe kadın bu elmayı yediğinde bulantıları ve kusmaları ortadan kalkacaktır (K.K.5-6).

1.2.Doğum Sırası

1.2.1.Doğum Hazırlığı/ Doğum Olayı

Çalışma alanımız olan Aydın Yılmazköy’de doğum âdetleri güncelliğini korumakta ve yaşamaktadır. Bazı uygulamalar günümüzde artık yaşamasa da, eskiden uygulandığında olumlu sonuçlar verdiği için devam ettirilen inançlar yer almaktadır.

Köyde “koca karı”, “bilen kişi” olarak tabir edilen köy ebeleri artık yoktur. Eskiden köy ebeliği yapmış kimseler ise artık bu uygulamaların olmadığını, insanların doktorsuzluktan ya da çaresizlikten kendilerine başvurduğunu ifade etmektedirler.

Köyde 90’lı yıllardan itibaren doğumlar hastanede yapılmaktadır. Köyde gerçekleşen doğumlar ise mecburiyetten köyde olmuştur. 2000 yılında köye sağlık evi (ocağı) açılmıştır. Burada köydeki hamile kadınları takip eden ebe mevcuttur ve bu ebe sağlık evinde kalmaktadır. Kendisine gelen doğumları yaptırmaktadır.

Çocukların aşısı ve takibi bu ebe tarafından yapılmaktadır. Sağlık ocağına haftanın iki günü doktor gelmektedir (K.K.1-2).

Artık köydeki sağlık ocağına da talep yoktur. Hamile kadınlar doğum yapmak için ya da kontrolleri için Aydın'daki hastaneleri tercih etmektedir. Eskiden köyde doğum yaptıran köy ebeleri şu anda köyde doğum yaptırmamaktadır ancak bildikleri bazı pratik ve uygulamaları genç kuşaklara aktarmaktadırlar. Köyde eskiden doğum yaptıran bu kadınlara hediyeler verilirdi. Bu hediyeler; başına beyaz keten/yağlık (beyaz tülbent), kına, bir kalıp sabun, etek, bluzdu. Herkes maddi durumuna göre hediyeler verirdi. Yaptırılan bu doğumlar evde yaptırılırdı. Ebeler, kim doğum yapacaksa onun evine giderlerdi. Köyde bir "doğum odası" yoktu (K.K.3-4-6).

Doğum yaklaşınca hazırlıklar başlar. Doğum hazırlığını "doğum edecek" (doğum yapacak) kadın yapar. Bunun yanı sıra doğum hazırlığını kız ya da erkek tarafından kimin içinden gelirse o yapar. Yapılan hazırlıklar bebeğe beşik, yatak, yorgan, yastık, anneye ve bebeğe pijama almaktır. Bunun yanı sıra isteyen babaanne, anneanne ya da anne bebek erkek olacaksa "baş pırtısı"nı (dügünde gerdek gecesi sonrası gelinin başına bağlanan geleneksel örtüler, üç etek, köynek olmak üzere hazırlanan Tahtacılar özgü geleneksel kıyafetler) hazırlar. Bu sadece erkek çocukları için yapılan bir hazırlıktır. Çünkü "baş pırtısı"nı erkek tarafı hazırlar (K.K.3-4-5).

Doğumu yaklaşan kadın ise karnının büyüklüğünden anlaşılır. Karnı daha büyüktür ve aşağı iner. Kadını görenler, "bunun günü yakın derler" (K.K.6).

Eskiden köyde yapılan doğumlarda doğum odası olmadığı gibi bir araç kullanımı da söz konusu değildi. Doğum, kadının karnının yanlarına ve üst kısmına baskı uygulanarak gerçekleştirilirdi. Eğer bebek ele gelmez, kayarsa bezle tutulup çıkarılırdı (K.K.6).

Doğumu güçleştiren nedenler; bebeğin ters gelmesi, bebeğin içinde bulunduğu zarın yırtılmaması, rahmin dar olması, alet eksikliğidir (K.K.7-8-16).

Köyde gerçekleşen doğumlarda zarla doğan bebek olmamıştır. Doğumu yaptıran ebeler, doğum esnasında doğumun kolay olması için zarı özellikle elleri ile yırtardı. Eğer yırtmazsa, kaygan olan zardan ötürü doğumun zor olacağı düşünülürdü (K.K.6-5).

1.2.2.Doğumun Kolay Geçmesi İçin Yapılan Uygulamalar

Doğumun kolay olması için gebe kadınların gerçekleştirdiği uygulamalar vardır. Bu uygulamalar hâlâ devam etmektedir.

Kadın doğumuna yakın, eteğine buğday, darı ne varsa alır ve tavuklara atar. Böylece hamile kadının çabuk doğuracağına inanılır (K.K.5-6).

Doğumun kolay geçmesi için yapılan bir diğer uygulama ise Eşe-Fatma Ana'ya kestane adamaktır. Doğum başladıktan sonra kestane adağında bulunulur. Doğum kolay ve iyi geçtikten sonra bir ya da iki kilo kestane alınıp, haşlanır. Kız çocuklarına dağıtılır. Bu geleneğin bir temeli vardır. Bilinen ilk ebe Fatma Ana'dır. Fatma Ana ebe olduğundan etrafındaki tüm kadınlara o doğum yaptırmış. Bir gün Hz.Ali'ye artık doğum yaptırmayacağını, çünkü bu çocukların ölümlerinin nasıl olacağını gördüğünü söylemiş. Bunun üzerine Hz.Ali, Hz. Fatma'ya Veysel Karani'nin eşi Eşe'ye el vermesini söylemiş. Hz. Fatma, Eşe Ana'ya el vermiş. Ondan sonra doğumları Eşe Ana yaptırmış. İlk iki ebe Fatma ile Eşe'dir. Bu sebeple adaklar Eşe-Fatma Ana'ya adanır. Kestane adanmasının sebebi ise; Eşe Ana'nın kestaneyi sevmesidir (K.K.7-76).

1.2.3.Yıkama

Bebek ilk olarak doğduktan sonra yıkanır (K.K.3).

Kimisi ise bebeği yıkamak için, bebeğin göbeğinin düşmesini beklemektedir. Bebek bir hafta ya da on günlük olduğunda göbeği düşer, bebeği öyle yıkarlar. Göbeği düştükten sonra ise her üç ya da dört güne bir bebek yıkanabilir (K.K.8).

1.2.4.Tuzlama/Ballama

Tuzlama kısa sürede yapılmalıdır. Tuzlama gecikirse bebeğin teni tuzu kabul etmez (K.K.70-71).

Tuzlama, çocuğun göbeği düştükten sonra yapılır. Köyde tuzlama için "ballama" tabiri de kullanılmaktadır. Çocuğa bal, tuzu tutması için sürülmektedir. Önce bal sürüldüğü için bu işleme, "ballama" da denilmektedir. Tuzlama/ballama çocuğun teni kokmasın diye yapılmaktadır. Bebek bir bezin üzerine yatırılır. Önce vücuduna özellikle ellerinin arasına ve ayaklarının altına bal sürülür, ağzına bal damlatılır. Daha sonra önceden dibekte dövülüp toz haline getirilen tuz, şeker, kuru

karanfil bebeğin vücuduna sürülür. Bu işlem bebeğin göbeği düştükten sonraki günlerde yapılır. Bebek yedi-sekiz günlük iken tuzlama yapılabilmektedir (K.K.1-2).

Bebeğin tuzlanması bebeğin sağlık durumuna göre değişmektedir. Eğer bebek zayıf ve çelimsizse tuzlama için bir hafta beklenir. Bebek gülbüzse doğumdan üç-dört gün sonra da tuzlayan vardır. Tuzlama öncesi kimisi bal yerine ballı suyu tercih etmektedir. Öncelikle çocuk yıkanır ve bir bezin üzerine yatırılır. Vücuduna ballı su sürülür. Sonra tuz dövülür ve incecik çekilir. Bu uygulamanın amacı; tuzun çocuğun tenine batmasını engellemektir. Önceden çekilmiş tuz bebeğin vücuduna sürülür. Kuru karanfil bebeğin kulaklarına, dudaklarına, koltukaltlarına ve bacak aralarına ekilir (serpilir). Böylece bebek büyüdüğünde kokmayacaktır. Bu uygulama sabah yapılırsa akşama dek durur, akşam bebek yıkanır. Eğer akşam yapılırsa bebeği yıkamak için sabahın olması beklenir. Ancak bebek bu işlem sonrası huzursuz olur, uğunursa (ağlamaya başlamak) birkaç saat bekletilip yıkanabilir (K.K.3-4-5).

Tuzlama yapmadan önce bal ya da bal-su karışımı tercih etmeyen de vardır. Bu şekilde tuzlama yapanlar; tuz, şeker, kuru karanfili birlikte dövüp tülbentten geçirmektedirler. Böylece bebeğin teni zarar görmez. Kına gibi görünen bu karışımı bebeğin vücuduna sürerler. Ardından bebek güzel olsun diye yanaklarına şeker sürülür. Koltuk altlarına ve bacak arasına karanfil serpilir. Böylece ileride bebeğin teni kokmayacak ve pişmeyecektir (K.K.5-6).

Tuzlama işlemini sadece tuz ve kuru karanfille gerçekleştirenler de vardır. Eskiden tuzlama öncesi bebeğin vücuduna bal değil pekmez sürülürmüş. Şimdi ise bu uygulama bırakılmıştır. Çocuğa önce banyo yaptırılır. Böylece tuz vücuduna daha kolay yapışacaktır. Önceden dövülmüş ve tülbentten geçirilmiş tuz ve karanfil bebeğin vücuduna sürülür. Ayrıca göz ve ağız kenarlarına, koltuk atlarına karanfil sürülür. Ağız kenarı ve koltuk altına karanfil sürülmesindeki amaç; ağız kokusu ve koltuk altı kokusunu önlemektir. Çocuk bu şekilde bir gece bekletilmelidir ama eğer çok ağlarsa birkaç saat sonra yıkanabilir (K.K.4-9-10-11).

Köyde daha eski kuşak tuzlama işlemini sadece tuzla gerçekleştirmektedir. Her tuzlamada olduğu gibi önce bebek yıkanır ve her tarafına özellikle “el yakasına” (ensesine) tuz sürülür. Çocuk ileride çalışırken terlemeyecek ve kokmayacaktır. (K.K.8)

Köydeki inanişaya göre tuzlamaya nereden başlandığı da önemlidir. Çünkü geleneklere göre bunun bir sırası bulunmaktadır. İnanışaya göre tuzlamaya nereden başlanırsa çocuk en çok o eşyasını eskidir. *“Benim oğlanı tuzlamaya ayaklarından başladılar. O yüzden ayakkabısını çok eskidir. Tuzlarken koca karı öyle tuzladı. Koca kariya tuzlamaya önce elinden başla dedim, olmaz savruk olur dedi, tuzlamaya ayağından başladı. Saçsız olur diye kafasından da başlamadı tuzlamaya”* (K.K.9-4).

1.2.5.Göbek Kesme

Eskiden göbek kesme işlemi doğumu yaptıran kadınlar tarafından yapılırdı. Göbek kordonunu dört parmak ölçülür, kesilip bağlanırdı (K.K.3).

Göbek kesme işlemi her zaman ebeler tarafından yapılmaz. Bazen doğumda bulunan aile büyüklerinden biri de gerçekleştirebilir.

“Ben ebelik yaptım ama hiç göbek kesmedim. Yaptırdığım doğumlarda çocukların göbeklerini babaannesi ya da anneannesi kesti. Orada hazır, temiz olan bir makasla ya da bıçakla kesiyorlardı” (K.K.6).

Kesilen göbek geçmişten bu yana hiç atılmamıştır. Ya saklanmış ya da bebeğin bahtını güzel kılacağına inanılan ritüellere göre gömülmüştür.

Göbek düştüğü zaman hatıra olarak sandıkta saklanmaktadır. Eğer sandıkta saklanmıyorsa inanışlara göre bebeğe şans getirecek yerlere gömülür. Kimisi çocuk okusun diye bebeğin göbeğini kitabın arasına koymaktadır kimisi de doktor ya da hemşire olsun diye hastane bahçesindeki ağaç dibine gömmektedir. Öğretmen olsun diye okul bahçesindeki ağaç dibine gömenler de olmaktadır (K.K.9-10-11).

Köyde bebeğinin göbeğini saklayanların yanı sıra saklamanın uğursuzluk getireceği ya da çocuğun kısmetini, bahtını kapatacağına dair inançlar da mevcuttur. Bu inanca dair yaşanmış bir olayı naklediyorum;

“Ben de saklıyordum çocuklarımın göbeklerini. Benim oğlanlar evlenmiyordu. İkinin göbeği bir arada sandıktaydı. Hangisi hanginin bilmiyordum. Aldım, sizin ikinizin göbeğini ayırıyorum nasibiniz varsa ayrı ayrı çıksın dedim, yola doğru attım. Büyük oğlum evlensin, kısmeti bağlı diye yaptım. Aradan zaman geçti, büyük oğlum ile küçük oğlumun arası yedi yıl. İkisi birer hafta ara ile evlendi” (K.K.12).

1.2.6.Çocuğun Eşi

Çocuğun eşi ile ilgili özel bir uygulama tespit edilmemiştir. Bebeklerin eşleri doğum sonrası gömülmektedir.

Köyde eskiden köy ebeliği yapan kadınlar bulunmaktadır. Bu kişiler, çocuğun eşi ile ilgili yaptıkları uygulamayı aktarmaktadırlar; “Çocuk ve eş anadan çıktıktan sonra ebe kadın, eşteki kanı eliyle çocuğa doğru savardı. Böylece eşteki kanı sıkarak çocuğa doğru gönderirdi. Bu uygulamayı çocuk bazılı (toplu) olsun diye yapardık. Ardından çocuğun göbeğinden itibaren dört parmak ölçülür, bir iplik bağlanıp göbeği kesilir. Göbek kesildikten sonra ebe, kandan biraz alır, bebeğin yanaklarına sürer. Bu bebeğin yanakları pembe olsun diye yapılır. Eş çocuktan ayrılınca aileden biri tarafından gömülür. İki çocuğun arası yakın olsun isteyenler, çocuğun eşini eve yakın bir yere gömerdi. İki çocuğunun arasının uzak olmasını isteyenler ise eşi evden uzağa gömerdi” (K.K70-71).

Eskiden çocuğun eşi köpek ya da başka hayvanların yememesi için gömülürdü. Çünkü insanın eşidir, doğan çocuğun kardeşi gibidir. Günümüzde doğumlar genelde hastanede olduğu için bu uygulama köyde olan doğumlarda yapılmaktadır (K.K.6).

1.2.7.Çocuğun İlk Bezi

Köyde bebeklerin ilk bezleri ya yıkanıp hatıra olarak saklanmaktadır ya da nazara karşı bir uygulama için kullanılmaktadır.

Bezi hatıra olarak saklayanlar yıkayıp, sandıkta saklamaktadır. İnanişe göre bebeğin ilk bezi kapının girişine koyulursa bebeğe nazar değmez. Yaşı daha büyük olanlar bu uygulamanın gençlerde oluştuğunu ifade etmektedir. Bebeğin pis bezinin yazgının (odada bulunan halı ya da kilim) altına konması nazarı önlemektedir. Pis olan bezin üzerine basıp geçen kem gözlerin nazarı değmeyecektir (K.K.2-11-12).

1.3.Doğum Sonrası

1.3.1.Lohusa Bakımı/Ziyareti

Köyde lohusa kadına “kırklı” denir. Doğum sonrası kırklı (lohusa) kadını sadece kadınlar ziyarete gider. Erkekler ziyaret edemez. O süreçte bebeği ve anneyi sadece baba görebilir. Kadının babası, amcası, dedesi ve diğer erkek akrabaları kırkı

çıktıktan, lohusalık dönemi sona erdikten sonra bebek ve anneyi ziyaret edebilir (K.K.9-17).

Kırklı kadını ziyarete giden kadınların da dikkat etmesi gerekenler vardır. Kırklı kadını ziyarete adetli (regl) kadın gidemez. Eğer giderse çocuk hastalanır ya da vücudunda sivilce, leke oluşur. Ziyaret etmesi için adet döneminin sona ermesi ve yıkanıp temizlenmesi gerekir. Bir kadının lohusa anneyi ve bebeği ziyaret etmesinden sonra bebeğin rahatsızlanması, bebeğin annesine ziyarete gelen kişinin adetli olduğu düşünülür. Adetli iken ziyarete gelenin iyi niyetle geldiği düşünülmez. Eğer mecburen gitmişse bunu anneye söylemelidir. Anne de bebeğini ona göstermez, adetli kadın da bebeğin üzerindeki örtüyü açıp yüzüne bakmamalıdır (K.K.8-9-10-11).

Lohusa kadını ziyarete giden kadın akşam eşiyle münasebette bulunmuşsa bebeğe bakmamalıdır. Ziyareti sırasında bunu bildirirse çocuğu ona göstermezler. Yoksa çocuk hasta olur (K.K.8).

Lohusa kadın “kırkı çıkıncaya kadar” (doğum sonrası kırk günün dolması) pek banyo yapmamalıdır. Üşütüp hastalanabilir. Dikkatli davranmalıdır (K.K.8).

Lohusa ziyaretinde konuklara “gövet/göyvet” adı verilen karışık çerez ikram edilir. Bu mutlaka yapılması gereken bir ikramdır. Gövetin yanı sıra lokum, bisküvi, ceviz, meyve suyu, kola, şerbet, oralet ikram edilir. Bu ek ikramlar ev sahiplerinin tercihine bağlıdır. Geleneksel bir ikram olan “gövet/göyvet” eskiden tabaklara konulup evlere dağıtılırdı şimdi ise bu uygulama mevcut değildir. Günümüzde gövet/göyvet lohusa kadın ve bebeğini ziyarete gidenlere ikram edilir (K.K.1-4-5-8-15).

Ziyarete gidenler bebeğe altın, para takarlar. Kimisi bebeğe kıyafet götürür. Özel günlerde insanlar birbirlerini yalnız bırakmaz, yöre halkı arasında sevinç ve üzüntü mutlaka paylaşılır (K.K.1-2-8-18).

Anne için özel bir hediye götürülen olmaz. Ancak lohusa kadının sütü olsun diye tatlı, özel olarak hazırlanan süt yapıcı çorbalar yapıp götürülür (K.K.1-2-8).

1.3.2.Lohusa Sütü

Doğum sonrası sütü olmayan ya da sütü az olan kadının sütü olması için dikkat ettiği uygulamalar vardır.

Sütü olmayan kadına sütü gelmesi için bol bol kuru brlce kaynatılıp yedirilir. Soğan da annede süt yapar ama bebekte gaza sebep olacağı için çok fazla tercih edilmez. Kuru brlceyi soğanla tüketmek annede sütü artırmada oldukça etkilidir. Bu uygulamalar dışında tahin helvası ya da un helvası yemek de annede süt yapar (K.K.3-4-11-40-41-44).

Köyde sütü olmayan kadın “kola helvası” ve “şekerli çorba” yemektedir. Bunları özellikle lohusa ziyaretine gelenler getirir. Özellikle yaşlı kadınlar lohusa ziyaretine giderken şekerli çorba götürmektedir. şekerli çorbaya “doğum orbası” da denir. Bu orba ılık olarak tüketildiğinde annede süt yapmaktadır.

şekerli orba/Doğum orbası:

Pirinç ve un kavrulur. Sonra bu karışıma bir miktar su ilave edilir. Kaynaya dek karıştırılır. orba stlacın sulu hali gibidir (K.K.1-2).

Kola Helvası:

Muhallebi kıvamında olan bir tatlıdır. Nişasta, su, şeker karıştırılır. Ayran gibi çırpılır. Sonra bu karışım kaynayan suyun içine atılır. Macun kıvamına gelince tabaklara konulur, donaması beklenir. Ilık olarak yendiğinde annede süt yapar (K.K.1-2-15).

Bu uygulamalar, lohusa kadının “sd ensin” (lohusa kadının sütünün gelmesi) diye yapılır (K.K.8).

Lohusa kadın bir şey canı çekerse onu mutlaka yemelidir. Bu durum sadece lohusalık dönemi değil emziren kadınlar için de geçerlidir. Bebeğini emziren kadına “emzikli kadın” denir.

Lohusa ya da emzikli kadın bir şey yemek istediğinde mutlaka verilir. “Sütü eker, sütü umar” denilir ve yemek istediği yiyecek temin edilmeye çalışılır. Eğer istediği şeyi yiyemezse kadının göğsü önce şişer sonra göğsünde yara oluşur. İnanışa göre eğer istediği şeyi yemesi gecikirse de göğsünde şişlik oluşur. Lohusa ya da emzikli kadın istediği şeyi yediği vakit göğsündeki bu şişlik iner. Vaktinden önce yiyemezse de göğsündeki şişlik yaraya dönüşür. Bu süreç tam olarak belirli değildir ancak kadının en kısa sürede istediği şeyi yemesi gerekir (K.K.5-7).

Eğer bir kadının sütü yoksa başka bir kadın onun çocuğunu emzirebilir. Ama annenin dikkat etmesi gereken bir şey vardır. ocuk, annesi dışındaki bu kadının

sütünü emip deliksiz uyuyabiliyorsa bu kadının sütünün çocuğa yaradığını gösterir. Köyde “sütü yaradı” denir. O kadının çocuğu emzirmesine izin verilir. Eğer çocuk, o kadını emdikten sonra huzursuz bir şekilde uyumuş, sık sık uyanmışsa bu sütün çocuğa yaramadığı anlamına gelir ve kadının o çocuğu emzirmesine izin verilmez (K.K.7).

1.3.3.Lohusa Yatağı/Doğum Yatağı

Eskiden insanların maddi durumu şimdiye nazaran daha kötü olduğu için lohusa yatağı/doğum yatağı uygulaması mevcut değildir. Bu uygulama yörede son zamanlarda başlamıştır. Günümüzde doğum yapan kadının evinde müsait olan bir yerde onun için yatak hazırlanır. Lohusa kadın o yatağa yatar. Lohusa yatağı genelde ziyaretçilerin geleceği odada bir yatak ya da kanepenin üzerine hazırlanır. Üzerine temiz çarşaf ve yorgan konur. Bebeğin beşiği annenin yatağının yanına yerleştirilir (K.K.1-2-15).

1.3.4.Albasması

Köyde albasması inancı mevcuttur ancak albasmasının ne olduğu, neden bundan sakınmaları gerektiği konusunda bir bilgi edinilememiştir. Albasmasından sakınmak için gerçekleştirilen ritüeller vardır.

Kadınlar doğum yapınca eskiden beri başına “al kuşak” bağlanır. Hatta bu kuşak köyde evli kadınların başına bağladığı altta mor, ortada kırmızı üstte yeşil renklerin bulunduğu kuşaktır. Kadınlar şimdi bu kuşak yerine başına al yemeni bağlamaktadır. Yemeni bağlamak istemeyen kırmızı taç takmaktadır ya da başına kırmızı kurdele bağlamaktadır. Yaşlılar bu durum için “al olsun da nasıl olursa olsun” demektedir. Başında al olursa kadını albasmayacaktır (K.K.1-8-13).

1.3.5.Kara Basması/Gara Güre

Çalışma alanımızda “kara basması/gara güre” isimleri altında karabasan inancı mevcuttur. Ancak bu köyde karabasan değil, “kara basması” ya da daha çok “gara güre” olarak ifade edilmektedir. Uyku halinde yaşanan bu durum sadece lohusa kadınlara değil, başka insanlara da olabilmektedir. Hatta karabasan kişinin kadın, erkek evli ya da bekâr olması fark etmemektedir.

Kara basması kötü rüyadır. Gara güre, insan maymun karışımı bir şeytandır. Karabasan kişi bağırrsa da sesi duyulmaz, uyanamaz. Bu şeytan insanın ümüğüne çöker. Kişiyi öldürebilir (K.K.7-18).

Gara gürenin neye benzediği bilinmez. Gören olmamıştır. O kendini göstermez. Gara güre üzerine çöktüğünde kişi uyanamaz, yerinden kalkamaz. Özellikle sırt üstü yatıldığında gelir, uyunan kişinin üzerine oturur. Uyuyan kişi onu fark edip üzerinde iken onu sallamazsa, dürtmezse kalkmaz. Gara güre, özellikle lohusa kadınları rahatsız eder (K.K.16-18) .

1.3.6.Hamaylı

Köyde lohusa kadın “kırklı” olarak çağrılır. Kadının kırkı doluncaya kadar dikkat etmesi gereken inanışlar vardır. Bu kaçınımları yerine getirdiği takdirde kırkı sorunsuz geçecektir.

Lohusa kadının yattığı odanın kapısına ya da kapıya yakın bir yere beyaz bir bez parçası bağlanır. Buna “beyaz bayrak” denir. “Beyaz bayrak”, beyaz kumaş sıyrıntısından (parçasından)ya da beyaz yazmadan yapılır. Beyaz bayrak bağlanmasındaki amaç; “Hamaylı” adı verilen şeytanın gelmesini engellemektir. Hamaylıyı gören olmamıştır ama şeytan olduğu bilinir. Eğer odaya girerse anneye ya da bebeğe zarar verecektir. Beyaz bayrak kapıya bağlanırsa Hamaylı içeriye giremez. Bu uygulama sayesinde bu güne kadar kimseye zarar verememiştir (K.K.1-2-10-11-12).

Köyde Hamaylının bir şeytan olduğuna inanların yanı sıra köyün eski ebeleri Hamaylı adı verilen bir kitaptan da bahsetmektedir. Kaynak kişinin verdiği bilgiyi naklediyorum. “*Biz üç kuşaktır ebelik yaparız. Anneannemin ‘hamaylı’ dediği bir kitabı vardı. Dışı gümüş tabaka ile kaplı, dört köşeli bir kitaptı. Bu kitabın içinde dualar vardı. Bu kitabı, yeni doğum yapmış kadının yastığının altına koyardık. Bu kitap 40 gün boyunca kadının yastığı altında kalırdı. Hamaylıyı, yeni doğan bebekler hastalandığı zaman da kullanırdık. Biz ‘oğlanlık’ deriz. Çocuk ateşlenir, seğirir (çırpınır) uyuyamaz. Bu durumda yastığının altına hamaylı konulur. Çocuk böylece kendine musallat olan yaratıktan kurtulur. Hamaylı dediğimiz bu kitabı, üç kuşak koruduk ve kullandık. Ama şu anda bu kitap elimde değil, kayboldu. Biz köy ebeleri bu kitabın lohusa ve yeni doğan bebeği şeytandan koruduğuna inanırdık*” (K.K.70).

Yusuf Ziya Yörükân, çocuk hastalıklarının umumiyetle fena ruhlar tarafından meydana getirildiğine, bu sebeple çocuklara nazarlık, hamaylı yükletilip, gerçekleştirilen başka uygulamalarla nazara ve hastalığa karşı korunma amaçlandığını ifade eder (Yörükân, 2016: 39).

Bebeğin beşiğinin altına bıçak ve çakı konulur. Bebeğin yastığının altına ekmek kırığı, çakı, “evvel zaman (eski) aynası” konulur. Böylece bebeği şeytan çarpmayacaktır. Annenin yorganın üzerine “golan” adı verilen bir ip atılır. “Golan” yünden dokunan, üç parmak eninde uzun bir iptir. Kadınlar bu ipi kendileri dokurlar. Ancak bu ipi herkes dokuyamaz. Köyde dokumasını bilen yaşlı kadınlar vardır. Onlar dokurlar. Bu ip özellikle geceleri kadının yorganın üzerine atılır ve ip kırk gün boyunca annenin yorganın üzerinde durur. Amaç; şeytanın gelmesini engellemektir. Bu uygulamalarla şeytan odadan içeri girse bile anneye ya da bebeğe zarar veremeyecektir. Burada bahsedilen şeytan Hamaylıdır. Kırk gün dolduktan sonra golan adı verilen iple anne bebeği sırtına sarınır (sırtına bağlar). Bebeğin yastığının altına bıçak, makas, ayna ve ekmek kırığı konması, annenin yorganın üzerine golan adı verilen ipin atılması kırk basmaması için alınan önlemler arasında da yer alır (K.K.1-2-6-8-9-10-11-13-14).

1.3.7.Subyan

Küçük bir çocuk ya da hamile bir kadın cenazenin yıkandığı suya basarsa “subyan” olduğuna inanılır. Subyan, insanlara musallat olan cinin adıdır. Genelde kedi şekline girip insanlara görünür. Kedi şekline giren subyan, hamile bir kadının ya da çocuğun üzerine aniden atlayarak onları korkutur. Özellikle hamile kadınlara musallat olan subyanın amacı; bebek doğmadan onu almak, bebeği zayi etmektir. Subyan olan hamile kadın 40 gün korku içinde yaşar. Eğer kadının subyan olduğu bu dönemde fark edilirse bundan anlayan bir hocaya götürüp okutmak gerekir. Yoksa hamile kadın çocuğunu düşürebilir. Hamile kadının subyan olduğu, yakınları tarafından fark edilip bir hocaya götürüldüğünde hamile kadına hoca tarafından bir muska yazılır. Kadın doğuma kadar bu muskayı üzerinde taşımak zorundadır. Doğum gerçekleştikten sonra ise anne bebeği ile birlikte hocaya gider. Hoca hem anneye hem bebeğe muska yazar. Bu muskayı anne ve bebeği çocuk yedi yaşına basana dek üzerlerinde taşımak zorundadırlar. Bu muska banyo yaparken dahi anne ve çocuk ile birlikte. Anne kendisi banyo yaparken ya da çocuğunu yıkarken banyonun duvarına muskayı asar. Çünkü çocuk yedi yaşına bastığında musallat olan subyan

onların peşini bırakacaktır. Subyan olan annenin dikkat etmesi gerekenler vardır. Bunlar;

- Öncelikle anne, kendisinin ve bebeğinin üzerindeki muskayı hiçbir zaman çıkarmamalıdır.
- Anne köyde cenaze olursa, cenazenin 40 günü dolmadan cenaze evine gitmemeli, çocuğunu da götürmemelidir.
- Köyde yeni doğum yapan bir kadının yanına kırkı çıkmadan gitmemelidir.
- Anne çocuğu ile birlikte kalabalığa girmemelidir. Düğünlere gitmemelidir. Eğer kalabalığa girmek zorunda kalırsa bu kalabalıktaki insan sayısı kırkı geçmemelidir (K.K.70-71-72).

1.3.8.Kırk Basması

“Kırk basması” annenin ya da bebeğın kırk gün içerisinde hastalanmasıdır. Eğer bebek çok ağlamaya başlamışsa, anne de uykuda kötü rüyalar görüp korkmuşsa bu durum onları kırk bastığını göstermektedir (K.K.1-2-5-7-8-11-12-13).

Köyde kırk basmasını yaşayanlar vardır. Kimisinin bebeği rahatsızlanmış kimisi de korkutulmuştur.

Köyde kırk basmasıyla ilgili yaşanmış bir olayı naklediyorum; “ *Ben doğum yaptığımda hava çok sıcaktı. Doğum yapalı 25-26 gün olmuştu. Hava sıcak olduğu için balkonda yatmaya karar verdim. O gece kimse yoktu yanımda. Normalde köyde kırklı kadın ne gündüz ne gece yalnız bırakılmaz. Eşim işteydi, anneler de işi olduğu için gelemedi. Böcek gelmesin diye ışıkları kapattım. Bebeğın beşiğini yanıma alıp yattım. Uyku ile uyanıklık arasındaydım ama özüm geçtiyse bilemem. Fakat her şeyi hatırlıyorum. Merdivenin ilk basmağına rahmetlik dedem geldi. ‘Bana seni görmeye, seni almaya geldim. Bebeğini hiç görmedim, onu göreceğim’ dedi. Sonra merdivenleri çıkmaya başladı, ayak seslerini duydum. Her şey gerçektı. Çocuğımı götüreceğım diye çok korkuyordum fakat bir türlü hareket edemiyordum. Telefonumu görüyordum ama uzanamadım. Sadece ayaklarımı ve vücudumu yorganın altına saklayabildim. Dua ettim. Sonra bir cesaret geldi telefona uzanıp eşimi aradım. Sonra bebeğımı kontrol ettim, beşiğinde uyuyordu, almamıştı onu.*

Eşim gelene kadar yerimden kıpırdıyamadım. Ben anlamadım beni kırk bastığını. Büyüklere anlatınca söylediler beni kırk bastığını” (K.K.2).

Köyde kırk basmasına başka bir örnek bir bebeğin hastalanması olmuştur. Bebek zayıflamış ve halsizleşmiştir. Bebek o kadar çelimsizleşmiştir ki öleceği düşünülmüştür. Böylece bebeği kırk bastığı anlaşılmıştır (K.K.5-19).

Köyde, örneklerini verdiğimiz bu durumların yaşanmaması için bazı uygulamalar ve kaçınmalar mevcuttur.

1.3.8.1.Kırk Basmaması İçin Yapılan Uygulamalar/Kaçınmalar

Yeni doğum yapmış iki kadın birbirini görürse kırk basmaktadır. Bez değiştirmeleri gerekmektedir. Böylece kırk basmaz (K.K.13).

Kırkklı kadınların biri alt diğeri üst mahallede oturuyorsa, alt mahallede oturanın yukarı mahallede oturanı görmemesi gerekir. Yoksa kırk basar. (K.K.13)

Kırkklı kadınlar bir araya gelmişlerse ya da aynı mahallede oturuyorsa kırk basar. Bu durumda bez değiştirmeleri gerekir. Böylece kırk basmaz (K.K.4).

Kırkklı kadın yeni doğum yapan kedi, köpek, inek gibi hayvanlarla bir araya gelmemelidir. Yoksa kırk basar. Eğer mecburi bir durumda gelinirse nasıl bir uygulama yapılır, bilinmemektedir (K.K.4).

Kırkklı kadınlar bir araya gelirse ya da kırklı bir kadın başka kırklı bir kadının evinin önünden geçerse “kırkları karışmış” denilir. Bu kadınlar önce bebeklerinin bezini değiştirmelidir. Daha sonra üç yol ağzında bir araya gelmeli, sırt sırta verip birbirlerinin çocuklarını emzirmelidir(K.K.7).

Kırkklı kadın yalnız bırakılmamalıdır. Ailesinden kim müsaitse yanında kalmalıdır. Annesi, kardeşi, kayınvalidesi, ninesi isteyen kırklı kadının yanında kalabilir. Kadın hem gündüz hem de geceleri yalnız kalmamalıdır. Yoksa kırk basar. Eğer yanında insan olursa yanına şeytan gelmez (K.K.9-10-11).

Kırkklı kadının yattığı odanın ışığı kırk gün boyunca kapatılmaz, ışık açık kalmalıdır. Işık kapatılırsa kadını ya da bebeği kırk basar. Işığa şeytan ya da başka kötü varlıklar gelmez (K.K.1-2-8-10).

Kırkklı kadın cenazeye ve düğüne gitmemelidir. Yoksa kırk basar (K.K.8-16).

Kırkly kadın kırkı çıkıncaya (doğum yaptığı günden itibaren 40.gün sonunda bu süre tamamlanır) dışarı ıkamamalıdır. Yoksa kırk basar (K.K.8).

Kırkly kadının evinin yakınından cenaze geçiyorsa bakmamalıdır. Kırk basar (K.K.8).

Kırkly kadının yorganın üzerine “golan” adı verilen ip atılır. Bebeğinin yastığının altına ekmek kırığı, çakıl, ayna konur. Anne ve bebek hem Şeytandan korunur hem de kırk basmaz (K.K.1-2-7-8-11).

İki kırklı hiçbir Şekilde bir araya gelmemelidir. İki kırklı aynı çeşmeden su dolduramaz. Önce biri suyunu doldurup gitmelidir. Sonra diğeri gelip suyunu doldurabilir. Yoksa ikisini de kırk basar (K.K.16).

Kırkly kadın kırkı çıkana kadar eşiyle aynı yatakta yatamaz. “Erkek ayırđır ham ayırđır” denir (K.K.1-2-9-15).

Kırkly kadın kırkı ıkımadan bebeğine sırtını dönüp yatamaz. Yoksa bebeği hastalanır (K.K.13).

Kırkly kadının ziyaretine adetli kadın gidemez. Eğer giderse bebek hasta olur. Ziyarete yıkanıp temizlenip gitmelidir. Bir kadın adetli iken ziyarete gitmişe bunu söylemelidir. Anne bebeğini ona göstermemelidir. Yoksa bebek hasta olur (K.K.8-9-10-11).

Kırkly kadının ziyaretine akşam eşiyle münasebette bulunmuş bir kadın giderse bebeğe bakmamalıdır. Yoksa bebek hasta olur (K.K.8).

Kırkly kadın kırkı çıkıncaya kadar pek fazla banyo yapmamalıdır. Hasta olabilir (K.K.8).

Kırkly kadın başka kırklı bir kadının evinin önünden ya da arkasında geçerse, bu kadın değirmene gitmelidir. Değirmene gittiğinde bebeğinin temiz bir bezini değirmen taşının üzerine koymalı, taşın etrafında bir tur dönmelidir. Ardından bezi alıp arkasına bakmadan değirmenden uzaklaşmalıdır. Böylece kırklı bu kadını, kırk basmayacaktır (K.K.70-71-72-73-74).

Kırkly kadın bu inanışlara dikkat ettiği sürece onu ve bebeğini kırk basmayacaktır. Tüm bu uygulamalara rağmen kırk basan kadınlar, ya köydeki koca karılara gider ya da köy dışındaki hocalara gidip muska yazdırarak kırk basmasından kurtulmaktadır(K.K.8).

Kırklı kadın hâlâ yaşayan bu inanışlara dikkat etmelidir. Köyde “kırklı kadının mezarı kırk gün açık olurmuş” düşüncesi mevcuttur (K.K.2-K.K.10).

Kırklı kadın hem kendisini hem de bebeğini sakınmalıdır. Bu uygulamaların büyüklerden aktarıldığı belirtilir ve her bir uygulama “tılasım” olarak adlandırılır. (Yapılan uygulamalar yörede “tılasım” olarak adlandırılmaktadır ve uygulamaların kişiyi koruduğu düşünülmektedir.)

1.3.9.Yarı Kırk/Ara Kırk/Yirmi Kırkı

Çalışma alanımızda kırklama töreni iki kere gerçekleştirilir. Birincisi; “yarı kırk/ara kırk/yirmi kırkı” adıyla yapılan törendir.

Bu ritüel bebeğin doğumunun yirminci gününde gerçekleştiği ve asıl yapılması gereken kırklama ritüelinin yarısı olduğu için “yirmi kırk/ara kırk/yarı kırk” adını almıştır.

Yirmi tane taş toplanır. Bir kaba konur. Daha sonra yirmi kaşık su, taşların bulunduğu kaba eklenir. Öncelikle bebeğe banyo yaptırılır. En son bu kaptaki bulunan yirmi taş ve yirmi kaşık su bebeğin başından aşağı dökülür. İsteyen bu yirmi taşı ve yirmi kaşık suyu en son durulama suyuna koyarak bebeğin başından aşağı döker. Bebeğin ara kırkı tamamlandıktan sonra sıra anneye gelir. Anne kendisi için de ayrıca yirmi küçük taş toplar. Bu taşları bir kaba koyar. Sonra bu kaba yirmi kaşık su ilave eder. Banyo yapar. Banyosunu tamamladıktan sonra başından aşağı bu kaptaki suları ve taşları döker. İsterse bu yirmi kaşık su ve yirmi küçük taşı en son durulama suyuna da koyabilir. Yarı kırkta anne ve bebek için kullanılan yirmişer taş atılmaz, saklanır. Yirmi gün sonra gerçekleştirilecek olan kırklamada kullanılır (K.K.8-9-10-12).

1.3.10.Kırklama

“Lohusa ile çocuğunu, gebelik ve lohusalık çağlarının kirlerinden arıtmak ve onları temiz bir vaziyette cemiyete sokmak gayesiyle yapılan pratiklerin adına kırklama denir” (Acıpayamlı, 1974: 122).

Kırklamanın köydeki ismi aynıdır. Kırklama işlemini, kırklanacak lohusa kadının akrabalarından bilen birileri varsa onlar yapar. Bu kişi lohusa kadının annesi, teyzesi, halası, ablası olabilir. Eğer bilen yoksa büyüklerden biri gerçekleştirir. Öncelikle hem anne hem bebek için kırk tane küçük taş toplanır. İsteyen yirmi

kırkı/ara kırkıdan sakladığı yirmi taşın üzerine bir yirmi taş daha toplar ve kırk taş elde eder. Toplanan kırk taş bir kaba konur. Üzerine kırk kaşık su konulur. Kaşık yerine yumurta da kullanılabilir. Yumurta delinir, içi akıtılır. Yumurta kabuğu ile kırk kere su konulur.

Kırklama işleminde önce bebek kırklanır. Bebek banyo yaptırılır. Banyonun sonunda kırk taş ve kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu suyun bulunduğu kap bebeğin başından aşağı dökülür. İstenirse bunlar en son durulama suyuna da ilave edilebilir. Bebeğin başından aşağı su dökülürken;

“Allı tulluuuuuu

Ağrır yerleri sularda kalsın çocuğumun” denir.

Kimisi kırk kaşık su/kırk yumurta kabuğu dolusu suyu önce ocakta kaynatır, sonra durulama suyuna ilave eder. Kimisi de kaynatmadan olduğu gibi başından aşağı döker (K.K.1-2-4-5-7-8-11-12). Böylece bebeğin kırklanması tamamlanmış olur.

Bebeğin kırklanması bittikten sonra sıra annenin kırklanmasına gelir. Uygulama aynıdır. Önceden toplanmış kırk tane küçük taş bir kaba konur. Bu kaba kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu su konur. Anne banyosunu yapar, ardından bu kaptaki su ve taşları başından aşağı döker. Böylece o da kırklanmış olur.

Anne kırklandıktan sonra sıra evi kırklamaya gelir. İsteyen kendisinden artan suyu evin her köşesine döker ve evini kırklamış olur. İsteyen de kırk küçük taş toplar. Bir kaba koyar. Bu kaba kırk kaşık/kırk yumurta kabuğu dolusu su koyar. Sonra bu kaptaki suyu evin her yerine çinkırtmaya (serpmek) başlar. En son kaptaki suyu, evin çıkışı/ merdivenin en son basamağından dışarı doğru serpererek kırklamayı tamamlamış olur (K.K.1-2-4-5-8-9-10-11-12-15-17).

1.3.11.Kırk Kurbanı

Kırk kurbanı bebeğin doğumunun kırkıncı gününde kesilen kurbandır. Bu kurban, bebek kırk günlük olduğu için kesilir. Bu kurban, selamet kurbanıdır (K.K.14).

Kırk kurbanı ilk olarak Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için kesilmiştir. Bu sebeple Tahtacılar da o zamandan beri bebeklerin kırkında bir kurban keser (K.K.21-11-64-63-67).

Kırkncı gün hem bebeğin kırklandığı hem de kırk kurbanın kesildiği gündür (K.K.8).

Kırk kurbanın bazen kırkncı günü kesilmediği de olur. Kırkncı günü mutlaka kırklama gerçekleştirilir. Kurban ise daha sonraya ertelenebilir. Köyde kırk kurbanını kırkncı günü kesenler olduğu gibi elli birinci günü kesen ya da iki üç ay sonra kesen olabilir. Amaç; hafta sonuna denk getirip daha çok katılım sağlamaktır. Kırk kurbanları denk gelen insanlardan biri, kurban kesimini bir sonraki haftaya erteler. Böylece kırk yemekleri akışmamış olur ve davete daha çok kişi katılabilir. (K.K.1-2-5-6-8).

Kırk kurbanı kesmede maddi durum önemlidir. Kişi keseceği kurban, yapılacak yemeklerin masraflarını gz önünde bulundurarak “kırk yemeğini” maddi durumu el verdiği zamana erteleyebilir. Ancak çok gecikmemelidir (K.K.1-2-5-8).

Kurban kesildikten sonra yemekler hazırlanmaya başlanır. Haşlama et, kavurma, salata, pilav, tatlı hazırlanır. Gelenlere ikram edilir (K.K.1-2-5-6-8).

Kırk kurbanında kurban olarak ko ya da erkek koyun kesilir. Bunun yanı sıra bir tane de horoz kesmek mecburidir. “Horoz olmazsa olmazdır, bir şart gerisi isteğe bağlıdır” denir. Öncelikle horoz kurban edilir. Kesilen horoz, parçalanmadan bir kazana konur, pişirilir.

Ardından ko ya da erkek koyun kurban kesilir. Kurbanlık hayvan kesinlikle erkek olmalıdır. Köyde dişi hayvandan kurban kesilmez (K.K.5-6-7-8-11-21-23).

Kurban kesildikten sonra parçalara ayrılır. Kurbanın özellikle yedi bölgesinden alınan bu parçalar ayrı bir kazanda kaynatılır. Bu parçalar; dş kısmı (göğüs kısmı) , kellesi, arka ayak (2), n ayak (2), bel kısmı, kuyruk, boyun kısmı (İmam Caferidir). Köyde hayvanın boyun kısmı “İmam Caferi” olarak adlandırılır. Bu ifade eskiden beri kullanılmaktadır. Özellikle yedi bölgesinden alınmasının sebebi; Ahirette bu kurban yeniden dirilecektir. Bu yedi bölgedeki kemiklerin bir araya gelmesiyle vücudu eksiksiz olarak bir araya gelecektir. Kurban kesilen kişiyi Sırat köprüsünden geçirecektir.

Kurbanın bu yedi bölge dışında kalan eti kavrulur. Ayrıca pilav, salata yapılır. Tatlı yapılır. Tatlı olarak aşure yapılır. Ancak bu aşure Muharrem ayında yapılan aşure değildir. Muharrem ayında yapılan aşurede 12 çeşit malzeme bulunurken bunda sadece şeker, buğday (dövme), su bulunmaktadır. Bu aşure sadece kırk kurbanında ve

asker kurbanında pişirilir. “Ölü canında (hayrında) aşure olmaz.” Bu ifade ile ölüm sonrası gerçekleştirilen törenler kastedilmektedir (K.K.1-4-5-8-11-12-21-22-23).

Kurban öncesi erkân² gerçekleştirilir. “Süpürge çalma” yapılır. Ardından semah oynanır³. Sonra yemekler yenir.

Kırk kurbanı kesildikten sonra yemekler pişirmeye başlanır. Gerek hayırlarda gerek kırk kurbanlarında yemekleri pişirmek “ana-bacı”nın görevidir.

Ana-bacılar, kurbanlarda ve hayırlarda yemek yaptığı için “ana-bacı” denir. Cemaate analık edip, köyün yemeğini yaparlar. Bu yüzden cemaatin hem anası hem bacısıdır. Ana-bacıları cemaat seçer (K.K46-49-5).

Bu sırada süpürge çalma töreni başlar. Süpürge çalma, erkândır. Erkanlar köyde cem evinde gerçekleştirilir. Burada kurban kesimi, pişirilmesi için uygun yerler bulunur.

Erkânda erkekler ve kadınlar bir çember oluşturup oturur. Genelde kadınlar bir tarafta erkekler bir tarafta olur. Salondaki bu halkada ortada mürebbi⁴, sağında ve solunda birer kişi vardır. Köşede ise gözcü⁵ oturur. Erkânın yapılacağı salona girenler çorapsız girerler. Kadınlar, şalvar ve onun üstüne etek giyer. Üzerlerinde ise uzun kollu bluz bulunur. Başları ise bir yazma ile bağlıdır. Erkâna kimse kolu ya da saçını açık gelmez. Erkekler de uzun kollu gömlek giyerler. Başlarında ise sarık bulunur. Sarık kafalarına doladıkları bezden ya da yünle işlenmiş küçük banttan oluşur. Erkekler erkâna gelirken bellerindeki kemeri çıkarırlar.

2Erkân: 1)Ruhsal aşama bakımından üstün durumda bulunan tarikat yolcuları, yol erleri, tarikat, yol ileri gelenleri. 2)Tarikat, yol ulularının koyduğu ve tarikatın, yolun yasaı durumunda olan ilkeler, kurallar ve bütün törenler bütünü (Korkmaz, 2016: 226).

Erkân (Yol), ocakların kurucu pirlinin ve devamlılığını sağlayan karizmatik inanç önderlerinin dini, sosyal ve hukuki hayatı düzenlemek için ortaya koyduğu ilke-esaslar ile bu ilke-esaslar doğrultusunda gerçekleştirilen cem dâhil tüm ritüellerin ve bu ritüellerin içerisindeki hizmetlerin bütününe verilen addır. (Akın, 2016:418)

3Semah Oynama: Yöresel ağızlarda “zama, samah, semah” ve Tahtacı Alevilerinde “oyun” olarak adlandırılan ritüel, Alevî-Bektaşilerinin cem ritüelindeki on iki hizmetten biri olan ibadet biçimidir. (Ersal, 2018: 3)

4Mürebbi: Eğitici, Mürşit. Mürşit: Ar. (Mürşid, kılavuz, uyarıcı) müritlerine kurtuluş yolunu ve tanrısal sırların çözümünü gösteren, dervişleri yöneten ve yönlendiren sözü yasa niteliği taşıyan, üstün aşamalı tarikat, yol ulusu. (Korkmaz, 2016:504)

Mürebbi olacak kişi öncelikli olarak yolun bütün kurallarını bilerek bunları hayatına yansıtmış taliplerden seçilir. Musahip kurbanını kestiği günden mürebbi olduğu güne kadar düşkün olmamış olması gerekmektedir. Toplumca saygı gören bir şahsiyet olmalıdır. (Ersal, 2011:1061)

5Gözcü: Ali soyundan Abdülkerim adına kurulan ve cemdeki on iki hizmet sıralamasında yer alan, meydana düzeni sağlama işini yürüten görevli. (Korkmaz, 2016: 28)

Erkânın yapılacağı salona gelen kadınlarda ve erkeklerde çorap bulunmaz. Salona gelenler askıda bulunan kementlerden birer tane alırlar. Kemendi bağlayacak kişi yüzü mürebbiye dönük olarak, sağ ayak başparmağını sol ayak başparmağının üzerine koyar ve kemendini “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek bağlar. Daha sonra gidip mürebbinin önünde “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip niyaz eder. Mürebbi ise elini bir kere yere değirip dudağına götürüp öper.

Mürebbi her gelip niyaz edene “Hoş geldiniz, evliya murazını versin, Eşe Fatma yardımcınız olsun” der. İnsanlar mürebbinin makamına saygı gösterip niyaz eder, mürebbi de bu insanlara dua eder(K.K.11-22).

Kimisi ise önce kemendi yere koyup “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek kemendini öper, sonra kalkıp kemendini beline bağlar. Bu işlemler sırasında kement bağlayan herkesin yüzü mürebbiye dönük olur. Herkes içeri girip bu şekilde yerini aldıktan sonra Selman⁶ gelir. Önce mürebbinin önünde niyaz eder. Sonra ayağa kalkar, öne doğru hafif eğik bir vaziyette durup “höö” der. O sırada mürebbi, güvender, şavkçı sağ elleri sol ellerinin üzerinde olacak şekilde yere koyar. Başları hafif şekilde öne eğiktir. Selman, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek süpürgeyi üç kere yere sürer. Ardından elindeki ibrik ve leğenle bu üç görevliye abdest aldırır. Abdesti önce mürebbi, sonra güvender⁷, en son da şavkçıya⁸aldırır. Abdestte, iki el birleştirilip sağ el başparmağı sol el başparmağı üzerine getirilir. Selmanbu kişilerin parmaklarının üzerine biraz su döker. Abdest alan bu üç kişi ellerini leğene

⁶Selman: Selmani<Selman-ı Farisi ya da Selman-ı Pak’ın adından. Niyaz kabul eden gezginci derviş. (Korkmaz, 2016: 592) Yörede “Selman, Selman-ı pak, Selman-ı Faris olarak kullanılan terim, ibrikçi olarak da geçer. İbrikar: Hz. Ali soyundan Selman adına kurulan ve cemdeki on iki hizmet sıralamasında yer alan temizlik için ibrikle su dökme işini yürüten görevli. (Korkmaz, 2016: 333)

⁷Güvender: Güyende, söylenen, anlatandan bozma.Zâkir.Zâkir: Cemde on iki hizmet sıralamasında yer alan, deyiş, düvaz, miraçlama söyleme ve saz çalma görevlerini yerine getire kimse. (Korkmaz, 2016: 292,717) Zâkir: Cem ritüelinin hizmetlilerinden biri olarak kurumsallaşan, ocak merkezli ritüel evreninde usta-çırak ilişkisi, muhabbet meclisleri ve ritüellerde zaman içinde yetişen, bağlı olduğu ocak ve ocaklar arası ilişkiyle oluşmuş bir söz ve ezgi repertuarına sahip olan, cemin türüne göre değişen ritüellerde ‘hizmet hakkı’ adlı icralarında hizmeti içerik ve işlevine uygun nefes, düvaz imam, tevhit, semah ve mersiye türündeki manzum ritüel metinlerini kutsal kabul edilen sazı ile ocağına ve yöresine özgü yerel ezgilerle icra eden, yeni metinler yaratma kabiliyeti olanlara ‘Âşık’ adı verilen, usta malı Ulu Ozanlara ait metinleri icra edenler ocak ve yörelere göre ‘aşık’, ‘sazandar’, ‘güvender’, ‘kamber’, ‘güyende’, ‘İmam Cafer’ gibi farklı adlandırmalarla anılan cem ritüelindeki hizmet sahibine ‘zâkir’ denir. (Ersal, 2019: 22) Cem öncesinde ve sonrasında gerek icrası gerekse işlevi bakımından önem arz eden zâkirlik hizmeti, varlığını farklı ortamlarda sürdürerek kendisine özgü geleneksel bir yapı oluşturmuştur. Bu geleneksel yapı içerisinde bulunan Alevî inanç mensubu kimselerin içinde bulunduğu cemler ve cem dışında bulunan inançsal ritüeller, zâkirlik geleneğinin verimlerinin üretildiği icra ortamlarını oluşturmuştur.(Korkmaz, 2018: 129)

⁸Şavkçı yörede “delilci” ya da “çerağcı” olarak da bilinir. Ancak daha çok “şavkçı” ya da “delilci” terimi kullanılmaktadır. Bu görevli cemdeki on iki hizmet sıralamasında yer alan çerağı uyandırma hizmetinin sahibi olarak algılanan; çerağları yakıp meydana aydınlatmakla görevli kimse. (Korkmaz, 2016: 170)

değdirirler. Sonra ellerini öpüp alınlarına değdirirler. Selman bu uygulama sonrasında dua eder. Ardından mürebbi duaya başlar.

“Bismişah Allah Allah

Hak le ilahe illallah Muhammeden Resullullah

Aliyüllah Veliyüllah, Mürşiti Kamilullah

Lâ fetâ illa Ali, Seyfe illa Zülfikâr

Yezidin boynuna

İnmesin tığnan teber

Mümin gönlünden çıkmasın leyli nigar

Çağırmaq bizden ola himmet birden ola

Vakitlerimiz hayrola, hayırlar fethola, şerler defola

Müminler muradını ala, münafıklar bermurad ola

Demlerimiz daim, cemlerimiz kaim ola

İbadetlerimiz dergâh izzetinde kabul ola

Üçler, beşler, yediler, on ikiler, on dörtler

On yedi kemerbestler şefaatchimiz ola

Nur dediği Kerem Ali

Pirimiz Hacı Bektaşî Veli

Gerçek erenlerin demine hüüü,

Hüüü mümine, ya Allah ya Muhammed ya Ali” (K.K.77) der. Mürebbi duasını ettikten sonra Selman, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip niyaz eder.

Selman doğrulup “höö” der. Hafifçe eğilip elindeki ibrik ve leğeni kenara koyar ve tekrar süpürgeyi eline alır. Süpürgeyi “ya Allah ya Muhammed ya Ali” deyip üç kere yere sürer. Selman süpürgeyi çalarken, mürebbi, güvender ve şavkçı sağ el sol elin üzerinde hafif öne doğru eğik bir vaziyette bekler. Selman, bu üç kişiye tekrar abdest aldırır. Selman bu üç kişiye tekrar abdest aldırdıktan sonra niyaz edip, kalkar. Halkada yer alan diğer kişilere abdest aldırır. Köyde bu abdest “tarikat abdesti” olarak adlandırılmaktadır. Cemaate abdest aldırma ise bu şekilde teferruatlı

olmaz. Selman halka içerisinde olan, bellerinde kement olan herkesi teker teker dolaşır, abdest aldırır. Selman bu şekilde önce erkeklere sonra kadınlara abdest aldırır. Cemaat de ellerine su döküldükten sonra ellerini suyun döküldüğü leğene değdirip öperler, sonra alınlarına değdirirler. Bu şekilde niyaz etmiş olurlar. Selman cemaatteki herkese abdest aldırdıktan sonra yüzü mürebbi ve yanındakilere dönük ve başı hafif eğik vaziyette suyu dökmek için dışarı çıkar. Selman dışarı çıkarken asla mürebbi ve cemaate arkasını dönmez. Selman suyu döküp tekrar geri gelir, cemaatin içinde bir yere oturur. Ardından bebeğin dedesi kalkıp halkanın orta kısmına geçer. Tören başlamadan önce mürebbi cemaate “küsünüğü, dargınlığı olan var mı?” diye sorar. Cemaatten ses gelmeyince mürebbi, erkânı başlatır. Kırklı bebek mürebbinin kucağına verilir. Mürebbi çocuğu kucağına alıp önce sağ kulağına Fatiha suresi ve ezan okur. Ardından;

“Çocuk senin adın (çocuğun ismi ne ise onu söyler) olsun

Çocuk senin adın (çocuğun ismi ne ise onu söyler) olsun

Çocuk senin adın (çocuğun adını söyler)

Sonra bebeğin sol kulağına dua okur. Bu duadan bir kısım;

Bismillahirrahmannirrahim

Lâ fetâ illa Ali, lâ Seyfe illa Zülfikâr

Yezidin boynundan inmesin tığnan teber

Mümin gönlünden çıkmasın leyli nigar

Lâ fetâ illa Ali, lâ Seyfe illa Zülfikâr.

Gel gönül okuyalım ismi azam duasını

İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr

Yakın bilelim gönül pasını

İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Ali bağladı devin bağını,

Yüreğine çekti hicran dağını,

Furma kabuğuyla bağladı devin parmağını,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Musa Tur dağında Hakk'a müracaat eyledi
Eyli hak diyen Nemrut neyledi
Bu duayı erenler evliyalar söyledi,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Hamza Gaf dağında onsekiz sene cenk eyledi,
Kırdı kâfirleri vermedi aman,
Bu duayı okur yazardı hemen,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Çığrışırdık ya Muhammed ya Ali deyi,
Onlarda iki cihanın sırveri,
Bu duayla dürüst oldu dini imanı,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Münafık bilmedi bu Arifin manasını,
Mansûr'u dara astılar dardan dönmedi,
Halil İbrahim okudu bu duayı da yanmadı,
İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Eyüp'e verdiler mefa,
Eyüp çok çekti cefa,
Okudu bu duayı buldu şifa,

İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Süleyman peygamber eyi eti öngüşden beri,
 Heybetinden yazdı inli cinli devinen peri,
 Ali kazaya giderken okurdu bu duayı hemen,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Zülfikâra tacı düdüld geldi Ali nesline,
 Ali gitti küffer gastına,
 Bu dua yazıldı Zülfikâr'ın üstüne,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Oku bu duayı gitsin kalbinden kin ile kibir,
 Okudu dilek tuttu esmeri zamit,
 Bu duayı okur yazıldı hemen,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Yusuf'u zindana attılar Yakup kıldı ahûzâr,
 Yusufzindanda oldu hemiyar,
 Yusuf zindan da derdin,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Alim Zülfikâr'ı Necef'e attı,
 Necef bulut oldu havaya kalktı,
 Alim menzile orada yetti,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.

Hatemini attı ol peygamber,
 Aslanının ağzını taşlardı ol şahı cihan,
 Bu duayı okur yazardı HatayiSultan,
 İlle fete ile Ali ille Seyfi Zülfikâr.” (K.K.77)

Mürebbi ardından besmele çekip çocuğun sol kulağına da kâmet⁹okur. Kâmette, farklı olarak ezandaki “hayal effela” kısmından sonra “gat gamı metisela” cümlesini iki kere tekrar eder.

Bebek mürebbinin kucağındadır. Mürebbi bebek için tekrar duaya başlar.

“Allah’ım esirgeyen bağışlayan sensin
 Senden başka ilah yoktur
 Sana sığındık, sana yanaştık
 Ellerimizi boş çevirme Allah’ım”
 Cemaat, mürebbinin duasına karşılık “Allah Allah” der.
 “Gelecek olan nesilleri de hayret

Bu çocuk da dâhil kazadan beladan, kötülükten, kötülerin kem belasından, kötü insanların emellerinden sen muhafaza eyle Allah’ım” (K.K.77)

Cemaat, “Allah Allah” der.

“Esirgeyen bağışlayan sensin Allah’ım
 Allah’ım öğrencilik hayatında zihin açıklığı ver
 Kötülükten, kazalardan, belalardan koruduğun gibi
 Kötü insanların emellerinden de koru Yarabbi
 Allah’ım gelmiş geçmiş bütün erenler, evliyalar, On İki İmamlar
 Ehli Beytler bu çocuğun yanında, sağında, solunda olsun, korusun, kollasın
 Çağırdıkları yerde Hızır Nebi beklesin” (K.K.77) deyip duasını bitirir.

⁹Kâmet: Farz namazlardan önce namazın başlamak üzere olduğunu belirli sözlerle duyurmayı ifade eden terim. (islamansiklopedisi.org)

Ardından bebeği kundağı içinde yere koyar, yavaş hareketlerle sağa sola sallar. Mürebbi bebeği yerde yuvarlıyor gibi yapar.

Mürebbi bebeği yere koyup yuvarlar gibi yaparken salavatlar (K.K.11-22).

Ardından bebeğin kundağını açar. “Büyüyünce bu çocuk okula gidecekmiş, cep harçlığı verelim” deyip, kundağın içerisine para atar. Bunun üzerine cemaatte yer alanlar, diledikleri miktarda parayı bebeğin kundağının içine koyar. Kundağa para bırakma işleminden sonra bebeğin kundağı kapatılır. Bebek annesinin kucağına verilir. Bebeği annesi aldıktan sonra mürebbi, sazı eline alır ve nefesler söylemeye başlar.

Erkânda nefesleri mürebbinin yanı sıra güvender de söyler. Hatta cemaat içerisinden kadın-erkek gönlünden coşan (söylemek isteyen) olursa söyler. Erkânda bu şekilde nefesler söylenmeye devam eder.

Nefesler söylenirken cemaat içerisinden herhangi biri bu şekilde dörtlükler okuyabilir. Mürebbi birkaç nefes söyledikten sonra semah oynamak için bir bacı kalkar, mürebbinin önünde niyaz eder. Mürebbiye niyaz ettikten sonra cemaatten birinin önüne gider, üç kere öpüp, semaha kaldırır. Bir bacı bir kardeş mürebbinin önüne gelip niyaz ederler. Ardından salonun ortasına geçip semaha dururlar. İki kişi karşı karşıya geçer, bacı kardeşi sol omzundan öper. Sonra tekrar birbirlerini öperler ve semaha dururlar. Sağ ayak başparmaklarını sol ayak başparmakları üzerine koyarlar.

Semaha başlamadan önce sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde olur. Kement bağlanırken de kişi aynı pozisyonudadır. Erkâna gelen kişi kapıdan içeri girince önce üç yol “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek aşağı niyaz eder. Bu sırada eğilir, kemendi yere koyar, öper. Sonra ayağa kalkar. Kemendi bağlarken sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde durur. Bu sırada kemendin iki ucunu eline alır, “ya Allah ya Muhammed ya Ali” der ve kemende üç düğüm atar. Sağ ayak başparmağının sol ayak başparmağı üzerinde olmasına “ayak bağlama” denir. Saygıdan öyle yapılır. Sonra ayak çözülür. Semahın ilk bölümü böyle devam eder (K.K.11-22).

Kadın elleri hafif kapalı şekilde erkek ise elleri yukarı doğru açık şekilde yavaş yavaş sağa sola doğru hareket ettirmeye başlar. İlk nefes bitene kadar ayaklar aynı pozisyonda kalır. Eller ise aynı şekilde yavaşça hareket ettirilir. İkinci nefes

başladığında hareketler de değişir. Ayaklar açılır, eller daha hareketli şekilde gökyüzüne açık şekilde sağa sola doğru hareket ettirilir. Ayaklarını oldukları yerde hareket ettirmeye başlarlar ve semahın belli bölümlerinde arkalarını mürebbiye dönmeden yer değiştirdiler.

Ayakların çözüldüğü, semahın hareketlendiği bu bölüme “yeldirme¹⁰” denir. Güvender ya da mürebbi nefes söylerken belli yerlerde “dost” der. O sırada semah dönenler, mürebbiye arkalarını dönmeden yer değiştirirler. Mürebbiye ve onun durduğu yere arkasını kimse dönmez. Bu onların makamına, onların oturduğu posta duyulan saygıdan ileri gelir (K.K.11-22-26).

Tahtacılar da semah yavaş dönülür. Hızlı dönülen turna semahıdır. Turna semahı, turnanın kanatlarını çırdığı gibi dönülür. Hareketler onu işaret eder (K.K.11-22).

Semah dönenler, mürebbi nefesi sonlandırdığında mürebbiye doğru niyaz ederler ve arkalarını mürebbiye dönmeden yerlerine geçerler. Çiftler semah dönerken mürebbi arada;

“Muhammed Mustafa sallallahu aleyvessellem şefaatiniz olsun
Gerçeklerin demine hüü mümine ya Ali” der.

Bu şekilde üç farklı çift üç kere semah döner.

Erkânlarda genelde üç kere semah dönülür. Eğer kurban sayısı çok ise semahın sayısı beş ve yediye çıkarılır. Örneğin kurban yedi ya da sekiz baş ve zaman da varsa üç semah dönüldükten sonra cemaatten birisi “hadi beşleyelim” der. Çünkü kurbanları semahsız bırakmak olmaz (K.K.11-22).

Üçüncü çift de ilk iki çiftle aynı hareketlerle semah döner. Ancak üçüncü çifti, mürebbi nefesini sonlandırmadan önce mürebbiye dönüp hafifçe eğilir. Bu sırada mürebbi nefesi sonlandırır. Semaha duran bu son çift, mürebbinin önünde hafifçe eğilirken kollar vücuda yapışık, eller arkaya doğru açık şekildedir. Bu sırada mürebbi dua etmeye başlar.

“Bismişah. Allah Allah!

Müminler şad olsun. Günahlarınız affolsun. Eviniz, ocağınız, kısmetiniz bin olsun. Dönmüş olduğunuz semahtan hayır hasanet göresiniz. Dönmüş olduğunuz

10 Yeldirme: Semahın hareketli olan son bölümü. (Korkmaz, 2016: 711)

semah erkân semahına dâhil olsun. Bu semahı bahşeden Muhammed Mustafa sallallahu aleyvesselem şefaatiniz olsun. Gerçeklerin demine hüüü”

Mürebbi dua ederken yanında bulunan güvender ve şavkçı sağ el sol el üzerinde hafifçe öne eğik bir şekilde durur. Dua bittikten sonra hem mürebbi hem de bu görevliler ellerini yere sürüp, öperler. Dua bitikten sonra semah dönenler eğilip niyaz eder. Sonra birbirlerini tekrar öpüp, arkalarını dönmeden yerlerine geçerler.

Mürebbi dönülen bu üç semah sonrası dua ederken duanın her cümlesinin ardından, cemaat “Allah Allah” der. Cemaat erkân sırasında nefesler okunduğu sırada her “On İki İmam” ve “Ali” isimleri geçtikçe sağ ellerini sol göğüslerine koyup, “Allah Allah” derler ve ardından ellerini öperler.

Halkadakiler erkân sırasınca dizlerinin üzerinde oturur. Mürebbinin duası sırasında ise herkes sol elini yere koyup sağ elini üzerine koyarak hafifçe öne eğilir. Mürebbi duasını bitirdikten sonra “Cemaat rahat otur” der. Mürebbinin bu uyarısından sonra eller açılır, cemaattaki insanlar daha rahat bir şekilde oturmaya devam eder.

Mürebbi sazı tekrar eline alır. “Darcılar gelsin” der. Cemaat içerisinde bulunan kadın ve erkeklerden on iki kişi gelir.

Dara durmak; cemi bağlamak, kapatmak için yapılır. Dara altı erkek altı kadın durur. On kişi, on iki hizmeti temsil eder. Bu sebeple altı bacı altı kardeş çıkması şarttır. Dara musahipliler çıkar. Musahibi olmayan dara duramaz (K.K.25-64-65-63).

Kadın ve erkek her gelen önce mürebbiye doğru niyaz eder. Bir kadın bir erkek yan yana dizilerek yarım bir daire oluştururlar. Yarım daire oluşturulduktan sonra topluca yere eğilip niyaz edilir. Ardından bu on iki kişilik grup ayağa kalkar, yarı eğik pozisyonda kollar yanlarda avuç içi gökyüzüne bakar şekilde kalır. Mürebbi ise bu sırada saz çalmaya başlar ve nefesler söyler.

Mürebbinin okuduğu nefeslere örnekler;

“Bülbül oldum gül dalında yar yar şakırım

Medet Allah ya Muhammed Muhammet ya Ali

Şahı merdan kitabını sırdan okurum

Medet Allah ya Muhammet Muhammet ya Ali

Muhammed Ali'dir dersimi veren
 Hasan'la Hüseyin'in okunan Kur'an
 Zeynel Abidin'i yar yar kalbine giren
 Medet Allah ya Muhammet Muahmmet ya Ali

İmam Bakır nur deryasını yar yar akıttı
 Şah İmam Cafer de bizi sırdan okudu
 Musa'yı Kazım da Cafer yükünü tuttu
 MedetAllah MuhammedMuhammet ya Ali

İmamı Rıza'nın yar yar yeşildir donu
 Akıyor Taki'nin Naki'nin kanı
 Hasan Ali askerine ulaştır bizi
 Medet Allah Muhammed Muhammet ya Ali

Sultan Şah Hatayı'm yar yar ayrı ayrı yüzdürür
 Muhhamet deryasını mümin olan yüzdürür
 Muhammed Mehdi'ye yar yar böyle bildirir
 Medet Allah ya Muhammed Muhammet ya Ali" (K.K.77)

Bu bir "bağlantı¹¹" nefesidir.

Mürebbi nefesi bitirir bitirmez, dua etmeye başlar.

Bismişah Allah Allah

Darınız duanız kabul olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)

Muradınız hâsıl olsun. (Cemaat, "Allah Allah" der.)

11 Bağlantı: Cem törenlerinde, On İki İmam'da her birinin adının geçtiğinde, herkesin diz çöküp önüne niyaz ettiği, söz eşliğinde söylenen nefes (Korkmaz, 2016: 123).

Eviniz, ocağınız şen kısmetiniz gür olsun. (Cemaat, “Allah Allah” der.)

İki cihanda yüzünüz ak olsun, pak olsun. (Cemaat, “Allah Allah” der.)

Durmuş olduğunuz dardan hayır hasanet göresiniz. (Cemaat, “Allah Allah” der.)

Durmuş olduğunuz dar Hasan Mansur darı olsun. (Cemaat, “Allah Allah” der.)

Dar çeken didar görsün.

Erenlerden ayırmasın.

Yarından yolundan, erkânından ayırmasın.

Nur ile Kerem Ali pirimiz hünkârımız Hacı Bektaşî Veli

Çek erenler demine hüüü

Ya Allah ya Muhammed ya Ali

Çek erenlerin demine aşk olsun” (K.K.77)der ve duasını bitirir.

Mürebbi nefesi ve duasını bitirdikten sonra dara duranlar, eğilip mürebbiye karşı niyaz ederler. Sonra dizlerinin üzerinde otururlar. Halkanın ucundaki kadın dizlerinin üzerinde ilerleyerek halkanın diğer ucundaki kadını “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere öper. Kadından başlayarak halkadaki herkes “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere birbirini öper. Sonra halkanın başındaki kadın kendisine sıra gelince tekrar halkanın diğer ucundaki kadına gider. Onu “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek öpüp, yerine geçer. Mürebbi, darda duranlara “Darınız duanız kabul olsun, dar çekenler didar görsün” der. Bunun ardından halkadakiler kalkıp cemaatteki yerlerine geçer.

Selman elinde süpürge, ibrik ve leğenle tekrar gelir, meydana geçer. Mürebbiye karşı niyaz eder. Bu sırada mürebbi, güvender, şavkçı sol el yerde, sağ el onun üzerinde hafifçe öne doğru eğilirler. Selman, süpürgeyi eline alır, “Höö” der. Sonra “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek süpürgeyi yere sürer. Selman süpürgeyi önce mürebbiye doğru ya Allah, sonra güvendere doğru ya Muhammed en son şavkçıya doğru ya Ali diyerek yere sürer. Selman süpürgeyi çaldıktan sonra süpürgeyi koltuğunun altına alır, önce mürebbi ardından güvender ve şavkçıya abdest aldırır. Bu görevliler abdestlerini aldıktan sonra suyun döküldüğü leğene ellerini

değirip, ellerini öper. Selman meydandan ayrılırken cemaat içinde abdest almak isteyenlere abdest aldırır. Selman suyu dökmek için erkân salonundan ayrılır.

Erkân tamamlandıktan sonra mürebbi işaret verir, sofralar görevliler tarafından getirilir. Görevliler önce mürebbinin olduğu yere sofraya açar.

Mürebbi, güvender, şavkçının olduğu sofraya önce Cebrail (horoz) getirilir. Bu kurbanlar erkân başlamadan önce kesilip hazırlanmıştır. Cebrail (horoz) Hak için kesilir. Hak için kesilen bu kurban yendikten sonra, erkândaki görevliler, bu üç kişinin önündeki sofrayı toplar. Sofra toplandıktan sonra Selman gelir “höö” der. Süpürge çalınır. Hak için yenen kurbanın ayrı bir süpürgesi olur. Süpürge çalındıktan sonra mürebbi, güvender, şavkçı tekrar tarikat abdesti alırlar. Elleri su döküldükten sonra, mürebbi işaret verir. Diğer kurban gelir. Bu kurban koyun ya da koçtur. Onun eşliğinde diğer yemekler de getirilir. Cemaattekilerin önüne sofralar açılır (K.K.11-22).

Yemekler yenmeden önce sofraya duası yapılır. Cemaate dâhil olan herkes, mürebbi sofraya duasını yaparken sofranın ucundan tutar. Mürebbi duayı bitirince sofraya niyaz edip yemek yemeye başlarlar.

Cemaat yemeğini yerken “çömçacı” gelir. Çömçeci (yörede çömçacı olarak ifade edilmektedir) yemekleri pişiren ana-bacıdır. Çömçeci geldiğinde ayağında çorabı yoktur. Üzerinde şalvar, belinde kement vardır. Elinde büyük bir tahta kaşık olan çömçe vardır. İki eline çömçeyi alır, hafifçe eğilir. Mürebbi onun için dua eder.

Mürebbi cemaat yemeğini yerken “çömçacı” diye ünler. Çömçeci gelir. Mürebbi onun için dua eder. “Çömçen yağdan baldan çıkmasın, hak gelsin, Allah kabul etsin, höö” der. Mürebbi böyle deyince cemaat de “çömçan yağdan baldan çıkmasın” der. Oradaki herkes yemekleri pişirdiği için ona dua eder (K.K.11-22).

Çömçeci kadın kendisi için yapılan dua bittikten sonra dizlerinin üzerinde yere oturur. Elindeki çömçeyi yere koyar. “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek çömçeyi üç kere öper, niyaz eder. Sonra yerden kalkar, arkasını dönmeden ve hafif eğilmiş halde salondan çıkar.

Cemaate dâhil olmayanlar ise bir kenarda oturarak, cemaatin yemeğini bitirmesini bekler. Cemaat yemeğini yedikten sonra mürebbi işaret verir. Cemaat dışından olanlar için sofralar kurulur, yemekler getirilir.

Cemaat yemeğini yedikten sonra kurulan sofralara, ikrarsız olanlar, gençler, çocuklar herkes oturur. Sofraya konulan yemekleri yerler (K.K.22).

Doğum kırkı/erkânında söylenen nefesler;

“Dost bu kurbanın aslı cennetten geldi,

Muhammed Ali’ye de canını verdi,

Cebrail’in önünde depedelil oldu,

Kurbanınız kabul olsun erenler” (K.K.69).

Mürebbi nefes söylerken cemaat içinden nefes söylemek isteyen olursa o kişi de söyleyebilir.

“Bilmediler ne olacak halini,

Ay tutuldu da gündüzden uçurdu,

Hüseyin’in de şehit olduğu gün,

Şirin Hüseyin şahım Ali

Anası Fatma da yanına vardı,

Yüreğini de eline aldı,

Anası bakmadan saçlarını yoldu,

Hüseyin’in de şehit olduğu gün” (K.K.6).

Erkânda bu nefesler okunurken ağlayanlar, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ve Hz. Fatma için dualar etmektedirler.

1.3.12.Baş Pırtısı Giyilmesi

Kırk kurbanının kesildiği gün bebeğin annesi “baş bağlama” töreninde (düğünde gerdek gecesinin ertesi sabahı gerçekleştirilen törende geline giydirilen Tahtacılar özgü geleneksel kıyafetler) giydiği geleneksel kıyafetlerini giyer. Ama bu kıyafetlerini giyerken bir tören gerçekleştirilmez. Ailesinden bilen kişiler (annesi, teyzesi, halası, kız kardeşi olabilir) ve baş bağlamayı bilen kadınlar gelir, bu kıyafetleri lohusa kadına giydirirler. Başını bağlarlar.

Anne geleneksel kıyafetlerini giydikten sonra al kısmı öne gelecek şekilde başına bir kuşak bağlanır. Bu kuşak arkadan bele doğru iner, bel kısmında uçları önlüğün yanlarına bağlanır. Kuşak yedi renkten oluşur. Bunlar; kırmızı, yeşil, mor, pembe, mavi, sarı, turuncu renklerinden oluşur. 7 renkli kuşak gökkuşağını temsil eder. Kırk kurbanın kesildiği gün anneanne ve babaanne başlarına üç renkten oluşan bir kuşak bağlar. Bu renkler; altta mor, ortada kırmızı, üstte yeşildir. Bu üç rengin anlamı vardır. Yeşil İslamiyet’i andırır (temsil eder), kırmızı murattır, Alevîliği temsil eder, mor ise gökkuşağından gelir(K.K.4-9-12-11-21-22-23).

Bu kuşağı takmalarının sebebi kırk kurbanının olduğu günün önemli olması, bu günü özel kabul etmeleridir. Ayrıca bu güzel giyinme, süslenmedir (K.K.12).

1.3.13.Aydaş Çocuk

Kadın doğum yaptıktan sonra kırkı çıkmadan eşiyle münasebette bulunursa çocuk “aydaş” olur. Çocuk aydaş olursa zayıflar, cılızlaşır, büyümesi durur. Bir çocuğun aydaş olması hoş karşılanmaz. Bu kişiler toplumda ayıplanır. Aydaş aşı pişirilirken annenin adının söylenmesi bebeğin anne ve babasını utandırır, kendilerini rezil olmuş hissederler (K.K.7-9-10-11-12-14).

Çocuk sadece anne-babanın kırk gün dolmadan münasebette bulunmasından dolayı aydaş olmaz. Bir diğer sebebi de eğer kadın çocuğunu emzirirken hamile ise annenin emzirdiği o süt, kucağındaki çocuğu aydaş etmektedir. Bu sebeple kadın gebe iken çocuk emzirmemeye dikkat etmelidir (K.K.16).

Aydaş olan çocuğun iyileşmesi, büyümesinin devam etmesi, eski sağlığına tekrar kavuşması için aydaş aşı pişirilmelidir. Aydaş aşı eski koca karılar tarafından yapılan bir “tılasım”dır (K.K.7-16-20).

“Çok cılız ve kuru, bir türlü kendini toparlayamayan küçük çocukların semirmesi, gelişmesi için yapılan bir merasimdir” (Yetişen, 1986: 56).

Üç yol ağzında olan bir ağaç kovuğuna bir kazan konur. Kazan büyük olmalıdır. Kazanın altına çapraz şekilde iki odun konur. Bu odunlar yakılmaz ama yanıyormuş gibi kabul edilir. Odunlar yanıyor kabul edildiği için çapraz şekilde konur. Çocuğu kazanın içine koyarlar. Koca karı kazanın etrafında dönmeye başlar. Bu sırada kazana da vurur. Vurduktan sonra bağırır;

“Falancanın (annenin adını söyler) çocuğuna aydaş aşı pişiriyom, gelin alın!” der. Koca karı kazanın etrafında üç kere döner ve üç kere de bu şekilde bağırır. Çocuğun annesi gelir çocuğunu savralar (kucaklar), alır, götürür. (Çocuğu kazanın içinden başka bir kadın da alabilir.) Anne giderken asla arkasına bakmamalıdır(K.K.7-11-14-16-20).

Kimisi de aydaş aşını pişirmeden önce bebeği yere yatırır ve kazanı birkaç saniye bebeğin üzerine kapatır. Sonra çocuğu kazana koyar. Pişirme sırasında bazen kazanın sağında ve solunda birer kadın durur (K.K.11).

Aydaş aşı pişirilmesinin sebebi; çocuk tencereden alınınca derdinin, hastalığının kazanın içinde kaldığına inanılır. Bu işlem sonrası çocuk artık dertsiz kabul edilmektedir (K.K.7-20).

Aydaş aşını herkes pişirememektir. Aydaş aşı pişirmek için; el almak gerekmektedir. Aydaş aşı pişirmek elden ele geçer. Pişiren koca karının bir büyüğü vardır, o büyüğünden el almıştır. Aydaş aşı pişiren koca karı isterse kızına ya da torununa el verebilir (K.K.7-16-20).

Köyde eskiden aydaş aşı pişiren iki koca karı vardı. Köyde bu kadınlar, “Harıca Koca Ana” ve “Hacı Hoca Ana” isimleriyle bilinirdi. Bunlar vefat ettikten sonra başka koca karılar aydaş aşı pişirmeye başlamıştır (K.K.7-12-20).

Günümüzde hastalanan çocuklara aydaş aşı pişirilmektedir. Böylece zayıf, çelimsiz, büyümesi duran çocuklar tekrar sağlığına kavuşmaktadır(K.K.5).

Aydaş aşı pişirme geleneği köyde hala devam ettirilen bir pratiktir ve hastalanan çocuklara uygulandığında çocukların sağlığına yeniden kavuştukları inancı mevcuttur. Geleneklerin uygulanmasının yanı sıra çocuklar önce doktora götürülmektedir.

1.3.14.Ad Koyma

Bebek anne karnına düştüğü zaman adı belli olur. Köyde bebeğe ismini genelde anne- baba verir. İsim olarak genellikle kayınvalide-kayınbabanın isimleri konulur. Günümüzde eski isimlere yeni isimler eklenir. Bu sebeple bebekler genelde çift isimli olmaktadır (K.K.5).

Köyde çocuklara hiç konulmayan isimler; Ömer, Osman, Ebubekir isimleridir. Kız çocukları için böyle bir ayırım yoktur. Her isim koyulmaktadır (K.K.5-6-16-18).

Köyde en çok konulan erkek isimleri; Hasan, Hüseyin, Mehmet'tir. En çok konulan kız isimleri; Elif, Esme, Fatma'dır (K.K.7).

Köyde geç çocuk sahibi olanlar çocuklarına; Kader, Hasret, Ömür isimleri koymaktadır (K.K.5-6).

Ad koyma işlemi sırasında kimisi hoca (köyün imamı) çağırır, kimisi çağırılmaz. Hoca gelir, çocuğun kulağına ezan okur, kulağına üç kere adını söyler. Köyde çocuk sahibi olanların bazıları hocayı çağırılmaz. Bu durumda bebeğin kulağına ezanı babası okur. Ardından üç kere kulağına adını söyler. Hocanın gelip kulağına ezan okuduğu ve adını söylediği çocuklar daha sakin, terbiyeli ve uyumlu olmaktadır (K.K.5-18-19).

1.3.15.Duşak Kesme

Çocuk yürümeye başladığı zaman çok fazla ayağı dolanır, tümsükler (bir yerlere takılma), düşerse bu çocuğun "duşağı kesilmeyik" derler. Bir ihtiyar veya bir iki kişi bir yere oturur. Çocuğun annesi, babası ya da ninesi bir kilo lokum getirir, ortaya koyar. "Benim çocuğun duşağını kesin, o lokumu yiyin" der. Orada bulunan kim varsa o lokumu yiyip bitirirler. Orada bir ya da iki üç kişi olabilir, kişi sayısı fark etmez. Lokumu yiyip bitirdikten sonra "Allah duşağını kessin" derler. Çocuğun ayağını bir sıyrıntıyla (kumaş parçası) ya da iple bağlarlar. Duşak kesmeyi bilen ihtiyarlardan biri önce bir dua okur. Bu dua kulluvalla olabilir ya da sadece besmele olabilir. Sonra çocuğun başına geçer.

"Bu çocuğun duşağını kesiyorum ben, Allah'ıma malim" der. Sonra orada bulunanlara üç kere sorar.

-Bu çocuğun duşağını kesiyorum, şahit misin?

-Şahidim.

-Şahit misin? Kesiyorum. Sen şahit misin Sevil? (Orada bulunan birinin adını söyler.)

-Şahidim.

-Şahit misin? Kesiyorum bu çocuğun duşağını?

-Şahidim. Derler. Duşak kesmeyi bilen kişi üçüncü de ipliği ya da sıyrıntıyı keser.

Böylece çocuğun duşağı kesilmiş olur. Bu bir “tılasım”dır. Günümüzde köyde bir çocuk yürüyemezse ya da yürürken çok düşerse “duşağını çözün” derler (K.K.7-20).

1.3.16.Saç Kesme

Çocuğun ilk saçını kırkı çıktıktan sonra keserler ama eğer çocuğun doğumu yaz gününe denk geldiyse ensesi pişik olmasın diye azıcık kesilir. Eğer çocuğun annesi saçını yaşında kestireceğim dediyse yaşına kadar bekler (K.K.7).

Köyde bu şekilde inancın yanı sıra saç kestirme konusunda daha farklı inanca sahip olanlar da vardır.

Buna göre çocuğun saçı bir yaşına kadar kesilmez. Eğer kesilirse uğursuzluk getirir. Çocuğun başına bir felaket gelir (K.K.18-19-5).

Çocuğun saçı bir yaşından önce kesilirse ömrü kısaldığına inanılır. Bu inanış eskiden bu yana devam etmektedir (K.K.46-49-5-7).

Çocuğun bir yaşından sonra kesilen ilk saçı atılmaz. Annesi saçını sandıkta saklar (K.K.49-5-7).

1.3.17.Tırnak Kesme

Çocuğun tırnakları kırkı çıkmadan kesilmez (K.K.5-18-19-49).

1.3.18.Diş Darısı

Dişi çıkan çocuğa köyde bulgur değil darı (mısır) kaynatılır. Darılar yarılincaya kadar kaynatılır, koçan halinde tabaklara konur ve komşulara dağıtılır (K.K.7).

Darı dağıtılması uygulaması, çocuğun darıdaki taneler gibi düzgün dişlere sahip olması için yapılır (K.K.18).

Komşular, kendilerine gönderilen bu darı tabaklarına para koyup gönderir. Tabak verilirken “Dişi berk olsun, Allah analı babalı büyütsün” denir. Eskiden toplanan bu paralarla çocuğa bir kap alınır, çeyizine konurdu. Çünkü bakır her şeyde kullanıldığı için ileride evine bir yatırım olarak görülürdü (K.K.7-20).

Çocuğun dişini ilk kim görürse o kişi çocuğa “bir kat pırtı (kıyafet, elbise) alır.” Çocuk ister erkek olsun ister kız olsun alacağı kıyafettir (K.K.7).

Köyde çocuğun dişinin çıkması gecikince doktora götürürler. Halk arasında ise bir- bir buçuk yaşına kadar çıkması beklenir. Köydeki genel kanıya göre çocuğun dişleri ne kadar geç çıkarsa o kadar iyidir. Çünkü dişleri geç çıktığı için geç düşecektir. “Geç dişeyenin dişleri berk olur.” denir (K.K.7-20).

1.3.19.Geç Konuşan Çocuk

Köyde geç konuşan ya da konuşamayan çocuklara bülbülün su içtiği yalaktan su içirilmektedir. Bülbül çok ses çıkaran, kendince çok konuşan bir hayvan olduğu için bu kuş seçilmiştir (K.K.7).

Eskilerde geç konuşan çocuklar için bakkaldan ya da pazardan şeker çalınır, o yedirilirdi. Böylece o çocuk konuşmaya başlardı. Bu bir “tılasım”dır (K.K.51).

Geç konuşan ya da konuşamayan çocuklara bu uygulamalar işe yaramazsa başka bir ritüel gerçekleştirilir. İnanışa göre çocukları “konuşmaya döndürmeyen” yani konuşmasına engel olan bir organ bulunmaktadır. Köyde bunu “bilen kişiler”, öncelikle kontrol eder. Sonra çocuğa ve çocuğun diline zarar vermeyecek şekilde bu organ kesici bir âlet yardımıyla kesilmektedir. Bu uygulamada çok fazla kan akmaz. Bu uygulamayı yapmayı bilen kişiler, kesici bir âlet ile çocuğun dilinin altındaki bağı keserler. Günümüzde bu uygulama pek yapılmamaktadır. Doktora gidip tedavi olmak daha çok tercih edilmektedir (K.K.5-7-20).

1.3.20.Göbek Düşmesi

Yeni doğan bebeğin göbeğinin bir hafta on gün içerisinde düşmesi beklenir. Eğer bu süre içerisinde düşmezse, koca karı “tılasım”ı tecrübe edilir. Bu uygulama “çapıt külü etmek” olarak adlandırılır. Öncelikte temiz bir çapıt (bez, bez parçası) yakılır, külü zeytinyağı ile karıştırılır. Bu karışım merhem haline gelinceye kadar karıştırmaya devam edilir. Sonra bebeğin göbeğine birkaç damla zeytinyağı damlatılır, üzerine bu merhem sürülür. Üzerine temiz çapıt konur. Bebeğin göbeği gün içerisinde düşecektir. Günümüzde olmayan bu uygulama bir koca karı tılasımıdır (K.K.5-7-16).

1.3.21.Nazar Değmesi

“Kimi insanların bakışlarındaki zararlı güce “nazar” denilmektedir. Bu niteliklere sahip bir kişinin bir insana, hayvana veya nesneye bakmasıyla bunlar üzerinde, canlıysa hastalanma, sakatlanma, ölüm, cansızsa sakatlanma veya kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesine “nazar değmesi” denir” (Çobanoğlu, 2015: 209).

“Nazara gözdeğme de denir. İnsanlara, hayvanlara ve eşyalara nazar değer. Nazar değmesi için, gözü keskin birisinin muhatabına dikkatle bakması veya karşısındaki hakkında güzel sözler söylemesi lazımdır” (Acıpayamlı, 1962:1).

“Her türlü canlı ve cansız varlığı tehdit eden, televizyon alıcısından boyacı sandığına kadar her türlü nesneye zarar vereceğine inanılan bu çarpıcı ve öldürücü gücün, özellikle geçiş dönemlerindeki çocuklar için büyük bir tehlike taşıdığı inancı çok yaygındır. Bu nedenle çocuk sahibi anneler ve aileler, çocuklarını bu çarpıcı gücün zararından korumak için birçok çareye başvururlar” (Örnek, 2016:233).

Yılmazköy’de de nazardan korunmak için yapılan uygulamalar mevcuttur.

Nazar değmesine inanlar çocuklarını kem gözden korumak için nazar boncuğu takar. Köyde ise nazardan korunmak için, nazar boncuğundan daha çok kullanılan “cırtlık ağacı”ndan yapılan nazarlıktır. “Cırtlık ağacı”ndan yapılan nazarlığı takan çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır(K.K.5-7-20).

Nazarlığın yapımı; Cuma günü gün doğmadan cırtlık ağacının çalısından ya da dalından küçük bir parça kesilir, o parça kertilir. (düzeltir) Bu nazarlık hazırlanırken edilen bir dua yoktur. Önemli olan Cuma günü gün doğmadan nazarlığın hazırlanmasıdır (K.K.5-7).

Cırtlık ağacı, siyah ve yenilebilen bir meyvesi olan ağaçtır. Ağacın, Antep tarafında bulunan “citlemik” denilen bir türü vardır. Köyde citlemik ağacı, melengiç ağacı olarak da bilinir. Ama nazarlık siyah meyveye sahip “gara cırtlık” ağacından yapılmaktadır. Bu ağaç, “Cenabı Allah tarafından canlıların nazardan korunması için yaratılmıştır” (K.K.5-7-16).

Bu ağaç sadece nazarlık yapımında kullanılmaz. Eskiden beri insanlar yük hayvanlarına nazar değmesin diye hayvanın semerini bu ağaçtan yapmaktadır.

Özellikle hayvanı güzel olanlar, hayvanın semerini mutlaka cırtlık ağacından yaparlar ve böylece hayvanlarına nazar değmeyeceğine inanırlar (K.K.7-5).

Bu ağacın canlıları nazara karşı koruması ile ilgili köyde bir olay anlatılmaktadır. Anlatılan bu olaya göre; “Köyde uzun zaman önce Alican dede isimli bir ihtiyar yaşarmış. Bu ihtiyarın nazarı çok değermiş. Bir gün yolun başında dikilen ihtiyar, yolun aşağı kısmından yüklü gelmekte olan katır ile sahibini görür.

-‘Amanuun hayvanın yükü pek ağır, nasıl geliyor?’der.

İhtiyar bunu dediği an hayvan yana devrilip, bayılır. Yolda olanlar yardıma koşar, hayvanın yükünü çözer. Alican dede de gelir. Hayvanın ölüp ölmediğini sorar. Hayvan ölmemiştir ama hala baygındır. Alican dede o an pişman olur.

-Eyvah! Keşke demeseydim. Benim göz değer, hayvan ondan yıkıldı, der.

Sonra sahibine hayvanın semerinin cırtlık ağacından yapıp yapılmadığını sorar. Sahibi de hayvanın semerinin cırtlık ağacından yapıldığını söyler. Alican dede;

-İyi hayvan ondan kurtardı, ölmedi, benim göz çok değer, öldürür. Onu cırtlık korudu yoksa ölürdü, der. Bir müddet sonra hayvanı düştüğü yerden kaldırırlar. Oradaki tüm insanlar bu olaya şahit olur, cırtlık ağacı sayesinde hayvan ölümden kurtulmuştur (K.K.7-20).

Köyde cırtlık ağacının nazardan koruyacağı inancı devam etmektedir. İnsanlar, çocuklarına nazar değmesini engellemek amacıyla Cuma günü gün doğmadan kalkıp, çocuklarına cırtlık ağacının dalından nazarlık yapmaktadır. Hayvanı olanlar ise hayvanlarının semerini bu ağaçtan yapmaya devam etmektedir. Köyde bu ağaç az yetişen bir ağaç olduğu için kıymetli bir bitkidir.

Çocukları nazardan korumak için, nazar boncuğu ya da cevşen de takılmaktadır (K.K.49).

Köyde nazarı engelleyen bir başka şey, idrardır. Nazar edilen kişi (bebek ya da yetişkin kişi) ilk idrarını yaptıktan sonra nazar bozulacaktır. “Sidik nazarı bozar, işersen nazar geçer” inancı vardır. Eğer bebeğe nazar değse bile ilk idrarını yaptıktan sonra nazar bozulacaktır (K.K.11).

1.3.22.Beşik Yapımı

Köyde, günümüzde hazır beşikler daha çok kullanılmaktadır ama tahta beşikleri de kullanan birçok aile mevcuttur. Özellikle bebekler kırkı çıkıncaya kadar tahta beşiklerde yatırılmaktadır. Bu tahta beşik annenin yatağının yanında yer alır. Bu beşikler hızarlarda yapılmaktadır. Çocuk olan her evde mutlaka bir tahta beşik bulunur (K.K.1-5-7).

Eskiden insanlar, maddi sıkıntı içerisinde olduğundan tahta beşik kullanmak lüks olarak görülürdü. Kadınlar çocuklarının beşiklerini kendileri yapardı. Kadınlar bebekleri doğmadan önce ya da sonra mahaldeki komşularından “elek kasnağı” toplardı. Toplanan kasnaklar ikiye bölünürdü. Bölünen kasnaklar iyice gerilir sağ ve sol yanına birer tahta dilme çakılırdı. Dört- beş kasnaktan yapılan bu beşiklerin alt kısımları yuvarlak olurdu, bebek kolay sallanır ve uyutulurdu (K.K.7).

1.3.23.Bebeklere Yapılan Halk Hekimliği Uygulamaları

Köyde bebekler hastalandığında doktora gitmeden önce uygulanan pratikler vardır. Bunlar;

-Sancılanan çocuk çok ağlar, karnında gaz olur. Bunun için lahanadan bir tane büyük yaprak kesilir. Bu yaprak ocaktaki közün üstüne atılır. Yaprak hemen ölüverir, solar. Bu sebeple yaprak hemen ocaktan alınır. Üzerine biraz zeytinyağı sürülür. Bebeğin karnına da biraz zeytinyağı sürülür. Isınmış olan zeytinyağlı lahana yaprağı bebeğin karnına konur. Bir müddet sonra bebek gazını çıkarır, sancısı kalmaz, rahatlar (K.K.7-20).

-Bebek pişik olmuşsa “abır” dökülür. Abır, mersin ağacının yapraklarından yapılır. Mersin ağacının dalları kurutulur. Kuruyan dallardaki yapraklar sıyırılır. Dibekte dövülür, toz haline getirilir. Bebeğin tenine batmasın diye elenir. Biraz tuz eklenir. Daha sonra bu karışım tülbentten geçirilir. Bebeğin pişiklerine pudra niyetine sürülür. Bebeğin pişiklerine çok iyi gelir. Bu uygulama bebek pişik olmasın diye koltuk altlarına ve bacak aralarına sürülür. Kendine özgü kokusu olan abır, bebeğin güzel kokmasını da sağlar (K.K.7-9-10-11-20).

-Sancılanan bebeğe iyi gelen başka bir uygulama daha vardır. Çocuk çok ağlıyorsa ve karnında şişkinlik varsa bu gazının olduğunu gösterir. Badem yağı ile susam yağı karıştırılır. Bebeğin karnına sürülür. Bu karışım, akşam sürülürse sabaha

dek kalmalıdır. Eğer sabah sürülürse akşama kadar kalır. Daha sonra bebeğin karnı yıkanır. Bu uygulama ile bebeğin gaz sancısı sona erecektir (K.K.8).

- Göz Silmek; bu uygulama çocuklara yapılır. Çocuğun gözü kızarır, şişer, çapaklanır ve kapanırsa gözünü silmek gerekir. Köyde bu uygulamayı yapabilenlere “bilen kişi” denir. Çocuk, bu uygulamayı yapmayı bilen kişinin evine götürülür. Orada bir kaba su ya da çay koyarlar. “Bilen kişi” bu kaba bir çocuk ayakkabısını batırır, ayakkabıda olan suyu çocuğun gözüne silker. Böylece çocuğun gözündeki rahatsızlığın geçeceğine inanılır. Bu uygulamada özellikle çocuk ayakkabısı kullanılır. Çocuk ayakkabısı, bu uygulamayı yapan kişinin evinde bulunur ve “bilen kişi” bu ayakkabıyı sadece bu işlemi yapmak için kullanır. Tedaviye gidenler yanlarında ayakkabı götürmezler. Bu işlem için önceleri eski deri de kullanılmaktaydı. Şimdi köyde bu uygulamayı yapan biri yoktur. En son yapan koca karı vefat etmiştir (K.K.9-10-14).

1.3.24.Bebeklik Döneminde Dikkat Edilmesi Gereken İnanışlar

- Yeni doğan bebeğin sarılık olmaması için üzerine sarı yazma örtülür. Böylece çocuk sarılık olmaz (K.K.1).

-Yeni doğan bebeğe şekerli su içirilirse bebek sarılık olmaz (K.K.2).

- Kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur. Bu sebeple hem kendi hem de bebeğin sağlığına dikkat etmelidir (K.K.2-11).

- Hamile kadın sakız çiğnememelidir. Yoksa bebeğinin kulağı ağrır (K.K.7).

1.3.25.Yılmazköy Yöresi Doğum İle İlgili Genel Değerlendirme

Yörede doğum öncesinden başlayarak doğum sırası ve sonrasında gerçekleştirilen birçok inanç ve uygulama mevcuttur. Bu pratiklerin kimisi günümüzde genç kuşak tarafından uygulanmamaktadır. Yörede uygulanmayan pratikler, doktor müdahalesi gerektiren uygulamalardır. Bunlar; gebelikten korunma, gebe kalma ve doğum gibi tıbbi müdahale gerektiren olaylardır. Genç kuşak artık gebelikten korunma ya da gebe kalmak için doktora müracaat etmektedir. Doğumlar ise Aydın’daki hastanelerde yapılmaktadır. Ancak anneyi ve bebeği dönemin zararlı etkilerinden korumak için gerçekleştirilen uygulamalar hâlâ genç kuşak tarafından devam ettirilmektedir. Örneğin; bebeğin, annenin, evin kırklanması, aydaş olan

çocuk için aydaş aşının pişirilmesi, geç yürüyen ya da sık sık düşen çocuğun duşasının kesilmesi buna örnektir.

Yöredeki inanç ve uygulamaları aktaran kişiler, bu uygulamalara bizzat şahit olmuş ya da bunları kendisi uygulamıştır. Yörede hâlâ gerçekleştirilen ve canlılığını koruyan birçok inanç ve uygulama da mevcuttur. Hayatın önemli eşiklerinden biri olan doğum döneminde gerçekleştirilen uygulamalarla bebeği ve anneyi zararlı varlıklardan korumak amaçlanır. Bu inanç ve uygulamalar, kuşaktan kuşağa aktarılarak gelmiş, eskiden köyün bilge kişileri olarak bilinen “koca karı”lar tarafından birer halk hekimi olarak, yöre insanlarına uygulanmıştır. Bugün sağlıklı ilgili konularda daha çok doktora müracaat edilmesine rağmen, eski geleneklere ve uygulamalara olan inanç devam etmektedir. Çünkü her bir uygulama, insanları zararlı varlıklara karşı koruyan birer “tılasım” olarak adlandırılır.

Yörede kırkı çıkan bebek için yapılan kırk kurbanı töreninde köydeki cemaat toplanır, kurban kesilir, süpürge çalınır, semahlar oynanır, dara durulur. Bu törende mürebbi/rehber tarafından bebeğe dua edilir. Katıldığımız kırk kurbanı töreninde gelenekte var olan “dem¹² hizmeti” atlanmıştır. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde edindiğimiz bilgiye göre; bu hizmetin atlanmasının sebebi; yapılan törene köy dışından insanların katılmış olmasıdır. Çünkü inanca göre; sır açık edilmemelidir. Erkânlarda gerçekleştirilen dem/dolu hizmeti sadece bu topluluğa mensup insanların bilmesi gereken bir durumdur. Cemaat dışından olan insanların (Alevî olsun olmasın) yanında bu hizmet görülmemelidir. Bir diğer etken ise sırrı açık etmeme inancının yanı sıra, köy dışından olan, geleneği ve topluluğu tanımayan insanların kafasında “ibadette içki mi olur?” sorusunun oluşacağıdır. Geleneği bilmeyen ve kafasında bu soru oluşan kişilerde, topluluğa karşı ön yargı oluşacak ve yanlış yorumlar yapacaktır.

Geçiş dönemleri üzerine çalıştığımız Yılmazköy’de bugün dört farklı cemaat ve bu cemaatin mürebpleri bulunmaktadır. Cemaatteki insanların bazı uygulamalar

12Yörede gerçekleştirilen erkânlarda “dem” , “dolu” olarak da ifade edilmektedir. Dem/dolu: Erkânlarda kulpsuz küçük bir fincan içinde erkân için toplanan cemaatte hizmet sahi olanlara sunulan rakıdır. Dolu dağıtılırken cemaatteki kişiler fincana niyaz ederek ya da sadece bir yudum alarak bu hizmeti gerçekleştirmiş olur. Temsilidir. Erkânlarda dolu içilmesi; Kırklar Cemi’ndeki engür üzümünün pay edilip içilmesini temsil eder (K.K.69-77). Dem: 1) Kâmil insanın bilgisi ve öğretme gücü olarak tasarılan; mistik sunumda ise kâmil söz, ses ve soluğunda var olduğuna inanılan ruhani güç, tanrısal etki ya da bu biçimde inanca taşınan esin. 2) Bu gücün, bu etkinin belirdiği an, zaman. 3) Şarap, içki, dolu (Korkmaz, 2016: 182). Dolu: Cemde dağıtılan içkiye (rakıya) dolu adı verilir (Bozkurt, 2005: 77).

karşısındaki fikirleri farklıdır. Bu uygulamalar; “dem hizmeti”nin sunulması ve bebeğin kulağına “ezan” ve “kâmet” okunması uygulamasıdır. Cemaatteki bazı insanlar dem hizmetinin erkânlarda devam ettirilmesi gerektiği fikrine sahipken, kimileri de bu geleneğin temsili olarak devam etmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu temsili uygulamada bir engür üzümünün ezilip, dağıtılabileceğini fikrini taşıyanlar vardır. Farklılık olan bir uygulama ise bebeğin kulağına ezan ve kâmet okunmasıdır. Cematteki bazı insanlar bebeğin kulağına ezan ve kâmet okunmasını gerektiğini düşünürken, başka cemaate mensup insanlar bu uygulamaya gerek olmadığını ifade etmektedir. Bu durum bize şehir merkezine yakın olan Yılmazköy yöresinin inanç ve bazı uygulamalarda ikilemde kaldığını, Yılmazköy’ün çevresindeki yerleşim yerlerinde var olan kültür ve inançlardan etkilendiğini göstermektedir.

2.BÖLÜM: SÜNNET

“Türkiye’de sünnet geleneğinin yüzyıllar boyu sıkı ve kesin bir biçimde yerine getirilmesinde birtakım inançlar ve görüşler egemendir. Bunların bir bölümü dinsel, bir bölümü de toplumsal, hijyenik ve cinsel içeriklidir” (Örnek, 2016:239).

2.1.Sünnet Öncesi

2.1.1.Sünnetin Amacı

Köyde sünnet dini amaçlı yapılmaktadır. Sünnet Müslümanlığın şartıdır ve peygamberden bu yana devam etmektedir. Köyde dinde yer aldığı için sünnet yapılmaktadır. Her çocuk mutlaka sünnet olur (K.K.33-35-36).

“Biz Müslüman’ız, Ehl-i Beyt çocuğuyuz. Neslimiz Türkoğlu Türk, Horosan’dan geldik. Sülalem Ehl-i Beyt. Benim Allah’ım var, peygamberim Muhammed, gittiğim yol Hz. Ali’nin yoludur” (K.K.35). Sözleri dini vecibeleri yerine getirmedeki hassasiyeti göstermektedir.

2.1.2.Sünnet Yaşı

Köyde sünnet için özel bir yaş tercihi olmaz. Mecburi durumlarda sünnet doğumdan hemen sonra yapılır. Bu mecburiyet, sağlık sorunlarından kaynaklı olur. Örneğin; eğer çocuğun cinsel organı yapışık doğmuşsa ve bu sebeple idrarını yapamıyorsa doktorun da önerisiyle hemen sünnet yapılır. Eğer çocuğun böyle bir sağlık sorunu yoksa genelde 5-6 yaş civarında sünnet yapılır. Çocuğun yaşı çok fazla büyümeden sünnet edilir. Aile, sünneti çocuğun yaşının yanı sıra maddi durum bakımından müsait olduğu zamana da denk getirmeye çalışır (K.K.33-34-35-36).

2.1.3.Sünnet Mevsimi

Çocukların sünnet edilmesi için genelde yaz mevsimi beklenir. Yaz mevsimi, okullar tatil olduğu ve çocuğun iyileşmesinde uzun bir zaman dilimi olduğu için tercih edilir. Köyde çocuklar bu sebeple yazın sünnet olurlar (K.K.35-36-37).

Çocukların yazın sünnet edilmesinin bir diğer sebebi ise; sünnet yerinin yaz mevsiminde daha kolay iyileşmesidir (K.K.8-6-4).

2.1.4.Sünnet Töreni İçin Yapılan Hazırlıklar

2.1.4.1.Sünnet Davetiyesi

Sünnete köy halkı davetiye ile çağrılır. Matbaada basılan davetiyeler, davet edilmek istenilen kişilere yollanır. Bu davetiyeleri aileden gönüllü kişiler ya da tanıdıklar dağıtır. Sünneti yapacak olan aile “eğer gönlünden coşarsa” davetiyeyi dağıtana hediye verirler (K.K.35).

2.1.4.2.Sünnet Alışverişi

Sünnet için iki farklı alışveriş yapılır. Biri sünnet düğününde yapılacak yemeklerin malzemeleri için alışveriş, bir diğeri ise sünnet çocuğu için yapılan alışveriştir.

Sünnet çocuğuna alışverişte külot, sünnet külotu, çorap, pantolon, ayakkabı, gömlek, sünnet pelerini, sünnet tacı veya şapkası alınır. Sünnet kıyafetleri mağazalarda satılmaktadır. Eskiden böyle bir gelenek yoktur ama günümüzde mağazalarda satılan sünnet kıyafetleri satın alınmaktadır. Bu alışveriş çocuğun ailesi tarafından yapılmaktadır(K.K.33-35-36-34-37).

Köyde yapılan tüm törenlerde (düğünlerde ve sünnet töreninde) giyilecek olan kıyafetler mutlaka satın alınır. Kıyafet kiralama hoş karşılanmaz. Eğer kişi evleniyorsa düğününde giyeceği gelinliği ve damatlığı satın alır. Aile, çocuğuna sünnet düğünü yapıyorsa çocuğun giyeceği kıyafetleri satın alır. Çünkü kiralanan kıyafetlerin daha önce kim tarafından giyildiği, ölü kıyafeti olup olmadığı belli değildir. Uğursuzluk getirebilir(K.K.33-35-36).

2.1.5.Sünnet Kıyafetinin Salavatlanması

Sünnet çocuğu, tören için hazırlanırken sünnet düğünü için özel kıyafetler giydirilir. Bu kıyafetlerden bazı parçalar, çocuğa giydirilirken “selevetlenir.” (Yörede salavat ve salavatlama kelimeleri; selevet ve selevetleme olarak kullanılmaktadır.) Salavatlamayı çocuğun babasının uygun gördüğü biri yapar. Bu kişi çocuğun akrabalarından biri olabileceği gibi, salavatlamayı bilen, güzel salavat söyleyen biri tarafından da yapılabilir.

Salavat;

“Selleğne Muhammed,

Muhammed’e selevet,

Peygamber efendimizden/Muhammed Mustafa'dan kaldı bu sünnet,

Kutlu ve mutlu olsun diyenin,

Akıbeti hayır olsun” sözlerinden oluşur. Salavatlama yapan kişi çocuğun kıyafetlerini salâvatlarken her bir kıyafet için bu sözleri üç kere tekrarlar, orada bulunanlar;

“kutlu olsun” şeklinde cevap verir.

Çocuğun sünnet kıyafetlerinden üç parça salavatlanır. Bunlar; tacı, elbisesi ve pelerinidir (K.K.33-34-35-36).

2.1.6.Sünnet Çocuğunun Gezdirmesi

Sünnet çocuğu sünnet öncesi mutlaka gezdirilir. Sünnet çocuğuna kendi evinden başlayarak, köy meydanı, köyün sokakları dolaştırılır. Çocuk; atla, faytonla ya da deveyle gezdirilir. Babası oğlunu sünnet ettirmeden önce oğlunu ne ile gezdireceğini söylemişse onunla gezdirmek zorundadır. Bu sözünü yerine getirir (K.K.33-34-36).

2.2.Sünnet Sırası

2.2.1. Sünnet Yatağının Hazırlanması

Bu hazırlık sünnetin ve sünnet düğünün olacağı gün yapılır. Sünnet düğünün yapılacağı yere, çocuk sünnet olduktan sonra yatırılmak üzere bir karyola konur. Yatak süslenir ve çocuk sünnet sonrası bu yatağa yatırılır (K.K.35).

2.2.2.Sünnet Düğünü

Köyde sünnet düğünü, bu tarz eğlence ve organizasyonların yapıldığı, köy meydanına yakın üstü kapalı bir alanda yapılır. Buraya sünnet yatağı hazırlanır, konulur. Davetlilerin yemek yemesi için yemek masaları hazırlanır. Eğlence için davul, zurna ve başka çalgı aletlerinden oluşan orkestra tutulur ve bu alana getirilir. Çocuğun sünneti öncesi başlayan yemek ve eğlence, sünnet sırası ve sonrasında da devam eder. Sünnet düğünü sırasında yemek dağıtmak, masadaki boş tabakları toplamakla sorumlu görevliler vardır. Düğün sonrası, düğün sahibi onlara hediye ya da para verir (K.K.33-34-35).

Herkes sünnet düğünü yapmak zorunda değildir. Eğer kişinin maddi imkânları el verirse sünnet düğünü yapar(K.K.33-34-35-38).

Sünnet düğünü sünnetin olduğu gün de yapılmak zorunda değildir. Kişinin maddi imkânları ne zaman el verirse o zaman yaptırır. İsteğe göre bir sene sonra da sünnet düğünü yapılabilir.

Gelen davetliler, davetiyesini aileye verir. Alana girer, aileye hediyesini verir. Davetliler ister para takar, ister altın takar ya da eşya hediye getirirler. Sünnet düğünü sahipleri gelen davetlileri masalarına oturtur. Yemeklerini ikram eder. Davetliler yemeğini yer, eğlenir, giderken aileye “Allah kabul etsin.” der, giderler (K.K.33-34-35-36-38).

2.2.3.Sünnet Odası

Eskiden sünnet öncesi, evde sünnetin yapılacağı oda hazırlanırdı. Oda, balonlarla süslenirdi. Sünnetin yapılacağı yatak hazırlanırdı. Şimdi sünnetler, hastanede yapıldığı için böyle bir gelenek yoktur (K.K.35-36).

2.2.4.Sünnet

Sünnet, eskiden köye gelen sağlık memurları tarafından yapılırdı. Maddi durumu iyi olanlar sünnet düğünü yapar, sağlık memurunu köye getirirdi. Maddi durumu olmayanlar ise belediyenin toplu sünnet töreninde sünnet olurdu. Ancak bu uygulamalar günümüzde yoktur, devlet tarafından yasaklanmıştır. Artık çocuklar hastanede sünnet olmaktadır. Çocuk doktora götürülür, doktor çocuğu kontrol eder. Sonraki gün hastaneden gün verirler. Çocuk o gün hastaneye götürülür, sünnet ettirilir. O gün yakın akrabalar hastaneye gelir, çocuğu ziyaret eder, altın ya da para takmak isteyen takar. Hediye vermek isteyen verir. Çocuk hastanede bir gün kalır, ertesi gün kurbanı kesilir, sünnet töreni yapılır (K.K.33-34-35-36-37-38).

Eskiden sünnet, sünnet odalarında yapılırdı. Sünnetler genelde sabah 10.30-11.00 civarında yapılırdı. Çocuk sünnet edilirken odanın dışında kadınlar oklavayı avuçlarının içinde yuvarlardı. Amaç; sünnetin kolay geçmesini sağlamaktı. Bu sırada kadınlar sünnetin çabuk olup bitmesi için dua ederlerdi (K.K.36).

Sünnet sonrası kesilen parça atılırdı (K.K.33-35).

Sünnet sonrası çocuğa özel bir bakım uygulanmaz. Çocuk bir iki gün boyunca yerinden kalkmaz, banyo yapmaz. Doktorun tavsiyelerine, dediklerine uyulur (K.K.35-36).

2.2.5.Kirvelik

Kirvelik, köyde eskiden olan bir gelenektir. Kirvelik için babanın en yakın arkadaşlarından biri seçilirdi. Günümüzde ise sünnetler, hastanelerde olduğu için kirvelik kalkmıştır (K.K.35-36).

2.3.Sünnet Sonrası

2.3.1.Kurban Kesilmesi

Yörede bir çocuk sünnet olduktan sonra selamet kurbanı kesilir. Bu kurban sünnetten önce kesilmez. Bu kurbanı yörede “selemet kurbanı” denir. Bu kurbanı kesmek şart değildir, isteyen keser. Bu kurban evde kesilir, sünnet düğünün yapıldığı alanda kesilmez. Bu kurban da erkek olmak zorundadır. Köyde kesinlikle dışıden kurban kesilmez. Bu kurban sünnet bir sorun olmadan tamamlandığı için Allah’a şükretme amacıyla kesilir (K.K.33-34-35).

2.3.2.Çocuğun Tıraş Edilmesi/ Baş Yüleme Erkânı

Sünnet olan çocuk saç tıraşı olur. Bu artık büyüdüğünün, erkeklığe adım attığının bir göstergesidir (K.K.33-37).

Saç yüleme yani çocuğun saçının tıraş edilmesi semboliktir. Bir kişi sünnet olan çocuğun yanına gider, eline bir tıraş bıçağı alır. Çocuğun saçını tıraş edecek gibi yapar. O sırada çocuğun babasına ve dedesine “çocuğu tıraş ediyoruz, bu çocuk askere gidecekmiş, ne veriyorsunuz?” diye sorar. Genelde bu soru çocuğun dedesine sorulur. Dedesi de genelde çocuğa köklü bir mal verir. Bu mal; zeytinlik olabilir. Eğer dedenin zeytinliği yoksa torununa gönlünden kaç kök ağaç koparsa verir. Dede bu soruya “filan yerdeki zeytinliğimi veriyorum” ya da “dört kök zeytin ağacı” veriyorum” diye yanıtlar. Eğer verilen hediye beğenilmezse “bu bıçak kesmiyor, başka bir şey daha verin” diye dedeye tekrar sorarlar. Dede başka bir hediye daha verir. Verilen hediye beğenilirse “tamam, şimdi kesiyor” denir, çocuğun saç tıraş edilir gibi yapılır. Bu uygulama dededen çocuğa hediye alınması için yapılan sembolik bir uygulamadır. Günümüzde devam etmemektedir. Çocuklar sünnet sonrası berberde tıraş edilmektedir (K.K.77).

2.3.3.Yılmazköy Yöresi Sünnet İle İlgili Genel Değerlendirme

Yörede sünnet, çocukluktan erkeklığe geçiş dönemi olarak kabul edilir. Sünnet için her aile kendi maddi durumuna göre bir hazırlık, sünnet düğünü yapar.

Bu dönemde dikkat çeken bir unsur sünnet kıyafetlerinin çocuğa salavatlanarak giydirilmesidir. Bu uygulama ile çocuk sünnet öncesine dualarla hazırlanmış olur.

Sünnet sonrasında ise maddi durumu el veren, isteyen selamet kurbanı da keser. Bu kurbanla sorunsuz geçen sünnet aşaması için Tanrı'ya şükredilir. Çünkü çocuk ve ailesi artık selamet, mutluluk içindedir.

3.BÖLÜM: ASKERLİK

3.1.Askerlik Öncesi

3.1.1.Yapılan Hazırlıklar

Askere gidecek gencin pusulası/askerlik belgesi çıkınca hazırlıklar başlar. Etkinlikler ise bir ay önceden başlamaktadır. Öncelikle askerin ailesi yemek verir. Bu yemeğe tüm hısım, akraba, eş dost, komşular davet edilir. Bu yemeğe herkes katılır. Ardından bu yemeğe katılan akrabalar, komşular, dostlar sırasıyla askere gidecek genci ve ailesini yemeğe davet eder. Bu davetlerin hepsine genç ve ailesi katılır. Asker olacak genç bir evin önünden geçerken durdurulup yemeğe davet edilir. “Bir sokum ye” derler, yemeğe oturturlar. Ailelerin asker olacak genci yemeğe çağırmasının sebebi; genç belki geri dönemez diyedir (K.K.33-34-35-5).

Eskiden askere gidecek gence iç çamaşırı, orada gerek olabilecek malzeme alınırdı ama şimdi alınmamaktadır. Çünkü devlet, askerlere gerekli tüm malzemeleri vermektedir (K.K.35).

Asker olacak genç, bu yemek davetlerinin dışında kendi arkadaşlarıyla birlikte bir eğlence düzenler. Köyde askere gidecek olan genç ve arkadaşları bir akşam belirlerler. Önce yemek yenir. Bu yemek, arkadaşları tarafından askere gidecek olan kişiye verilen yemektir. Hep birlikte yer, içer, eğlenirler (K.K.33-34-35-36).

Köyde asker için verilen bu yemek davetleri birlik ve beraberliği sembol eder. Bu yemekler hem veda hem de birlik duygusu için verilir. İnsanlar, sevinçte ve üzüntüde bir araya gelip bu duyguları paylaşırlar.

3.1.2.Yol Kurbanı

Askerin gitmesi için hazırlıklar yapılmaya başlandığı zaman askerin ailesinin müsait olduğu bir gün kurban kesilir. Asker adına kesilen bu kurbanı “yol kurbanı” denir. Bu kurban asker yola çıkmadan önce kesildiği için bu adı alır. Bu kurban askeri kazalardan, belalardan, kötülüklerden koruma adına kesilir (K.K.33-34-35-18-14).

Yol kurbanını, kurban kesmeyi bilen herkes kesebilir. Özel bir görevli yoktur. Kurban kesilir. Kurban edilecek hayvan ya koç ya da erkek koyun olur. Köyde asla dişi hayvan kurban edilmez. Bu hayvandan başka mutlaka bir tane horoz kesilir.

Çünkü köyde,“horoz kesmek şarttır, bir tanesi Hak içindir” inancı vardır. Kurban edilen horozun, bir tanesi şart/ön şart olup gerisi isteğe bağlıdır. Kişinin maddi durumu yeterliyse iki ya da üç tane de kesilebilir. “İki tane kesersen bir tanesi Hak için olur, ikincisi ölülerinin canı için olur”(K.K.33-35-38).

Kesilen kurban parçalanır. Haşlama ve kavurma yapılır. Kurbanın yedi bölgesinden alınan parçalar ayrı bir kazanda kaynatılır. Horoz ise parçalanmadan tüm olarak pişirilir. Bu yemekler dışında pilav, salata, tatlı yapılır. Kurbanı gelenlere dağıtılır (K.K.33-34-35).

Askere gidecek kişiye kurban kesmek şarttır. Köyde maddi yönden sıkıntılı kimse yoktur. Yani herkes rahatlıkla kurbanını keser. Ancak bir ailenin durumu iyi olmasa bile bu şartı yerine getirmek zorundadır (K.K.5-38-18-6).

Kurban kesildikten sonra erkân gerçekleştirilir. Erkân sonrası yemekler yenir. “Evvel ibadet sonra yemek” denir (K.K.33-35).

3.1.3.Kına Yakma

Köyde dört önemli olayda kına yakılır.

- geline kına yakılır,
- kurbanlık hayvana kına yakılır,
- askere kına yakılır,
- cenazeye kına yakılır.

Askere gidecek gencin işaret ve başparmağına kına yakılır. Bu parmaklarıyla silah tutacağı için kına bu parmaklara yakılır. Kınalamanın anlamı; asker olacak kişi devlete gelin oluyordur. O amaçla yakılır (K.K.38-18-6).

3.1.4.Emir Bağlama

Askere gidecek genç ile annesi köyde olan yatırları gezerler. Her yatırda dua ederler, yatıra yeşil bir tülbent/eşarp bağlarlar. Buna “emir bağlama” denir.

Yılmazköy’de beş tane yatır bulunmaktadır. Askerlik belgesi gelen genç ve annesi müsait oldukları bir gün seçerler ve bu yatırları dolaşmaya başlarlar. Genç yatıra “emir bağlar”. Yatırın yanına girdiğinde önce niyaz eder, sonra dua etmeye başlar. “Dedem eğer askerden sağ selemet gelirsem sana (koç/koyun/horoz/yazma/karpuz) adağım olsun” der. Askerin annesi de adak da

bulunabilir. “Dedem oğlum askerden sağ selemet gelirse sana (ne isterse adayabilir) adağım olsun” der. Anne de oğlu da istediği herhangi bir şeyi adayabilir (K.K.33-34-35-38-8).

Anne oğul gittiği her yatıra yeşil renkli bir tülbent/yazma bağlamak zorundadır. İki de adak da bulunur. Bu adak herhangi bir şey olabilir. Bir yatıra koyun, birine mendil, birine yazma, birine horoz, birine karpuz olabilir. Örneğin karpuz adanmış ise askerden geldiğinde karpuzu evinde keser. Bahçede oturur, yoldan gelene geçene ikram eder. Horoz adanmışsa horozu keser. Ailesi pişirir. Çocukları toplayıp yedirebilir ya da tabaklara pilav ve horoz eti konulur, evlere dağıtılır. Ama ne adakta bulunmuşsa anne ve oğul gerçekleştirmek zorundadır (K.K.8).

Asker olacak genç ve annesi yatırları mutlaka ziyaret etmek zorundadır, ancak hepsine adakta bulunmak zorunda değildir. İsterse hepsi için tek bir koyun/koç adayabilir (K.K.33-34).

Yatırlara emir bağlamak, adakta bulunmak çok önemlidir. Çünkü askeri bu yatırlar korumaktadır. Yatırlara bugüne dek yapılan adaklar sayesinde köyde hiç şehit olmamış, giden her genç sağlıklı bir şekilde geri dönmüştür. Köyde hiç şehit olmaması bugüne dek yatırları ziyarete, onlara “emir bağlama”ya ve onlara sunulan adaklara bağlanmaktadır. “Yatırların yüzü suyu hürmetine” yatır ziyareti, emir bağlama, adakta bulunma mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir gelenektir (K.K.33-34-35).

Yatırlara bağlanan “emir”ler orada kalır, askerden dönünce alınmaz. Çünkü artık o yeşil yazma yatırın olur. Yatırın üzerinden hiçbir şey alınmaz (K.K.35).

Askere gidecek genci yatırlara götüren annesidir. Eğer evliyse karısıyla da gidebilir ama hiçbir zaman babası gitmez ya da ona bir erkek eşlik etmez. Emiri yatırın üzerine askere gidecek olan genç bağlamalıdır (K.K.5-18-6-48).

Bu yatırlara “dede” denilmekte ve kutsal kişiler olarak kabul edilmektedir. Bu kutsal kişiler, askere gidecekleri, dua edenleri ve adakta bulunan kişileri korumaktadır (K.K.5-38).

Yatırların, hem askere giden gençleri hem de bütün köyü kötülöklere karşı koruduğu inancı vardır. Yöre insanları da buna karşılık yatırlara saygı gösterir, yazma bağlar, adakta bulunur. Eğer saygısızlık yapan olursa yatırlar kerametini gösterir ve saygısızlık yapanı cezalandırır (K.K.48-49-5-51).

3.1.5.Mendil Bağlama

Askere gidecek genç ister “emir bağlamak”tan geldiği gün isterse de askere gideceği gün evde yüksekçe bir yere “mendil bağlar.” Mendili isterse bahçede yüksekçe bir direğe de bağlayabilir. Mendili bağlarken önce besmele çeker, sonra “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç düğüm atar. Bu mendili bağlarken “Allah’ım sana sığınıyorum. Asker ocağından sağ selemet gelirse sana bir koyun/koç adağım olsun” der (K.K.33-35-37-38).

Mendil, askerden gelene dek gencin bağladığı yerde kalır. Onu çözebilecek tek kişi mendili bağlayan gençtir. Mendil bağlama; ant içmedir. Askerden döndüğünde önce kurban kesilir. Sonra mendil çözülür. Kurban kesilmeden mendil çözülmez. Askerden gelen genç mendilin başına geçer, “Allah’ım sana şükürler olsun, sağ selemet evime, ocağıma, anama, babama, gardaşıma, eşime kavuştum, ya Allah ya Muhammed ya Ali” der, önceden üç düğüm attığı mendili çözer (K.K.33-34-35-5-38-8-18-6).

Bağlanan mendilin özel bir rengi yoktur, fark etmez ama emir mutlaka yeşil renkli olmalıdır (K.K.33-35-37).

3.1.6.Uğur Parası

Bir genç askere gitmeden önce köy meydanından uğurlanır. Kimin askere hangi gün gideceğinden köydeki herkesin haberi vardır. Gencin askere gideceği gün köyde haber ağızdan ağza yayılır. Genelde herkes duyar. Duymayanlar için de köy meydanında bir saat önceden arabalar toplanır, korna çalınır. Böylece herkes duymuş olur. Bir saat sonra herkes köy meydanında toplanır. İnsanlar sıraya dizilir, genç sırayla büyüklerinin ellerini öper. Herkes gönlünden ne koparsa durumu neye elverirse o kadar harçlık verir. Gencin cebine bu parayı koyarlar. Kadın erkek köydeki herkes askere giden gence harçlık verir. Buna “uğur parası” denir. Askere giden genç, yolda ya da askerde bunu kendisine harçlık eder. Küçük çocuklar ellerine çiçekler alır, gence verirler. Köyde uğurlamaya meydana gelemeyen yaşlıları, hastaları askere gidecek olan genç tek tek gezer, ellerini öper. Köydeki herkesle vedalaşır, helallik alır. Sonra genç, yolcu edilir (K.K.33-35-5-38-8-18-6-4-14).

3.1.7.Askerlik Erteletme/Askerlikten Kaçma/Çürüğe Çıkma

Köyde askerlik, kutsal vatan görevi olarak görülür. Okuyan gençler dışında askerlik erteleten olmaz. Köydeki her genç askere gitmek ister (K.K.33-35-36).

Askerliğin kutsallığını çok daha ileri tarihlere dayandıran inançlar vardır. “Biz Türkmen Alevî köyüüz. Zamanında Şeyh Edebali Osman Bey’e ülkenin güvenliğini, devletin varlığını, sürekliliğini sağlamak açısından söz vermiştir. Bu sebeple biz askerliğe çok bağlıyız. Köyde kimse askerden kaçamaz” (K.K.37).

Köyde şu ana dek askerlikten kaçan olmamıştır. Herkes gidip askerliğini yapmıştır. Askerlikten kaçana hoş gözle bakılmamakta, bu olay kesinlikle onaylanmamaktadır. Askerden kaçan “vatan haini” olarak görülmektedir. Zamanı gelen herkes askere gitmelidir. Kişi askere gitmezse ona iyi gözle bakılmaz, o kişi köyde dışlanır (K.K.33-34-35-37-38).

Askere herhangi bir hastalığından ötürü alınmayanlar ve bu sebeple askerlik yapamayanlar ise normal karşılanır. Hatta askere gitme sebebi olarak sadece hastalık, çürüğe çıkma normal karşılanır ve o kişi toplum tarafından dışlanmaz. (K.K.36-K.K.37)

3.2.Askerlik Dönemi

Bu bölümde askere giden gencin ailesinin inançları ve bu inançlara göre davranışları tespit edilmiştir.

-Oğlu askere giden evde aynı gün temizlik yapılmaz. Ziyarete gelenler olacağı için temizlik yapılması hoş karşılanmaz (K.K.5-18-4).

-Oğlu askere giden kişi çok fazla övünmemelidir. Hayırlı olmaz. Mütevazı davranmalıdır (K.K.35).

-Askerin arkasından çok ağlanmaz. Hayra yorulmaz (K.K.31-34-35).

-Oğlu askerde olan aile aşırıktan kaçınmalıdır. Her davranışı ölçülü olmalıdır, çok gülmemeli, çok ağlamamalıdır. Bir yere gittiği zaman mütevazı davranışlar sergilemelidir (K.K.35-36).

-Oğlu askere giden aileye ziyarete gidilir. “Allah kavuştursun” diye dilekte bulunulur. Bu ziyaretler sürdüğü müddetçe evde temizlik yapılmaz ve ailesi dışarı gezmeye çıkmaz. Çünkü ziyaretler devam ettiği sürece bunlar hoş karşılanmaz (K.K.5-18-6-4).

-Eskiden askerde olanlar ailelerine mektup yazardı ya da sonrasına asker arkadaşları birbirleri ile mektuplaşırdı. Aileler de asker arkadaşları da bunu kendisine

görev bilirdi. Ancak şimdi teknoloji geliştiği için, görüşmeler ve haberleşmeler telefonla yapılmaktadır, mektuplaşan yoktur (K.K.33-34).

3.3.Askerlik Sonrası

3.3.1.Mendil Çözme

Askerden gelen genç, giderken bağladığı mendili eve döndüğünde çözer. Mendil, asker tarafından sağ salim gelmek için bir köşeye bağlanmıştır. Genç mendilin olduğu yere gelir. “Allah’ım sana şükürler olsun beni sağ selemet evime kavuşturdu, ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek mendili çözer. Asker mendili çözmeden önce kurban kesilir. Kurban kesilmeden mendili çözemaz. Eğer mendili bağlarken “evime, ocağıma sağ selemet dönersem kurban keseceğim” demişse mendili çözdükten sonra bu kurbanı da kesmek zorundadır (K.K.33-34-35-8-18-14).

3.3.2.Selamet Kurbanı

Askerden dönen genç için kesilen kurbandır. Genç evine, ocağına sağ salim döndüğü için bu kurbanın adı “selemet kurbanı”dır. (Bu kurban yörede selemet kurbanı olarak ifade edilmektedir.) Kurban kesilir, parçalara ayrılır. Kurbanın yedi bölgesinden alınan parçalar ayrı bir kazanda kaynatılır. Diğer etlerle kavurma ve haşlama yapılır. Pilav, salata, tatlı yapılır. Gelenlere ikram edilir.

Koyunun/koçun yanı sıra horoz da kurban kesilir. Horoz olmazsa olmazdır. “Bir şart, gerisi ölülerinin canı içindir” inancı vardır.

Kurbanlar kesildikten sonra, yemek yenmeden önce erkân yapılır. Erkan olmadan yemek yenmez. “Evvel ibadet, sonra yemek” denir (K.K.33-34-35-38-8-18-6-19-14).

3.3.3.Asker Ziyareti

Askerden gelene ziyarete gidilir. Gidenler, “Sılan mübarek olsun” der. Bu ziyaretlerin belirli günü yoktur. Herkes fırsat buldukça, müsait oldukça gider. Eğer komşuları ya da akrabaları askeri evde ziyaret edememişse, yolda gördüğünde “hoş geldin, silan mübarek olsun” der (K.K.33-34-35-5-38-14).

3.3.4.Hitaplar

Askerliği aynı dönem yapmış olanlar birbirlerine genelde “tertip” diye hitap ederler. Ancak Aydın şehri “Efeler diyarı” olarak anıldığı için, aynı dönem askerliğini yapanlar birbirlerine “efe” diye hitap etmektedir (K.K.36-37-74).

3.3.5.Hediyeler

Askerden gelenler askerliğini yaptığı şehrin neyi ünlüyse onları hediye olarak getirir. Askerden dönen gencin getirdiği hediye yenilecek bir şeyse gelenlere ikram eder. Aile bireylerine ise hatıra mahiyetli hediyeler alır (K.K.33-35-36-39-74).

3.3.6.Yılmazköy Yöresi Askerlik İle İlgili Genel Değerlendirme

Yılmazköy’de hayatın önemli dönemlerinden biri de askere gitmektir. Genç askere gitmeden önce ailesi tarafından kurban kesilir. Bu kurbanı “yol kurbanı” denir. Gencin askere gitmeden önce yaptığı bir uygulamada köydeki yatırlara “emir bağlamak”tır. Genç annesiyle birlikte gittiği yatırların her birine yeşil renkli bir emir bağlar, burada adakta bulunur. Böylece bu yatırın ona askerde iken yardım edeceğine inanır. Askerlik dönüşünde genç kendisini koruyup, yardımcı olan yatırlara söz verdiği adağı yerine getirir. “Selamet kurbanı” kesilir. Bu kurban Tanrı’ya ve zor zamanlarında gencin yardımcısı olan yatırlara duyulan şükranı gösterir.

4. BÖLÜM: EVLENME

“Evlenme, kadınla erkeğin aile kurmak için yasaca birleşmeleridir. Kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasıdır. Aileler arasında dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirler, düzenler. Evlenme törenleri bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uyarlanarak gerçekleştirilir” (Artun, 2011: 171-172).

“Türk toplum yapısı içinde geleneklerin en açık şekilde uygulandığı alanlardan birisi de evlilik törenleridir. Evlilik törenleri, toplumun temelini meydana getiren aile kurumu etrafında şekillenen, beklentileri ve uygulamaları aile kurumunu destekleyecek nitelikte olan ritüellerden oluşmaktadır. Ailenin toplumsal kurumlar içinde birinci sırada yer alması; ailenin yaşamsal niteliğinden kaynaklanmaktadır. Ailenin görevleri arasında insan türünün üremesini, soyunu sürdürmesini sağlamak; çocuğun doğumu, bakımı ve toplumsallaşmasında rol oynamak yer almaktadır” (Özcan, 2016: 260-261).

4.1.Evlilik Öncesi

“Evlilik, her kültürel yapı içinde birçok ritüel ile kutsanan, bağlı bulunduğu kültüre göre belli kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirilen zengin örnekler içermektedir. Evlilik öncesinde, evlilik töreni esnasında ve evlilik sonrasında uygulanan ritüel ve büyüsel içerikli çok sayıda âdet, işlem ve uygulama vardır” (Özcan, 2016: 259).

4.1.1.Evlenme Yasakları

Kapalı bir toplum olan Tahtacılar, kapılarını ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra dış dünyaya açmışlardır. Böylece özgün toplum yapılarını muhafaza edebilmişlerdir. Bu özgün toplumsal yapıyı devam ettirmek için sürdürdükleri gelenekleri vardır. Tahtacıların riayet ettikleri geleneklerinin yanı sıra sakındıkları yasaklar da vardır. Bu sebeple evlenirken dikkat ettikleri hususlar mevcuttur.

Köyde muhit dışından (Sünni) biriyle yapılan evlilik hoş karşılanmaz. Önceleri muhit dışından kız alınır ancak muhit dışına kız verilmezdi. Bu kural hala devam etmesine rağmen şimdi muhit dışına kız verenler var. Köyde kızı muhit dışı biri ile evlenmek isteyen olursa o kişi durumu mecburen kabullenip “Allah geçim dirlik versin” deyip razı oluyor(K.K.40).

Köyde muhit dışına (Sünni) kız gönüllü verilmez. Kız veren olsa bile çok nadirdir. Çünkü muhit dışı biriyle evlenen kız genelde geri döner. Ayrıca çocukları muhit dışı evlilik yapan aileler ceza alır. Muhit dışına kız verirsen ve muhit dışından kız alırsan cezası düşkünlüktür. Düşkün ilan edilen anne ve babadır. Muhit dışı evlilik yapan kişilerin kardeşleri düşkün ilan edilmez. Muhit dışından kız almak ve muhit dışına kız vermek hoş karşılanmazsa da, muhit dışından kız almak daha anlayışlı karşılanır. Çünkü muhit dışından alınan kız artık erkek evine ve soyuna mensuptur. Yörede “muhit dışından kız alırsak bize döner, muhit dışına kız verirsek kızımız onlara döner” anlayışı mevcuttur. Bu sebeple bu iki durumun cezaları farklıdır (K.K.45-46).

Köyde muhit dışından kız alan, muhit dışına kız verene göre daha hoş karşılanır. Hatta muhit dışından kız alanın cezası daha azdır. Çünkü “kız içimize geldi” denir. Bu durumun köyde örnekleri de vardır. Muhit dışına kız veren biri üç sene ceza alırken, muhit dışından kız alanın cezası yedi ay sürmüştür (K.K.43-25-44).

Yörede aileler düşkün ilan edilmelerine rağmen, eğer çocukları isterse muhit dışı evliliğe rıza göstermektedir. Çünkü çocukların mutluluğu her şeyden daha çok önemsenmektedir. Muhit dışı evliliğe rıza göstermede etkili olan bir diğer sebep ise; düşkünlük süresinin azaltılmış olmasıdır. Önceleri yedi sene olan düşkünlük süresi günümüzde üç seneye düşürülmüştür (K.K.41-25-42).

Çocukları muhit dışı evlilik yapan ailelere verilen ceza; kişinin ve ailesinin “düşkün” ilan edilmesidir. Cezayı cemin ileri gelen adamları verir. Cezalara dedeler karar verir, bu cezaları onlar belirler. “Düşkün” ilan edilen kişi, cemlere giremez, kurbanlara katılamaz (K.K.40-25).

Düşkün ilan edildikten sonra ceme gitmek isteyen kişi ceme alınmaz. Kapıda “seni yol tutuyor, bekleyedur” derler, içeriye almazlar. Bunu düşkün ilan edilen kişilere kendi cemaat liderleri (mürebbi) söyler, dede söylemez. Çünkü dede köye senede bir kere gelir (K.K.40-43-44-41).

Dışarıdan kız alan ya da dışarıya kız veren biri ceza alacağını bildiği için cemlere gitmez. Mahcup olmak istemez. Ayrıca bu kişinin içi küser. Bu kişi bir-iki sene ya da cezası ne kadar süre ise bekler, cemlere öyle gider (K.K.40-43).

Eğer kız muhit dışından birine kaçarsa da kızın anası ve babası düşkün ilan edilir, cemaate giremez. Kaçan kızın kardeşlerine ise bir şey olmaz. Onlar düşkün ilan edilmediği için cemaate girebilir (K.K.46).

Düşkünlükte affedilme ise ceza süresi tamamlanınca olur. Kişiye verilen bu ceza süresi sonunda dede köye gelir. Dede geldiğinde cezalı olan bu kişiler, meydana çıkar. Dedenin huzuruna çıkmaya “meydana çıkma” denir. Bu kişiler meydana çıktığında dede onlara hayırlı verir. Dedenin duasını alırlar. Dedenin “hayırlı vermesi” ; kişi için dua etmesidir (K.K.40).

Eğer bir kişinin çocuğu muhit dışı evlilik yapmışsa ya da kızı muhit dışından birine kaçmışsa bu gencin anne-babası düşkün olduğunu bilir. Önce bu durumu gider mürebbi ile paylaşır. Mürebbi de dede köye geldiğinde durumu ona anlatır. Cemaat toplanır. Dede, “falancanın kızı Sünni ile evlenmiş, bu kişi yoldan düşmüştür. Cezası üç senedir. Üç senesi dolduktan sonra içeri ve dışarı kurbanı verecek, bilginize olsun” der. Cemaat de “eyvallah” diye cevap verir. Cemaatteki herkes artık bu kişinin düşkün olduğunu bilir. Bunun üzerine kişi üç sene bekler. Eğer kişinin cezasında iki buçuk sene dolmuş ve dede o zamanlarda köye gelmiş ise o kişinin düşkünlüğünü kaldırabilir. Çünkü dedenin bir sonraki gelişi bir sene sonra olacağı için düşkün ilan edilen kişinin ceza süresi geçmiş olur. Bu sebeple dede böyle bir durumda o kişinin düşkünlüğünü kaldırabilir. Kişinin düşkünlüğünün kalkması ise düşkün ilan edilen kişinin içeri ve dışarı kurbanı vermesiyle olur. Dışarı kurbanı; horoz (Cebrail¹³)’dur. İçeri kurbanı ise koyundur. Düşkün ilan edilen kişi, köye dede geldiğinde ceza süresi de dolmuşsa bu kurbanları kestirir. Böylece düşkünlüğü kalkar, yeniden cemaate dâhil olur. Eğer kişinin durumu sadece dışarı kurbanını kesmeye yetiyorsa bir horoz (Cebrail) alır gelir. Dedeye “ben dışarıyı açacağım” der. Horoz dedenin huzurunda kesilir. Düşkün ilan edilip cemlere, erkânlara katılamayan kişi artık bu toplantılara katılabilir. Eğer kişinin maddi durumu el verirse içeri kurbanını (koyun) da kestirip düşkünlüğünü tamamen kaldırabilir. Hem içeri hem dışarı kurbanını veren kişi cemlere, erkânlar girer, hizmette bulunabilir, dara durabilir. Ancak kişinin maddi durumu el vermez sadece dışarı kurbanını (horoz) kestirirse bu kişi cemlere, erkânlara katılır ama hiçbir hizmette bulunamaz. Hizmette bulunamamak; on iki hizmete¹⁴ dâhil olmamaktır. Yani kişi Selmanlık, zâkirlik, şemşirlik gibi on iki

13 Yörede horoza Cebrail denir. Adını dört büyük melekten biri olan Cebrail’den almıştır (K.K.69-77).

14 On İki Hizmet: Hz. Ali soyundan gelenlere bağlanan ve cemde yürütülen hizmetler (Korkmaz, 2016: 524).

hizmete dâhil olan görevleri yapamaz. Kurban kesemez, kurbanın kesilip hazırlanmasına yardım edemez. Sadece törene katılıp yemeklerden yiyebilir (K.K.77).

Düşkün olan kişiler, kurbanını verdikten sonra dede onlar için dua eder. Böylece affedilmiş olurlar. Bu kurban cem evinde kesilir, pişirilir. Bu kurbanı cemaatteki insanlar yer (K.K.40-42).

Yöredeki insanların birçoğu günümüzde muhit dışı evliliğe daha ılımlı yaklaşmaktadır. Önemli olanın çocuklarının mutluluğu olduğunu ifade etmektedirler.

Günümüzde muhit dışı evlilik yapanlara ve ailelerine eskiden olduğu kadar ceza verilmemektedir. Çünkü toplumumuzdaki herkes daha anlayışlıdır. Gençler de daha bilinçliler, her şeyi okuyorlar. Eskiden insanlar muhit dışı evlilikte yedi sene düşkün ilan edilirdi. İnsanlar yedi sene boyunca cemaatten dışlanır, cemlere gidemezlerdi. Şimdi bizde bu ceza süresi değişti. Nasıl kırk sene önceki anayasa ile şimdiki anayasa bir değilse, bizde de zaman değiştikçe kurallar değişir. Eskiden çocuğu muhit dışı evlilik yapan yedi sene düşkün ilan edilirken, günümüzde bu süre üç yıla düşürüldü. Önceleri anne ve babalar da bu konuda katıydı ama şimdi biz de daha anlayışlıyız. Çünkü çocuklarımızın mutluluğuna önem veriyoruz. Çocuklarımızı istemedikleri insanlarla evlendiresek daha iyi olmaz ki! Çocuklarımız mutlu olacağını söyledikten sonra dul birisi ile de evlenmesine müsaade edebiliyoruz. Anne-baba olarak mecburen kabulleniyoruz (K.K.25-43-44).

Günümüzde insanlar bu konuda daha anlayışlı olmasına rağmen eğer çocuğu muhit dışından biriyle evlenmek istiyorsa önce çocuğunu uyarır. “Falancanın ailesi şöyle, yaparım, seviyorum diyorsan, mutlu olacaksan biz anne-baba olarak üzerimize düşeni yapacağız” derler. Anne- baba böylece hem çocuğunun rızasını almış olur hem de onun fikrine saygı duyduğunu göstermiş olur (K.K.40-25).

Köyde evlenme yasaklarına sütkardeşlerin ve musahipli ailelerin çocuklarının evlenememesi de dâhildir. Sütkardeşler, aynı anneden süt emdikleri için kardeş sayılırlar. Musahip olan aileler de artık kardeş ailelerdir. Onların çocukları da kardeş sayılır. Musahip olan ailelerin çocukları bir diğer ebeveyne “analığım”, “babalığim” diye hitap eder. Bu durumda bu ailelerin çocukları kardeş sayılırlar. Evlenemezler (K.K.40-41-11-21).

4.1.2.Kız Kaçırma

Köyde kız kaçırma şeklinde evlenme vardır. Eskiden de vardı, günümüzde de devam etmektedir. Kaçan kız ailesi tarafından affedildikten sonra düğünü yapılır. Hatta geleneklere uygun bir düğün yapılır(K.K.40).

Köyde kız kaçırma durumunda aileler ve gençler arasında küslük olur. Kaçan kızı ailesinin affetmesi için aile büyükleri devreye girer. Erkek tarafının büyükleri, kız tarafının büyükleri ile iletişime geçer. Sonra kızın anne-babası ile konuşurlar, onları barıştırlar. Bazen büyükler devreye girmeden de barışan olur. Torunları olunca dayanamazlar, çocukları ile barışırlar. Anne-babanın kimisi kızını affeder kimisi affetmez (K.K.43-11-40-46-45).

Kaçan kızı affedip affetmemek aileye kalır. Köyde kızı kaçtıktan sonra kızını affedenler olduğu gibi affetmeyenler de olur. Kızını affetmeyenler, kızının düğününe katılmaz, aralarında yıllarca küslük olur. Bu durumda her şeyi erkek evi karşılar. Kızın babasının affedip affetmemesi onun hoşgörüsüne bağlıdır. Kimi baba yufka yüreklidir, “kızım cahillik etti” der, affeder. Daha sonra kızını telli duvaklı gelin eder, evinden çıkarır, kızının düğününü yapar. Kimi baba da kızını affetmez, aralarında yıllarca küslük kalır. Yani bu durum kişiden kişiye değişir (KK.40-47-43-45-46).

Eskiden kaçan kızlara düğün yapılmazdı. Ama şimdi durum değişti. Kaçan kızlara da geleneklerdeki gibi üç gün düğün yapılıyor. Cuma, cumartesi ve pazar günleri düğün yapılıyor. Geleneklere uygun olarak pazartesi günü de başı bağlanıyor (K.K.48-49).

Baş bağlama köyde önem verilen bir gelenektir. Kaçan kız hamile kalmadan illa başı bağlanır. Gelinin başı düğünün ertesi günü bağlanır. Gelinin başı düğün gecesi sonrası bağlanmazsa bir-iki sene sonra da bağlanabilir. Ama gelinin başının bağlanabilmesi için hamile kalmamış olması gerekir. Şartı budur (K.K.48-49-5).

4.1.3.Görücü Usulü Evlilik

Köyde görücü usulü evlilik eskiden olan bir gelenektir. Eskiden gençler, ailelerinin munasip gördüğü kişiyle evlenirdi. Önceleri insanlar hep bu şekilde evlenirmiş. Kızlar bir gece içinde gelin edilir, çeyizleri ise bir peştamal, bir fistan olurmuş. Şimdi görücü usulü evlilik çok nadir görülmektedir (K.K.25-41-44-46).

4.1.4.Akraba Evliliği

Köyde eskiden akraba evliliği olurdu çünkü gençler birbirini tanıyamazlardı. Bu yüzden gençler, ailelerin uygun gördüğü kişilerle evlenirlerdi. Şimdi her şey değişti. Gençlerin evlenmeden önce birbirlerini tanıma şansı var. Beğendiğin biriyle konuşup anlaşıyorsun. Tanımadan evlenme olmuyor (K.K.46-5).

4.1.5.Beşik Kertmesi

Hiçbir Tahtacı köyünde beşik kertmesi şeklinde evlenen yoktur. Tahtacıların böyle bir geleneği yoktur. Ne eskiden ne de şimdi bu şekilde evlilik yapılmamıştır (K.K.25-46).

4.1.6.Görücü Gitme

Günümüzde köyde birçok evlilik gençlerin arasında anlaşmasıyla yapılmaktadır. Aralarında konuşan gençler, evlenmeye karar verdiklerinde annelerine durumu anlatırlar. Gençlerin görüştükları kişi köyden ya da Alevî ise gençlerin ailesi sevinir. Çocuğu uzağa gitmeyecek ya da yabancıyla evlenmeyecek diye sevinirler. Sonra erkek tarafının yakın akrabası olan bir kadın (bu kişi erkeğin annesi ya da ablası olabilir) kız tarafından bir kadını da yanına alıp birlikte kız evine gündüz oturmasına giderler. Erkek tarafından olan kadın, kız görmeye giderken kız tarafından bir kadını mutlaka yanına alır. Böylece kız evine görücü gitmiş olacaktadırlar. Kız evine gitmeden önce onlara haber verirler. Kız tarafı hazırlık yapar. Bu ziyarette kız tarafı gelenlere pasta, börek, çay, kahve ikram eder. Evliliğe ya da kız istemeye dair bir şey konuşulmaz. Bu ziyaret gerçekleştiikten sonra görücü giden kadın, görüşlerini evlenecek erkek ile paylaşır. Eğer olumlu bir düşünce oluşursa aileler birbirlerini ziyaret etmeye başlarlar. Bu ziyaretlerde “çocuklar birbirlerini sevmişler, söz tarihi belirleyelim” denir. Böylece söz tarihi belirlenir (K.K.47-50-15-17).

4.1.7.Kız İsteme

Köyde kız isteme nişanda olmaktadır. Buna “cemiyet/cemaat istemesi” denir. Kız istemeye cemiyetin büyükleri gider. Bunlar köyün ileri gelenleridir. Bunlardan biri mürebbidir. Mürebbi, cemaate önderlik eden kişidir. Mürebbinin yanında başka görevliler de olur. Kız istemeye giderken “cemiyet” denilen bu topluluğa erkek tarafından da birçok kişi katılır. Mürebbi, diğer cemiyet görevlileri ve oğlan evinden gelenler kızın evine giderler, otururlar. Bir çember oluştururlar. Karşılarna anneleri

ve babaları oturturlar. Sonra kızı ve oğlanı çağırırlar, yan yana oturturlar. Gençler de mürebbi ve diğer görevlilerin karşısına oturur. Kızın başına bir yazma bağlanır. Erkeğin başına ise köyde erkân sırasında erkeklerin kafasına doladıkları sarığı bağlarlar. Böylece herkes cemaat önünde toplanmış olur. Sonra görevliler önce kızın anne ve babasına “Allah’ın emri, peygamberin kavli ile kızınızı istiyoruz. Biz bu evliliği uygun gördük. Siz de görüyor musunuz? Rızılı mısınız?” Diye sorarlar. Kızın annesi ve babası “Biz de uygun gördük, veriyoruz, razıyız” derler. Sonra mürebbi kızı ve erkeğe “razılı mısınız?” diye tek tek sorar. Gençler “razıyız” der. Herkes razıysa kız verilir. Ardından sözde takılan yüzükler çıkarılır, salavatlanarak tekrar takılır. Kıza bilezik, kolye, küpe gibi altınlar takılırken, oğlana da kız tarafı saat, künye gibi takılar takar. Bu altınlar takılırken dua okunur, dua ile takılır. Bu tören sonrasında insanlar nişan için yapılan eğlenceye katılırlar (K.K.47-50-15-17-46-5-18-67).

Köyde kız isteme, aileler ve gençler hangi gün uygun ise o gün olur. Köyde genelde kız isteme cumartesi veya pazar günleri olur. Çünkü insanlar hafta sonları müsaittir. İnsanlar çalıştığı için herkese uygun zaman belirlenir (K.K.47-50-40).

Kız istemede önemli olan gençlerin isteyip istemediğidir. Gençlerin kararına saygı duyulur. Kız istemiyorsa erkek tarafı kendisine görücü gelmeden ailesine söyler. Onlar da baştan erkek tarafını kabul etmez. Gençler önceden ailelerini “benim görüştüğüm biri var, uygun görüyorum” der. Ailelerde uygun görürse kız istemeye gidilir (K.K.47-50).

4.1.8.Süt Hakkı

Bu gelenek köyde otuz sene önce vardı. Şu anda böyle bir uygulama yoktur. Erkek tarafı “süt hakkı” diye kızın annesine para verirdi. Anneler de genelde bu parayla altın alıp kızına takardı. Yani bu parayı anne almazdı. Örneğin benim annem de eşimin ailesinden “süt hakkı” parası aldı. Aldığı parayla altın alıp, başıma taktı (K.K.40).

Süt hakkı almak kişiye göre değişir. Kız tarafı erkek tarafından süt hakkı istemeyebilir. Kız tarafı süt hakkı yerine erkek tarafından düğünde herhangi bir masrafi karşılmasını isteyebilir (K.K.43-25-44).

4.1.9.Başlık Parası

Köyde eskiden beri başlık parası yoktur. Tahtacıların böyle âdeti yoktur(K.K.25-45-46).

4.1.10.Söz Kesme

Oğlanla kız tanışıp anlaştığı zaman önce oğlanın yakın akrabalarından biri örneğin annesi ya da ablası yanına birini alarak görücü gider. Kızı beğendikleri zaman, oğlanın annesi ve babası “Allah nasip ederse biz sizin kızıma talibiz” diye kız evine haber yollar. Kızın annesi ve babası “kızımızın gönlüne soralım” der. Kız isterse söyler. Sonra kızın ana-babası yakınlarına kızımız istiyormuş, görüşüyorlarmış, der. Oğlan evine de “gelsinler” diye haber yollarlar. Sonra oğlan evinin büyükleri- annesi, babası, amcası, dayısı, eniştesi- toplanıp kız evine dünürçülüğe giderler. Söz keserler, yüzükler takılır. Söz kesildiği gün, nişan günü de kararlaştırılır (K.K.46-67).

Söz kesmede aile arasında toplanıp yüzük takılır. Söz kesme, kız evinde olur. Sözde kızın giyeceği kıyafeti erkek tarafı, erkeğin giyeceği kıyafeti de kız tarafı alır. Sözde erkek tarafı kız evine başka bir şey almaz. Kız evi de erkek tarafına bir şey almaz (K.K.47).

Sözde bisküvi, lokum, şerbet dağıtılır. Bunlar tören bittikten sonra dağıtılır. “Ağzımız tatlansın” anlamındadır (K.K.47-50-15-17).

4.1.11.Nişan

Nişan tarihi belirlendikten sonra hem kız hem erkek tarafı hazırlık yapmaya başlar. Nişan alışverişleri yapılır. Nişan eğlencesinin yapılacağı alan temizlenir, yerel müzisyenlerle anlaşılır.

Köyde nişan eskiden perşembe günleri olurdu ama şimdi hafta sonları yapılıyor. İnsanlar çalıştığı için uygun günler cumartesi ve pazardır (K.K.5-46-48).

Nişanda kızın giyeceği gelinliği erkek tarafı, erkeğin giyeceği damatlığı da kız tarafı alır (K.K.47-50-11).

Nişanda kızın yüzüğünü oğlanın babası, oğlanın yüzüğünü de kızın babası alır. Nişanda ve düğünde ayrı ayrı altınlar takılmaz. Nişanda takılan altınlar düğünde tekrar takılır. Davetlilerden hediye altın getiren olursa takar (K.K.47-50-15-17).

Köyde nişanı oğlan evi yapar, düğünü ise kız evi yapar. Nişan için yapılan eğlencede müzisyenleri erkek evi tutar, kıza takılacak altınları erkek evi alır (K.K.47-15-17).

Nişana davet için hem oğlanın hem kızın annesi tüm köyü gezer. “Şu gün nişanımız var, buyurun gelin” diye sözle nişana davet ederler. Ayrıca kız kendi arkadaşlarını ve çevresini nişanına kendisi davet eder. Erkek de kendi arkadaşlarına ve çevresine haber verip, nişanına davet eder. Köyün dışında birilerini davet etmek isteyen de telefonla davet eder (K.K.47-50-15-17-46-48).

Dışarıdan gelen misafirler için hem kız hem de erkek tarafı hazırlık yapar. Bu hazırlık yemek hazırlığıdır. Misafirler için yemekler yapılır. Nişana gelen davetlileri güzelce ağırlamak için gençlerin aileleri elinden geleni yapar (K.K.47).

Nişana gelen davetliler hediyeler getirirler. Genelde terlik, çarşaf, pike, havlu gibi kıza çeyizlik eşya getirirler (K.K.40-47-27-28).

Nişana davetlilerin getirdiği hediyeler sergilenir. Kızın evinde bir oda açılır, nişanda davetlilerin getirdiği hediyeler oraya konur. Kim ne hediye getirdiyse ismi kâğıda yazılır, hediye üzerine iğne ile tutturulur (K.K.47-50-15-17-67).

Nişanda oğlan evi kız tarafına hediye olarak “nişan bohçası” getirir. Bohçaya kız için gecelik, terlik, çamaşır takımı, parfüm gibi eşyalar koyarlar. Erkek tarafı geline getirdikleri hediyeleri küçük süslü sandıklara koyar. Sandıkların içerisinde de küçük nişan bohçaları bulunur. Bohçada gelinin kullanabileceği çeyizlik eşyalar olur. Oğlan evi ayrıca kızın ailesine; annesine, babasına, kardeşlerine, ablasına, abisine ve teyzesi, amcası gibi yakın akrabalarına hediye getirirler. Bu hediyeler; erkeklere birer gömlek ya da çorap, mendil, havlu iken kadınlara da yemeni, havlu gibi eşyalardır (K.K.11-40-41-47-50-15-17).

Nişanda yüzükler salavatlanarak takılır. Salavatlama işlemini cemiyetten biri yapar. Ancak yüzüğün salavatlanarak takılması nişanlanan gençler Alevî ise olur. Gençlerden biri kişi muhit dışından ise böyle yapılmaz, yüzükler salavatlanmadan takılır. Zaten muhit dışından biri ile evlilik yapıldığında aileler düşkün ilan edilir. İkrar alamaz, erkâna, ceme hiçbirine giremezler. (K.K.47-K.K.50-K.K.15-K.K.17-K.K.40)

Nişanda da sözde de olduğu gibi tören bittikten sonra bisküvi, lokum, şerbet dağıtılır. Gelenin ağzı tatlı olsun diye bu ikramlar yapılır. Bu gelenek, eskiden olduğu gibi bugün de devam etmektedir (K.K.5-46-55-47-50-15).

Nişanlanan gençler anlayamazlarsa ayrılıp, nişanı bozabilirler. Köyde nişandan dönmek ya da ayrılmamak gibi bir durum yoktur. Ayrılma durumunda isteyen erkek tarafının taktığı altınları geri verir, istemeyen vermez (K.K.47-50-15).

Nişan bozmaya bir engel yoktur. Ancak köyde kız isteme nişan gecesi yapılır. Bunun adı “cemiyet/cemaat istemesi”dir. Bu istemede “Allah’ın emri” konulur. Cemiyet büyükleri gelir kızı anne ve babasından ister. Anne, baba ve gençler rıza gösterdikten sonra yüzükler salavatlanarak takılır. Bu isteme, cemiyet büyükleri devreye girdiği ve süpürge çalındığı için önemlidir. Eğer bu istemeden sonra nişan bozulursa hem kız hem erkek tarafı düşkün ilan edilir. Çünkü taraflar nişanı bozduğu takdirde Allah’ın emrini bozmuş olur. Düşkün ilan edilen taraflarda gençlerin anası ve babası düşkün olur. Gençler kendi ana-babalarına bağlı olduğu ve yola girmedikleri için onlar düşkün değildir. Zaten gençler cemlere giremez, kurban kestiremez. Erkânlarda cemiyetten sonra yemek yer. Onlar için değişen bir durum yoktur. Bu sebeple köyde nişan takılırken bazen “cemiyet istemesi” ertelenebilir. Bu durumda aileler arasında kız isteme ve yüzük takma olur. Nişandan bir müddet sonra “Allah’ın emri” konulabilir (K.K.15-11-22).

Nişan bozulduğu için aileler düşkün ilan edilmişse, ailelerin düşkünlüğünü dede kaldırır (K.K.11-22-26).

Nişanda yapılan eğlence, köyde nişan, kına gecesi, düğün gibi organizasyonların yapıldığı alanda yapılır. Bu akşam için müzisyenler gelir. İnsanlar oynar eğlenirler. Bu akşam davetlilere nişan gecesine dair hatıra hediyeelik eşyalar olarak nişanlanan çiftin adlarının yazdığı magnetler dağıtılır. Nişanda takılan altınlar, davetlilere dağıtılan ikramlar ve hatıra olarak verilen hediyeelik eşyalar, müzisyenlerin ücretlerini erkek tarafı karşılar.

4.1.12.Düğüne Çağrı/Davet

Düğüne davet için davetiye bastırılır. Köyde ve köy dışında yaşayan insanlara bu davetiyeler yollanır. Bunun dışında köyde yaşayan insanları davet etmek için kız tarafı toz şeker alır. Köydeki hane sayısına göre bir su bardağı toz şeker poşetlenir. Kız evinin yakını olan genç kadınlar köydeki evlere bu şekerleri dağıtır. Şekeri verirken de düğüne davet ederler. Kız evi şeker dağıtır, oğlan evi de kart/davetiye dağıtır. Oğlan evinden genç oğlanlar evleri dolaşarak kartları dağıtır. Kız evi ise köy içine şeker dağıtır, uzak yerlere davetiye gönderir (K.K.40-43-44-47).

Köye dağıtılan toz şekeri kızın akrabası olan yeni gelinler dağıtır. Bu şekeri kızlar dağıtmaz, yeni evli gelinler dağıtmak zorundadır (K.K.46-51-5).

Eskiden toz şeker yerine kutularla lokum dağıtılırdı. Kutulara yarım kilo lokum konurdu. Şimdi ise bir su bardağı şekere düştü. Çünkü köy nüfusu arttı, lokum dağıtmak oldukça masraflı olur (K.K.46-51).

4.1.13.Çeyiz Hazırlama

Eskiden çeyiz olarak kızlar kanaviçe işlerdi. Genç kızlar arkadaşları ile birlikte renkli iplikler alır, efeminin (köyde bir kumaş türüne verilen ad) üstüne rengârenk, kanaviçeler işlerdi. Yastık, çarşaf, yorgan kılıfının kenarları, minder, dolap örtüleri işlenirdi. Köydeki genç kızlar toplanır bir araya gelir, hem bunları işler, hem eğlenirdi. Kızların ellerindeki kanaviçe modelleri aynı olurdu. Şimdiki gençler böyle şeyler yapmıyor. Yastık, yorgan, nevresim takımı gibi her şey hazır alınıyor. Şimdi bizler de hatıra olarak bu işlediklerimizi kızlarımıza bırakıyoruz (K.K.46-5-51-52).

Köyde yatak, yorgan, nevresim takımı, örtü gibi eşyaları kız evi yapar. Oğlanın annesi döşek hazırlar, yer yatağı yapar. Bu yatağa “damat yatağı” denir. Ayrıca bu döşek için mutlaka bir yorgan ve bir çift yastık hazırlar. İsteyen kız annesi de yatak, yorgan, minder gibi eşyalar hazırlayabilir (K.K.47-15).

Kız tarafı ayrıca bütün mutfak eşyalarını alır. Beyaz eşya, mutfak araç ve gereçleri gibi eşyaları alır. Mobilyaları genelde iki taraf ortak alır. Tabi bu durum çiftin nasıl anlaşığına da bağlıdır. Kimisi “iki odayı ben aldım iki odayı da sen al” diyebilir. Ancak köyde genelde beyaz eşyayı kız tarafı alır. Eve alınan diğer eşyaların masraflarını da taraflar aralarında bölüşüp, öderler (K.K.47-50-15-17).

Kızın babası ile oğlanın babası bir eve ne ihtiyaç varsa konuşurlar. Ona göre eşyaları alırlar, masrafları ikiye bölerler. Ev eşyasını birlikte düzerler. Köyde buna “oda düzmek” denir. Önceleri yatak odasını kız tarafı alırdı, diğer eşyaları erkek tarafı alırdı ama şimdi hayat pahalı. Masraflar ikiye bölünüyor (K.K.46-5-52).

Erkek tarafı ayrıca düğünde geline nişanda taktıklarından başka altın takacaklarsa onları alırlar. Çiftin oturacağı evi erkek tarafı ya satın alır ya da kiralar (K.K.47-50-15-17-55).

4.1.14. Baş Pırtısı Hazırlama

Baş pırtısı olarak adlandırılan kıyafetler; evlenecek kızın özel günlerde giydiği kıyafetlerdir. Bu kıyafetleri evlendikten sonra kadınlığa geçiş sembolü olarak “baş bağlama” adı verilen törende giyer. Törenin adı baş bağlama olduğu için ve bu kıyafetler ilk defa bu törende giyildiği için adı “baş pırtısı”dır.

Bu kıyafetler; pembe renkli “don” denilen şalvar, iç kısma giyilen ve ayak bileğine kadar uzanan köynek, üzerine ayak bileğine kadar uzanan üç etek/entari, onun üzerine fermene adı verilen ve yöresel işlemleri bulunan ceket, bele bağlanan önlükten (bazen önlük yerine bele kuşak adı verilen bez de dolanır.) oluşur. Ayrıca baş pırtısında kafaya takılan lira süslemeleri olan tennik, renkli pullarla işlenip pullu keten adı verilen başa bağlanan bir örtü, çenenin altından geçirilip, baştaki yazmaya tutturulan tomaka, alna bağlanan ve yeşil, pembe, mordan oluşan üç renkli “al”, onun üzerine yedi renkten oluşan alna en üste bağlanan “büyük al”, son olarak da çenenin altından alınıp, iki ucu başın üst kısmında bağlanan pembe ya da kırmızı renkli “yamşak” adı verilen yazmadan oluşur.

Geline bu kıyafetler ilk olarak düğün gecesinin sonrası özel bir törenle, özel görevliler tarafından giydirilir. Daha sonra anne olduktan sonra bebeğinin kırkı için yapılan törende ve cemlerde giyer. En son da öldüğünde bu kıyafetlerden bazıları kadına giydirilir.

Baş pırtısını oğlan evi hazırlar. Hazırlayan kişi oğlanın annesidir. Evlenip, gelinin başı bağlandıktan sonra o kıyafetler artık geline ait olur. İsterse saklar, isterse de ileride torununa hediye edebilir. Kişinin kendi isteğine bağlıdır (K.K.49-20-7-47).

Baş pırtısının tüm parçalarını oğlanın annesi hazırlar. Âdetlere göre bunları erkek tarafının yapması gerekir. Eğer damadın annesi ölmüş ise ya da kimsesi yoksa mecburen baş pırtısını kız tarafı hazırlar, masrafları da kız tarafı karşılar (K.K.53-18).

Baş pırtısını bazen nineler torununa bazen de kaynanalar gelinine hediye eder. Bu kıyafetleri hazırlamak erkek tarafının görevi olduğu için oğlu olan anneler ya da erkek torunu nineler bu kıyafetleri çocuk küçükken de hazırlayabilir. Köyde genelde nineler erkek torunları için hazırlar. “Baş pırtısı”nda olan fermene, önlük, entari, köynek, tennik, don hepsini hazırlarlar (K.K.12-13-21-62).

Baş pırtısında yer alan bu parçaların anlamları vardır. Özel günlerde giyildiği ve özel anlamlar taşıdığı için baş pırtısı Tahtacılar da önemlidir.

Gelinin başına bağlanan iki al vardır. Birisi pembe (bazen kırmızı da kullanılır), yeşil ve mordan oluşan “al”dır. Diğeri ise yedi renkten oluşan “büyük al”dır (K.K.20-62).

“Al”daki renkler rastgele seçilmez. Özellik pembe/kırmızı, yeşil ve mor renklerinden yapılır. Köyde renkler konusunda farklı bilgiler aktarılmıştır.

Aldaki yeşil, din; pembe ise kızlığı ve baharı temsil eder (K.K.25-40).

Renklere bu anlamları yükleyenlerin yanı sıra bu renkleri Alevîlikle bağdaştıran insanlar da vardır.

Aldaki renkler; bizde çoğu yerde kullanılır. Bizde kırmızı ve yeşil renkler önemlidir. Çünkü kırmızı; Hüseyin’i, yeşil Hasan’ı temsil eder. “Al”daki mor renk ise Fatma Ana’yı işaret eder. Eskiden “al” da mor yoktu, siyah renk kullanılırdı. Siyah renk, Fatma Ana’nın yasını işaret eder. Zamanla “al”a siyah yerine mor koydular. Mor rengi koyu olduğu, siyahı andırdığı için kullanılır. Eskiden gelinlerin ve kadınların kafasında olan kuşakta siyah renk kullanılırdı (K.K.6).

“Al” Tahtacılar da kutsal kabul edilir. Bu kuşağı başına ilk bağlayan Fatma Ana imiş. Fatma Ana başına pembe ve yeşil bağlamış. Biz de Fatma Ana bağlamış diye bu renklerden oluşan kuşağı başımıza bağlarız (K.K.51).

Yedi renkten oluşanın adı “büyük al”dır. Buna “uzun al” diyenler de olur. Büyük al, pembe, yeşil, mavi, kırmızı, mor, sarı, eflatun renklerinden oluşur. Bu renkleri büyük alı hazırlayan kişi uydurur, kumaşları alırken renkleri birbirine yakıştırır. Ancak toplam yedi renk kullanılmalıdır. Hem büyük al hem de küçük al, krep adı verilen kumaştan hazırlanır (K.K.49-20-62-67).

“Büyük al” da kullanılan renkler, gök kuşağının renkleridir. Gök kuşağı, Tahtacılar da kutsal kabul edilir. Türkler için gök kuşağı kutsaldır. Biz Tahtacılar da Orta Asya’dan geldiğimiz ve Türk olduğumuz için bizim için de gök kuşağı kutsaldır (K.K.40-25).

Köyde gök kuşağı “nur” olarak adlandırılır. Gök kuşağının doğması “nur doğdu” şeklinde ifade edilir.

Yedi renkli gelin kuşağı, nuru andırır. Biz gökkuşağına “nur” deriz. Gök kuşağı bizim için kutsaldır (K.K.7).

Gelinin başına bağlanan bu yedi renkli kuşak için, eskiden gelinler “nurdan kuşak kuşattılar belime” diye sözler söylemiş (K.K.11).

Gelinlerin giydiği donun rengi pembe olur. Çünkü o yeni gelindir, giydiği don pembe renkli olmalıdır (K.K.46-49-5-20).

Gelinin beline bağlanan kuşağı (kalın kuşağı kastediyorlar) eskiden diğer günlerde belimize bağlardık. Bu kuşak, bel fitiğine, soğuğa çok iyidir. Eskiden koca karılar hep bu kuşaktan bağlardı (K.K.49-52-20-62).

Köyde bu kıyafetleri diken kişiler vardır. Üzerine nakış işlemesi yapmasalar da süslü kumaşlarla baş pırtısında yer alan tüm parçaları dikerler. Bunları dikebilen insanlar özel görevliler değildir. Bu işten anlayan, dikiş işlemlerini becerebilen insanlardır. Çünkü özellikle fermene dikişi zordur. Fermeneler iki yüzlü olduğu için özenli bir dikiş ister (K.K.49-20).

Köyde fermene, entari, önlük, köynek kesip diken olduğu gibi şehir dışından gelip fermene ve entari satan terzi de bulunmaktadır. Ayda bir köye gelen bu terzi köyden aldığı siparişleri getirmektedir. Üç etek, kuşak, fermene hazırlayan bu terzi köyün kültürüne göre ürünler hazırlamaktadır. Kaynak kişinin aktardığı bilgilere göre;

“Ben bu işin 1985’ten beri meraklıyım. Meslek olarak da 1989’da başladım. Şimdi ise düğünler için bindallılar ve bu köyün kıyafetlerinin işlemelerini yapmaktayım. Bu işi kendim öğrendim. Annemin gelinliği vardı. Onun üç eteğini keçi kılından eğirmişler, elde yapmışlar. Etrafındaki işlemler keçi kılından yapılmış. Pul, boncuk hatta ayna takmışlar bu işlemlere. Eskiden keçi kılını eğirip incecik ip haline getirirlermiş. Sonra bu ipin arasına boncuk, pul, ayna dikerlermiş. Bunları inceleyerek, çaputu sevdim. Kendim mimarlık mezunuyum ama bu işi yapıyorum. Çünkü seviyorum. İnsan okuduğu değil sevdiği işi yapmalı. Hâlâ yeni motifler çizip çıkarmaya çalışırım. Yeni motif çıkarmak beni heyecanlandırır. Fırsat buldukça dağ köylerine giderim. Çok eski gelinlikler bulurum oralarda. Onları satın alır, motiflerini çıkarırım. Dağ köylerindeki kıl çadırları, yün eğirmeleri, çorap dokumaları, gelinlikleri, üç etekleri her şeyi incelerim. Bu motifleri öğrenirim. Sonra gelip kendi atölyemde işlerim.

Biz yöreye ve gelen isteklere göre motifleri hazırlar, kumaşın üzerine işleriz. Örneğin; İstanbul'daki motifle Ege bölgesindeki motif bir değildir. Ege bölgesinde dahi illere göre değişir motifler. Örneğin; Ege'de kollar manşetlidir, etekleri farklı işlenir. Belinde tokalı kemeri, kafasında sallanan cıngılı, çiçek vardır. Bu Ege yöresi Türkmenlere aittir. Motifler Aydın'da, Denizli'de farklılaşır. Örneğin; Denizli, Tavas, Kale, Nazilli'de kullanılan bir motifi Aydın'ın içine sokamazsın. Aydın Yılmazköy, bir Tahtacı köyüdür. Burada kullandığımız motifler de bu köye özgüdür. Bu köye ve cem evlerine aynı motifi kullanırım.

Yılmazköy'de kullandığım motifte ortada minare biçimi vardır. Yanlarında kolları vardır. Cem evlerinde kadınlar kollarını açarak semah döner ya bu el ve kollar onu temsil eder.

Bu köy için ayrıca üç etek, fermene, önlük hazırlarız. Köyde üç eteğe enteri diyorlar. Entarinin özel kumaşı vardır. Bu kumaşın dört tane ismi vardır. Bir ismi "sopalı"dır. Sopalı denmesinin sebebi; üzerindeki kalın çizgilerden dolayıdır. Kimi yerde "çubuklu" derler. Çubuklu demelerinin sebebi; kumaş üzerindeki ince çubuk ve çizgilerden dolayıdır. Bir diğer adı "paralı"dır. Bunun sebebi ise; kumaş üzerine işlenen beyaz paralardan dolayıdır. Bir diğer adı da "kutlu"dur. Çünkü daha önceleri bu kumaştan gelinlik yaparlarmış. Bu kumaş, gelinlik kumaşı olarak kullanıldığı için kutlu denirdi. Bu sebeple ilk ismi "kutlu"dur. Daha sonra yörelere göre sopalı, çubuklu, paralı denmiştir. Bu köyde de hâlâ bu kumaş kullanılır. Üzerine yaptığımız işlemlerle gelinler bu kıyafetleri giymeye devam etmektedir.

"Fermene" ise kadife kumaştan yapılır. Fermene de uçları dalgalı olan ve üç eteğin/entarinin üzerine giyilen cepkendir. Bazı yörelerde cepken, bazı yörelerde ise "fermene" olarak geçer. Entarinin uç kısımlarına işlediğimiz bir motif vardır. Bu motifin bir anlamı vardır. Ortada olan uzun iki yana kolları açık olan semah dönen kadın figürüdür. Çevresindekiler ise çemberde oturan diğer kadınların figürüdür. Üç eteğin ön kısmındaki iki parçada ve arkada bu motifi kullanırız. Bu motif semahı temsil eder. Bu nakış sadece bu köye aittir, başka yerde kullanmayız. Köylülerden siparişi alırız, hazırlarız.

Fermenede de bu motifi kullanırız. Fermenenin arka kısmına semah dönen kadın nakışını işleriz. Ayrıca Tahtacılara özgü sutaşı kullanırız. Entarinin üzerine sutaşı geçilir, dalgalı dalgalı işlenir. Bazen renkli renkli çapraz şekilde çiçek atarız.

Aralarına boncuk ve pul da işlenir. Bunlar isteğe göre yapılır. Sutaşı değdim entariyi süslemede kullandığımız ince şerittir. Adı sutaşıdır. Entarinin kenarına dalgalı dalgalı işlenir. Bu Yörüklerde keçi kılı ile yapılır.

Ayrıca Tahtacılar kazayağı motifini önemser. Bu motifin işlemlerini de isterler. Kazayağı şeklinin üzerine bir de çizgi atılır. Bu şekilde entari üzerine işlenir. Bu motifin etrafına da sutaşı geçilir. Eskiden kadınlar bu kıyafetleri elle dikerler, nakışını elle işlerlermiş. Şimdi de köyde bu geleneği devam ettiren vardır. Ben hazırladığım motifleri onlara gösteririm. Onlar onaylar, “evet bu motif bizimdir, bu motif olmuş” derlerse ben de kullanmaya başlarım.

Tahtacılarda renkler de önemlidir. Fermene hazırlarken özellikle istedikleri renkler olur. En çok fuşe (fuşya rengi), bordo, boncuk mavi isterler. Alevî köylerinde ekseri bu renkleri kullanırız. Bunlar haricinde kırmızı, mor, pembe renklerini kullanırız. Bu renkler Ege’de de sevilir. Ama Alevî köylerinde mavi, bordo, mor, gül kurusu renkleri kullanılır. Bellerine bağladıkları kuşak da bu renklerden oluşur. Mavi, pembe veya fuşe (fuşya rengi) kullanırız.

Tahtacı gelinleri için kıyafetler önemlidir. Bunu gelin olurken giyerler, cemlerde giyerler. Bir de kadın öldüğünde kefenin üzerine giydirirler.

Bazen isterlerse “don” dedikleri şalvarı da dikeriz. Donlar özellikle geniş ve dökümlü olarak dikilir. Çünkü eskiden kadınlar üç tane don giyerlermiş. Dizlik varmış, üzerine içlik, en üste de şalvar giyerlermiş. O yüzden şalvar (don) geniş olmuştur. İç hatları belli olmasın diye böyle dikilirmiş. Bu gelenek şimdi de devam etmektedir.

Biz genelde fermene, entari, kuşak siparişi alırız. İçten giydikleri köynek ve donu kendileri dikiyorlar” (K.K.54).

Köyde “baş pırtısı” erkek tarafına ait olup, çocuk daha küçük yaşta iken hatta sekiz-dokuz yaşına geldiği zaman hazırlanır. Bazen anneler bazen ise babaanneler baş pırtısını diktirir. Bu kıyafetler bazen köyde fermene dikimi bilen kadınlara bazen de köye ayda bir gelen terziye hazırlatılır.

4.1.15.Çeyiz Serme

Eskiden çeyiz gösteriliyordu. Gelin düğünü olurken çeyizini sererdi. Şimdi sadece nişanda gelen hediyeleri gösteriyorlar, çeyiz sermiyorlar. Ama eskiden böyle

değildi. Gelinin evinin bir odasına çeyizi sererlerdi. Millet gidip bakardı. Çeyizi düğün bittikten sonra toplarlardı. Çünkü eskiden kızlar kendi çeyizlerini kendileri hazırlardı. Hazır eşya yoktu. Kızlar yastık, çarşaf, minder ve örtülere renkli ipliklerle kanaviçe işlerdi. Her şey daha güzeldi. Eskiden çeyiz sermek önemliydi. Bir kızın çeyizi serilmediği zaman “kızı büyümüş, anası uyumuş” derlerdi (K.K.46-51).

Günümüzde çeyiz genelde düğünden iki hafta önce serilir. Gelinin çeyizini kız tarafı gelinin evine götürüp, yerleştirirler. Bu sırada erkek tarafından ya da köyden gidip bakmak isteyen olursa bakar(K.K.47-50).

4.1.16.Gelin-Güvey Hamamı

Gelin-güvey hamamı evlilikten kısa bir süre önce yapılır. Eğlence amaçlıdır. Gelin hamama kendi arkadaşları, damat da hamama kendi arkadaşları ile gidip eğlenirler. İsteyen yiyecek- içecek de götürür (K.K.47-50-15-17).

Eskiden cuma günleri gelin-güvey hamamı yapılırdı ama şimdi isteğe göre oluyor. Gençler isterse arkadaşları ile hamama gidip eğleniyorlar (K.K.52).

4.2.Evlilik Sırası

Eskiden düğünler çarşamba ve perşembe günleri olurdu, bu günlerde düğün yapılması bir gelenektir. Bu anlattığımız otuz üç sene önceydi. Şimdi ise düğünler cumartesi ve pazar günleri oluyor. Çünkü artık insanlar dışarıda resmi işlerde çalışıyor. Eskiden dışarıda çalışan yoktu. İnsanlar sigortalı işlerde şimdi çalışmaya başladı. Eskiden usule göre düğünler çarşamba ve perşembe yapılırdı. Çünkü bu günler hayırlı günlerdir (K.K.46-52-7).

Eskiden düğünler kış mevsiminde çarşamba ve perşembe günleri olurdu. Çünkü insanlar yazın çalışırdı. Örneğin inciri olanlar incir mahsulünü, zeytini olanlar zeytin mahsulünü alırdı. Bunların parasıyla düğün yaparlardı (K.K.48-49-51).

Eskiden köyün aşağısında insanların bahçeleri vardı. Yaz mevsimi gelir gelmez insanlar bahçelere göçerdi. Orada hem mahsulleri ile ilgilenir hem de temiz hava alırlardı. Mahsulden kazanılan para ile de düğünler yapılırdı (K.K.48-49-51).

Düğün zamanı yayla zamanına, mahsul almaya göre ayarlanırdı (K.K.51).

Köyde kız evi üç gün, erkek evi bir gün düğün yapar (K.K.46-55).

Düğünde insanlar hediye olarak tabak, çanak, çaydanlık gibi eşyalar getirirler. Bu hediyeler davetiyeye karşılık getirilir. Düğün hediyesi olarak getirilen eşyalar

genelde ev eşyalarıdır. Yeni evlilerin evine katkı olsun diye düşünülür (K.K.47-50-15-17).

Düğünde kız tarafı kendilerine nişanda erkek tarafının getirdiği hediyelere karşılık olarak aynı şekilde hediyeler hazırlar. Kız tarafı bu hediyeleri oğlanın annesi, babası, kardeşleri ve yakın akrabalarına götürür. Götürülen hediyeler; erkeklere gömlek, havlu iken, kadınlara oyalı yazma, havlu gibi hediyelerdir (K.K.47-50-40-17).

Düğünde herkes kendi çalgısını tutar, düğünü öyle yapar. Kız tarafı ayrı, erkek tarafı ayrı tutar. Yani düğününü herkes kendisi yapar. Oğlan ev kendi düğününü oğlan evinde, kız tarafı kendi düğününü kendi evinde yapar (K.K.46-5).

4.2.1.Düğündeki Görevliler

4.2.1.1.Bayraktar

Bayraktar, düğünde Tahtacılar için özel bir anlamı olan kırmızı ve yeşil renkli bayrağı taşır. Düğünden önce salavatlanan bu bayrağı pazar günü alayda ve düğün alanında elinde tutar. Bayraktarı erkek tarafı seçer. Bayraktar, damadın yakın ve bekâr arkadaşlarından biri olur.

Bayraktar, düğünün üçüncü günü olan pazar gününde bayrak taşır. Görevi budur. Bayraktar nikâh kıyılırken elinde bıçakla damadın arkasında durur. Son olarak pazar akşamı düğün sona erdiğinde bayraktara “git artık senin emeğin sağdıç emeği oldu” derler (K.K.6).

Bayraktar genç ve bekâr olmak zorundadır, şartı budur (K.K.20-6).

Bayraktarın bir diğer görevi ise düğünü başlatmaktır. Pazar günü erkek evinden gelen çıracılar ile birlikte gelir. Bayraktar geldiğinde gelinin oynayacağı yerleri sular. Bayraktarın yerleri sulamasına “sulama” denir. Bayraktar gelip yerleri sulayınca düğün başlamış olur (K.K.47).

4.2.1.2.Görüm

Düğünde görümü belirleyen oğlan evidir. Ama isterse gelin en yakın arkadaşını da “görüm” olarak seçebilir. Düğünde erkek tarafı görüm olarak, damadın ya da gelinin en yakın arkadaşını seçmeye alışır (K.K.15-17-47-50).

Görüm, düğün boyunca geline yardım eder. Fakat köyde damada yardımcı olana da görüm diyenler vardır. Hem kızın hem erkeğin yardımcısına görüm

denebilir. Düğün sonrası insanlar “görüm olduk” diye birbirlerine yakınlık hissederler. Görüme “yenge” diyenler de olur. Yenge görüm aynı şeydir. Ancak bir kişinin görüm olabilmesi için evli olması şarttır. Çünkü yeni evlilere ancak evli olanlar yol gösterebilir. Görüm, gelinin her şeyine yardım eder. Görüm düğün sırasında ve düğün sonrası ilk gün boyunca gelinin yanındadır (K.K.40-47-50-41).

Görüm, düğün sırasında düğün alayının gelme ve gitme işlemlerine yardımcı olur. En son erkek tarafı gelini almaya gelmeden önce görüm gelip kız tarafına haber verir, “geliyoruz biz, hazırlanın” der. Düğünün üçüncü gün olan pazar gününde görüm de gelinlik giyer. Ancak görüme pembe duvak takılmaz. Bu duvak sadece gelinde olur. Görümde pembe duvak yoktur. Onun yerine omzuna kırmızı oyalı bir yazma atar. Pazar günü oğlan evi gelini almadan önce gelinin “başı yapılır.” Ancak görüme bu uygulama da yapılmaz. Gelin ata binip oğlan evine götürülürken isterse görüm de ayrı bir ata bindirilir. Bu sırada görümün yanında sağdıç görevi ile düğünde yer alan eşi yürür (K.K.47-11-22-67).

Görüm düğün günü gelinin yanında olduğu gibi sonrasında da işi bitmez. Köyde geleneklere göre gelin, gerdek gecesi sonrası ocak yakar. Gelini ocak yakmaya götüren ve gelin ocak yakarken yanında olan kişi görümdür. Ocak yakıldıktan sonra görüm geline evine kadar eşlik eder. Görümün görevi bununla da bitmez. Görüm gerdek gecesi sonrası gelinin başı bağlanırken de gelinin yanında olur, ona yardım eder (K.K.46-47-51-20-6).

4.2.1.3.Sağdıç

Sağdıç damadın yardımcısıdır. Sağdıç damat kendi arkadaşlarından seçer. Görümün geline yol gösterdiği gibi sağdıç da damada yol gösterir. Sağdıçın evli olması şarttır. Sağdıç olarak genelde görümün kocası seçilir. Düğünde herhangi bir eksiklik ya da sıkıntı çıkarsa sağdıç ilgilenir. Sağdıç düğün süresince damada yardım eder, onun yanında olur. Düğün bitip yeni evli çift kendi evlerine gittiklerinde görüm ve sağdıç da onlara eşlik eder. Evde hep birlikte yemek yerler, sonra görüm ve sağdıç kendi evlerine gider (K.K.11-22-26-61).

Sağdıca bazen “görüm, yenge” diye de hitap edenler olabilmektedir (K.K.47-40-41).

4.2.1.4.Çıracılar

Çıracılar düğünü başlatan ekiptir. Pazar günü kız evine ilk olarak çıracılar, bayraktar ile birlikte gider. Yanlarında davulcu ve zurnacı da olur. Kız evine oynayarak gelirler. Bayraktarın sırtında su bidonu vardır. Bidona bağlı bir de hortum vardır. Bayraktar bununla gelinin oynayacağı yerleri sular. Böylece düğün başlamış olur. Bu sırada çıracılar, davul zurna eşliğinde oynarlar. Çıracılar, kız ya da erkek evinde bayraktara işkence yaparlar. İşkence olarak, üzerindeki pantolon, gömleği yırtarlar. Bayraktarın yüzünü ve kollarını ayakkabı boyası ile boyarlar. Bayraktarın kafasına şapka takarlar, şapkasının kenarlarına ağaç dalları sıkıştırırlar (K.K.47-50-15-17-11).

Çıracılar, damadın arkadaşlarıdır. Damat önceden arkadaşları arasından çıracıları seçer. Damat çıracıları seçtikten sonra onlara “pazar günü köy meydanında olun”der. Pazar günü sabahı çıracılar köy meydanında toplanırlar. Erkek evinden davulcu ve zurnacı köy meydanına çıracıları almaya gelir. Davul ve zurnacı köy meydanından erkek evine çıracıları götürür. Erkek evinde önceden çıracıların masası hazırlanmıştır. Çıracıların masası ayrı olur. Çıracılar masalarına oturur, yiyip içip eğlenmeye başlarlar. Çıracılar bugün farklı giyinirler. Değişik şapkalar takarlar, kıyafetlerinin kenarlarına ağaç dalları takar, şapkalarına elma sıkıştırırlar. Çıracılar erkek evinde bir müddet eğlendikten sonra yanlarına bayraktar, davulcu ve zurnacıyı alarak kız evine düğünü başlatmaya giderler (K.K.15-11-22-26-61).

Eskiden çıracılar düğün sabahı erkenden toplanıp dağa giderlerdi. Düğün için odun toplarlardı. Bu odunları düğün evine getirirlerdi. Eskiden düğünde “meydan ateşi” yakılırdı. Meydan ateşi, büyük geniş bir meydana yakılırdı. İnsanlar etrafında toplanırdı. Çıracılar meydan ateşine odun temin ederdi. Ayrıca eskiden düğün yemeklerini pişirmek için tüp kullanılmazdı. Yemekler odun ateşinde pişerdi. Çıracılar yemeklerin pişmesi için de odun getirirdi. “Çıracı” ismi de buradan gelir (K.K.11-26).

4.2.1.5.Aşçılar

Aşçılar, kız evi ve erkek tarafından ayrı ayrı tutulur. Düğün sahipleri düğüne ne kadar kişiyi davet ettiklerini ve ne yemek yaptırmak istediklerini aşçılara söylerler. Aşçılar da buna göre bir malzeme listesi hazırlar. Düğün sahipleri buna göre alış veriş yapar. Aşçılar bu malzemeye düğün yemeklerini hazırlarlar. Kız evi

cuma ve cumartesi günleri bütün gün boyunca davetlilere yemek verir. Aşçılar iki gün boyunca burada yemek yaparlar. Pazar günü ise hem kız evinde hem erkek evinde davetlilere düğün yemeği verilir. İki ayrı evin tuttuğu aşçılar davetlilere yemek hazırlarlar.

4.2.1.6.Hizmet Edenler

Düğünün yapıldığı kız ve erkek evinde ayrı ayrı hizmet edenler vardır. Bu kişiler düğün sahiplerinin aşçılara yaptırdığı yemekleri düğüne gelen davetlilere servis ederler. Bu kişiler düğüne yeni gelip masalara oturan davetlilere birer tepsi yemek getirirler. Bunun dışında ek yemek isteyenlere yemek getirirler. Masalardaki boş tabakları toplarlar. Bu kişiler genelde yemek dağıtımını ve boş tabakların toplanması ile ilgilendikleri için “yemekçi” olarak da adlandırılır.

Hizmet edenler, bu görevleri dışında gelin ve damat tepsilerinin taşınmasına yardım ederler.

4.2.1.7.Bulaşıkçılar

Bulaşıkçılar, aşçılar gibi kız ve erkek evi tarafından belli bir ücret karşılığında ayrı ayrı tutulurlar. Düğün sırasında çıkan bulaşıkları yıkamakla görevlidirler.

4.2.2.Çarşamba Günü Gecesi

Çarşamba günü gecesi, oğlan evi kınasıdır. Oğlan evi kendi kınasını yakar. Çarşamba gecesi kaynana ve görümcelerden başka oğlan evinden kim isterse o gün kına yakar. Kız evi ile alakaları yoktur. Oğlan evindeki kadınlar kınalanırlar. O gece oğlanın annesi, kardeşleri, yakın akrabaları kendi aralarında kına yakıp eğlenirler (K.K.47-50-15-17-40).

4.2.3.Perşembe Günü Gecesi

Perşembe günü gecesi, akşam yemeğinden sonra erkek tarafı gelinin eline kına yakmaya gelir. Aslında kına gecesi, cuma günü gecesidir. Cuma günü gecesi müzisyenler gelir, eğlence yapılır. Ama gelinin üzerinde bindallı varken eline kına yakmayalım diye, kına perşembe günü gecesi yakılır. Perşembe gecesi kına yakılmasının sebebi budur. Kınayı kaynana getirir ancak geline kınayı kaynana yakmaz. Orda yakmak isteyen başka bir kadın gelinin ellerini kınalar. Geline kına yakan kadın, erkek tarafından bir kadın olur. Gelinin eline kına yakılırken gelin avucunu açmaz. Kınayı yakan kadın kaynanaya “gelin avucunu açmıyor” der.

Kaynana kız evine gelirken hazırlıklı gelmiştir, yanında altın ya da para vardır. Ama kaynana genelde gelinin avucuna altın koyar, kınayı bu altının üzerine yakarlar (K.K.47-50-15-46-5-52-53-62).

Perşembe günü gecesi damadın da eline kına yakılır (K.K.47-50).

Gelinin eline kına yakarken şekil verirler. Bu şekilde kına yakmaya “çitime” denir. İple şekil verilerek yapılır. Bir anlamı yoktur (K.K.47-15-17).

Perşembe gecesi gelinin ayakları da kınalanır. Ellerine, ayaklarına çitime kına yakarlar. Her zaman gelinin hem elleri hem de ayakları kınalanır. Yakışığının bu olduğu düşünülür. Köyde bir kadının ayakları kınalıysa onun yeni gelin olduğu anlaşılır (K.K.5-55).

Perşembe gecesi gelinin kınalanmasından başka gelenek yoktur. Bu gece de gelin, damat ve kaynana isterse yapılır (K.K.47-50).

4.2.4. Bayrak Kurbanı ve Bayrak Dikme

Bayrak kurbanı cuma günü kesilir. Bu kurban bayrak dikilmeden önce kesilir. Kurban kesildikten sonra bayrak dikildiği için bu kurbanın adı “bayrak kurbanı”dır (K.K.52).

Oğlan evi düğün başlamadan önce bayrak kurbanını mutlaka keser. Bu kurbanı “düğünüm başlıyor” diye kesip, cemaate yedirirler. Kurbanı cemaatten biri keser. Bayrak kurbanı olarak koyun değil horoz kesilir. Kız evi bu kurbanı görmez, hatta bu kurbandan haberi bile olmaz (K.K.47-50-15-17-11-22).

Bayrak kurbanı bayrak dikilmeden önce kesilmek zorundadır. Yoksa bayrak dikilemez. Bayrak kurbanı olarak horoz kesilir (K.K.7-56-57-58).

Köyde insanların hali vakti yerinde de olsa bayrak kurbanı olarak mutlaka “Cebrail” kesilir. Yörede horoza “Cebrail” denir. Cebrail pişirilirken parçalanmaz, tüm pişirilir. Yeneceği zaman parçalanır (K.K.11-22).

Bayrak kurbanının yanına pilav ve salata da yapılır. Cemaat toplanır, dua edilir, süpürge çalınır. Sonra cemaat “hayırlı bayraklar olsun, bayrağınız inmesin, yüzünüz gülsün, başınıza bir iş gelmesin, ikiniz bir yerde kocayın” diye dua eder (K.K.6-46-52).

Bayrak kurbanını (Cebrail) düşkün olmayan biri keser. Kurbanı kesecek kişi, yoldan düşkün olmamalıdır. Kurbanı pişiren kişi de düşkün olmamalıdır. Köyde

kurbanları “ana-bacı” denilen cemaatten olan kadınlar pişirir. Kurban pişerken cemaatten insanlar bir araya gelir, toplanırlar, süpürge çalınır. Bayrak kurbanına gelen insanlar, kurban kesildikten sonra süpürge çalınacağı için buna uygun giyinip gelir. Erkekler başlarına sarık dolarlar, uzun kollu giyerler, ayaklarında çorap, bellerinde kemer olmaz. Kadınlar da başlarını bağlarlar, saçları açık olmaz. Üzerlerine uzun kollu bluz giyerler. Şalvar giyip, üzerine etek giyerler. Kadınların bacakları görünmemelidir. Eskiden kadın ve erkekler kısa kollu giyebilirken günümüzde uzun kollu kıyafetler giyilmektedir. İnsanlar süpürge çalınmadan önce “kementlenirler.” Çünkü süpürge çalınmadan önce kement, şarttır. Kement, ince kuşaktır. Kemendi, erkekler göğsünün üstünden kadınlar ise karın hizasında bağlar. Kemendi bağlayan geçer, oturur. Sonra Selman gelir, cemaatteki insanların eline su döker. Bu tarikat abdestidir. Ardından süpürge çalınır. Bayrak salavatlanır. Bayrak salavatlandıktan sonra, bayrak kurbanı yenir (K.K.15-11-4-26-22).

Bayrak kurbanını önce cemaat yer. Cemaatte köyün ileri gelen kişileri bulunur. Bu kişiler; mürebbi, gözcü, güvenderin de içinde bulunduğu topluluktur. Ayrıca cemaatte ikrarlı olanlar, yola girenler bulunur. Bayrak kurbanında iki sofraya yeterlidir. Ama eğer bayrak kurbanına akrabalar gelmişse onlar da sofraya oturur, onlar da yer. Bayrak kurbanına akrabalar davet ile gelirler. Düğünü olacak erkek tarafı akrabalarına “biz bu gün bayrak kaldıracamız, buyurun gelin” der. Akrabalar da bu davet üzerine bayrak kurbanına katılırlar. Eğer insanlar bu şekilde davet edilmemişse bayrak kurbanına gitmezler (K.K.11-22-26-61).

Bayrak kurbanını, süpürge çalınmasının ardından önce cemaat yer. Cemaati ikrarı olanlar ve yola girenler oluşturur. Süpürge çalındıktan sonra bellerinde kemendi olanlar kurbandan oturup yer. Cemaati oluşturan bu kişilerin belleri kementlidir. Erkâna gelip oturduklarında ellerine su dökülmüş, tarikat abdesti almışlardır. Cemaatten olmayanlar, kurbandan yiyemez. Onlar kenarda beklerler. Kenarda bekleyenler; bekârlar, evli olup ikrarı olmayan kişilerdir. Cemaat yedikten sonra mürebbi “süpürge çalınsın, diğerleri de yesin” der. Bunun üzerine Selman gelir, süpürge çalınır. Ardından diğerlerine de sofraya açılır, yemek servisi yapılır. Bekârlar ve ikrarı olmayan kişiler erkâna gelip izlerler ama ellerine su döküremezler, cemaatle aynı sofraya oturamazlar (K.K.15-11-22-61).

“Bayrak dikme” cuma günü yapılır. Bayrak kurbanı kesildikten sonra bayrak, damadın evine dikilir(K.K.52-46).

Bayrak, krep denilen kumaştan yapılır. Bayrak iki renkten oluşur. Bu renkler; kırmızı ve yeşildir. Bayrak evde dikilir. Bayrağın üst kısmına bir de küçük Türk bayrağı eklenir. Bayrağı erkek tarafı hazırlar. Bu bayraktaki kırmızı ve yeşil renklerin anlamı vardır. Bu renklerin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i temsil ettiği söylenir. Rivayete göre; Fatma anamız çocukları Hasan ile Hüseyin'i dünyaya getirdiğinde, peygamberimiz onlara hediye almış. Hasan'a yeşil elbise Hüseyin'e kırmızı elbise almış. Hediyeleri verirken Hasan'ı ağzından öpmüş, Hüseyin'i boğazından öpmüş. Fatma Anamız “Baba, neden böyle yaptın, neden çocukların elbisesini ayırdın?” diye sormuş. Peygamberimiz tekrar Hasan'ı ağzından, Hüseyin'i boğazından öpmüş. Demiş ki “Bu Hasan ağı içecek de ölecek o yüzden ağzından öptüm. Hüseyin de şehit olacak onu da boğazından öptüm. Hüseyin kırmızı kanlar içinde kalacak, Hasan da zehirlenip, yeşil yeşil kusacak. Bu elbiseleri bu yüzden alıp, giydirdim” demiş. Ali'nin çocukları, peygamberimizin torunları. Onlara o yüzden o renk kıyafet giydirmiş. Hasan'a zehir içirdiler, yeşil yeşil kustu. Hüseyin'i şehit ettiler al kanlar içinde kaldı. Bizim bu bayrağımız da onları temsil eder. Bizim düğünlerimizde hem bu kırmızı-yeşil bayrak hem de Türk bayrağı olur. Yeşil kırmızı bayrağın üzerine küçük bir Türk bayrağı bağlanır. Bunları da bayraktar taşır. Bu bayrak bu yüzden önemlidir (K.K.6).

Düğün evinde kırmızı ve yeşil renkli iki bayrak olur. İkisini de salavatlarlar. “Ya Allah ya Muhammed ya Ali desturlan, destur çat” derler. Birini kaldırıp eve koyarlar, o sokakta gezmez. Diğerini bir direğe bağlarlar, üzerine küçük bir de Türk bayrağı bağlanır. Bayraktar bu bayrağı gelini alıp götüreren alayın içinde gelinin atının yanında taşır (K.K.11-22).

Kırmızı-yeşil bayrak Hüseyin ile Hasan'ı temsil ettiği için kutsaldır. Her yerde gezdirilmesi uygun değildir. Sadece gelin alayında gelinin üstünde (önünde) götürürler. Salavatladıkları diğer bayrak ise evde kalır, dışarı çıkarılmaz. Bayraktarın taşıdığı bayrak, bayraktarın elinde gelin alayında olur. Sonra gelin attan inince, gelin ile güvey eve geçene dek üstünde sallar o bayrağı. Bir de dini nikâh yapılacağı zaman, bayraktar bu bayrağı gelin ve güvey üzerinde gezdirir (K.K.6).

Köyde bu bayrağın kutsallığının Hasan ve Hüseyin'i temsil etmesinden ileri geldiğini söyleyenlerin yanı sıra, bayrağın kutsallığının gök kuşağının renklerinden olan kırmızı ve yeşili temsil etmesinden kaynaklandığını düşünenler de vardır.

İki bayrak da erkek evinde salavatlanır. Bu bayraklardan biri katlanır, evde kalır. Eğer ailenin başka oğlu varsa, o evleneceği zaman bu bayrak çıkarılır, tekrar salavatlanır. Bir diğer bayrak ise bayraktara verilir. Bayraktar düğün boyunca o bayrağı taşır. Bayraktara verilen bu bayrak bir direğe geçirilir, üzerine küçük bir Türk bayrağı asılır. En üste de mevsim çiçeklerinden bir demet yapıp, bir yazma ile bayrak direğinin en üstüne bağlanır. Bayraktara taşınması için verilen bu kırmızı-yeşil renkli bayrak düğün sonunda bayraktarın olur. Bayraktar o bayrağı alıp, kendi evine götürür (K.K.22).

Cuma günü oğlan evinin balkonuna ya da damına da bir Türk bayrağı asılır. Bu bayrak düğün bittikten sonra ev sahipleri ne zaman müsait olursa o zaman indirilir (K.K.7-56-57-6).

Eskiden damat evinin balkonuna ya da damına kırmızı-yeşil renkli bayrak asılırdı. Ancak renklerin anlamlarını bilmeyenler, siyasi bir sembol olarak algılıyor. Bu sebeple köyde artık damat evine Türk bayrağı asılır(K.K.22).

Düğün evine dikilecek bayrağı köyün önde gelenleri diker. Köyde mürebbi, gözcü yani köyü dinleyenler, köyün aksağını bilenler okur, bayrağı dikerler. Bayrak, düğünde hata-kaza olmasın diye dikilir. Gelini kazasız-belasız eve koymak için bayrak dikilir (K.K.7).

4.2.5.Cuma Günü Gecesi (1.Gün)

Cuma gecesi normal kına gecesi olur. Gelin damadın önünde oynayıp elindeki testiye yere atıp kırar. Bu testinin içinde şeker, bozuk para, buğday, leblebi olur. Bu testiye kayınvalide (oğlanın annesi) hazırlar. Gelin testiye yere atıp kırınca çocuklar içindekileri kapmak için koşarlar (K.K.47-50-48-52-58-53).

Cuma gecesi yapılan kına gecesinde gelinin testiye yere atıp kırması âdeti yeni çıktı. Eskiden böyle bir âdetimiz yoktu. Evde toplanırdık, geline kına yakardık, eğlenirdik (K.K.52).

Cuma gün yapılan kına gecesinde çalgılı eğlence olur. Bu gece dışarıdan gelen misafirlerden takı takmak isteyen olursa takı da takarlar (K.K.5-55-46).

Başka yerde kına gecesinde gelini ağlatırlarmış. Bizde gelini ağlatmazlar. Eskiden kızın arkadaşları toplanır, kendi aralarında eğlenirdi. Kızın annesinin

arkadaşları da varsa gelirler, kadınlar kendi aralarında eğlence yaparlardı (K.K.46-5-52).

Cuma günü akşamı yapılan kına gecesinde tutulan çalgıcılar, köyde düğün, kına gecesi, sünnet organizasyonlarının yapıldığı alana gelir, müzik aletlerini kurarlar. Bu sırada bu alan kına gecesi için hazırlanır. Davetliler için sandalyeler yerleştirilir. Gelin ve damat için yerden 10-15 cm yüksekliğinde bir platform kurulur. Bu platformun üstüne süslenmiş iki âdet koltuk konur. Bu yapının zemini ve koltuklar kırmızı renktedir. Akşam eğlence başlayınca davetliler çalan müzik eşliğinde eğlenmeye başlarlar. Bu sırada oğlan evinden oluşturulan konvoyla gelin evden alınır ve bu alana getirilir. Gelin ve damat hemen alana girmez. Önce ortadaki alana bir sandalye konur. Damat gelip bu sandalyeye oturur. Müzik çalmaya başlar. Bindallının içindeki gelin, elinde bir testi ile alanın başında durur. Gelin, müzik eşliğinde yavaşça oynayarak damadın karşına gelir ve oynamaya devam eder. Gelin oynamayı bitirdikten sonra testiyi yere atıp kırar. Çocuklar testinin içinde olan şeker ve bozuk parayı kapmak için koşup gelirler.

Gelinin oyunun ardından gelin ve damat kendileri için hazırlanan koltuklara geçerler. Bundan sonra müzik eşliğinde davetliler oynamaya devam eder. Bu arada genç bir kız elinde sepetle dolaşır. Sepette küçük çerez paketleri vardır. Genç kız bu paketleri davetlilere dağıtır. Bir başka genç kız da davetlilere kına dağıtır. Kınalar önceden yoğrulmuş, küçük toplar haline getirilmiştir. Genç kız elindeki tepside birer top kınayı, peçete içine koyarak davetlilere verir. Bunu tercih etmeyenler kuru kınayı küçük keselere koyarak davetlilere dağıtır.

Davetliler ara ara gelip, gelin ve damadı tebrik eder, onlarla fotoğraf çekilirler. Gelin ve damat arada çıkıp davetlilerle birlikte oynar.

Gece sonlanmadan önce davetliler çalan semah müziği ile “semah oynarlar.” (Nişan, kına gecesi ve düğünlerdeki semah ile erkânlar ve cemlerde olan semahların hareketleri birbirlerinden tamamen farklıdır.) Birkaç tane çember (genelde üç) oluşturulur. Üç farklı çemberde bir kadın bir erkek dizilirler ve semah oynarlar. Davetliler semah oynadıktan sonra gelin ve damat alana çıkar. Davetlilerden dışarıdan gelen ve altın takmak isteyen varsa anons edilir. Gelin ve damat alanın ortasında durur. Davetliler sıralanır, gelin ve damada altın takarlar. Gece sonunda

gelin ve damat önce aileleri sonra da arkadaşları ile harman dalı oynarlar. Kına gecesi sona erer.

4.2.6.Cumartesi Günü Gecesi (2.Gün)

Bu gece için köyde “düğün, balo” tabirleri kullanılır. Cumartesi günü kız evinin düğünüdür. Öğleden akşam belli bir saate kadar davetlilere yemek verilir. Cumartesi günü akşamı ise balo yapılır, insanlar eğlenir (K.K.47-50).

Düğünde yapılan yemekler için aşçılar tutulur. Özel aşçılar yemekleri hazırlar. Cumartesi günü olan düğünde tüm masrafları kız evi karşılar. Yeme-içme, aşçılar, çalgı hepsinin parası kız evi tarafından karşılanır. Çünkü cumartesi günü kız evinin düğünüdür (K.K.5-55-46).

Cumartesi sabah erken saatte gelin, gelinin kız kardeşleri ya da yakın akrabaları damadın kız kardeşleri damat tarafından alınır ve kuaföre götürülür. Kuaför sonrası çift beğendiği bir yerde düğün fotoğrafları çekimine gider. Düğün evinde (kız evi) ise gün boyu tutulan özel aşçılar tarafından yemek hazırlanır. Menüde yöresel yemekler olmaktadır. Yemeklerin pişimi ve ikramı ya kişinin evinin önünde yapılır ya da köyde nişan, kına gecesi, düğün organizasyonlarının yapıldığı alanda olur. Aşçılar kendilerine bildirilen davetli sayısına göre yemekleri hazırlar. Yemeklerden birer tabak büyük tepsilere konur ve her masaya birer tepsi olarak dağıtılır. Düğünde bu tepsilere getirenler ve boş tabakları toplayanlar akrabalarından seçilen gençlerdir. Bu gençlerin bellerine birer havlu tuttururlar. Böylece bu gençlerin yemek getirip, boş tabakları toplayan gençler olduğu anlaşılır.

Her gelen misafirin oturduğu masaya tepsi içinde yemekleri getirirler. Akşama doğru yemek servisi sonlandırılır. Alanın ortası boş bırakılır. Alanın etrafına çember şeklinde sandalyeler dizilir. Ardından gelin ve damadın oturacağı süslenmiş koltuklar, önlerine konan masa bir platform üzerine yerleştirilir. Hazırlanan bu platform, koltuklar ve etrafı beyaz fonda süslenir, ışıklandırılır.

Kızın annesi, babası, erkek kardeşleri gelip alanda gelen misafirlere “hoş geldiniz” diyerek, düğün yapılacağı alanın girişinde davetlileri karşılarlar. Davetlilerden kimisi zarf içinde para getiriler, bu zarfı kendilerini karşılayan aileye verirler. Kızın annesi, babası ya da kardeşlerinden biri gelen para miktarını ve kimin getirdiğini bir deftere not eder. Bu not defterinde düğün için gelen hediyelik eşyalar da kayıtlıdır.

Akşam davetlilerin çoğu gelir. Kız tarafı da gelenleri karşılamış, gelin ve damadın oturduğu yere yakın bir yere oturmuşlardır. Cumartesi günü gecesini yapılan bu eğlence kız tarafının düğünü olarak kabul edildiğinden yeme-içme, misafirlerin karşılanması, ağırlanması, alanın düzenlenmesi, çalgıcıların getirilmesi ile kız tarafı ilgilenir.

Davetliler gelip boş buldukları sandalyelere otururlar. Daha sonra gelin ve damat arabalarla konvoy halinde gelir. Alana girince öncelikle dans ederler. Sonra yerlerine geçerler. Gece boyunca müzik eşliğinde oyunlar oynanır. Damat ve gelin de sık sık çıkıp davetliklere eşlik ederler. Gece devam ederken takı merasimi başlar. Çift alanın ortasına çıkar. Köyden altın takmak isteyenler, yakın akrabalar ya da dışarıdan gelen davetlilerden altın takmak isteyenler sıraya dizilirler ve sırasıyla altın takarlar. Takı töreninden sonra davetliler çemberler oluşturarak semah oynarlar. Semah sonrası gelin ve damat önce aileleri sonra da arkadaşları ile harmandalı oynarlar. Böylece cumartesi günü düğünü sona erer.

4.2.7.Pazar Günü (3.Gün)

Köyde pazar günü yapılan bu düğün, erkek evinin düğünü olarak kabul edilir. Çünkü bu gün düğünün son günüdür, gelin alma merasimi yapılır.

Pazar günü hem oğlan evinde hem de kız evinde insanlar toplanır. İki yerde de yemekler yapılır, masalar kurulur. Davetliler için yemek verilir.

4.2.7.1.Gelin Alayı

Gelin alaylarının kız evi ile erkek evi arasında geliş gidişi pazar günü olur. Çünkü bu gün düğünün son günüdür. Bu alaylarda gelin ve damada alınan hediye eşyalar taşınır. İki taraf birbirlerine aldıkları hediyeleri alaylar eşliğinde götürür. Erkek tarafından son gelen alay, gelini alıp erkek evine götürür. Böylece düğün sonlanmış olur.

Pazar günü “düğün başladı” diye ilk olarak erkek tarafından bir alay, kız evine gelir. Bu alayı çıracılar oluşturur. Alayın içinde bayraktar da vardır. Bayraktara çıracılar işkence yapmıştır ve bayraktarın sırtında su dolu bir teneke vardır. Bayraktar ve çıracıların bu gelişine “sulamaya geliniyor” denir. Alay kız evine varınca bayraktar yerleri sular. Bayraktarın yerleri sulaması düğünün başladığını gösterir. Bayraktar ve çıracılar bir müddet kız evinde eğlenirler. Bayraktar gelin ile harmandalı oynar. Sonra bu alay geri gider (K.K.45-47-50-15-17).

Çıracılar erkek evine döndükten sonra erkek evinden başka bir alay hazırlanır ve kız evine gelir. Alay gelirken bir tepsiye pembe duvak, başka bir tepsiye pembe don koyup getirirler. Geline nişanda alınan eşyalar, sinilere (tepsilere) konularak getirilir. Bu eşyalar içerisinde gelinin bornozu, terliği, parfümleri olur. Bu eşyaların her biri bir tepsiye konular, üzerine mevsim çiçeklerinden konular, kız evine getirilir. Gelinin pembe duvağı ile pembe donunu da getirirler. Böylece tepsilerdeki bu eşyalar törenle getirilmiş olur. Erkek tarafının bu gelişinde alayda olan bir kadının elinde küçük bir tepside yoğrulmuş top ya da toz halinde kına vardır. Bu kına takı merasimi süresince gelinin başının üzerinde tutulur (K.K.47-50-15-17-52).

Erkek tarafından gelen bu alayın içinde bayraktar da yer alır. Bu gelişte bayraktar temizlenmiştir. Elinde kırmızı-yeşil renkli bayrak bulunur. Gelin alayının getirdiği kına tepsisini bazen bir kadın bazen de görüm taşır. Geline pembe duvak takıldıktan sonra önde bayraktar arkada görüm onun arkasında gelin sıralanırlar. Bayraktar elinde kırmızı-yeşil bayrağı sallar. Görüm ve gelin bayraktarın arkasında yavaş yavaş oynayarak dönerler. Görüm, pazar günü olan düğünde gelinlik giyer. Omzunda kırmızı renkli bir yazma vardır. Elinde de kına tepsisi vardır. Bu şekilde oynayarak üç tur dönerler. Daha sonra gelini bir sandalyeye oturturlar. Pembe duvak yüzüne örtülür. Takı merasimi başlar.

Erkek tarafının bu iki gelişine karşılık kız tarafından da bir alay oluşturulur. Kız tarafı da damada aldığı eşyaları sinilere koyup, götürürlar. Kız evinden erkek evine giden bu alay erkek evindeki yemeğe katılır. Pazar günü oğlan evinin düğünü olduğu için koyunlar kesilir, yemekler yapılır ve masalar kurulur. Oğlan evinde gün boyu davul zurna çalar. Kız evinden giden alay, erkek evindekiler tarafından bu masalara oturtulur. Kaynana ve görümceler gelenlere “hoş geldiniz” derler. Kız tarafından gelen alaya yemek servisi yapılır. Kaynana sık sık gelip, kız tarafından gelen bu misafirlere bir eksiklerinin olup olmadığını sorar. Yemeklerini yedikten sonra kız tarafının alayı geri döner.

Hem kız hem de erkek tarafından giden alaylara yolda davul zurna eşlik eder. Alayda olan gençler, sık sık durup oynarlar, eğlenirler. Davulcu ve zurnacıya paralar atılır.

Erkek tarafından gelen alay, üçüncü kez geldiklerinde gelini almaya gelirler gelin alaylarının içinde damat olmaz. Pazar günü erkek tarafı iki kez kız evine gider. Kız tarafı da bir kere erkek evine gider (K.K.52).

4.2.7.2.Çıracılar

Düğün görevlilerinden olan çıracılar, davul zurna eşliğinde köy meydanından erkek evine giderler. Burada bir müddet eğlendikten sonra, yanlarına bayraktar, davulcu ve zurnacıyı alarak kız evine giderler. Davul zurna sesi kız evinden duyulduğunda, kız evinden biri “sulamaya geliniyor” diye evdekilere haber verir. Çıracılar eşliğinde gelen bayraktar sırtındaki su bidonuna bağlı hortumla gelinin oynayacağı yerleri sular. Böylece düğün başlamış olur.

4.2.7.3.Gelin Tepsisinin Götürülmesi

Gelin tepsisi, erkek tarafından gelen alayın ikinci gelişinde getirilir. Bu tepsileri küçük kız çocukları taşır. Bu tepsilerde pembe duvak, pembe don ve geline nişanda alınmış olan eşyalar getirilir. Nişanda gelinin kendisine ve çeyizine yönelik alınan eşyalar tek tek sinilere konur. Bornoz, parfüm, makyaj malzemesi, oyalı yağlık (yazma), terlik ne hediye getirdilerse onlar siniye konur, getirilir (K.K.47-50-15-17-40).

Gelinin pembe duvağını erkek tarafı hazırlar. Bu duvak özellikle pembe renk olur. Büyük siniye koyar, götürürler. Gelinin duvağının taşındığı tepsiye “büyük sini” denir. Bu sini gelin almadan önce götürülür. Tepsileri taşıyan çocuklar dokuz-on yaşlarında olur. Bu tepsileri taşıyan çocuklara hediyeler verilir. Kız tarafı çocukların göğsüne mendil takar (K.K.46-52-55).

4.2.7.4.Damat Tepsisinin Götürülmesi

Damat tarafı kız tarafına aldığı hediye eşyaları tepsilere koyup getirir. Kız tarafı da buna karşılık olarak damada aldığı eşyaları götürür. Bunlara “damat pırtısı” ya da “güvey pırtısı” denir. Kız tarafının damada aldığı gömlek, pijama, terlik, tıraş takımı, parfüm gibi eşyalar sinilere konur ve erkek evine götürülür. Damat tepsilerinin üzerine mevsim çiçekleri konur (K.K.47-50).

Kız tarafından erkek tarafına gönderilen sinileri erkek çocukları taşır. Bu çocuklar dokuz-on yaşlarındadır. Sinileri taşıyan çocuklara erkek tarafı para takar.

Çocuklar tepsileri teslim ettikten sonra, erkek tarafından birileri göğüslerine iğne ile para tutturur (K.K.46-52-55-67).

Düğünlerdeki tepsileri taşımaya bazen düğünde hizmet gören gençler de yardım eder (K.K.51-52).

Tepsi taşıma uygulamasını son zamanlar yapmayan aileler de oluyor. Köyde düğünler yazın olduğu için sıcakta insanlar evler arasında gidip gelmek istemiyor. Bir diğer sebep ise; oğlan evi bir gün düğün yaptığı için tepsileri taşıma merasimi yüzünden misafirlerle ilgilenemediğini söylüyor. Ancak buna rağmen hâlâ bu gelenek devam ettirilmektedir (K.K.46-52).

4.2.7.5.Gelinin Duvağının Getirilmesi ve Takıların Sergilenmesi

Erkek evi kız evine iki kere gider. İlk gelişleri gelinin pembe duvağını, pembe donunu ve nişanda alınan eşyaları getirmek içindir. İkinci gelişlerinde ise gelini almaya gelirler (K.K.46-5-52-55).

Erkek tarafının ilk gelişi çıracıardan sonra olur. Öncelikle erkek tarafından çıracılar bayraktar ile birlikte gelir, sulama yaparlar, giderler. Böylece düğünü başlatmış olurlar. Daha sonra erkek tarafı geline duvak takmak için gelir. Ayrıca erkek evinden gelen bu alayın içinde bir kadının elinde bir tabakta toz şeklinde kına vardır. Bu bir tabak kınayı süslü bir tepsinin içine koyarlar. Kınanın olduğu bu tepsiyi görüm de taşıyabilir. Tepsie biraz para ve şeker de konur. Erkek tarafı gelirken tepsilerde gelinin pembe duvağını ve pembe donunu da getirir. Geldiklerinde önce geline pembe duvağını takarlar. Bu duvak takımı sırasında kınanın olduğu tepsiyi gelin başının üzerinde tutarlar. Gelinin duvaklama işlemi bittiğinde elinde kına tepsisi olan kadın, kenara çekilir. Gelinin duvağı ile yüzü kapatılır ve gelin bir sandalyeye oturtulur. Bunun ardından takım merasimi başlar. Davetlilerden ya da akrabalarından altın ya da para takmak isteyen gelinin duvağının üzerine iğnelerler (K.K.11-22).

Takı merasimi sırasında gelinin kız kardeşleri yanındadır. Onlar da getirilen para ve altın hediyelerini bir deftere not ederler. Takılar takıldıktan sonra gelin bir sandalyeye çıkarılır. Etrafında bir tur döndürülür. Takılar sergilenir. Böylece orada bulunan herkes geline ne takıldığını görmüş olur. Sonra gelin tabureden indirilir. Duvaktaki altın ve paralar alınır, gelinin yüzü açılır. Erkek tarafı bu merasimi gerçekleştirdikten sonra geri evlerine giderler.

4.2.7.6.Ayrılık Yemeği

Ayrılık yemeği oğlan evinden gelir. Oğlan evinde ne yemek varsa tabaklara koyarlar, siniye duserler. Ustunu orterler. Bir sofraya bezine ekmek konur. Bu siniyi erkek evinden biri basının uzerine alır, davul zurna eşliginde kız evine getirir. Burada gelin, gelinin annesi, babası, kardeşleri, akrabaları sinin başına gelirler. Gelin ve akrabaları bu yemeklerden birer lokma alırlar. Birlikte yedikleri son yemektir, gelin artık bu yemekten sonra baba evinden ayrılacaktır. Bu yemeğe kız tarafından gelebilen gelir, sofraya yanaşabilen yanaşır. Yemeği yemek önemli değildir, önemli olan orada bulunmaktır. “Ölenimiz olur kalanımız olur” diye herkes o sofrada bulunmaya gayret eder. Gelin ve akrabaları bu son yemeği ağlaşarak birlikte yerler. Gelinin anne ve babasından ayrılmasının yanı sıra artık sofrası da yemeği de ayrılacaktır. Bu sebeple yemeğin adı “ayrılık yemeği”dir. Bu yemek gelin alınmadan önce yenir. Sini düzup götürme kız evi ve oğlan evi aynı köyde ise olur eğer kız ya da oğlan köy içinden değilse sini götürmek mümkün olmadığından ayrılık yemeği yenmez (K.K.11-22-61-46-5-62).

4.2.7.7.Gelin Kepezinin Yapılması/Duvak Düzme

Gelinin kepezlenmesi başına duvağının yapılması demektir. Köyde gelinin başına duvağının yapılması “gelinin kepezlenmesi” ya da “duvak düzme” olarak adlandırılır. Erkek tarafından kız evine gelen alay, sinilerde gelinin pembe duvağını ve pembe donunu getirirler. Bu duvak gelin başına takıldıktan sonra geri dönerler. Erkek tarafı son gelişlerinde gelini almaya gelir. Gelinin kepezi bu geldiklerinde yapılır. Pembe duvakla gelinin yüzü kapatılır. Bu duvağın uzerine renkli yazmalardan ve çiçeklerden oluşan bir taç yapılır.

Gelinin başını (kepezini) görmüş, geçirmiş bilen kadınlar yapar. Çünkü gelinin başını herkes yapamaz. Duvaklama yapılırken duasını da okurlar (K.K.46).

Gelinin başı kepezlenirken mavi, sarı, mor, yeşil yazmalar kullanılır. Bir de altında pembe duvak olur. Bu renkli yazmalar uçlarından bağlanır. Gelinin başından aşağı salınır. Aralardan pembeler görünür. Bu mavi, yeşil, sarı, mor yazmaları kızın annesi hazırlar. Eskiden yazmalar sade olurdu ama şimdi oyalı, pullu oluyor, süslüyorlar. Gelin başı süslü olunca daha güzel görünür. Bu yazmaların uzerine çiçek, ağaç dalları takılır. Eğer çiçek bağlamazlarsa duvak çözülür, düşer. Gelinin

başından duvağın düşmesi iyi sayılmaz. Köyün yaşlıları gelinin başından duvak düşerse “gelin geçimsiz olur” derler (K.K.47-5-55-11-26).

Erkek tarafı atla, davul zurna eşliğinde gelini almaya gelir. Onlar kapıda beklerken gelinin başını yapmak gereklidir. Önce gelini bir sandalyeye oturturlar. Burada gelinin bir bileğine oyalı yazma diğer bileğine mendil bağlarlar. Gelin başı yapmayı bilen kadınlar gelinin başına toplanır. Gelen kadınların ellerinde mevsim çiçekleri, çam dalları, kekik, iğde ağacının dalları bulunur. Gelinin kepezini yapan kadınlar öncelikle gelinin başına bir yazma bağlarlar. Yazmanın uçları çenenin altında birleştirilir. Bunun üzerine erkek tarafının getirdiği pembe duvak ucundaki ipliklerle çenenin altından bağlanır. Duvak gelinin yüzünü kapatacak şekilde bağlanır. Bunun üzerine kız tarafının önceden hazırladığı oyalı yazmalar konur. Bu yazmalar mavi, sarı, yeşil ve mor renklerinden oluşur. Yazmalar uçlarından bağlanır. Gelinin başından aşağı salınır. (Bu yazmalara köyde krep denir. Bir kumaş türü olan krep, köyde yazma ya da kuşak yapımında kullanılmaktadır. Bu yazmalarda bu kumaştan yapıldığı için bu isimle anılmaktadır.) Yazmaların kenarları oyalıdır ya da pullarla süslenmiştir. Yazmaların üzerine gelin telleri konur ve gelinin başından aşağı doğru salınır. Elleri mevsim çiçekleri, kekik, çam ağacı, iğde ağacının dalları bulunan kadınlar, bunları gelinin tepesinde bir araya getirirler. Gelinin başını kepezleyen kadın, kadınların bir top haline getirdikleri bu demedi bir yazmanın yardımıyla gelinin başına bağlar. Böylece gelinin çiçeklerden bir tacı olur. Gelinin başının kepezlenmesi dikkat ister. Çünkü gelin ata binip giderken bu kepez çözülürse iyi sayılmaz. Gelin düğün bitip odasına geçtiğinde, başından kepezi çıkarırken bozmamaya dikkat eder. Kepezi dikkatlice bir taç şeklinde çıkarır, yatağının başına koyar.

4.2.7.8.Gelin Alma

Pazar günü gelin almaya gelinir. Son alayda, erkek evinden kız evine gelin alamaya gelinir. Gelin almaya gelinmeden önce gelinin yardımcısı olan görüm, gelip gelinin annesine “biz geliyoruz, hazırlanın” der (K.K.47-50-15-17-41-44).

Bir müddet sonra erkek tarafı süsledikleri bir atla gelin alayı oluşturarak gelirler. Gelinin bineceği bu atı damadın babası çeker. Eğer damadın babası hayatta değilse erkek tarafından aile büyüklerinden biri çeker. Bu kişi damadın amcası ya da dayısı olabilir (K.K.15-11-22-26).

Alayda davul zurna vardır. Alay sık sık durup oynar, gençler eğlenir. Alayda damat yoktur. Damat evde oturur. Alayın gelini getirmesini bekler. Alay kız evine geldiğinde erkek ve kız tarafından kadınlar gelini bir sandalyeye oturturlar. Gelinin yanına önce köyün yaşlı ve duvak yapmasını bilen kadınlar ellerinde çiçeklerle gelirler, beklemeye başlarlar. Daha sonra gelinin kız ve erkek kardeşleri, annesi, babası yanına gelir. Ayrıca kızın yakın akrabaları olan dayısı, amcası, yengeleri vedalaşmak için gelirler. Gelinin erkek kardeşi (eğer erkek kardeşi yoksa amcası ya da dayısı) gelinin önünde eğilir, geline çorap giydirir. Sonra gelinin ayakkabısının içine kâğıt para koyar.

Ağabeyi, erkek kardeşi, amcaları, dayısı hangisi olursa gelinin ayakkabısının içine para koyar. Bu uygulamayı gelin bereketli olsun diye yaparlar (K.K.49-51).

Daha sonra gelin erkek kardeşi ile sarılıp vedalaşır. Gelin sonra diğer kardeşleri ile vedalaşır. Sonra gelinin babası gelir. Gelinin beline kırmızı kuşağı üç defa da bağlar. Birinci ve ikinci kez bağladığında çözer, üçüncü de bağlar. Sonra kızına öğütler verir. Bu öğütler; kızlarına her zaman destek olup, onun arkasında olacakları, evliliğinde nelere dikkate etmesi gerektiği, kayınvalide ve kayınbabasına saygıda kusur etmemesi gibi nasihatlerdir. Ardından kızına mutluluk diler, birbirlerine sarılıp vedalaşırlar. Babadan sonra gelinin annesi yanına gelir. Annesi de kızına öğütler verir. “Kaynanı, kayınbabanı annen baban bil, onlara saygıda kusur etme, eşinle iyi geçin, evinin mutluluğu için elinden geleni yap” gibi sözler söyler. Sonra ağlaşıp, sarılıp, vedalaşırlar. Gelinin annesinden sonra gelinin akrabaları gelip gelinle vedalaşır, ona mutluluk dilerler. Daha sonra köyün yaşlı kadınları gelir, gelinin başını, duvağını yaparlar. Gelinin başı yapıldıktan sonra kızın babası, erkek kardeşi gelinin koluna girerek ona kapıya kadar eşlik eder. Kapıda gelinin atının başında kayınvalide, kayınbaba, erkek tarafı bekler. Davul zurna çalmaya devam eder. Bayraktar da kırmızı-yeşil bayrakla bu grubun içindedir. Bayraktar gelin götürülürken bayrağı gelinin atının önünde sallayarak gidecektir.

4.2.7.9.Gelini Ata Bindirme

Erkek tarafı gelin almaya geldikleri zaman, kız tarafı gelini hazırlar. Kız tarafının yaptığı hazırlıklar içinde su testisi hazırlamak da vardır. Kız tarafı erkek tarafı gelmeden önce içi su dolu bir testi hazırlar.

Gelini ata bindirirler. Gelinin atı birkaç adım attıktan sonra gelinin akrabalarından biri gelinin arkasından içi su dolu testiye yere atıp kırar. “Su gibi geçinip gitsinler” diye bunu yaparlar. Ben de gelin oldum, ben de ata bindim. Benim de ardından testi kırdılar (K.K.53).

Testi kırma geleneği hâlâ devam eder. Köyde düğünlerde mutlaka gelinin ardından testi kırılır. Hatta düğün şehirde de olsa bu gelenek uygulanır. Gelini apartmandan indirip arabaya bindirirler. Araba biraz ilerledikten sonra ardından su dolu testiye atarlar (K.K.53).

Gelinin ardından su dolu testi kırılmasının sebebi; gelin “su gibi akıp gitsin” diyedir (K.K.46-5-53).

Gelini ata bindirip giden erkek tarafı eve varıncaya kadar sık sık alayı durdurup oynarlar. Alayda bayraktar gelinin atının önünde yürüyüp, kırmızı-yeşil bayrağı taşımaya devam eder.

4.2.7.10.Gelin Aynası

Gelini götürülen alayda gelinin aynası olur. Bu aynayı gelinin kız arkadaşları taşır. Aynayı taşıyan kızlar bekâr olmak zorundadır.

Gelinin aynası gelinden önce gitmez. Gelinle birlikte gitmek zorundadır. Aynayı taşıyanlar, aynayı sıkı sıkı tutarlar. Çünkü gelinin aynası kırılırsa iyi sayılmaz, uğursuzluk getireceği inancı vardır. Ayna kırılması gelinin geçimsiz olacağı, evliliğinin iyi gitmeyeceğine işaret eder (K.K.55-5).

Gelinin aynası geline yakın götürülür. Gelin o ayna olmadan gitmez. “Aynalı körük olmazsa ben gelin gitmem” diye bir şarkı vardır. O buradan gelir işte (K.K.55).

Kızlar aynayı taşırken aynanın arkasını geline çevirirler. Ayna geline dönük taşınır. Gözüne güneş vursun diye eğlence amaçlı yapılır (K.K.46-51).

Gelinin aynası birkaç gün önce kız tarafının akrabalarından olan kadınlar tarafından süslenir. Aynaya renkli kumaşlardan çiçekler yapılır. Aynayı süslemek için seçilen kumaşların rengi, genelde gökkuşağı renkleridir. Çünkü Tahtacılar, gökkuşağını kutsal kabul etmektedirler. Köyde gökkuşağına “nur” denir, gökyüzünde gökkuşağının belirmesi ise “nur doğdu” olarak ifade edilir. Aynayı süsleyecek olan kadınlar bir akşam kendi aralarında toplanıp, bu aynayı süslerler.

Gelinin arkadaşlarından olan genç kızlar bu aynanın üzerine güzel sözler yazarlar. Bu sözler; mutluluk ve sevgiyi anlatan dörtlüklerden oluşur.

Gelinin aynası gelinle birlikte evden çıkar. Gelin almaya gelen alayda gelinin aynası da gider. Aynayı taşıyanlar, gelinin atının önünde yürürler. Aynayı taşıyanlar, bekâr kızlar olmak zorundadır. Gelin aynayı taşıyacak kızları, kendi bekâr arkadaşlarından ya da akrabalarından seçer. Gelinin aynasını taşıyan kızlar, bu aynayı erkek evine götürüp gelinin gerdek odasına bırakırlar.

4.2.7.11.Köroğlu Oyunu

Köroğlu oyunu, gelin alayı giderken oynanır. Gelini alıp erkek evine giden alay, davul zurna eşliğinde ilerlemeye devam eder. Alay köy meydanına geldiği zaman durur. Davul zurna çalmaya devam eder. Kalabalık açılır, biri ortaya içinde su olan bir testi koyar. Testinin ağzına siyah bir bez parçası sıkıştırılır, üzerine çapraz şekilde ters olarak iki bıçak yerleştirilir. İki kişi ortaya çıkar. Testinin etrafında birer pehlivan gibi ellerini birbirine vurarak oynamaya ve testinin etrafında dönmeye başlarlar. Arada birbirleriyle güreşir gibi yapar, geri çekilir ve aynı hareketlerle testinin etrafına dönmeye devam ederler. İki kez bu şekilde güreşir gibi yaptıktan sonra üçüncü de biri diğerini yere yatırır. Yere yatan gözlerini kapatır. Kalabalıktan biri gelip yere yatanın yüzüne beyaz bir havlu örter. Ayakta olan genç, testinin üzerindeki bıçakları eline alır. Bıçakları birbirine sürterek yerde yatanın etrafında dönmeye devam eder. Bu sırada bayraktar gelir, elindeki kırmızı-yeşil bayrağı yerde yatanın üzerinde yavaş yavaş sallar, davulcu ve zurnacı da yerde yatanın yanına gelip davul ve zurnayı çalmaya devam eder. Birkaç dakika sonra davulcu ve zurnacı geriye çekilir. Elinde bıçakları olan genç yerde yatanın etrafında oynayarak bir tur döner. Sonra yerde yatanın etrafında bıçakla bir çember çizer. Ardından yerde yatanın yanında diz çöker, yüzündeki havluyu çok az açar, yanaklarından üç kere öper. (köyde yüz öpmek özellikle üç kere olur. Bu; ya Allah ya Muhammed ya Ali demektir. Günlük hayat içerisinde insanlar birbirleriyle karşılaştığında ya da evlere ziyarete gittiklerinde ilk olarak birbirlerini yüzlerinden üç defa öperler.) Öptükten sonra yüzünü kapatır, sonra bıçağın biriyle boğazını kesiyor gibi yapar. Yerde yatan biraz çırpınır ve hareketsiz kalır. Yerde yatanın boğazını kesen genç kalkar ve elinde bıçaklarla yerde yatanın etrafında dönmeye devam eder. Bu sırada oyunu izleyen yaşlılardan bazıları gelip yerde yatanın ve oynayanın üzerine para sıkıştırıp, onları öperler. Ayakta olan genç tekrar yerde yatanın yanına gelip, diz çöker. Önce sağ el

bileğini sonra sol el bileğini keser gibi yapar. Sonra ayakucuna diz çöker ve aynı işlemi ayak bileklerine de uygular. Ardından ayak bileklerinden birini tutar ve şişirir gibi yapar. Ayaktaki genç yerde yatanın karnına birkaç kere yavaşça eliyle vurur, tekrar ayak bileğinden şişirir gibi yapar. Elinde bıçakları olan genç kalkar, bu sefer su testisinin etrafında elinde bıçakları birbirine sürterek dönmeye başlar. Su testisinin önünde diz çöker ve testiye niyaz eder. (Köyde niyaz etme; kişinin iki elini bir yere koyup ya Allah ya Muhammed ya Ali diyerek üç kere öpmesiyle olur.) Testiye niyaz ettikten sonra, testinin önceden üst kısmına işaretlenmiş bir noktaya bıçağın ucuyla üç kere vurur. Sonra ayağa kalkar, testinin etrafında bıçakları birbirine sürterek dönmeye devam eder. Bu sırada etrafta oyunu izleyen gençlerden birkaç kişi gelir, yerde yatanın yüzünü açarlar, kalkmasına yardım ederler. Böylece o kişi oyundan çıkmış olur. Elinde bıçakla dönen kişi testinin önüne gelir, tekrar diz çöker. Testideki aynı yere bıçağın ucuyla vurmaya devam eder. Sonra elindeki bıçakları yere bırakır, ayağa kalkar. Elinde bıçaklar olmadan ellerini birbirine vurarak testinin etrafında dönmeye eder. Bir kere döner, testinin ağzındaki siyah bezi çıkarır. Testinin içindeki sudan bir miktar başından aşağı döker, testiye yere bırakır. Sonra tekrar testinin etrafında ellerini birbirine vurarak oynamaya devam eder. Testiyi ikinci kez eline alır, testinin içindeki sudan biraz daha başından aşağı döker. Testi elindeyken sağa sola sallanır, yalpalar. Testiyi yere bırakır. Testinin etrafında bir kez daha döner, testiye üçüncü kez eline alır. Testiyi havaya kaldırıp yere atıp kırar. Etraftan alkışlarlar, oyun sona erer. Bu oyunu gelin alayına katılanlar ve köyde izlemek isteyen herkes izler. Oyun süresince gelin de atının üzerinde oturur, oyunu izler.

Bu oyun, eğlenmek için oynanır. Alay, gelin götürdüğü için şendir. Bu sebeple alaydakiler eğlenir, Köroğlu ve harmandalı oynarlar (K.K.46-5-11-22-26).

Köroğlu oyunu tarihteki Köroğlu'nu anlatır. Tarihte Köroğlu vardır, kahramandır. “Ben bir Köroğlu'yum, dağda gezerim. Demir topuzla kelle ezerim” diye türküsü vardır. Bizim köyde de gençler, işte bu Köroğlu'na özenip, Köroğlu oyunu oynuyor. Birbirleriyle dalaşıyorlar. Oyunda biri yere düşer, ayaktaki yere düşenin boğazını keser. Bu oyun eğlence amaçlı oynanır. Oyunun sonunda testi kırarlar. Bu oyunda ayaktaki genç yerde yatanı kestim, testiye de kırdım demek ister (K.K.6).

4.2.7.12.Gelini Attan İndirme/Gelin İndirme

Gelin atla erkek evinin bahçesine girince damat gelini ve alayı karşılar. Gelin atın üstünde bahçeye girince üzerine süsler, çiçekler, buğdaylar, yemişler atılır. Bu uygulama gelin bolluk ve bereket getirsin diye yapılır. Bu sırada davul zurna daha çok çalmaya başlar. Damat, davul zurna eşliğinde oynar. Oyun sırasında damadın akrabaları damadın, davulcunun ve zurnacının üzerine para atarlar. Oyunu bittikten sonra damat, gelini attan indirmek ister. Ama gelin ayağını üzengiden çıkarmaz.

Gelin attan hemen inmez. Gelin atın üstündeyken atın eğerinde ayağını koyduğu iki tane basacak yer vardır. Onun adı üzengidir. Damat gelini attan indirmek için yanına yaklaşır. Gelinin ayağını üzengiden çıkarmak ister. Gelin, ayağını çıkarmaz, üzengiye takar. O zaman oradan herhangi biri sorar. “Kaynana gelini getirdik, ne veriyorsun?” der. Kaynana da o sırada gönlünden ne coşarsa onu verir. Kaynana etraftaki herkes duysun diye yüksek sesle “kaynatma (bakır kazan) veriyorum ya da şuradaki ağacı veriyorum” der. Kaynana genelde geline ağaç, kazan, bakır bir kap verir. Kaynanın geline verdiği bu hediyeye “özengi/özengilik” (üzengilik) denir. Gelinler ileride kaynanasından bahsederken “özengiliğime bu ağacı verdi” der. Bu verilen hediyeler, ömürlüktür, hatıradır. Gelin de isterse bunu ileride kendi gelinine hediye edebilir. Gelin kaynanasının kendisine hediye ettiği kazanı ya da bakır kapları ömür boyu kullanabilir. Ağacın meyvesinden faydalanır. Köyde genelde kaynanalar geline genelde zeytin ağacı verir. Ağaç hem ömürlüktür hem kutsaldır, mübarektir (K.K.46-47-5-17-20-7).

Kayınvalide uzun ömürlü olacak bir hediyeği geline verdikten sonra, gelin ayağını üzengiden çıkarır. Damat gelini kucaklayıp attan indirir. Damat ve gelin kol kola girip evin kapısına doğru yürürler. Bu sırada bayraktar gelir, damat ve gelinin üzerinde kırmızı-yeşil bayrağı yavaş yavaş sallayarak evin kapısına kadar onlara eşlik eder.

4.2.7.13.Gelin Eve Girmeden Önce Yapılan Uygulamalar

4.2.7.13.1.Kapıya Niyaz Etme

Gelin eve girmeden önce kapının eşiğine üç yere niyaz eder. Geline bunu önceden öğretmişlerdir. Gelin eve girmeden önce üç kere kapı eşiğine “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek niyaz eder. Daha sonra kapının iç tarafına üç kere “ya

Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek niyaz eder. Böylece gelin hem kapının eşğine hem de kapının iç tarafına niyaz etmiş olur (K.K.46-49-20-7).

4.2.7.13.2.Kapıya Sakız Yapıştırma

Gelin eve girmeden önce ilk olarak kapıya niyaz eder. Sonra kendisine verilen sakızı kapıya yapıştırır. Bu gelin eve yapışsın, evden gitmesin diye yapılan bir uygulamadır (K.K.46-51).

4.2.7.13.3.Oklava İle İçeri Girme

Kapının girişine eşik denir. Gelin gelmeden önce kapının eşğine bir oklava koyarlar. Gelin o oklavayı eline alıp, içeri girer. Gelin becerikli olsun, börek, yufka, ekmekler yapsın diye, bu âdet uygulanır (K.K.46-48-5-51).

4.2.7.14.Gelin Eve Girdikten Sonra Yapılan Uygulamalar

4.2.7.14.1.Gelinin Duvağının Açılması

Gelin oklavayla içeri girer. İçeri girdikten sonra kapının önünde durur. Kaynana gelir, gelinin elinden oklavayı alır. Gelinin duvağını bu oklavayla üç seferde açar (K.K.48-51).

Kaynana bazen kendi yuka yazdığı (yufka açtığı) oklavayı eline alır, gelinin duvağını öyle açar. Kaynana gelinin duvağını önce iki kere oklavaya dolar bırakır. Üçüncü kez dolamada “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek açar, duvağı geriye atar. Köyde gelinin duvağını kaynana açar, âdet böyledir. Kaynana, gelinin duvağını kapıda açmaya müsait yer yoksa salonda açar. Gelini salona götürürler, kaynana oklavayla üç kerede “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek gelinin duvağını açar. Bazen duvak açılırken damat da gelinin yanında olur ama eskiden bu yasaktı. Damat, gelinin duvağı açılırken ayrı odada dururdu. Şimdi de damat ve arkadaşları başka bir odaya geçiyorlar. Gelin ise salona geçer. Kaynana duvağı açar, damat sonra gelir (K.K.20).

4.2.7.14.2.Şerbet İçme

Gelin şerbeti attan inince, nikâhtan önce içer. Gelini salona alırlar. Bir bardak şerbet getirilir. Bardaktaki şerbeti önce kaynana sonra gelin en son damat içer. Sonra düğün evindeki herkese şerbet dağıtılır (K.K.7).

Şerbet gelinin duvağı açıldıktan sonra içilir. Kaynana, gelin, damat bir bardak şerbeti bölüşürler. Kaynana şerbeti önce geline içirir, sonra kendi içer. Sonra damada

içirir. Bu âdeti; ağzımız tatlı olsun, iyi geçinelim diye yaparlar. Bu üçü içtikten sonra düğüne gelen davetlilere şerbet dağıtılır. Eskiden şerbet, pekmezden hazırlanırdı. Herkes evinde pekmez bulundururdu. Düğünde pekmez sulandırılıp dağıtılırdı. Şimdi ise meyve suyu ya da oralet dağıtıyorlar. Bunlar da marketlerde ya da aktarlarda bulunuyor (K.K.20-59-45-59).

Şerbet içimi eskiden bu yana köyde uygulanan bir gelenektir. Bu âdet her düğünde uygulanır. Böylece kayınvalide geline paylaşmayı, tatlığı öğretmiş olur (K.K.46).

4.2.7.14.3.Yüz Görümlüğü

Gelin attan inince kimseyle konuşmaz. Kapıda kaynana ve damat geline hoş geldin der, gelin seslenmez. Geline bunu önceden söylerler, “kimseyle konuşma, yüz görümlüğü iste” derler. Gelin konuşmayınca yüz görümlüğü istediği anlaşılır. Gelin salonda kaynana ve davetlilerle otururken damat çağırılır. Damada “gelin konuşmuyor, ne kadar para veriyorsun?” diye sorarlar. Damat o sırada gönlünden ne kadar geçerse o kadar parayı geline verir. Bu yüz görümlüğüdür. Geline yüz görümlüğü olarak altın ya da para takılır. Gelin bundan sonra konuşmaya başlar. Bazen kaynanalar da yüz görümlüğü olarak geline altın takabilir. Gelin attan inip eve geçtiğinde yüz görümlüğü takılması şarttır (K.K.15-20-7).

4.2.7.14.4.Gelinin Kucağına Çocuk Verme

Gelin kız evindeyken, kadınlar gelinin duvağını düzerken gelinin bir bileğine yazma bir bileğine mendil bağlar. Gelinin duvağı düzildikten sonra gelin erkek evine götürülür. Gelin attan inip eve geçince gelini salona oturturlar. Orada gelinin kucağına bir çocuk verirler. Gelin kucağına verilen çocuk kız ise yazma, erkek ise mendil hediye eder. Bu uygulama gelinin duvağı açılıp şerbet içildikten sonra yapılır. Gelinin kucağına verilen çocuk bir-iki yaşlarında olur. Gelinin kucağına çocuk verilmesinin sebebi; gelinin çocuğu olsun dıyedir. Bazen gelinin kucağına verilecek çocuğun annesine önceden söylerler. “Gelin attan inince çocuğu kucağına vereceksin” derler. Çocuğun annesi de çocuğu hazırlar, süsler (K.K.18-20-59).

4.2.7.15.Nikâh

Gelin eve girip belli uygulamalar gerçekleştirildikten sonra sıra dini nikâha gelir. Nikâh kıyılmadan önce bir kadın evin bahçesine çıkıp “evli olan evine, bekârlar saman damına” diye davetlilerin duyacağı şekilde söyler. Bundan sonra davetliler

kendi evlerine gitmeye başlarlar. Davetliler gittikten sonra nikâha geçilir. Köyde düğün gecesi kıyılan bu dini nikâha “öznek” denmektedir. Köyde bu nikâh; “öznek çevirmek” olarak da adlandırılır.

Köyde öznek, tarikat nikâhı, dini nikâh ya da peygamber nikâhı olarak da geçer (K.K.43-51-6).

Öznekte damat pijama takımı ya da eşofman giyer. Ayağındaki çorabı çıkarır. Özneğe çorapla girilmez. Damadın başına sarık bağlanır. Eskiden köyde öznekte damatlar, belden uçurlu şalvar, üzerine de yakasız gömlek giymiş. Ancak günümüzde damatlar öznekte pijama giymektedirler. Damatların öznekte giydikleri bu kıyafetler, bu kişi öldüğünde cenaze kefenlenmeden önce ölüye giydirilmektedir. Gelin ise, gelinliğini çıkarır. Köynek ve üzerine entarisini giyer. Başına da yağlık (yazma) ve üç renkten oluşan kısa alı bağlar. Gelinin baş pırtıları içinde yer alan köynek, entari ve üç renkten oluşan küçük al, nikâh öncesi gelinin giymesi için salavatlanır. Gelin bu kıyafetleri giyerek nikâha katılır. Öznek öncesinde salavatlanan; köynek, entari, don baş bağlama gününde salavatlanmaz (K.K.43-21-47-7-11-26).

Gelin ile damadın nikâhı kıyılacağı zaman “özneğe dinelcek” derler (K.K.7).

Öznek, nikâhtır. Gelinle damadın düğün gecesi kıyılır. Özneği dede kıymaz. Çünkü dede senede bir kere köye gelir. Vekili olarak mürebbiyi bırakır. Nikâhı mürebbi kıyar. Gelinle damat nikâh kıyılacağı gece mürebbinin karşısında olmak zorundadır. Tahtacılar da nikâha vekâleten katılma olmaz. Çünkü dini nikâha gelin ve damat katılmak zorundadır (K.K.46-5-51).

Nikâhın kıyılacağı odada gelin, damat, mürebbi, güvender (zâkir, sazandar), görüm, bayraktar, cemaatten insanlar ve damadın katılmak isteyen yakın akrabaları bulunur. Nikâha katılan ve cemaate dâhil olan insanlar tarikat abdest alır. Bu abdest ele su dökülerek “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek alınır ((K.K.5-7-77).

Nikâhın kıyılacağı odanın ortasına yani meydana bir saç ayak konur. Onun üzerine saç koyarlar. Sacın üzerine üç çıra konur. Bu üç çıra “ya Allah ya Muhammed ya Ali” demektir, onları temsil eder. Rehber/mürebbi bu çiraları ya Allah ya Muhammed ya Ali diyerek yakar. Bu ocak yeni bir ocak oluştuğunu temsil eder ve bu ocak yeni evlilerin ocağı yansın diye yakılır. Sonra önde güvender, arkasında

damat, onun da arkasında gelin sıralanır ve bu yanan ocak etrafına üç tur semah dönerler. Bu sırada güvender/zâkir nefes söyler. (K.K.7-77).

Güvender, öznekte genelde şu nefesi söyler;

“Allah’ım Allah’ım kadir Allah’ım,

Gövden adem ata inmiş gördün mü?

İnip başını secdeye koymadan

Alnında balkıyan nuru gördün mü?

Er deyip eteğinden tuttum,

Pir deyip katarına yetti,

Hamza pehlivanla güreşler tuttum,

Melekler divan durmuş gördün mü?

Veysel Karani koymuş adını deliye,

Sual mi olur yerde yatan ölüye,

Tanrı’nın aslanı pirim Ali’ye,

Melekler divan kurmuş gördün mü?” (K.K.77).

Öznekte güvender, damat, gelin saç etrafında semah dönerken güvender elinde sazı ile bu nefesi okur. Eğer öznekte güvender yoksa ve rehber de nefes okuyup saz çalabiliyorsa postunu birine teslim eder. Eline sazı alır, damat ve gelin rehberin arkasına geçer. Rehber sacın etrafında semah dönerken saz çalar ve nefes söyler (K.K.77).

Nikâhta gelin ve damat yeni evli olduğundan semah oynamayı bilmez. Çünkü bu yolun en acemisi yeni evlenen kişilerdir. Semah oynamayı bilmedikleri için bu gençler sadece ellerini hareket ettirirler. Güvender ve gençler yanan ateşin etrafında üç yol dönerler (K.K.15-11-22-26).

Ardından saç kaldırılır, nikâhın kıyılacağı salonun ortasına bir yastık alıp getirirler. Köyde yastığın konulduğu bu yere “meydanlık” denmektedir. Yastığın

karşısına mürebbi oturur. Mürebbinin yanında damat vardır. Yastığın karşı tarafına ana-bacı ve gelin geçer. Gençler ellerini yastığın üzerine koyarlar. Sonra damadın elini mürebbi alır, “tapı” derken damadın elini yastığın üzerine koyar, geri çeker. Ardından ana-bacı da gelinin elini alır “sapı” derken yastığın üzerine koyar, geri çeker. Mürebbi ve ana-bacı bu şekilde üç kere;

“Tapı-sapı

Tapı-sapı

Tapı-sapı”der. Bu kelimeler üç kere tekrarlandıktan sonra mürebbi “bu kız bu oğlana tapı” der. Damadın elini gelinin eline vurdurur. Böylece o gelin o damada tapılanmış olur. “Tapı-sapı” yapıldıktan sonra mürebbi önce damada “(kızın ismini söyler) eş olarak kabul ediyor musun?” diye sorar. Damat “eyvallah” diye cevap verir. Mürebbi damada bu soruyu üç kere sorar. Damat da üç kere aynı cevabı verir. Ardından mürebbi aynı soruyu geline üç kere sorar. Gelin de mürebbiye üç kere aynı cevabı verir. Sonra mürebbi cemaate “siz de şahit misiniz?” diye sorar. Cemaat, “şahidiz” diye cevap verir. Ardından mürebbi damatla gelinin elini üst üste koyar. En üste kendi elini koyar ve yeni evliler için dua eder. “İkiniz birbirinizin kusuruna bakmayın, bu bizim nikâhımız peygamber nikâhıdır. Birbirinize yanlış yapmayın, zarar vermeyin, güle güle yaşayın, güle güle geçinin, birbirinizin anne-babasına saygılı olun, onları kendi anne-babanız bilin” der. Ardından “Allah’ım size Âdem ile Havva’nın, peygamber efendimiz ile Hatice anamızın, Ali ile Fatma Tül Zehra’nın evliliğini örnek kılsın” diye duasını tamamlar. Mürebbi duasını tamamladıktan sonra tekrar cemaatteki insanlara tarikat abdesti aldırılır, süpürge çalınır. Böylece nikâh tamamlanmış olur (K.K.20-6-77).

Öznete herkes dua okur. Özellikle köyün önde gelen insanları dua ederler. Köyün önde gelen insanları, mürebbi, güvender, cemaatten olan insanlardır. Özneğe katılacak olan erkeklerin hepsinin başında damatta olduğu gibi sarık vardır. Kadınlar da başı açık gitmezler, başlarına yazma bağlarlar. Özne, tarikat nikâhıdır (K.K.7).

Köyde günümüzde nikâh bu şekilde kısılmaktadır. Eskiden kısılan özne nikâhında ise bir farklılık vardır. Bu farklılık, yastığın üzerine ellerin değil ayakların konmasıdır. Aynı şekilde damadın ayağını mürebbi, gelinin ayağını ise ana-bacı tutar, yastığın üzerine koyar ve tapı sapı derlerdi. Şu anda bu gelenek değişmiştir. Yastığın üzerine eller konulmaktadır (K.K.77).

Özdek nikâhı kıyılırken damadın arkasında bıçakla bayraktar bekler, bıçağı damadın sırtına dayar. Odaya girerken de bayraktar damadın sırtına bıçak dayar. Bunun anlamı; “sen bu kıza karşı sözünü tutmazsan senin arkadayım” demektir (K.K.46-5-51-20).

Nikâhta görümün bir görevi yoktur. O sadece nikâhı seyreder (K.K.52).

Düğünde damadın yardımcıları olan sağdıç ise özneğe girmez. Özneğe giren bayraktardır (K.K.15-11-26).

Nikâh tamamlandıktan sonra gençler orada bulunan insanların ellerini öperler. İhtiyarlar, kurulan bu yuvanın iyi olması ve ilelebet sürmesi için dualar eder. Nikâh sonlanmış olur. Odadakiler bayraktara “Senin emeğin sağdıç emeği oldu” derler, şakalaşırlar. Bayraktara “artık sen de evlen” derler. Nikâh tamamlandıktan sonra herkes dağılır, gelin ve damat da evlerine gider (K.K.46-5-52-20-7-6).

4.2.7.16.Gerdeğ Odasının Hazırlanması

Köyde gerdeğ odası damadın annesi tarafından hazırlanır. Kayınvalide gelinle damadın yataklarını kurar, odayı hazırlar. Odanın kapsını kapatır (K.K.46-5-18).

4.2.7.17.Gerdeğ Öncesi Yapılan Uygulamalar

Bütün törenler bittikten sonra görüm gelini eve getirir. Damat da gelir. Evde yapılan ilk şey yemek yemektir. Gelinle damadın evi ayrı ise önceden mutfağa tava, tahta kaşık ve yumurta konur. Gelin eve geldiğinde bu tahta kaşıkla tavada yumurta kavurur. Bu yumurtadan gelin, damat, görüm birer lokma yer (K.K.47-50).

Gelin ile damadın evine önceden kız evi tarafından hazırlanan yemek bohçası ya da yemek sinisi gönderilmiştir. Yumurta yendikten sonra bu yemekler yenir (K.K.47-50-40-41-21).

Bu yemekler gelinin annesi tarafından hazırlanıp, yollanır. İlk gün evlerinde “yemekleri yoktur, aç kalmasınlar” diye gelinin annesi düğün evinden yemek yollar. Bu yemeğin özel bir adı yoktur. Bu yemeği, gelin, damat, görüm ve görümün kocası yer. Görümün kocası damadın sağdıçısı olur. Birlikte oturup bu yemekleri yerler. Eskiden görüm, gelinin yatağını yapar, geline ne yapacağını söyler, öyle evine giderdi. Ama artık bu gelenek kalktı. Gelin, damat, görüm, sağdıç birlikte yemek yiyorlar. Daha sonra görüm ve sağdıç evlerine giderler. Gelin ve damat ise gerdeğe girmeden önce duşlarını, abdestlerini alıp öyle girer. Gerdeğ odası dışında bekleyen

bulunmaz. Bu köyde hiçbir zaman gerdek odası dışında bekleyen olmamıştır (K.K.20-7-22).

4.3.Evlilik Sonrası

4.3.1.Ocak Yakma

Gün doğmadan görüm gelir, yeni evli çiftin kapısını çalar. Görüm önde gider, geline yol gösterir. Gelin ise görümü takip eder. Gelin üç farklı evin ocağına çıra yakar (K.K.10).

Ocak yakma gelinin başı bağlanacağı gün olur. Sabah gün doğmadan görüm gelir. Görüme bazen kaynana da eşlik eder. Eğer kaynana gelmişse gelin kaynananın elini öper. Sonra görüm gelini alır, üç farklı eve götürür. Gelin gittikleri bu üç evin ocağını yakar. Gelinle görümün gideceği evlerin sahipleri akşamdan ocak başına çıraları hazırlar. Zaten görüm ve gelin ya komşuların ya da akrabalarının evine ocak yakmaya gider. Gelin mutlaka üç ocak yakmak zorundadır (K.K.46-20).

Bazen görüm ile gelinin ocak yakmaya gidecekleri evlerin sahiplerinin haberi yoktur. Bu durumda görüm, çıraları yanına alır. Rastgele girdikleri üç farklı evin ocağını, görümün yanında bulunan çıralarla yakarlar. Görüm ile gelin ocak yakmaya uzağa gitmez, genelde yakın komşuların ocaklarını yakarlar (K.K.22).

Ancak üç farklı ocak yakmaktan başka seçenek de vardır. Bazen kaynanalar hava soğuksa ya da “gelin dolaşmasın ayıp olur” diye kendi evinin ocağında üç yere çıra hazırlar. Gelin kaynanasının ocağında üç farklı yere koyulan üç çirayı yakar. Yani tercihe göre tek ocakta üç yere çıra hazırlanıp, geline yaktırılabılır (K.K.46-47-20).

Ocak yakmanın anlamı; gelin ocağı yakıp devam ettirecektir. Çoluk çocuğu olup gelin geldiği ailenin soyunu da devam ettirecektir. Köyde birine kızıldığı zaman, “ocağın tütmesin, töreme” diye beddua edilir. İşte bu bedduanın temeli budur (K.K.46-20).

Gelin ocak yakmaya giderken nikâhta salavatlanmış olan pırtılarını giyer. Köynek, entari giyen gelin başını da bağlar. Ocak yakmaya öyle gider (K.K.7).

Ocak yakmaya damat gitmez. O evde bekler. Ocak yakmaya görüm ile gelin birlikte giderler (K.K.20-7).

Yeni gelin ocak yakarak gelin gittiği evin soyunu devam ettirecek, ocağını tütürecektir. Köyde ocak yakma ile ilgili başka bir inanç da mevcuttur. Bu inanişaya göre; köyde arda arda kız çocuğu olan bazı kadınlar kendi ocaklarını, bu yeni geline yaktırırlar. Eğer yeni gelin sabah gün doğmadan bu ocaklardan birini yakarsa, bu kadınların oğulları olacağı inancı vardır. Köyde bu durumu yaşayan kaynak kişi olayı şu şekilde aktarıyor; “Benim görümcemin oğlu yoktu. Ben gelin olduktan sonra ocak yakacağım ya. Görümcemin oğlu olsun ocağı tütsün diye bana ocağını yaktırdılar. Allah vermeyince ben ne yapayım? Benim ocağını yaktığımda üç kızı vardı, iki kızı daha oldu” (K.K.46).

4.3.2.Baş Kurbanı

Baş kurbanını gelinin başını bağlamadan önce keserler. Gerdek gecesi sabahı, gün doğmadan görüm ile gelin kimse görmeden ocak yakıp gelirler. Sonrasına “baş kurbanı” hazırlıkları başlar. Baş kurbanına yardım edecek kişiler sabah erkenden gelir. Baş kurbanını kurbancı¹⁵ ya da cemaatten erkekler keser, parçalarlar. Kurbancı kurbanı kestikten sonra bacılara verir. Baş kurbanın pişirilmesi ise cemaatteki kadınlar tarafından yapılır. Yemekleri pişiren “ana-bacı” adı verilen görevli kadındır. Ana-bacı yemekleri pişirirken ona yardım edenler de olur (K.K.77).

Baş kurbanı sabah erken saatte kesilir. Çünkü baş bağlanmadan önce kurban kesilmesi şarttır. Öncelikle bir horoz keserler. Horoz Hak için kesilir. Hak için demek, Allah için demektir. Koyun ise “aldığımız bu gelin ilelebet hanemize hayır getirsin” diye kesilir. Bunları köyün ihtiyarları gençlere aktarmaktadır. Köyde kaynana ile gelin kavga etmişse “acaba bunlara baş bağında kurban kesmediler mi?” denir. O sebeple kurban kesmek önemlidir (K.K.5-7).

Baş kurbanının ve horozun kesilmesini cemaatte görevli erkekler yapar. Horoz tüm pişirilir ancak kesilen diğer kurban parçalanır. Bu kurbanı da kesen kişiler parçalar. Süpürge çalıdıktan ve baş bağlandıktan sonra baş kurbanı yenir (K.K.53).

Yemekler hazırlandıktan sonra yemekleri hazırlayan bacılar, dervişlere “her şey hazır, dervişler toplansın” diye haber gönderir. Bunun üzerine cemaatteki erkekler, süpürge çalar (K.K.77).

Baş kurbanı erkek evinde kesilir, pişirilir. Kurban evde el ayak değmeyecek, kimsenin ayak basmayacağı, işemeyeceği yerde kesilmelidir. Kurban bir ağaç dibine

15Kurbancı: Sofracı da denir. Kurbanların kesilmesi ve yemek işleri ile ilgilenen görevlidir (KK.69-77).

kesilebilir. Ağaç dibine kuyu kazılmalı, kurbanın kanı oraya akıtılmalıdır. Sonra da bu kuyu kapatılmalıdır. Eskiden her evin kurban kesilecek yeri vardı. Bugün de insanlar evlerinde böyle bir yer bulundurlar (K.K.20-7).

Kesilen kurbanın derisini kimisi belediyeye verir. Eğer köyde cem evinde eksiklik varsa deriyi oraya veren de olur. Cem evinin eksigi yoksa bu derileri, toplayıp belediyeye götürürler (K.K.7-6).

Baş kurbanını önce cemaat yeni erkân çalanlar yer. Sonra onlar dağılır, çoluk çocuk kim varsa onlar yer. Herkesin önüne sofraya açılır (K.K.7).

4.3.3.Süpürge Çalma

Baş kurbanı kesildikten sonra önce yemek yapılır, sonra süpürge çalınır. “Süpürge çalma” erkân yürütmedir. Kurban kesilir. Ardından kurbanı ocağa koyarlar. Yemekleri hazırlayan görevli kadınlar yani bacılar cemaattaki erkeklere yani dervişlere haber verdikten sonra süpürge çalma erkânı başlar. Erkekler başlarına yağlık dolarlar. Kadınlar da başlarını yağlık ile örterler. Uzun kollu giyerler. Kadın erkek herkes uzun kollu giyer. Kadınlar uzun don giyer. Üzerine etek giyer. Kadınların bacakları görünmemelidir. Kadınlar ve erkekler bellerine kement bağlarlar. Kemendi “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek bağlarlar. Sonra niyaz ederler. Mürebbinin oturduğu yere niyaz edilir. Sonra Selman süpürgeyi getirir ve süpürgeyi “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek mürebbinin önünde yere sürer. Sonra Selman cemaattekilerin ellerine su döker. Bu su dökmede hafifçe parmak uçları ıslatılır. Buna “tarikat abdesti” denir. Mürebbinin sağında gözcü, solunda delilci oturur. Delilci erkân sırasında şavk/delil yakmaz. Şavk/delil cemlerde ve başka kurbanlarda yanar. Baş kurbanı ya da doğum hayrında delil uyandırılmaz. Sadece semah oynanır (K.K.7-77).

Süpürge çalınırken mürebbi, gözcü, delilci ve cemaattekiler tarikat abdesti aldıktan sonra dolu (rakı) hizmeti başlar. Şemsi¹⁶ önce kendi dolu içer, üçer tane mürebbi, gözcü, delilciye verir. Sonra tekrar kendisi içer. Ardından bir doluda delile/ocağa dökülür. Yılmazköy Tahtacıları on iki erkânlığı olduğu için cemlerde ve

¹⁶ Şemsi: Saki de denir. Cemlerde dolu dağıtmakla görevli kişidir (K.K.77). Saki: 1) Bütün feyz ve sevginin kaynağı anlamında tanrı. 2) Cennette kutsal ırmağın suyunu dağıtan, canlara sevgi ve birlik içkisini sunan kimse anlamında Hz.Ali. 3) Tanrı'nın sevgisini ve nurunu saçan kimse anlamında Pir-i Tarikat [Hacı Bektaş Veli] ya da insan-ı kâmil. 4) Kimi bölgelerde, cemdeki on iki hizmet sıralamasına giren; şerbet, dem dağıtma; şerbet, dem şişelerini ve kadehlerini temizleme görevini yerine getiren kimse (Korkmaz, 2016: 588).

erkânlarda on iki tane dolu içilir. Doludan sonra üç nefes okunur. Bu nefesler Ali nefesi, Şah Hatayı nefesi olur (K.K.77).

Bu nefeslere bir örnek;

“Başına giymiş elif-i tacı,

Ali yol murtaza gürufu naci,

Yürek yaralıdır sen ver ilacı,

Yetiş Allah ya Muhammed ya Ali.

Güvercin donuna girmiş oturur,

Zemheride gonca güller bitirir,

Güzel Hakk’ım hayırlısını getirir,

Yetiş ya Allah ya Muhammed ya Ali.

Güvercin donunda dalına konsam,

Arayıp eksiğini özünde bulsam,

Çevrilip gelip yoluna kurban olsam,

Yetiş Allah ya Muhammed ya Ali.

Yol oğluyuz yolu doğru süreriz,

Haklı mıdır haksız mıdır sorarız,

Eğilip eşğine yüzler süreriz,

Yetiş Allah ya Muhammed ya Ali.

Şah Hatayım haydar bizim özümüz,

Güzel şahıma vardır niyazımız,

Bir gün kara toprak örter yüzümüz,

Yetiş Allah ya Muhammed ya Ali.” (K.K.77). Sonra semah başlar. Üç çift sırayla semah döner. Sonra cemaatten isteyen nefes söyler. Sonra bağlantı nefesi söylenir. Bu nefesle birlikte cem bitirilir, kapatılır. Bu nefes bunu temsil eder. Bu nefeste On İki İmam’ın adı zikredilir. Bağlantı nefesinden sonra on iki kişi çıkar, dara¹⁷ durur. Dara altı bacı, altı derviş durur. Sonra onlar oturur. Bu on iki kişiye dolu verilir. Bu on iki kişi doluyu bölüşür. Bu kişiler “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek niyazlaşır. Bu kişiler yerlerine geçerler. Selman, gelir öncelikle mürebbi, gözcü ve delilciye tarikat abdesti aldırır. Tekrar süpürge çalınır. Selman, tekrar bu üç görevliye abdest aldırır. Kurban bu abdestten sonra gelir, yenir (K.K.77).

Baş kurbanındaki erkân ile doğum kırkındaki semah, aynıdır. İkisinde de süpürge çalınır, dua edilir. Ancak ölü hayrında süpürge çalma farklıdır. Ölü hayrında semah oynanmaz (K.K11-22-26).

4.3.4.Baş Bağlama

Bu tören gerdek gecesi sonrası yapılan bir törendir. Kızlıktan kadınlığa geçişi temsil etmektedir.

Baş bağlama gerdek gecesinin ertesi günü yapılır. Baş bağlama gelinle damat gerdeğe girmişse olur, yoksa olmaz (K.K.7).

Baş bağlama eğer gelin Alevî (özellikle Tahtacı) ise yapılır. Gelin muhit dışından ise başı bağlanmaz (K.K.55).

Erkek evinin bahçesinde bu törene davetli kadınlar toplanır. Yalnız bu törene kız evinden gelinin birkaç arkadaşı ve gitmek isteyen birkaç yakın akrabası katılır. Kız evinden bu törene başka katılan olmaz. Çünkü anne, baba, kız ve erkek kardeşler geline küstür. Gelin, damat, kayınvalide, kayınbaba üç-dört gün sonra yemeğe gidip bu küslüğü sonlandırana, onların elini öpene dek bu küslük devam eder.

Baş bağlama günü “baş kurbanı” adı verilen bir kurban kesilir. Bu kurban parçalanır. Yedi bölgesinden ayrılan parçalar ayrı bir kazanda kaynatılır. Geriye kalan etten kavurma, kaynatma (haşlama) yapılır. Buna ek olarak pilav, salata, aşure yapılır.

Baş bağlama günü davetliler erkek evinin bahçesinde toplanır. Bu toplantıda sadece kadınlar vardır. Gelin ve görüm (düğün öncesi, düğün sırası ve sonrasında

17 Dar: Darağacı anlamına gelen bu sözcük, Alevîlikte “pir karşısında durmak, onun buyruğunu beklemek” anlamındadır (Bozkurt, 2005: 74).

geline yardımcı olan yeni evli gelinlerden biri olarak seçilir) gelen davetli kadınların ellerini öper, onlara oyaly yazma, havlu gibi hediyeler verir.

Gelinle görümün yazma ve havlu dağıtması gelenektir. Gelin ihtiyarlara peşkir (havlu), gençlere mendil hediye eder. Gelin ve görüm hediyeleri dağıttıktan sonra törene gelen yaşlıların elini öper. Eskiden gelin ve görüm üç ocak yakıp kurban kesildikten sonra dolaşır, köydeki yaşlıların elini öperdi. Günümüzde bu gelenek yoktur. Bu gelenek hem köy nüfusunun artması hem de gelinlerin gezmeye utanmasından dolayı uygulanmamaktadır (K.K.46-7-5-55).

Davetlilerde gelinle görümü öper, onlara para verir. Paraları görüm bir torba ya da kesede toplar.

Gelin ve görüm davetlilerin arasında dolaşıp el öperken yaşlılar da onlara para verir. Verilen paranın miktarı önemli değildir. Bunu “gelin bu yaşına kadar namusuyla durdu, elin günün içinde muraz gördü ne mükâfat” deyip verirler (K.K.7).

Bu sırada kadınlardan biri davetlilere lokum ve bisküvi dağıtır.

Baş bağlamada lokum ve bisküvi dağıtılması bir gelenektir. Eskiden küçük bir şişe rakı açarlardı, onu da dağıtırlardı. Ama gelenlerden içen olmuyor diye bu uygulamayı kaldırdılar (K.K.7-5).

Bu uygulamadan sonra baş bağlama uygulamasına geçilir.

Baş bağlama gerdek gecesi sonrası yapılan bir törendir. Bu törende erkek evi oğullarını evlendirdiklerini topluma duyurur. Geline belli ritüeller eşliğinde “baş pırtısı” kıyafetleri giydirilir.

Baş bağında damat pantolon ve gömlek giyer. Çünkü baş bağında damadın bir görevi yoktur. Damat baş bağı bitene kadar evin içerisinde oturur. Kadınların olduğu yere gelmez. Tören bitip kadınlar dağıldıktan sonra, gelinin yanına gelir (K.K.47-20).

Tören başlamadan önce gelin bir kenarda bekler. Üzerinde köynek, entari, pembe don vardır. Başına ise pembe bir yağlık, alınına da pullarla süslenmiş bir bant bağlar.

Törenin yapılacağı alan boş bırakılır, yere bir hasır ya da halı serilir. Bu alanın etrafına kadınlar toplanır, otururlar. Bir kadın boş bırakılmış alana gelir. (Bu kadın damadın yakın akrabalarından seçilir. Genelde damadın kız kardeşi olur.) Elinde ince, uzun bir yastık vardır. Kadın bu yastığı üç kere yere vurur. Üçüncü kez

yastığı yere vurmadan önce “Duyduk duymadık demeyin, oğlumuz everdik” diye bağırır, yastığı üçüncü kez yere vurur. (Kadın meydandan ayrılırken evlenmeyenlerin analarına da vurdum der.) Kadın yere vurduğu yastığı alana bırakır, gider.

Yastığı yere vuran kadın erkek tarafındandır. Yastığı yere vurmadan önce “ya Allah ya Muhammed ya Ali” der (K.K.46-20).

Yere yastık vurulmasının sebebi; “biz baş bağıyoruz” diye etrafa duyurmaktır (K.K.46-5-20).

Kadın bu alandan ayrıldıktan sonra gelin ve görüm yastığın başına gelir. Görümün elinde baş pırtısının olduğu bohça vardır. Baş bağlamakla görevi kadında alana gelir. Bu görevli kadın cemaat içerisinde görevi olan kadındır. Ana-bacıdır. Köyde cemaat içerisinde görevli bu kadınlara “ana-bacı” denir.

Gelinin başını, kurban pişiren kadın bağlar. Biz “ana-bacı” deriz. Ana-bacı kurbanları pişirir, gelinlerin başını bağlar. Baş herkes bağlayamaz. Bilen biri bağlar (K.K.20).

Ana-bacı, cemiyetin önde gelenlerindedir. Mürebbinin eşi olabilir. Baş bağlamada görevi baş pırtısını geline salavatlayarak giydirmektir (K.K.53).

Ana-bacı baş pırtılarını salavatlayıp giydirince o eşyalar artık geline ait olur. Baş pırtıları salavatlanmazsa onlar geline ait olmaz, emanettir (K.K.7).

Ana-bacı görümün elindeki bohçayı alır. Bu sırada erkek tarafından bir kadın, ana-bacıya bir etek giydirir. Bu damadın annesi tarafından ana-bacıya verilmiş bir hediyedir.

Baş bağlamayı ana-bacı ile ona yardımcı bir kadın yapar. Baş bağlayanlara damadın annesi yağlık (yazma), etek hediye eder (K.K.20).

Görüm kenara çekilir. Ana-bacı geline “çömel” der. Gelin ortaya bırakılan yastığın üzerine oturur. Gelinin başını iki kadın bağlar. Bu kadınlardan biri gelinin önünde, diğeri ise gelinin arasında durur. Gelinin önünde duran başı bağlayan ana-bacıdır. Gelinin arkasında duran ise ana-bacıya yardım eder.

Gelinin arkasında duran kadın, gelin alınıdaki süslü bandı ve başındaki pembe yazmayı çıkarır. Bu alanın etrafında çember oluşturan kadınlar, baş bağlamayı izlemeye başlar. Bu kalabalığın içinde damadın annesi ve kız kardeşleri, erkek

tarafının akrabası olan kadınların çoğu bulunur. Kız tarafından ise gelinin birkaç kız arkadaşı ve kuzenleri bulunur.

Gelinin arkasında duran kadın gelinin başı rahat bağlansın diye gelinin saçını açar, örer. Ana-bacı ise önce fermeneği eline alır. Ardından fermeneği gelinin omuzlarına değdirip kaldırarak salavatlamaya başlar.

“Selleğne Muhammed,

Muhammed’e selevet,

Kutlu olsun diyenin akibeti hayrolsun” der.

Topluluk “kutlu olsun” diye cevap verir.

Ana-bacı elindeki fermeneği gelinin omuzlarına değdirip kaldırmaya devam eder. Bu sırada salavatlama sözlerini tekrarlar.

“Selleğne Muhammed

Muhammed’e selevet

Kutlu olsun diyenin akibeti hayrolsun” der.

Topluluk tekrar “kutlu olsun” der.

Ana-bacı elindeki fermeneği gelinin omuzlarına değdirerek salavatlamaya devam eder. Üçüncü ve son kez;

“Selleğne Muhammed

Muhammed’e selevet

Kutlu mutlu olsun diyenin akibeti hayrolsun” der.

Topluluk bu sefer “kutlu mutlu olsun, hayrolsun” diye cevap verir. Salavatlama bu sözlerin söylenmesi ile olur. Ana-bacı üç kere bu sözleri söyler. Böylece fermene geline salavatlanır, giydirilir.

Ana-bacı fermeneden sonra eline işlemeli kuşağı alır. Ana-bacı fermeneği salavatladığı gibi kuşağı da salavatlar. Görevli kadın kuşağı da gelinin omuzlarına değdirip kaldırarak salavatlar.

“Selleğne Muhammed

Muhammede’e selevet

Kutlu olsun diyenin akibeti hayrolsun” der.

Topluluk “kutlu olsun” der.

Ardından görevli kadın ikinci kez aynı sözleri tekrarlar. Topluluk da aynı şekilde cevap verir.

Görevli kadın üçüncü ve son kez aynı sözleri tekrarlar.

“Selleğne Muhammed

Muhammed’e selevet

Kutlu mutlu olsun diyenin akibeti hayrolsun” der.

Topluluk “hayrolsun, kutlu olsun, mutlu olsun” der. Böylece kuşak da salavatlanmış olur.

Gelini ayağa kaldırır. Kuşağı beline bağlarlar. Kuşağın işlemeli kısmı gelinin arka tarafına getirilerek bağlanır.

Kuşak bağlandıktan sonra gelin tekrar yastığın üzerine oturtulur. Sıra baş bağlamaya gelmiştir. Ana-bacı eline “pullu keten”i alır. Bu örtünün iki ucu uzundur. Bu iki süslü ve uzun kenar gelinin arkasında bırakılır. Üzeri gökkuşağına ait yedi renkten oluşan pullardan yapılan çiçeklerle süslüdür. Örtünün orta kısmı sadedir, bu kısım gelinin başına örtünün değdirilip kaldırılmasıyla salavatlanır. Salavatlama sözleri üç kere tekrar edilir, orada bulunan kadınlar üç kere “kutlu olsun” diye cevap verir. Salavatlama işlemi bittikten sonra örtü başa bağlanmadan önce gelinin başına “tennik” giydirilir. “Tennik” adı verilen, ön kısmı sarı büyük pullardan oluşan bu takkenin pullu kısmı gelinin alınına getirilir. Tennik salavatlanmaz. Tennik giydirildikten sonra başa salavatlanan örtü bağlanır. Örtünün orta kısmı çenenin altından sağa ve sola dolanıp, başın üzerinde tutturulur. Böylece işlemeli kısımlar arkada görünecektir. Bu örtü kaymasın ve başa bağlanacak diğer malzemeleri tutsun diye ince işlemeli bir tülbent başa sıkıca bağlanır.

Sıra “tomaka” adı verilen gümüş işlemeliğe gelir. Bu işlemelik önce salavatlanır. Salavatlandıktan sonra gelinin çenesinin altından, tomakanın ucunda bulunan çengellerle örtüye tutturulur. “Tomaka” ince uzun zincirler, bu zincirlerin ucunda yuvarlaklar olan işlemelerden oluşur.

Köyde tomaka yapan yoktur. Tomakayı satın alırız. Genelde güz mevsiminde köye tomakacı gelir, biz de ondan satın alırız (K.K.57).

Tomaka bağlandıktan sonra sıra yedi renkten oluşan kuşağa gelir. Kuşak; kırmızı, yeşil, mor, sarı, mavi, turuncu, pembe renklerinden oluşur. Bu yedi renk gök kuşağının renkleridir. Köylüler bu kuşağa “al” demektedir. Kuşak dikilirken özellikle orta kısmına kırmızı renk denk getirilir. Çünkü kuşak başa bağlandığında kırmızı renk gelinin alınına gelmelidir. Kuşak (al) bağlanmadan önce salavatlanır. Salavatlandıktan sonra kırmızı kısım tam olarak gelinin alınına gelecek şekilde başa bağlanır.

Sonra sıra “küçük al” a gelir. Küçük al; pembe, yeşil, mor olmak üzere üç renkten oluşur. Küçük al da salavatlanır. Salavatlama işlemi geline giydirilen ve başına bağlanan her parçada aynıdır. Görevli kadın aynı sözleri tekrarlar, törende bulunan kadınlar ise aynı şekilde cevap verir. Küçük al dikilirken, pembe renk ortaya getirilerek dikilir. Küçük al bağlanırken ortaya pembe, alta mor, üste yeşil renk getirilir. Küçük al bağlandıktan sonra tomakanın açıkta kalan iki ucu, gelinin başının üstünde bağlanır.

Sonra gelin tekrar ayağa kaldırılır. Eğer kayınvalide önceden önlük hazırlamışsa gelinin boynuna bağlanır. Bu önlüğü bağlamak isteğe göre değişir. Eğer lüzum görülmezse bağlanmayabilir. Boyna bağlanan önlükten sonra sıra bele bağlanacak süslü önlüğe gelir. Önlük salavatlanmandan bele bağlanır. Bu önlük bağlandıktan sonra büyük al ve pullu ketenin uçları önlüğe sıkıştırılır. Böylece gelin yürüdükçe al ve pullu ketenin uçları yerde sürünmeyecektir.

Sıra “yamşak” a gelir. Yamşak pembe ya da kırmızı renkten oluşan ince uzun süslü kumaştır. Görevli kadın bunu bağlamadan önce kayınvalideye sorar. “Kaynana geline ne veriyorsun?” der. Kayınvalide o sırada içinden ne gelirse onu gelinine hediye eder. Bu hediye; bir ağaç, bakır bir kap, kazan ya da ibrik olabilir. O sırada bu törende aile büyüklerinden başka kadınlar varsa görevli kadın onlara da bu soruyu ayrı ayrı sorar. Bu kadınlar damadın anneanesi ve babaannesidir. Damadın babaanesi ve anneanesi hayatta ve eğer bu törende ise onlara da mutlaka geline ne verecekleri sorulur. Nineler de kayınvalide gibi o sırada gönüllerinden ne geçerse geline hediye ederler. Bu hediye; bakır kazan, leğen, ibrik ya da ağaç olabilir.

Ninelerden de hediye alındıktan sonra görevli kadın, yamşağın iki ucunu eline alır, gelinin çenesinin altından geçirerek gelinin başının üzerinde bağlar.

Gelinin başına bağladıkları kırmızı eşarba “yamşak” denir. Onu bağlarken kaynanaya sorarlar. “Kaynana geline veriyorsun?” derler. Kaynana ağaç verir, leğen verir. Sonra oradakiler geline “Duydun mu kaynana şunu verdi” der. Gelin tamam anlamında başını sallar. Baş bağlanıp, davetliler dağıldıktan sonra gelin kaynanasının yanına gider. “Yamşağı çözüyorum” der. Kaynana da ne verdiğini tekrar söyler. O kırmızı eşarba bağlarken hediye veren de olur vermeyen de (K.K.46).

Baş bağlama tamamlandıktan sonra törenin başında yastığı yere vuran kadın gelir, ana-bacının beline bir önlük bağlar.

Ana-bacının beline önlük bağlanmasının sebebi vardır. Ana-bacı bu önlüğe yazma, mendil toplayıp, serper. Bu uygulama gelinin çocuğu olsun diye yapılır. Ayrıca törene katılan ve çocuğu olmayan kadınlar da ana-bacının önlüğündeki eşyaları kapmaya çalışır. Eğer bir eşya kaparsa çocuğu olacağına inanır. Bu bir “tılasım”dır (K.K.46-20).

Önlük bağlayan kadın topluluğun içine dönerken “Ana-bacıdan dolu oluyor” der. Ana-bacı önlüğü eline aldığı anda alanın etrafında olan yaşı ilerlemiş kadınlar ve kayınvalide arka taraflara geçer. Ana-bacı “yok mu yeni gelin, etrafıma gelin, yaklaşın gelinler” der. Yeni evli olan gelinler, çocuk isteyen kadınlar ana-bacının bu çağrısından sonra ona doğru yaklaşır. Ana-bacı “yok mu mendillik eden?” diye kalabalığa sorar. Etraftan yağlık (yazma), mendil, çocuk şapkası, bebek çorabı, kız çocuğu tokası, boncuk bileklik, çocuk şapkası gibi ellerinde ne varsa ana-bacının önlüğüne koyulur. Bu önlüğe koymak için önceden “mendil edenler” vardır. Ana-bacı yazmaları, mendilleri top şeklinde bağlar. Yastığın üzerinde oturan gelin ayağa kalkar, önlüğünün uç kısımlarını kaldırarak bekler. Ana-bacı gelinin karşısına gelir. Önlüğündeki eşyaları gelinin önlüğüne boşaltır. Gelin önlüğündeki eşyaları tekrar ana-bacının önlüğüne boşaltır. Bu eşyaları iki kere birbirlerinin önlüğüne boşaltırlar. Eşyaları birbirlerinin önlüğüne aktarırken ana-bacı, gelini eşyaları düşürmemesi için uyarır. Ana-bacı gelinin önlüğündeki eşyaları üçüncü ve son kez gelinden alır. Bu eşyaları bir daha gelinin önlüğüne dökmez. Çünkü artık önlüğündeki eşyaları havaya atacaktır. Sonra ana-bacı gelini yastığın üzerine oturtur. Ana-bacı bu eşyaları gelin başının üzerinde savurmadan önce etraftaki kadınlar, geline “kap bir tane” diye

tembihte bulunur. Ana-bacı eşyaları gelinin başının üzerinde havaya atar. Bu işlemi üç kere tekrarlar. Üçüncüde gelinin de etraftaki kadınların da bu eşyalardan birini kapması gerekir. Gelin bu eşyalardan birini kapmaya utanır. Kucağına ne düşerse onu alır. Ana-bacı eşyaları havaya attığında etraftaki yeni gelinler ya da çocuğu olmasını isteyen kadınlar bu eşyalardan birini kapmaya çalışır. Kapamayanlar önlerine ya da çevresine ne düşerse onu alır. Ana-bacı bu eşyaları gelinin başının üzerinde havaya savururken özellikle gelinin kucağına bir eşya düşürmeye gayret eder.

İnanışa göre bu önlükten bir eşya kapanın çocuğu olacaktır. Kapılan eşya mendil ya da erkek çocuğuna ait bir eşya ise oğlu olacaktır. Eğer kaptığı eşya yazma ya da kız çocuğuna ait bir eşya ise kapan kadının kızı olacaktır. Gelinin de kucağına hangi eşya düşerse o cinsiyette çocuğu olur (K.K.46-20-5).

Gelini ayağa kaldırırlar. Alandan gelinin üstüne oturduğu yastık kaldırılır. Alana tempo tutmayı bilen bir kadın çağırılır. Eline alüminyum bir tepsi ya da leğen verilir. Kadın bunu çalmaya başlar. Bu sırada kaynana elinde kuru yemiş poşetiyle gelir, gelinin koluna girer. Müzik eşliğinde gelin ve kaynana kol kola oynamaya başlar. Oynarken kayınvalide ve gelin kuru yemiş poşetinden birer avuç alarak arkalarına doğru serperler. Gelin ve kaynana yavaş yavaş dönerek ellerindeki kuru yemiş bitene kadar oynamaya devam ederler. Oyun bittikten sonra gelini bir sandalyeye oturturlar. Gelin bir köşeye geçer, oturur. Gelin tören boyunca görünümü dışında kimseyle konuşmaz.

Eğlence devam eder. Müzik devam ederken davetlilerden ya da erkek tarafından olan kadınlardan kim isterse çıkıp oynar. Kız tarafından gelen gruptan oyuna katılan olmaz. Bu törenden sonra baş kurbanı yenebilir. Sofralar kurulur, davetliler sofraya oturur.

Sofraya oturulduğunda ilk olarak, sofraya niyaz edilir. Sofraya niyaz; sofranın ucunun ele alınıp “ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere öpülmesi ya da sofradaki tabaklara işaret parmağı ile dokunup parmağın öpülmesi ile olur. Sofraya niyazdan sonra davetliler yemeği yemeye başlar.

4.3.5.Kız Ardı Yemeği

Kız gelin olup gittikten sonra ailesi ile arasında küslük olur. Gelin, baş bağlama törenine gelen akrabaları ile de konuşmaz. Ancak bu küslük üç gün sonra

kız tarafının yeni evli çifti ve damadın yakın akrabalarını yemeğe davet etmesiyle sona erer (K.K.60).

Baş bağlandıktan üç gün sonra kızın annesi gelin ile damadı yemeğe çağırır. Gelin ile damat kızın annesi ve babasının ellerini öperler. Bu yemekten üç gün sonra da oğlan evi kız evini yemeğe çağırır, karşılıklıdır. Ancak âdetlere göre ilk olarak kız evi yeni evlileri ve erkek tarafını yemeğe davet eder. Erkek tarafından yemeğe damadın annesi, babası, kardeşleri katılır. Bu yemekte yeni eviler gelinin annesinin ve babasının elini öper, küslük sona erer (K.K.60-5).

Gelin olduktan sonra küslük, gelinin kendi akrabalarıyla olur. Gelin, damat ve onun akrabalarıyla konuşur. Baş bağlandıktan sonra kız tarafı, oğlan tarafını “kız ardı yemeği”ne çağırır. Kız tarafı, “bugün kız ardımız var, buyurun gelin” diyerek erkek tarafını yemeğe davet eder. Oğlan tarafı bu yemeğe hediyelerle gider. Bu hediyeler genellikle yazma, keten, eteklik, gömlek, havlu gibi eşyalardan oluşur. Yemeğe gidilince iki taraf birbirine sarılır, kucaklaşır, küslük sona erer, barışılır. Artık bu iki aile kardeş olmuştur. Gelin yemeğe giderken baş bağlamada giydiği kıyafetleri giyer. Gelinin giyinmesine kaynanası yardım eder. Gelin o akşam köyneğini, üç eteğini, fermenesini, “gelin könçeği” dediğimiz pembe donunu giyer, altınlarını takar. Kız tarafı, kızlarını bu kıyafetlerin içinde görünce sevinir (K.K.20-60).

4.3.6.İkrar Alma

“İkrar: Tarikata, yola girmek için verilen söz. İkrar almak: Mürşit ya da dede, tarikata, yola giren canın verdiği sözü, yaptığı açıklamayı dinlemek.” (Korkmaz, 2016: 341)

İkrar, bir yemindir. Anlamı; “eline, beline, diline sahip ol” dur. Dilinle dedikodu yapmayacaksın, kulağınla dinlemeyeceksin, günahtır. Elinle kimsenin malına el uzatmayacaksın. Beline sahip ol demek; eşine ihanet etmeyeceksin. Kimseye yan gözle bakmayacaksın. Başkasının karısına, kızına kötü gözle bakmayacaksın, göz dikmeyeceksin. Kadınlar da başkasının eşine bakmayacak. Bu üçüne yemin ettirirler. “eline, beline, diline sahip ol” sözünün anlamı budur (K.K.40-21-47).

İkrar aldırarak isteyen kişiler bir dolu (bir şişe rakı), bir kurban almak zorundadır. Bu şart her can (kişi) için geçerlidir. Kurban olarak, Cebrail (horoz) alınır. İkrar aldırarak isteyen kaç kişi varsa önce rehber/mürebbiye bildirir. Mürebbi

de bu kişilerin ikrarını tutacak, iradesine sahip olacak kişi olacağını düşünürse onay verir. Bu kişiler dede köye geldiğinde ikrar aldırır. Cemaat toplanır, delilci tarafından delil uyandırılır. Eşik adı verilen ağaç dalından yapılan bir sopanın üzerinden ceme katılan herkes geçer. Eşiği geçen dizlerinin üzerinde ilerleyerek delinin önüne gider ve delile niyaz eder. Delilden niyaz alan herkes geçip yerine oturur. İkrar aldırarak kişiler gelmeden önce kurbancı gelir. Kurbancının kucağında Cebrail (horoz) vardır. Kurbancı kurbanla birlikte eşikten geçmeden önce;

“Hüü cem erenleri, ikrar kurbanı geliyor,

Hüü can kardeşler, ikrar kurbanı geliyor,

Hüü pirim erenler, ikrar kurbanı geldi” der, eşikten geçer. Dedenin huzuruna gelir. Dede kurbanı dua eder, horoz kesilmeye gider. Ardından ikrar aldırarak kişiler gelir. İkrar aldırarak dervişleri ise meydana¹⁸ mürebbi/rehber getirir. İkrar aldırarak her dervişin boynunda kement vardır. Mürebbi önde olan dervişin boynundaki kemendi tutar. Öndeki derviş de kendinden arkasında bulunan dervişin boynundaki kemendi tutar. Kaç kişi varsa sıralanıp, birbirlerinin boynunda asılı olan kemendi tutarlar. Mürebbi başta dervişler arka arkaya dizilirler. Mürebbi eşiğin önüne dervişlerle birlikte gelir. Dervişleri eşikten geçirmeden önce cemaatten rızalık alır. Rızalık yani izin şu şekilde alınır. Mürebbi cemaate; “Huu cemaat, bu can/canlar Hak Muhammed Ali yoluna ikrar vermek isterler. On İki İmam’ın katarına katarlanmak isterler. Ne dersiniz, razı mısınız? “ diye sorar. Cemaat, mürebbiye “eyvallah” diye cevap verir. Bu soruyu mürebbi cemaate üç defa sorar, cemaat de üç defa aynı cevabı verir. Bunun üzerine mürebbi, “Eğer siz bunlardan razıysanız, Allah da sizden razı olsun” der bir atım atar eşiğe yaklaşır. Mürebbi tekrar cemaate seslenir.

“Hüü cem erenleri katar uzatıyorum,

Hüü can kardeşler katar uzatıyorum,

Hüü pirim erenler, katar uzatıyorum” der, eşikten geçer. Arkasından dervişler de eşikten geçer. Mürebbi önde derviş/dervişler arkada dizlerinin üstünde delilin yanına gidip, delilden niyaz alırlar. Dedenin huzuruna geçerler. Mürebbi dedenin huzuruna geldiklerinde dedeye; “Bu can/canlar arş-ı alâya kadar sana teslim” der. Mürebbi başta durur, derviş/dervişler mürebbinin yanına dizilip, dara dururlar. Dede

¹⁸ Meydan: Dergâhlarda, tekkelerde, cem evlerinde ya da herhangi bir evde, cemin yapıldığı geniş oda, meydan odası (Kokrmaz, 2016: 464).

“oturun, aşk olun” der. Derviş/dervişler oturur, mürebbi ayakta kalır. Dede nasihatte bulunur. “Gov govlama, din dinleme, gözünle görmediğini söyleme, gıybet etme, hilmle bak, hışımla bakma. Anana, babana, büyüklerine saygılı ol, küçüklerini sev. Eline, beline, diline sahip ol. Bu sözüme hak verdin mi?” der. Derviş/dervişler, “eyvallah” der. Eyvallah demek, tamam, söz veriyorum, yapacağım demektir. Dede “48 cuma akşamını hak biliyor musun?” der. Derviş/dervişler “eyvallah” der. Dede özellikle 48 cuma akşamı diye sorar. Perşembeyi cuma gününe bağlayan gece, cuma gecesi kabul edilir ve mübarek gün olarak görülür. Bir yılda elli iki cuma akşamı olmasına rağmen, kimisi Muharrem orucuna kimisi de bayramlara denk geldiği için 48 cuma akşamı sorulur. 48 cuma akşamı ibadet edip etmeyeceği, ölenleri için hayır yapıp yapmayacağını sormak ister. Derviş/dervişler “eyvallah” dedikten sonra, dede ikrar alacak dervişi dizine yatırır. Dua eder. Derviş kalkar. Sonra dede dervişin boynundaki kemendi alır,

“Ya Allah,

Demmike demmike,

Cismike cismike,

Ruhike ruhike” der. Bu sözler, “ruhum ruhundandır (Allah’ı kasteder), cismim cismindendir, demim demindendir”, demektir. Sonra dede ikrarı alınacak kişinin boynundan kemendini alır, “ya Allah, ya Muhammed ya Ali” diyerek üç seferde dervişin beline bağlar. İlk düğümde “ya Allah” der, ikinci düğümde “ya Muhammed” der, üçüncü düğümde “ya Ali” der, öyle düğüm atar. Sonra dervişe, “Ben seni rehberinden aldım, sana verdim” der. Böylece kişinin ikrarı alınmış olur (K.K.77).

İkrar almak, yola giriştir. Ali’ye bağlılığı temsil eder (K.K.69).

Dervişlerin ikrar alındıktan sonra sıra bacılara gelir. Bacıları meydana getiren ana-bacıdır. Ana-bacı, mürebbinin yaptığı her şeyi sırasıyla yapar, söylediği tüm sözleri söyler. Bacılarda dedenin dizine yatar, dede bacılara da nasihatte bulunur. Kementlerini bağlar. Ardından bacılar ana-bacı ile birlikte dedenin dizine yatar. Bacılar da kalktıktan sonra önce bir bacı bir derviş (karı-koca) dedenin dizine yatar, duasını alır. Tüm çiftler sırayla dedenin dizine yatar. Ardından ikrar aldırılan herkes dedenin dizine yatar. Eğer ikrar aldırılanlar kalabalıkla ikişer ya da üçerli gruplara ayrılabilir (K.K.77).

İkrarı olmayana “bacağı açık” denir. Bacağı açık olan erkânlarda kurban oturamaz. Önce cemaatten olanlar, yeminliler, yola girenler yer. Sonra diğerleri yer (K.K.11).

İsteyen herkes ikrar aldirabilir. Günümüzde köyde genelde evli çiftler, ikrar aldirmaktadır. Eskiden olan ama şu an devam ettirilmeyen bir uygulama ise “oğlan ikrarı”dır. Genç bir erkek 16-17 yaşına geldiğinde, askere gitmeden önce ikrar aldirabilirdi. Bunda gencin nefesine ve iradesine sahip olup olamayacağına dikkat edilirdi.

Bekâr bir genç, eğer ikrar aldirırsa işlerinin rast gideceğine inanılırdı. Genç ikrar aldirmak istediğini önce mürebbiye bildirir, mürebbi gencin ikrarını tutabileceğine inanırsa onu dedenin huzuruna çıkarırdı. Bu uygulama yörede günümüzde uygulanmamaktadır (K.K.77).

4.3.7.Ocak Kazma

“Ocak:1) Oturulan, barınılan yer; evi aile, yuva. 2) Evlerin oda ve mutfaklarında ateş yakılan yer. 3) Tekke 4) Ehlibeyt soyu. 5) Dedenin bağı oldu soy. Ocak Kazma: Tahtacılarda, ana-baba evinden ayrılıp yeni bir yuva kurma.” (Korkmaz, 2016: 523)

Gelin evlenince, damadın ailesine ve ocağına dâhil olur. Damat daha ocak kazdırmadığı için babasının ocağına dâhildir. Çiftin baba ocağından ayrılmak için öncelikle ikrar aldirmaları yani yemin etmeleri gerekir. Eğer ikrar aldirırlarsa ocak kazdırabilirler. Ocak kazdırdıktan sonra baba ocağından ayrılıp, ayrı bir aile olurlar. Çift ocak kazdırmadığı sürece kurban kesemez, eğer kurban kesmek isterlerse bunu damadın babası kestirir ve onların adına yedirir (K.K.47).

Ocak kazdırabilmek için, ikrar aldirmak şarttır. Önce ikrar aldirılır, sonra ocak kazdırılır. Ocak kazılınca evli çift ayrı bir aile olur. Ocak kazmak için dedenin olması gerekir. Mürebbi ocak kazamaz (K.K.4).

Ocak kazdırmaq için tek şart vardır. Çiftin ikrar aldirmış olması gerekir. İkrar aldirmaq; yemin etmektir. Ocak kazdırılacağı zaman erkek başına bir sarık bağlar, uzun kollu gömlek giyer. Kadında şalvar ve etek giyer. Üstüne uzun kollu bir bluz giyer, başını bağlar. İsteyen kadın entarisini giyip de ocak kazmaya gidebilir. Ocak kazdırmaq için dede gelir. Dede olmadan ocak kazılmaz. Ocak herhangi bir yere, bahçeye, tarlaya kazılabilir. Ocak kazılacak yere üç tane taş koyulur. Sonra ocağı

kazılacak karı-koca ocağın yanında yan yana dururlar. Buna “dedenin darında durma” denir. Sonra dede ve karı-koca üçü birlikte çapayı tutarlar. “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek çapayı yere vururlar. Çapayı vurdukları üç tane taşın arası ocak olmuş olur. Sonra çapayı vurdukları yere çıra koyup, yakarlar. Ocak kazıldıktan sonra ateş mutlaka yakılmalıdır. Ateş yakılmasa bile iki çıra yakmak şarttır. Ocak kazıldıktan sonra o ocakta ateş yakılmazsa o ocağın bir kıymeti yoktur. Ocak kazılır, ateş yakılır. Yakılan ateş tütmelidir. Ardından dede bu çifte dua eder. “Ocağınız gür olsun, ocağınız daim olsun, ocağınız sönmesin” der. Hatta halk arasında yaramaz, kötü huylu birine denk geldiği zaman, “ocağın sönsün” diye beddua ederler. O beddua buraya dayanır (K.K.6-22).

Kişinin oğulları evlenip barklanınca bir süre yanında durur. Ama bunların bir müddet sonra ocağının kazılması gerekir. Böylece ayrı bir aile olmuş olurlar. Çocukların ocak kazdırmaları ve ocaklarının ilelebet yanması için anne-babadan önce ocak kazdırmak için izin almaları gerekir. Ocak kazılması için dedeye ihtiyaç vardır. Çünkü ocağı mürebbi kazamaz. Eskiden dedeye ulaşmak zor olduğundan onun postuna dua eder, öyle ocak kazarlarmış. Ama şimdi dedeye ulaşmak zor değil. Dede senede bir kere köye geliyor, müşkül durumlarımızı hallediyor. Ocak kazılacağı dedeye bildirildikten sonra oğlanın babası cemaate gelir, “cemaat höö, benim oğlanın ocağı kazılacak, geliverin kazalım” der. Cemaat bu çağrı üzerine ocağın kazılacağı yere gelir. Dede de gelir. Dede, karı ve koca ile birlikte çapayı yere vurup, ocağı kazar. Ocak kazmada çapa usulen yere vurulur (K.K.7-22).

Bir kimsenin iki oğlu varsa birine mutlaka ocak kazdırır. Ocakta kalacak olan oğlanın ocağı kazılmasa da olur. Ocakta kalan çocuk; ya evin tek oğludur ya da evin en küçük erkek çocuğudur. Bu iki durumda ocak kazılmayabilir. Ama bu çocuk eğer ocağının kazılmasını isterse onun da ocağı kazılır. Ocak kazılması demek; ailelerin ayrılması, ocağın ayrılması demektir. Ocak kazıldıktan sonra eğer oğlan bir suç işlerse, yola aykırı bir şey yaparsa babası değil kendisi “düşkün” ilan edilir, cezayı kendisi çeker (K.K.11-22).

Ocak kazıldıktan sonra çift, kendi kurbanlarını kesebilir, bu kurbanları cemaate yedirebilirler. Ayrıca bir çiftin ocağı kazıldıktan sonra toplum içerisinde yapacağı her işten kendileri sorumlu olurlar. Toplumdaki kural ve kaidelere uymadıkları zaman dede çifti düşkün ilan eder. Ocağı kazılmayan çift bir hata ya da toplumdaki kurallara uymadığı zaman onların hatalarından erkeğin babası

sorumludur. Böyle durumlarda ceza alan yani düşkün ilan edilen kişi, erkeğin babası ve annesi olur. Ocak kazıldıktan sonra çift ayrı bir aile olacağı için yapacağı her şeyden kendileri sorumludur.

4.3.8.Ocak Kurbanı

Ocak kurbanı, ocak kazılmadan önce kesilir. Köyde ocak kurbanı olarak, Cebrail (horoz) kesilir. Ocak kazılmadan önce kurban kesilir (K.K.69-75).

Ocak kurbanı olarak köyde herkes Cebrail (horoz) keser. Yanına pilav, salata da yapılarak insanlara ikram edilir (K.K.11-22).

Ocak kurbanını; önce cemaat yer. Cemaati ikrarlılar, Musahip sahibi olanlar oluşturur. Cemaatin sofrası kaldırılır, ardından diğerlerine sofraya açılır (K.K.11-22-26).

4.3.9.Musahip Olma

“Musahip; Alevî inancında terim olarak, ikrar vermiş, evli erkek ve kadının (karı-koca) seçtiği kefil anlamında yol kardeşi demektir. Musahiplik dendiğinde ise ikrar vermiş, evli iki kişinin eşleri ile birlikte, Hakk’a yürüyünceye değin kardeş kalacaklarına, birbirlerini koruyup kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklarına, dedenin ve cem topluluğunun önünde söz vermeleri biçiminde gerçekleştirilen bir törenle kurulan “toplumsal bir akrabalık” kurumu anlaşılır.” (Korkmaz, 2016:482)

Alevî anne ve babadan doğan her bireyin evlendikten sonra inanç zümresine dâhil olması için bir diğer evli çift ile musahip olması gerekmektedir. Geleneksel Alevî inancında “sır”a vakıf olmak, ceme girmek bu ritüelle gerçekleşmektedir. Bir nevi bir ritüelle, zümre tarafından inanç halkasına kabul edinilmektedir. (Ersal, 2011: 1060)

Alevî inanç sisteminin temel kurumlarından biri olan musahiplik, sözcük itibariyle dünya ve ahret (yol) kardeşliği anlamına gelmektedir. Musahipliğin başka bir adı da “Ahret kardeşliği”dir. Alevî inancında bu “malı mala, canı cana katmak” olarak açıklanır. Musahiplerin tasada-kıvançta, varlıkta-yoklukta, sağlıkta-hastalıkta birbirine arka çıkmaları gereklidir. Birbirlerine öz kardeşten daha yakın olmaları, birbirlerini desteklemeleri esastır. İnsanın öz kardeşini seçme şansı yoktur. Ancak musahibini (Ahret kardeşini) seçme şansı vardır. (Dedekargınoğlu, 2010: 343)

“Alevî inanç dairesi içinde ikrar vermiş, evli karı kocanın yol kardeşlerine musahip denir. Bu, kişilerin ölünceye kadar kardeşlik hukuku içerisindeki birbirleri üzerindeki hakları ve sorumluluklarını kabul edip birlik içerisinde yaşayacaklarına, bir tören içerisinde dede ve cem topluluğunun huzurunda söz verdikleri kan bağı olmaksızın kurulan akrabalık kurumudur” (Akın, 2018: 301).

Rıza Yetişen, “Tahtacı Aşiretleri” isimli eserinde musahip olmanın nereden geldiğini anlatmıştır.

“Kardeşlik tutma bilindiği gibi Hz. Peygamberin, Mekke’den Medine’ye göç ettiği zaman, O’nunla birlikte gelen, O’nu tanıyan ve seven kişiler de gelmişlerdi. Bunların geçimleri ve barınmaları çok önemliydi. Peygamberimiz şu çareyi düşünmüştü: ‘Her Medineli aile kendilerine birer kardeşlik tutsun’ dediler ve bun istek büyük bir coşku ile benimsendi ve herkes birer kardeşlik buldu. O zamanlar bu kardeşlik, hakiki bir kardeşten farklı değildi, ailenin mirasına bile giriyordu. Hiçbir ayrı gayrılık yoktu. İşte, Peygamberi ve Ehli Beyti sevenler bu töreyi bugüne kadar sürdürme gelmişlerdir” (Yetişen, 1986: 92).

Musahip olmak önemlidir. Âdem’in musahibi Cebrail, Muhammed Mustafa’nın musahibi İmam Ali’dir. Musahip olma geleneği o zamandan bu zamana devam etmektedir (K.K.77).

Musahip olmak; ahiret kardeşi, ahiret yoldaşı olmaktır. Musahip olmanın şartı; kişilerin ikrarlı olmasıdır. İkrarlı olan biri ikrarlı olan ve sevdiği, güzel geçineceğini düşündüğü birine musahip olmayı teklif eder. Bu kişi de kabul ederse dedeye gidip, bu isteklerini bildirirler (K.K.7-76).

Musahip olabilmek için önce ikrarlı olmak ve düşkün olmamak gerekir. Eğer düşkünse kişinin düşkünlüğü kalkmadan musahip olamaz. Musahip olmak için anlaşılan iki derviş (erkek), eşlerine musahip olmak istedikleri kişileri söylerler. Eğer eşleri de Musahip olunacak aileyi kabul ederse musahip olabilirler. Eşlerden biri razı değilse musahip olamazlar (K.K.69).

Musahip olacak iki aile anlaştıktan sonra bu isteklerini dedeye bildirirler. Dede köye gelir. Musahip olacak iki bacı ve iki derviş bir şişe dolu (rakı) ve bir koyun alırlar. Bu kurbanı “musahip kurbanı” ya da “tercüman kurbanı” denir. Cemaat toplanır. Musahip olmak için cem düzenlenir, cem töreni olmadan musahiplik olmaz. Bu ceme sadece musahipli olanlar girebilir. Kişi ikrarlı ise,

müşahibi yoksa bu ceme katılamaz. Cemaat kemetlenip cemin yapılacağı odaya toplanır. Cemaattaki herkese önce Selman tarafından tarikat abdesti aldırılır. Ardından delil/delil-i şahı merdan¹⁹ uyandırılır. Delil uyandırmak; delili bir çıra ile yakmaktır. Delil önceden hazırlanır. Bir tülbendin içine küçük bir yumurta şeklinde pamuk konur, sıkıca sarılır. İçinde tuz olan bir tabağın içine gömülür. Tülbende sarılı yumurta şeklinde pamuktan bıçak ya da maskın yardımıyla biraz pamuk çıkarılır. Üç tane fitil konur. Ortadaki fitil, diğer ikisinden biraz daha yukarıda olur. Ortadaki fitil; ya Allah, soldaki fitil; ya Muhammed, sağdaki fitil; ya Ali demektir, bunu temsil eder. Delilci delili yakar. Delilci delili uyandırırken;

“Hüü cem erenleri delil uyanıyor,

Huu can kardeşleri delil uyanıyor,

Huu pirim erenler delil uyandı” der.

Bu delil, cemaatin ceme girdiğinin ve musahip olacakların delilidir, şahididir. Sonra cemdeki tüm canlar (cemaatin her bir üyesi) delilden niyaz alır, delile şavklar. Delile şavklamak; cemaatin sırayla gidip delile niyaz etmesidir. Ceme katılanlar, delilden niyaz almadan önce eşikten geçer. Eşik denilen ağaçtan yapılmış bir- bir buçuk metre boyunda bir sopadır. Bu eşik, cennet kapısını temsil eder. Kişi bu eşikten geçerek öbür tarafa yani ahrete geçmiş olur. Bu sopayı iki kişi tutar. Eşiğin karşısında delil vardır. Herkes sırayla “ya Allah ya Muhammed ya Ali” der, eşige niyaz eder ve geçer. Eşiği geçenler delile doğru dizlerinin üstünde gider. Kimse yürüyerek delilin yanına gitmez. Delilin karşısına geçen “ya Allah ya Muhammed ya Ali” der, delile niyaz eder, şavklar. Delile niyaz eden yerine geçer oturur. Sonra bir bez açılır. Bu bez, koyun yere pislemesin, kirlletmesin diye açılır. Musahip olacak iki derviş (erkek), iki bacı (erkeklerin eşleri) bu bezin üstüne oturur. Koyun getirilir, eşikten geçirilir. Bezin üstüne salınır. Koyunun bir işaret vermesi beklenir. İşaretler; koyunun melemesi, geviş alması, pislemesi, dervişlerden ya da bacılardan birini koklaması ya da yüzünü yalaması olabilir. Bunların dışında koyunun delile bakması da bir işaret olarak kabul edilmektedir. Musahip olacak kişilerin kalbi ne kadar temizse koyun o kadar çabuk işaret verir. Eğer musahip olacak kişilerden birinin

¹⁹ Delil: 1. Kılavuz, yol gösterici. 2. Kanıt. Alevîlerde cemde aydınlatma amacıyla kullanılan aygıtın adı. Çitlenbik ağacından ya da bakırdan yapılır. Delile tereyağı ya da zeytinyağı konur. Bunun ortasına içine tuz konmuş ve uçları yanmak üzere bir çıkın yerleştirilir. Delil uyandırmak; delilin yakılması demektir. Cemde on iki hizmetten biridir. Delile, delil-i şah-ı merdan da denir. Böylece Allah’ın nur olduğu anlatılmak istenir (Bozkurt, 2005: 74).

kalbinde güman varsa ya da eşlerden biri musahip olmayı isteyip diğeri mecburen kabul etmişse koyun bekler, işaret vermez. Bir müddet koyunun işaret vermesi beklenir. Eğer koyun işaret vermezse dede “kalkın bir dar olun” der. Herkes ayağa kalkar, ayaklar mühürlenmiş (sağ ayak baş parmağının sol ayak baş parmağı üzerinde olmasına denir.), başlar öne doğru hafif eğik dururlar. Buna dara durma denir. Bu şekilde durulan dar, Mansur Darı’dır. Hallac-ı Mansur asılarak öldürülmüştür. Bu duruş şekli onu temsil etmektedir. Dede dua eder. Dedenin duası ardından herkes yerine oturur. Musahip olacak kişiler ise Nesimi Dar’ına durur. Bu darda eller bağlı bir şekilde yere diz çöküp otururlar. Bu dara Nesimi Dar’ı denilmesinin sebebi; Nesimi’nin elleri bağlanmış, oturmuş bir vaziyette derisi yüzülerek öldürülmesidir. Koyunun işaret vermesi beklenir. Eğer yine işaret vermezse bu şekilde üç kere denenir. Bu durumda dede musahip olacak kişilere “gidin kalbinizi düzeltin, öyle gelin” der. Musahip olacak kişileri bir sene uzaklaştırır. Dede bir sene sonra tekrar köye geldiğinde bu kişiler musahip olmak isterlerse yeniden cem toplanır. Bu sırada bu koyun kesilmez. Musahip olacak çiftler eğer ertesi gün musahip olacak başka çiftler varsa bu koyunu onlara satabilir ya da bağışlayabilir. Eğer böyle bir durum yoksa kendisi bu koyunu besleyip, dede tekrar geldiğinde kendi musahip olacağı cemde yine bu koyunu kullanabilir. Musahip olamayan bu kişiler bir seneden önce de dedeye haber verebilir, bu süre üç ya da beş ay olabilir. Dedeye “biz kalbimiz düzelttik, aramızdaki sorunu çözdük, gel bizi musahip yap” diye dedeye haber verirler. Dede özel olarak bu kişileri musahip yapmak için gelir. Yeniden cem toplanır.

Eğer koyun işaret vermişse, koyunu kurban kesilen yere indirip keserler. Bu koyunu kurbanı keser. Kurbanı cemlerde kurban kesmek ve kurbanın pişmesiyle ilgilenir. On iki hizmetten birini yerine getirir (K.K.77).

Musahip kurbanın derisi asla yere düşmez, kanı yere akıtılmaz. Kurban kesildikten sonra yere önce bir çuval serilir, üzerine bir kap konur. Eskiden musahip olacak kişiler, bu çuvalın üzerine gelir, yere konan kabın yanında dururlar, omuzlarına dayak alırlardı. Kurban, etraftakilerin yardımıyla omuzlanan dayağın ortasına asılır, böylece kurbanın kanı, kazanın içine akardı. Ancak şimdi musahip olacak kişiler kurban kesilirken, cem odasından çıkmamaktadırlar. Kurbanın kesimi yine kurbanı tarafından yapılır. Kurbanıya ise musahip olacak kişilerin arkadaşları ya da yakınları yardım eder (K.K.4-5-6-69-75).

Bu kurban tüm kurban olduğu için parçalanmaz. Tüm halde pişirilir. Tüm kurban demek; parçalanmayan, doğranmayan kurban demektir. Bu kurban kesilir, derisi yüzülür, ayak tırnakları alınır, tüm halde pişirilir. Çünkü bu kurban İmam Hüseyin için kesilir. İmam Hüseyin Kербela’da İslamiyet ve mezhebi uğruna şehit edilmiştir. Şehit olduğu için Allah tarafından ödüllendirilmiştir. Bu sebeple bu kurban onun adına kesilir ve tüm halde pişirilir (K.K.77).

Bu kurbanın derisi satılmaz. Derinin içine kellesi, yüreği, ayaklar ve kurbandan çıkan diğer parçalar konur. Yemek yendikten sonra da kemikleri toplanır, bu derinin içine konur. Deri bohça haline getirilip bağlanır. Bir metre deriliğinde bir çukur kazılıp, gömülür. Böylece kurban sır edilmiş olur. Kazılan bu çukura kurbanın kanı da dökülür. Bu kurbanın sır edilmesinin sebebi; kutsal olmasıdır (K.K.6-69).

Kurban kesilip, ocağa konduktan sonra, kurbancı gelir, “kurban kazana konu” diye haber verir. Böylece on iki hizmet başlar. Öncelikle dendin, gözcünün, mürebbinin önüne döşek serilir. Döşek, hiç kullanılmamış kalınca bir örtü ya da battaniyedir. Bu örtü ya da battaniye daha önce hiçbir yerde kullanılmamış olmalıdır. Musahip olacak çiftlerden biri yeni bir battaniye ya da örtü alıp, ceme getirir. Bu örtü ya da battaniyenin paketi orada açılır, kullanıldıktan sonra tekrar paketine konur, kaldırılır. Bu örtü ya da battaniye başka bu cem sonrası başka hiçbir yerde kullanılmamalıdır. Döşek serildiği andan itibaren cem kapısı kapanır, içerde bulunan kimse dışarı çıkamaz, dışarıda bulunan kimse içeriye giremez. Bu döşek, musahip olacak kişiler için serilir. Önce dervişlerden biri gelir, sağ kolunu arkaya alarak yan bir şekilde dedenin sol dizine yatar. Bu dervişin eşi olan bacı da sol kolu arkada dedenin sağ dizine yatar. Ayakları bağlıdır. (sağ ayak baş parmağı sol ayak baş parmağının üzerindedir. Ayak mühürlemek ve ayak bağlamak aynı anlamdadır.) böylece bacı ve derviş döşeğe yatmış olur. Bacı dervişin, derviş de bacının üzerine elini koyar. Dede dua etmeye başlar.

“Tacı devlet”, der. Dede, bu sırada dervişin başına elini değdirip niyaz alır.

“Selmanı pak”

“Kemberbest”, der. Dervişin kemendini tutar, niyaz alır.

“Fatma Tül Zehra”, der. Dede, bacının kafasına elini değdirip niyaz alır.

“Tövbe günahıma estağfurullah” der. Dede duasına başlar.

“Gece gündüz hata etmektir işim,
 Tövbe günahıma estağfurullah,
 Muhammed Ali’ye bağlıdır başım,
 Tövbe günahım estağfurullah,
 İmam Ali hakkı için bağışla,
 İmam Hasan hakkı için bağışla,
 İmam Hüseyin hakkı için bağışla,
 İmam Zeynel Abidin hakkı için bağışla,
 İmam Bakır hakkı için bağışla,
 İmam Cafer-i sadık hakkı için bağışla,
 İmam Musa-i Kâzım hakkı için bağışla,
 İmam Rıza hakkı için bağışla,
 İmam Taki hakkı için bağışla,
 İmam Naki hakkı için bağışla,
 İmam Hasan Ali Asker hakkı için bağışla,
 İmam Mehdi hakkı için bağışla,

Tövbe günahıma estağfurullah” der. Dede bu duasını tamamladıktan sonra dervişin sağ omzuna “şah şah” der, iki sefer vurur. Bacının omzuna da “şah” der, bir sefer vurur. Bu şaplağa “şah şaplağı” denir ve Ehli Beyti temsil eder. Ehli Beyt; Muhammed Mustafa, İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin ve Fatma Tül Zehra’dır. Dedenin bacı ve dervişin omzuna bu şaplağı vurmasının sebebi; omuzlarına bu kişilerin omzuna nübüvvet mührünü vurur, onu temsil eder. İnanca göre; Peygamber efendimizin sırtında nübüvvet mührü vardır. Dede bu şaplağı Ehli Beyti temsil eden bu şaplağı derviş ve bacıların omzuna vurarak, bu mührü oraya yapıştırmış olur. Dedenin bu şaplağı vurmasının amacı budur. Bu mühür kişiye ahiret âleminde sorulacaktır. Kişi ahirete gittiğinde,

“Kimsin?

Rabbin kim?

Kimin ümmetisin?

Kime talipsin?" diye sorulacaktır. Kişi bu sorulara şu şekilde cevap vermelidir;

“Ben şu kulum,

Rabbim Allah,

Kitabım Kuran,

Muhammed’in ümmetiyim,

İmam Ali’nin talibiyim” şeklinde cevap vermelidir. Kişi bu cevabı verdiğinde “dön sırtını bakalım, doğru mu söylüyorsun?” deyip kişinin sırtına bakacaklardır. Eğer bu mühür kişinin sırtında ise, doğru söylediğine inanacaklardır. Bu mühür bu sebeple önemlidir (K.K.77). Dede şaplağı vurduktan sonra

“Hasan Hüseyin nur içinde nur ise,

İmam Zeynel sır içinde sır ise,

Özümüzde benlik, kibir var ise,

Tövbe günahıma estağfurullah” der.

Dede bu dua ile dizine yatan çiftin bu güne olan dek günahlarını bağışlatmak için onlar adına dua eder. Dua alan bu kişiler, artık günahlarından arınmış olacaklardır. İlk çifti duası bittikten sonra diğer derviş ve bacı gelir döşeğe aynı şekilde yatar. Dede bu çift için de aynı şekilde dua eder ve sırtlarına şaplak vurur. Ardından musahip olacak dört kişi döşeğe yatar ve dede aynı şekilde bu dört kişi için dua eder. Sonra bu dört kişi dara durur. Dede bu dört kişiye nasihatte bulunur. “Birbirinizi kırmayın, birbirinize kaşı saygılı olun. Gözünüzle görmediğiniz, kulağınızla duymadığınıza inanmayın. Günah işlemeyin. Varlıkta da yoklukta da birbirinizin yanında olun” der ve dört kişiyi musahip kardeşi ilan eder. Ardından dem hizmeti gerçekleştirilir (K.K77).

Musahip olma gerçekleşikten sonra nefesler söylenir. Bu nefeslerden bir örnek;

“Ali meydanına bir kurban geldi.

İsmail’e inen koça benzettim.

Anası meledi, bağırını deldi.

İsmail'e inen koça benzettim" (K.K.69).

Musahip/Tercümen Kurbanı İçin Söylenen Nefeslere Örnek;

"Bakın şu feleğin erisine

Yakın eylemiş ırağına

İçerde kesilen tercümenin yüreğini

Ehli emin olan yesin"

"Bakın şu feleğin işine

Ali'ye pay çıkarmışlar döşünü

İçeride kesilen kurbanın başını

Ehli emin olan yesin dediler

Dört kapısı tamam olan yesin dediler" (K.K.6).

"Alçaklı yüksekli dağların üstü,

Evveli dünyaya kim bastı?

Omuzlarda kesilen kurbanları kim yüzdü?

Ali'm senden cevap isterim" (K.K.76).

Kurban piştikten sonra kurbanı haber verir, sofralar açılır. Tüm halde pişirilen kurban sofranın ortasına konur. Dede sofranın başına gelir. Selman da dedenin yanına gelir ve şu dörtlüğü üç kere söyler;

"Allah Allah diyelim,

Kadim Allah diyelim,

Geldi Ali sofrası, Hak versin biz yiyelim" Selman bunu üç kere söyledikten sonra dede kurbanın ciğerinden, döşünden ve bacağından birer lokma alır. "Benim elim değil, pirimim eli" der ve önce musahip olacak erkeklere sonra kadınlara birer lokma verir. Buna "lokma verme" denir. Lokma yiyen bu dört kişi niyazlaşırlar. Sonra kurban parçalanır ve cemaate dağıtılır. Cemaat "kurbanınız kabul olsun" der.

Ardından dede dua eder, kurban yenir. Bu kurbanı musahipli olanlar yer. Böylece dört kişi musahip olmuş olur (K.K.69).

Musahip olma töreni sona erdikten sonra çiftlerin isteğine göre ister musahip kurbanın hemen ardından ister bir sene sonra bir kurban daha kesilir. Bu kurbanı “öz kurbanı” denir. Musahip olan dört kişi özlerini ayırmak isterlerse öz kurbanı verirler. Eğer öz kurbanı verilmezse her çift bir diğerrinin işlediği suçtan sorumlu olacaktır. Yani çiftlerden biri bir suç işler ve düşkün ilan edilirse, özlerini ayırmadıkları için diğerr çift de düşkün ilan edilecektir. İşte bunu önlemek için çiftler öz kurbanı vermek zorundadır. Musahiplilerin özlerini ayırmasında, musahip olma törenindeki işlemler uygulanır. Yani cemaat toplanır, delil uyandırılır. Cemaatteki herkes eşikten geçer, delilden niyaz alır. Musahip olan çiftler dedenin dizine yatar ve dedeni duasını alır, böylece özlerini ayırmış olurlar. Musahip olan çiftler özlerini ayırdıktan sonra herkes kendi işlediği suçtan kendisi sorumlu olacaktır. Bir çift düşkün ilan edildiğinde diğerr düşkün ilan edilmeyecektir (K.K.77).

4.3.10.Aşına Olma

“Aşinalık; İki musahiplinin yarattığı dayanışma kurumu olarak yaşama geçer; Hakk’la dost olmak olarak algılanır; söylenceye göre Hz.Ali adına davranan, peygamber olduğunu söylediği için Kırklar Meclisi’ne alınmayan Hz. Muhammet’e yol gösteren ve O’nun Kırklar Toplantısı’na katılmasını sağlayan Veysel Karani’nin anısına Hz.Ali-Veysel Karani ile temsil edilir.” (Korkmaz, 2016:482)

Aşına demek; yol kardeşi demektir. Bu aşamalar, Alevî toplumundaki insanları birbirine yaklaştırmak için yapılır. Aşına olmak için Musahipli iki kişi anlaşır. Dedeye bu isteklerini bildirirler. Dede cem düzenler. Bu cemde koyun değil Cebrail (horoz) kurban kesilir, yani aşınanın delili Cebrail’dir. Cebrail parçalanmadan pişirilip, cemaate yedirilir (K.K.7-69-75-76-77).

Aşına olma ceminde musahip olmadaki aşamalar uygulanır. Dede gelir, cemaat toplanır. Cemaatteki herkes önce tarikat abdesti alır. Eşikten geçerler, delile niyaz ederler. Aşına olacak çiftler dedenin dizine yan şekilde yatar ve dede onlar için dua eder. Bu cem de musahip olma cemi gibi yürür. Tek fark, kurbandır. Aşınada kurban olarak Cebrail (horoz) kesilir. Bu ceme müsahipli olanlar, aşınası ve peşinesi olanlar katılabilir. Ceme katılan herkes bu kurbandan yiyebilir (K.K.77).

Aşına olma ceminde söylenen nefeslere örnekler;

“Allah Allah desem, kalksam yürüsem,
 Karşıdaki dağları aşamam vallah.
 Boz atlı Hızı yoldaşım olsa,
 Pirin dergâhına düşer miyim acep?” (K.K.76).
 “Şaha giden bezirgen,
 El et şaha bildir beni.
 Belendim tozuna toprağına,
 Tut elimden kaldır beni.

Tut elimden düşmeyeyim,
 Doğru yolumdan şaşmayayım.
 Çok derdim var deşmeyin.
 Çok ağlattın güldür beni
 Şah’ımın yolları düzdür.
 Geceler bana gündüzdür.
 Benim şahım orda yalnızdır.
 El et Şah’a bildir beni” (K.K.76).

4.3.11. Peşine Olma

“Peşinelik; iki aşinanın yarattığı dayanışma kurumu; Mecusi bir Hristiyan iken Müslümanlığı seçen, sürekli gerçeği arayan ve en sonunda “*Boz Atlı Hızır*” olarak algıladığı Hz.Ali’yi bulan Selman-ı Farisi[Selaman-ı Pak] anısına Hz.Ali-Selman-ı Farisi ile temsil edilir.” (Korkmaz, 2016:483)

Peşine, yol kardeşliği demektir. Toplumdaki insanları yakınlaştırmak için yapılır. Peşine olma da ne koyun ne Cebrail kesilir. Bu cemde bir elma dörde bölünür ve peşine olacak dört kişiye yedirilir (K.K.69).

Peşinede Hz. Ali ile Hz. Peygamberimiz bir elmayı soyup tercümen etmişler (bölüp yemişler). Bu sebeple peşine olurken dört kişiye bir elma dörde bölünüp yedirilir (K.K.7-76).

Peşine olmada da musahip ve aşına olma cemlerindeki cemin aynısı gerçekleştirilir. Bu cemde farklı olan kurbandır. Bunda kurban elmadır. Bir elma peşine olacak dört kişiye pay edilip yedirilir. Yalnız peşine kurbanını yani elmayı sadece peşinesi olanlar yiyebilir. Örneğin cemde musahip olanlar ve aşına olanlar varsa onlar bu elmadan yiyemez. Peşine olma ceminin yapılacağı gün, peşine olacak çiftler cemaatteki kişi sayısına göre elma alır. Alına bu elmalar, ceme katılan ve peşinesi olanlar arasında pay edilir. Peşine olmak içinde cemaat toplanır. Cem düzenlenir (K.K.69-77).

Köydeki kişiler; musahip, aşına ve peşineyi farklı insanlarla olmak zorundadır. Çünkü görev üstüne göre olmaz. Hem böylece toplumsal dayanışma ve birlik daha çok sağlanacaktır (K.K.69).

Peşine olma ceminde söylenen bir nefes;

“Cennetten bir elma geldi,

Ali'ye tercüman gelen elmalar,

Ali aldı elmayı gözüne sürdü,

Ali'ye tercüman gelen elmalar.

Elma seni aşılrlar,

Meyveni yiyip ağacını taşlarlar,

Sultan olan günahını bağışlarlar,

Ali'ye tercüman gelen elmalar.

Elma seni nar rengine boyarlar,

Kendi bilmedik kabuğunu soyarlar,

Cümle melekler donunu giyenler,

Ali'ye tercüman gelen elmalar.

Elma senin kokun mis-i gamber,
 Kokuna toplanır cümle peygamber,
 Eti Fatma ana kabuğu kenber,
 Ali'ye tercüman gelen elmalar.

Şah Hatayım vahdettir vahdet,
 Çığrından çıkmış düldül gibi at,
 Bir adı Seyfullah bir adı Rahmetullah,
 Ali'ye tercüman gelen elmalar” (K.K.77).

4.3.12.Çıngıl/Çıngıldaş Olma

“Çiğindaşlık (çiğildaşlık, çığildaşlık):İki peşinenin yarattığı dayanışma kurumu; Tanrı'nın müdahalesi dışında canlı cansız her oluşumu sağlayan kurucu nesnelerin en üst basamağında yer alan “*toprak*”la özdeşleşme olarak algılanır. Ulaşılması çok zor bir aşama olarak inanca taşınır; bu nedenle yalnızca Hz. Ali tarafından yaşandığına inanılır. Toprak-Hz. Ali özdeşleşmesi nedeniyle “*Toprakoğlu*” anlamında Ebu Turabi adını alan Şah- Merdan Ali ile temsil edilir.” (Korkmaz, 2016:483)

Rıza Yetişen, “Tahtacı Aşiretleri” isimli eserinde, “çiğindaşlık”ın sözlük anlamını verip, nasıl bir tören gerçekleştirildiğini anlatmıştır.

“Çiğildaş; Bütün tarikatlarda olan bir işlemdir; çile çekmek, dünyadan el etek çekmek, kırk gün kapalı bir yerde, eşitli eziyetlere katlanmak; kırkıncı gün dede onu çile yerinden çıkarır, yıkanır temizlenir ve kesilen kurbanın baş suyu ile çorba yapıp içirilir veya ciğerinden yedirilir. Tekkenin iç ve dış hizmetlerini yapar böylece çiğildaşlık mertebesine erişilir” (Yetişen, 1986: 114).

Yetişen, çiğildaş olmada uzun boylu bir merasim gerçekleştirilmediğini ifade eder. “Çiğildaş olacak kişinin-sözlük anlamında açıklandığı gibi-önce bir dergâhta uzun süre hizmet etmesi, çile çekmesi gerekmektedir. Bunun için ayrıca bir tören yapılmayıp, musahip ve başka merasimlerin içinde, yalnızca cemaate duyurulur ve

kutlanır. Bunlar yalnız içki ve elma alırlar; meydana da geçemezler, sadece hayırlı verirler” (Yetişen, 1986: 114).

“Çiğindaşlık, çiğildaşlık, çığildaşlık”, Yılmazköy’de “cıngıl” ya da “cıngılbaş olma” olarak anılmaktadır.

Köyde “cıngıl ya da cıngılbaş” denir. Cıngılbaş olma, yolun dördüncü aşamasıdır. İkrarını alan bir kimse musahip, aşına, peşine olur. Bu üçünü tamamlayan iki samimi arkadaş, dilerlerse birbirlerinin cıngılı olurlar. Son aşama cıngıl olmaktır. Ancak köyde bu uygulama yoktur (K.K.69).

Cıngıl olmak da esas amaç; çemberi genişletmek, toplumdaki dayanışmayı arttırmaktır. Musahip, aşına, peşine olan iki kişi birbirleri ile cıngıl olabilirler. Cıngılın görevi, yolu tamamlayan bir kişi eğer ceme katılacaksa ve yanında musahibi, aşınası ya da peşinesi yoksa cıngıl onun yerine geçip, bu kişiye eşlik edebilir, cemde hizmet görebilir (K.K.11-26).

Cıngıl köyde olmayan bir uygulamadır. Çünkü cıngıl olmanın şartları zordur. Cıngıl olmak isteyen kişi; dünyayla irtibatının kesip, kendisini ibadete adanmalı ve Sünnilerle hiçbir şekilde iletişime geçmemelidir. Sünnilerin değıdığını yememeli, uzak durmalıdır (K.K.7).

Cıngıl sadece yörede değıl, dünyada da uygulaması zor bir uygulamadır. Günümüzde bir kimsenin inzivaya çekilip, kendisini ibadete adanması, dış dünya ile bağlantı kurmaması oldukça zordur. Ayrıca cıngıl olacak kişinin muhit dışından insanlarla insanlar ile iletişime geçmemesi gerekir. Bu günümüzde imkânsızdır (K.K.77).

4.3.13.Yılmazköy Yöresi Evlenme İle İlgili Genel Değerlendirme

Yörede insan hayatının önemli geçiş dönemlerinden biri evlenmedir. Evlilik öncesi, evlilik sırası ve evlilik sonrası gerçekleştirilen pratiklerle bu dönem kutsanır. Bu uygulamalarla kendilerine eş seçip yeni bir hayata adım atan gençlerin mutlu olması arzulanır. Yöre insanı özgün bir kültürün parçası olup, bu kültürü devam ettirme çabasında olduğundan kendi kültürünü bilen insanlarla evlenmeye gayret gösterir. Örneğin; yörede muhit dışı evlilik yapmak onaylanmayan bir durumdur. Bu şekilde evlilik yapmanın yaptırımları vardır. Çocukları Sünni biri ile evlenen bir aile “düşkün” ilan edilir. Düşkün ilan edilen aile, erkânlara, cemlere katılamaz. Ancak günümüzde muhit dışı evlilik yörede daha hoş karşılanmaktadır. Köyün şehre yakın

olması, gençlerin şehir dışında üniversiteye okumaya ya da çalışmaya gitmesi eş seçiminde muhit dışı evliliği arttırmıştır. Ceza sürelerinin de eskiye nazaran az olması, ailelerin çocuklarını üzmemek istememesi de bu durumda etkilidir.

Yörede özne adı verilen tarikat nikâhı ile gençlerin evliliği Tanrı huzurunda onaylanmış olur. Evlilik eşliğinde önemli bir diğer olgu ise “ocak yakma”dır. Düğün gecesi sonrası yeni gelinin, yardımcısı görüm ile birlikte üç farklı eve ocak yakmaya gitmesi soyu sürdürmek, ocağı devam ettirmek anlamına gelir. Gelin gün doğmadan gerçekleştirdiği bu uygulama ile evlendiği erkeğin soyunu devam ettirip, ocağını tütürecektir. Bu uygulama aile ocağına duyulan saygıyı da göstermektedir.

Yörede ikrar alma, evlilik sonrası olabileceği gibi evlenmeden önce de bekâr kişiler tarafından da gerçekleştirilebilir. Ancak köyde genelde evlilik sonrası ikrar alındığı için biz “ikrar alma”yı bu başlık altında inceledik. İkrar alma, isteğe bağlı olup, yemin etme anlamına gelir. İkrar aldırın kişiler; “eline, beline, diline” sahip olacağına dair dede huzurunda söz verir. Bu bir nevi nefis terbiyesi olarak kabul edilebilir. İkrar alma, yola girmek olarak bilinir.

Evlilik sonrası ocak kazma ise evli çiftin anne ve babadan ayrılması, artık kendi ocaklarının toplum tarafından kabul edildiğinin göstergesidir. Ocak kazma ile kişiler, cemaatte anne ve babadan ayrı bir aile olarak kabul edilip, işledikleri suçlardan kendileri sorumlu olacaktır. Evlilik sonrası musahip, aşına, peşine ve cıngıl olma aşamaları vardır. Bu aşamaların genel amacı; toplum arasında birlik ve dayanışmayı arttırmaktır. Bülent Akın ise bu aşamaların, bireyin toplumsal statüsünde bir geçiş/giriş ritüeli taşıdığını belirtir. Bunu da şu şekilde ifade eder: “Tahtacı Alevîleri arasında, Musahip Kurbanı Cemi’nin ardından “aşına”, “peşine” ve “çiğildeş” şeklinde üç iç inanç halkasına katılma ritüelinin daha olduğu görülür. Bu ritüellerin tamamı, belli koşulların yerine getirilmesi ile bireyin olgunlaşmasına bağlı olarak gerçekleşen ve bireyin toplumsal statüsünde önemli değişiklikler sağlayan geçiş/giriş ritüeli olma özelliğini gösterirler. Buradaki olgunlaşma sadece biyolojik değil, aynı zamanda bireyin sosyal statüsü ve spiritüel gelişiminide kapsayan bütünü bir süreçtir”(Akın, 2017: 50).

Yörede ikrar alma, ocak kazma, musahip, aşına ve peşine olma uygulamaları evlilik sonrasında hemen ardından gerçekleştirilen uygulamalar değildir. Yöredeki insanlar, ikrar alarak yola girmiş olup nefislerini terbiye ederken, ocak kazarak da mensubu olduğu baba ocağından ayrılarak yeni bir aile kurar. Musahip, aşına, peşine

olma törenleri ise temelinde toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya yöneliktir. Bu törenler evlilik sonrası hemen gerçekleştirilmez. Kişinin kendisini hazır hissettiğinde yörede önce mürebbiye, ardından dedeye müracaatı ile bu törenler gerçekleştirilir. Belirli bir zaman sınırlaması yoktur. Yörede insanlar bu uygulamaları evlilik sonrası gerçekleştirdiği için biz bu aşamaları, evlilik sonrası başlığı altında ele aldık.

Köyde musahip, aşına ve peşine olma törenleri gerçekleştirilirken cıngıl olma uygulanmamaktadır. Bu dört aşama inanç yapısı ve törenlerine dâhil olduğu ve ayrı bir çalışma konusu olduğu için, biz bu çalışmada ayrıntılı olarak incelemedik. Evlilik sonrası çiftlerin gerçekleştirdiği uygulamalar başlığı altında ele aldık.

Yörede evlilik aşamasının etrafında birçok inanç ve uygulama gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamaların çoğu varlığını devam ettirmekte ve gelecek kuşaklara da aktarılmaktadır.

5.BÖLÜM: ÖLÜM

“Canlılarda yaşamsal fonksiyonların tamamen durması anlamına gelen ölüm, hayatın en önemli gerçeklerinden biri olup en eski dönemlerden bu yana insanoğlunu derinden etkilemiş ve onu konuda çeşitli düşüncelere sevk etmiştir. Ölüm olayı karşısında hissedilenler ve ölüm sonrasındaki bilinmezlik, bütün toplumlarda çeşitli inanma, âdet, töre ve törenleri beraberinde getirmiştir” (Çıblak, 2002: 605).

“Ölüm, hayatın başlangıcı olan doğum ve onu takip eden evlilik gibi safhalarından sonra, halk inançları itibariyle önemli bir dönemdir. Türklerin, eski ve

halen mensubu buldukları dinler itibariyle inançlarında; ölümle her şeyin bitmediğine, ölümün sadece bir âlem değişme olduğuna, ölümle yok olunmayıp bu dünyadan öteki dünyaya geçildiğine inanılmıştır” (Kalafat, 2011: 83).

Köyde ahiret inancı mevcuttur. Herkesin gideceği son duraktır (K.K.6).

5.1.Ölümü Haber Veren ve Ölümü Engelleyen İnanç ve Uygulamalar

“Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskısıyla tedirgin olan halk düşüncesi, alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışları, araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik, değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir önbelirtisi saymaktadır” (Örnek, 2016:286).

Köyde var olan inançlara göre ölüm bir yok oluş değildir. Ölen kişi için “yurt değiştirdi” tabiri kullanılır. Köyde hala devam eden inanç ve uygulamalara göre; cenaze defnedilmeden önce ve defin sonrasında ölen kişinin ruhu için özel uygulamalar gerçekleştirilir.

5.1.1.Fizyolojik Belirtiler

Bu belirtiler insanların kişisel tecrübelerinden oluşup, bilimsel bir gerçeğe dayanmaz.

Yılmazköy’de ölüme işaret eden bu belirtiler, hastada görülmeye başlayınca akrabaları ya da köyden başka kişiler hastanın yanında beklemeye başlarlar. Hastanın yanında kalmayanlar ise 2-3 gün süreyle hasta evini ziyaret ederler. İnanışa göre hastanın öleceği özellikle yüzünden belli olur. Hastanın burnunun kenarı siyaha, gözlerinin altı ve ön kısmı ayva sarısına döner. Gözlerinden yaş gelir. Köyde bu “gözlerinin nazlısı” ya da “gözünün ferî” olarak nitelendirilir. “Gözünün ferî” aktığında başından kimse ayrılmaz. Çünkü hastanın öleceğine dair inanç kesinleşmiştir. Öleceğini düşündükleri hastaya son bir kere su verirler. Eğer içmezse tekrar verilmez. Hastanın bilinci kapanınca “döşendi, döşeli, yola girmiş, öteyle uğraşiyor” denir (K.K.24-31-27- 21).

5.1.2.Psikolojik Belirtiler

Bu belirtiler toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi, yöresel değişiklikler de taşır.

Kişi öleceğini hissederse ya da hastayken vasiyette bulunur. Bu vasiyet kendisini kimin yıkayacağı, nereye gömüleceği, nasıl gömüleceği ya da sevdiği bir eşyasıyla gömülmek istemesi olabilir. Örneğin kişi cemlerde çaldığı sazıyla ya da sevdiği bir yakının kıyafetiyle gömülmek isteyebilir. Köyde şu anda uygulanmayan fakat eski bir gelenek olan tabutla gömülmeyi de isteyebilir (K.K.31-24-25).

5.1.3.Eşyalarla İlgili Belirtiler ve Sakınmalar

Köyde cam, camdan yapılmış bir eşya ya da ayna kırıldığında uğursuzluk getirdiğine inanılır. Bu uğursuzluk belirli bir zamanda olur. Ramazan ayı ile Kurban ayı arasında bir ay vardır. Ona “boş ay” denir. Eğer bu boş ayda camdan yapılmış bir eşya ya da ayna kırılırsa kişi üç, beş ya da yedi zarara uğrar. Bu zararlar; kişinin ayağının burkulması, kırılması olabileceği gibi başka felaketler de olabilir. Kişi yaşadığı uğursuz olayları üçte fark ederse mutlaka bir hayır yapmak zorundadır. Bu hayırda el bezlerine ekmek yapılıp, tereyağı sürülüp dağıtılır.

Bu uygulamayla kötülüklerden korunmak ve olumsuzluklardan sakınmak amaçlanmıştır. Bunun dışında yapılan uygulamalar da mevcuttur. Lokma dökülüp dağıtılır, börek, çörek yapılıp dağıtılır. Kişi bunları yapmazsa helva ekmek dağıtır. Böylece uğrayacağı zararlardan kurtulur (K.K.31-21-27-11).

Köydeki insanların inancına göre sabun elden ele verilmez. Bir kişi diğerinin eline sabun verirken sabunu avucunun içine koymaz. Sabunu verdiği kişinin elinin üzerine koyar. Böylece uğursuzluk uzaklaştırılmış olur (K.K.41-68).

Köyde eşyalarla ilgili bir diğer sakınma da, köyde yakın akrabası bir yere giden, onun arkasından süpürge yapmaz. Yoksa yola çıkan kişinin başına bir felaket gelecektir (K.K.44-42).

5.1.4.Yiyeceklerle İlgili İnanışlar ve Sakınmalar

Köyde belirli bir saatten sonra eve alındığında keder ve acı getirdiğine inanılan yiyecekler vardır.

İkinci ezanı okunduktan sonra köylüler evlerine biber, soğan almazlar. Bunlar ne evden çıkarılır ne de başka birisine gönderilir. Eğer biri bu yiyeceklerden birini getirmişse geri gönderilir (K.K.31-9-32).

Köyde gün batımı sonrası köylüler evlerine un, peynir, yoğurt, süt almazlar. Beyaz renkli oldukları için bu yiyecekler ne eve alınır ne de evden çıkarılır (K.K.41-68-21).

5.1.5.Rüyalarla İlgili Belirtiler ve Sakınmalar

“İnsanlar hayatın, ölümün, hatta yarı ölüm gibi düşünülen uykunun ve uyku içinde görülen düş (rü’ya)lerin gizi ile ilk zamanlardan beri ilgilenmişlerdir. Bu onlar için büyük bir sorun olmuştur. Onu çözmek için de eski zamanlardan beri uğraşmışlardır” (Noyan, 1999: 241).

Rüyada ön dişlerin dökülmesi aileden birinin öleceğine yorumlanır. Kişi ölmüş yakınlarından birini rüyasında görürse ve onun çağırdığı yere giderse bu kendisinin öleceğine işaret eder. Kötü olduğuna inanılan bir rüya görüldüğünde kişi evine yakın bir iki komşusunu çağırıp onlara kahve pişirip rüyasını anlatır ve onlardan rüyasını hayra yormalarını ister. Özellikle kahve pişirmelerinin sebebi ise kahvenin rüyanın kötülüğünü bastıracağına olan inançtır. Bunu yapmayanlar, rüyalarını kimseyle paylaşmamaktadır (K.K.24-31-12).

Köyde ölmüş birini rüyasında gören bir soğanı kırar, kimse görmeden evinden uzağa fırlatır. Eğer kişi kötü bir rüya görmüşse de benzer bir uygulama yapar. Bir soğanı kırar, “umup umacağıın bu olsun” diyerek mezarlığa doğru atar. Bu iki uygulama ile kötülükler uzaklaştırılmış olur (K.K.4-5).

5.1.6.Hayvanlarla İlgili Belirtiler

Günlük hayatlarında hayvanlarla iç içe olan Anadolu insanı, bazı hayvanların davranışlarını ölümle ilişkilendirmiştir.

Köydeki inanca göre; baykuş bir evde öterse ölüme yorumlanır, “muratçık git muradını başka yerde ara” der soğan atıp hayvanı kovarlar (K.K.24-25).

Kargalar köyün üzerinde gezip, özellikle bir evin üzerinde dönerlerse o evden cenaze çıkacağına yorumlanır. Gündüz hava değişimi olmadan vakitsiz öten horoz, felaketi haber verir. Köpeğin mezarlık tarafından uluması ölüme işaret eder. Tilkinin havlaması da ölüme işaret eden bir başka belirtidir (K.K.24-25-28).

5.2.Ölüm Anında Gözlemlenen İnanç ve Uygulamalar

5.2.1.Kapının Açık Bırakılması

Hastanın ölümünü beklemeye başlayan yakınları kapıyı açarlar. Kapının önünde ve doğrultusunda kimse oturmaz. Azrail içeri rahat girsin, canını alırken çok çırpınmasın diye bu uygulama gerçekleştirilir (K.K.24-25-22).

5.2.2.Ölünün Gözlerinin Kapatılması

Ölünün gözleri açık kalmışsa bir kere sıvazlanır. Kapanmazsa öylece bırakılır. Gözleri açık kalmışsa o kişinin dünyadan zevkini alamadığı, dünyada gözü kaldığına inanılır (K.K.29-30).

5.2.3.Ölünün Çenesinin Bağlanması

Cenaze evinde bulunan yaşlılardan biri ölünün çenesini bağlar. Bu işlemi gerçekleştiren ölen kişi kadınsa kadın, erkekse erkektir. Amaç ölüyü yıkarken ağzına su kaçmasını engellemektir (K.K.31-26-28).

5.2.4.Ölünün Üzerine Bıçak Koyulması

Amaç, o hanede ölümün son bulması, başkasının ölmesini engellemektir (K.K.28-26-11).

5.2.5.Ölüye Kına Yakılması

Ölüde kına alnın ve saçın birleştiği yer ile el ve ayak parmaklarına yakılır. Buna “tılasım” denir. İki inanç vardır. İlki kına kabirde kişinin inancına dair şahitlik yapacaktır. İkincisi Hz. Fatma alnında o işareti gördüğü kadınları kendisine daha yakın bulup, eteğinin altında toplayacaktır. Alnı dışında el parmak uçları ve ayak parmakları kınalanır. Kınalama sadece kadına yapılır (K.K.24-25).

5.2.6.Ölünün Yanında “Günlük” Yakılması

Yörede günlük ağacı olarak bilinen bitki, sığla ağacıdır. Ağaçtan elde edilen kabuk, cenaze merasiminde tütsü olarak kullanılır. “Sığla yağı (*Styrax Liquidus*), sığla (*günlük*) ağacı olarak bilinen ve Muğla’da yaygın olarak bulunan (*Hamamelidaceae familyasına mensup*) Liquidambar Orientalis Miller ağacının gövdesine tekniğine uygun açılan yaralardan elde edilen balzamin kaynatılması ve preslenmesi sonucu elde edilen ve geleneksel tedavide yaygın kullanım alanına sahip olan bitkisel bir üründür. Kahverengimsi (*tahin*) renkte, bal kıvamında, yapışkan, donuk ve mat yapıda olup kendine özgü aromaya sahiptir.

Günlük kabuğu, sıgla yağı eldesi için ağaç kazıma işlemi sırasında sıgla yağı ile birlikte toplanan ve kaynatılıp preslendikten sonra kurutularak halk arasında tütsü/buhur materyali olarak kullanılan kabukçuklardır.”²⁰Aydın’da bulunmayan bu bitki aktarlardan ya da cenaze malzemeleri satan yerlerden elde edilmektedir. Ölünün yanında beklerken bir tavanın içerisine önce ocaktan alınan köz konur, üzerine günlük kabuğu konur. Tavadaki günlük, yandıkça duman çıkar. Bu tava önce cenazenin üzerinde gezdirilir. Sonra dışarı çıkarılıp cemaat etrafında kokutulur. Günlük kokusunun cennet kokusu olduğuna inanılır (K.K.28-9-32-31).

5.2.7.Ölü Sazının Çalınması

Ölü defin için sabahı bekletilecekse ve erkekse saz çalınır. Kişi musahipliye, yolunda düşkünlüğü yoksa musahipli üç erkek gelir. Önce ölünün başında delil yakarlar. Aynı ayrı üç nefes alıp, Pir Sultan, Kul Himmet ve Şah Hatayi’den nefesler söyleyip saz çalarlar. “Ölü başında okunan nefesler ‘ölüm nefesi’ olarak tanımlanmaktadır” (Ersal, 2019: 255).

Sonra sabah beklenir, gün bitmeden ölü defnedilir (K.K.24-25).

Köydeki inanışa göre; biri akşam öldüyse gömülmesi için sabahı beklemek gerekir. Bu sırada ölenin akrabaları cenazenin başında sabaha kadar beklerler. Bu gece sabaha dek “ölü sazi” çalınır.

Cenaze bir odaya alınır. Yüzüne bir mendil örtülür. Odaya güvender, mürebbi, ölünün akrabaları gelir. Kadın, erkek herkes bu odadadır. Önce ölünün başında delil uyandırılır. Güvender saz çalmaya başlar. Saz, yasa uygun çalınır. Çünkü odadakiler yas tutmaktadır. Güvender nefes söylemeye başlar. O susar, bir başkası nefes söyler. Herkes sırayla nefes alır, söyler. Ölen kişinin oğulları, gelinleri, akrabaları cenazenin olduğu odada kim varsa nefes alır, söyler. Nefes söyleyecek kişinin ölenin akrabası olması şartı yoktur. Köyden ölü sazına katılan ve nefes söylemeyi bilen herkes söyleyebilir. Cenazenin başında nefes söylemek çok sevaptır. Bu gelenek Orta Asya’dan getirilmiştir. Köyde eskiden beri devam ettirilen bir gelenektir. Ölünün başında nefes alınırken akrabalarından ya da köyde komşularından cenazeyi görmek isteyen olursa, ölünün yüzündeki mendili kaldırıp bakar (K.K.11-26).

²⁰<http://www.muglakulturturizm.gov.tr/TR-73678/sigla-yagi-ve-gunluk-kabuğu.html>-E.T.-
27.05.2019

Ölü sazı erkeklere çalınır, kadınlara çalınmaz. Ölü sazının çalınması için o kişinin “yolu tamamlaması” gerekir. “Yolu tamamlamak” için, kişinin önce ikrarını alıp sonra bir aile ile “musahip” olması gerekir. Ardından “aşına”, “peşine” olup yolu tamamlar (K.K.11-22).

Bu âdet şehirde bir cenazenin başında yapılacaksa beş altı nefes okunur, ardından cenaze morga götürülür. Şehirde ölü sazı sabaha dek sürmez. Çünkü bu âdeti bilmeyenler, ölünün yanında saz çalınmasını yadırgayabilir (K.K.11-22-26).

Ölü sazında çalınan ölüm nefesine örnek;

“Yine havalandı gönül kuşu uçmaya,

Uçmayınca gönül dosttan ayrılmaz,

Vuruldu kazanım ılıdı suyum,

Yumayınca gönül dosttan ayrılmaz.

Bak ha feleğin işine bak ha,

Yönünü çevirmiş gidiyor Hakk’a,

Getirin gömleğimi istemem yaka,

Giymeyince gönül dosttan ayrılmaz.

Anlımıza kara yazı yazıldı,

Mis gibi oldu ela gözler süzüldü,

Kefenim biçilmeden mezarım kazıldı,

Girmeyince gönül dosttan ayrılmaz.

Ustalar gelsin tabutumu düzsün,

Terziler gelsin kefenimi biçsin,

Mezarımın üstüne gök çimen bitsin,

Bitmeyince gönül dosttan ayrılmaz.

Pir Sultan Abdal'ım canım cezada,
 Yok mu yeyin atı yolu hizada,
 Verin ecel şerbetini bize de,
 İçmeyince gönül dosttan ayrılmaz” (K.K.77).

5.3.Ölünün Defne Hazırlanması

5.3.1.Ölünün Gasli

Öncelikle ölünün yıkanacağı su hazırlanır. Bu suya güzel koksun diye defne ağacından bir iki dal, mersin ağacından (köydeki ismi har) bir iki dal atılıp kaynatılır. Hara köyde “tehnal” da denir. Tehnal, dağlarda olur. Birisi gidip toplayıp getirir. Tehnal önce ıslanır. Biraz bekledikten sonra ölünün yıkanacağı suya atılır (K.K.6-11-22-28).

Ölü banyo yaptırılır gibi yıkanır. Ardından abdest aldırılır (K.K.6).

Eğer yıkama işlemi sonrası bu sudan artarsa ölünün üzerinden çıkan son kıyafetler bu su ile yıkanır. Köyde görevli bir imam olmasına rağmen ölüyü köyden cenaze yıkamayı bilen biri yıkar. Bu kişiler genellikle köyün yaşlı, bilgili kişileridir. Ölüyü yıkayan bu kişilere para verilmez. Eskiden bu kişilere ölünün hayırlarında sini dizilir, bir sofralık yemek hazırlanmış. Şimdi bu gelenek terk edilip bu kişilere havlu, yazma gibi hediyeler verilmektedir. İmam sadece cenaze namazını kıldırır. “Bilen kişi” ölüyü yıkarken yakın akrabaları “dünyalık hakkım helal olsun benden yana” diyerek sağ taraftan baştan ayağa doğru bir kere su dökerler. Eğer kişi ölmeden önce kendisini birisinin yıkamasını vasiyet etmişse, o kişi “bilen kişi” ile birlikte cenazenin yanına geçer ve onun talimatları doğrultusunda ölüyü yıkar. Köyde cem evi yapımı tamamlanmadığı için cenazeler kendi evlerinde yıkanır, kurulanır ve kefenlenmeye hazır hale getirilir. Eğer ölen kişi kadınsa köydeki kadınlar etrafında çember oluştururlar ve tamamen cenazeyi kapatırlar. Erkekse cenaze etrafına çarşaf gerilir ve yıkama işlemi gerçekleştirilir (K.K.28-11-31-26).

Cenaze yıkama işlemi tamamlandıktan sonra, yıkamada kullanılan kazanın içinde kalan su yere dökülür. Kazan ters çevrilir. Cenazenin yıkandığı yerde ne kadar kap varsa hepsi ters çevrilir. Bu uygulama bu kaplar bir daha lazım olmasın, ölüm uzaklaşsın diye yapılır (K.K.7).

5.3.2.Ölünün Giydirilmesi

Tahtacılar da gerdek gecesinden önce yeni evli çift arasında mürebbi tarafından “öznek” adı verilen nikâh kıyılır. Bu nikâhta kadın köynek, entari, “don” denilen pembe şalvarını giyer. Ertesi gün gelinin başı bağlanırken bu kıyafetlere ek olarak fermene giyer. Özel bir törenle başı bağlanır. Gelinin başı bağlanırken, kafasına tennik, pullu keten, büyük al, küçük al bağlanır. Eskiden tennik adı verilen bu başlığın üzerine altın işleme takılırdı. Ardından gelinin başına pullu keten, büyük al ve üç renkten oluşan küçük al isimli kuşaklar bağlanır. Tahtacılar da ölen bir kadın bu kıyafetleri kaybolmamışsa bunlarla gömülür. (Eskiden tenniğin üzerine takılan altın işleme ölü defnedilmeden önce bir yakını tarafından başından alınırdı. Çünkü mezar hırsızlık amacıyla açılabilirdi. Ancak günümüzde tennik üzerine altın işleme takılmıyor.) Erkekler ise öznek adı verilen bu nikâhta önünde üç düğme bulunan bir köynek (gömlük) giyerler. Altına belinde bezden uçkurlu, bilek kısmı iple bağlanan bir şalvar giyerler. Başlarına “üstlük” dedikleri sarı renkte bir bez dolarlar. Eğer erkeğin de bu kıyafetleri kaybolmamışsa öldüğünde bunlar giydirilir. Ölüye giydirilen elbiselerdeki düğmeler koparılır, kuşaklar düğülenmez. Çünkü inanışa göre peygamberden bu yana kıyafetlerin üst kısımlarında dikiş olmamalıdır. Bu kıyafetlerden önce edep yerlerini kapatmak için iç çamaşırı giydirilir. Ölüye (hem kadın hem erkek) asla çorap giydirilmez. Eğer ölü giydirilmezse ahrette çıplak kalacağı inancı mevcuttur. Ahrette çıplak kalan ölü, yakınlarının rüyalarına girip onlardan hesap soracaktır ve onları rahatsız edecektir. Ölü giydirildikten sonra kefenlenme işlemine geçilir (K.K.24-25).

Köyde kadınlara baş pırtısından bazı kıyafetler giydirilir. Bunlar; entari, fermene ve köynektir. Bunları giydirmek zorunlu değildir. Eğer bu elbiseler duruyorsa ve ailesi ölüye giydirilmesi için verirse giydirilir. Ölüye entari ve fermenesi dışında başına “al” da bağlanır. “Al”dan önce mutlaka bir yazma bağlanır. Kadının başı açık kalmaz (K.K.6).

Ölüye baş pırtısının giydirilmesi Fatma Ana’dan kalan bir uygulamadır. Fatma Ana ölmeden önce vasiyette bulunmuş, öldüğünde kendisine en güzel kıyafetlerinin giydirilmesini istemiştir. Çünkü babası Hz. Muhammet’in karşısına üryan çıkmak istememiştir. Vasiyeti üzerine Fatma Ana giydirilmiş, çiçeklerle süslenmiştir. Tahtacılar bu sebeple kadınlara baş pırtısı giydirirler (K.K.71).

Köyde ölüye entari, fermene giydirmek ölünün akrabalarının ya da ölen kişinin vasiyetine göre değişir. Eğer cenaze şişmişse, entarisi ve fermenesi olmaz. Bu durumda ölüye başka kıyafet giydirip, bu eşyaları ya ölünün üzerine sererler ya da ölünün yanına koyarlar. Eğer bu kıyafetleri yanına koyacaklarsa bir bohça yaparlar. Bohçanın içinde entari, fermene, pullu, keten, yağlık hepsi olur (K.K.11-22).

Günümüzde kimi insan öldüğünde kendisine giydirilmesini istediği kıyafetleri önceden hazırlayıp, çocuklarına bunu söyler (K.K.22).

Erkekler için iç çamaşırı, eşofman ya da pijama, başı için sarık hazırlanır. Kadınlar için iç çamaşırı, uzun don (şalvar), üzerine gecelik ya da köynek hazırlanır (K.K.11-22).

Cenaze kadınsa giydirildikten sonra kefenlenmeden önce yüzüne kırmızı bir oyalı yazma örtülür (K.K.6).

Ölen kişi kadın ise giydirildikten sonra başına bir yağlık (yazma), alınına bir yağlık (yazma) bağlanır. Bazen alınına “al” da bağlanır. Sonra yüzünün üstüne çiçekler konur. Ardından yazma örtülür. Ölen kişi erkekse de yüzüne bir yazma örtülür (K.K.11-22).

Ölen kişi kadınsa iki eli birleştirilir, ellerine bir top çiçek verilir. Ardından bu çiçek ellerine bir yazma ile bağlanır. Ayrıca başındaki yağlığın kenarına çiçekler sıkıştırılır. Ölen kişi erkekse eline çiçek verilmez. Çiçek sadece kadına verilir (K.K.11-22-26-73).

Ölenlerin eline çiçek verilmesinin sebebi; bu kişi öbür tarafa gittiğinde ondan daha önce ölenler onu karşılayacak, bu kişi de onlara çiçek götürmüş olacaktır. Biz böyle inanırız (K.K.11-22).

Köyde büyük, küçük, bebek herkes öldüğünde giydirilir. Eğer ölen bir bebek ise yıkandıktan sonra en güzel kıyafeti giydirilir. Ardından kefenlenir. Bebek 10 ya da 15 günlük olsa dahi giydirilir, fark etmez (K.K.22).

Ölünün diğer kıyafetleri ise bohçalara konur. Bu bohçalar mezarın içine ölünün yanına ya da ayakucuna yerleştirilir. Köyde kimse ölü pırtısı giymez. Bu sebeple ölenin eşyaları dağıtılmaz, mezar içine konur. Köyde ölen kişinin diğer tarafa bu bohçaları götürdüğüne inanılır (K.K.22-11-26).

5.3.3.Ölünün Kefenlenmesi

Cenaze giydirilip hazırlandıktan sonra kefenin üstüne yatırılır. Köyde ölen akrabalarına hediye göndermek isteyenler olur. Önceden dövülüp toz haline getirilmiş karanfili alarak ölünün başına gelirler. Bu kişiler ellerindeki toz karanfili “bu babam için” der, biraz atar. “Bu anam için” der, biraz atar. Ölen akrabalarından kim varsa onun adını söyler, “hediyem olsun” der. Ölen kişi öbür tarafa gittiği zaman, köyde ondan önce ölenler onun yanına varmış. “Bizimkiler bir şey gönderdi mi?” diye sorarlarmış. Ölen kişi de bu gönderilen karanfilleri onlara verirmiş. Karanfil güzel kokar, ondan bunu hediye olarak göndeririz. Kendisine hediye gelenler sevinirmiş. Birileri hediye alırken hediye almayanlar “bana yok mu, bana yok mu?” diye sorarlarmış. Kendisine hediye gelmeyenler üzülürmüş. Bu sebeple hediye gönderilir. Hediye olarak gönderilen karanfiller cenaze kefenlenmeden önce onun üzerine atılır (K.K.11-22-26).

Köyde cenaze giydirilmezse, kimse ölüye hediye götürmezse ayıplanır (K.K.22-26).

Kefen sadece beyaz kumaştan alınır. Kefen geniş çaplı ise bu ölen kişinin şanslı ve iyi biri olduğuna, ensiz ise şanssız biri olduğuna işaret eder. Köyde kefenle “yakasız gömlek” denir. Kefeni biçerler. Kefen dikişsiz olmalıdır. Bu sebeple üç ya da dört yerinden bağlanır. Ölüye giydirilir. Ölü kefenlenirken önceden toz haline getirilen karanfil, yakın akrabaları tarafından ölünün üzerine serpilir. Kefenleme işlemi tamamlandıktan sonra üzerine gül suyu dökülüp tekrar karanfil serpilir. Amaç ölünün güzel kokmasını sağlamaktır (K.K.24-25-28-31-22).

5.3.4.Ölümün Duyurulması

Yılmazköy küçük olduğu için köylüler arasında kısa sürede haber yayılır. Ancak yine de köydeki camide görevli hocaya sala verdirilir. Birinin ölüm haberi alındıktan sonra uyuyan varsa uyandırılır. Yoksa ölenin ağırlığı uyuyan kişiye çöker (K.K.26-11-44).

Evdeki kilim, yolluk çırpılmadan merdiven tırabzanlarına ya da bahçe duvarının üzerine atılır. Bu kilimler cenaze kaldırılana kadar içeri alınmaz. Cenaze götürülüp defnedildikten sonra içeri alınır. Bu uygulama cenazenin ağırlığı evde kalmasını diye yapılır (K.K.11-21-22).

Eskiden çeşmeden su getirildiği için testilerde su olurmuş. Birinin ölüm haberi alındığında evdeki sular dışarı dökülmüş (K.K.26-11).

5.3.5.Ölüye Hediye Getirilmesi

Ölünün üzeri kapatılmaz. Çünkü insanlar ona hediye getirip, gömülmeden önce görmek isterler. Bu sebeple ölünün yüzü de açıktır. İnsanlar helalleşmek isterler (K.K.6-5).

Ölen kişi eğer kadınsa daha çok yemeni, erkekse havlu hediye götürülür. Gelen hediyeler “bunu kızın saldı, bunu gelinin yolladı” diyerek ölünün üzerine bırakılır. Bu hediyeler ya ölünün üzerine atılır ya da ölünün ayaklarına dolanır. Ölüye hediye olarak getirilen bu yazma ve havluların bir kısmı mezarın üzerine “bayrak” yapımında kullanılır. Bir kısmı ise ölünün kıyafet bohçalarının yanına konur. Bu havlu ve yazmaları sadece ölünün yakınları getirmez. Köyden ölen kişinin tanıdıkları ve komşuları da hediye getirir. Kimisi bu hediyeleri ölünün kendisine kimisi de eskiden ölen diğer akrabalarına gönderir. İnsanlar ölülerini unutmadığını göstermiş olur (K.K.6-11-22-21-27-25).

Ölüye hediye olarak sadece yazma ve havlu götürülmez. Dövülmüş toz karanfili hediye olarak götürüp ölünün üzerine atarlar. İnanca göre ölen kişi diğer dünyada “hoş geldin” diye karşılanır ve önceden ölenlere gönderilen bu hediyeler, diğer dünyada onlara iletilmiş. Bu uygulamada ise amaç; ölüleri mutlu etmektir (K.K.6-12-27-21).

Ölüye havlu, yemeni ya da toz karanfil hediye getirmeyen evinden çiçek toplayıp getirir. Mevsim çiçeklerinden yaptığı bu demedi ölüye hediye eder (K.K.44).

Köyden cenazeye katılanların bir kısmı ise hediyelerini cenazenin yanına bırakırken önceden ölen yakınlarına selam göndermeyi de ihmal etmez. Diğer yurttaki selamları alan ölüleri, unutulmadıklarını anlar, mutlu olurlar (K.K.21-40).

5.4.Defin Sırasında ve Defin Sonrasında Gerçekleştirilen İnanç ve Uygulamalar

Kefenlenme işleminin ardından ölü tabuta yerleştirilir. Tabutun üzerine camide bulunan yeşil renkli örtü serilir. Eğer ölen genç kızsaysa tabutun üzerine duvak, yemeni konur. Defin sırasında bunlar mezarın içine koyulur. Cenaze önce camiye götürülür ve cenaze namazı kıldırılır. Köyde mezarlık yakın olduğu için cenaze

mezarlığa yürüyerek götürülür. Mezarlığa kadar tabuttan her tutan kırk adım boyunca bildiği duaları okur. Eğer dua bilmiyorsa tekbir getirir (K.K.28-49).

Tahtacılar ayrıca bir sopanın ucuna mevsim çiçeklerinden bir demet yapıp bir yazma ile bu demedi sopaya bağlarlar. Sopaya bağlı bu çiçek demedi tabutun başına bağlanır. Cenaze defnedildikten sonra çiçek demetinin bağlı olduğu bu sopa mezarın başına dikilir. Bu sadece kadınlara yapılan bir uygulamadır (K.K.44-41).

5.4.1.Ölünün Defin Zamanı

Kişi sabah ölmüşse cenaze öğle namazından önce gömülür. Öğle vakti ölmüşse ikindi ezanından önce defin gerçekleşir. Fakat ölüm ikindiden sonra gerçekleşmişse defin için ertesi gün beklenir. Köyde gün indikten sonra mezarlığa kimse gitmez. İnanca göre toprak, ikindi vaktinden sonra ölüleri kabul etmez, mühürlenir. Bu vakitten sonra mezarlığa ziyarete de gidilmez. İnanışa göre ölüler toplanıp, dünyadaki yakınlarının kendileri için ne yaptığını konuşurlar. Bu sebeple mezarlığı ziyaret için sabahın erken saatleri tercih edilir(K.K.24-25-26-11).

5.4.2.Mezar Kazımı

Eğer mezar yeri eski bir mezara aitse, kazarken içinden kemik çıkmışsa temsili demir para atılır. Böylece mezar yeri eski sahibinden satın alınmış olur. Eski değilse görevliler cenaze gelmeden mezarı kazıp, hazırlar (K.K.24-25).

5.4.3.Ölünün Defni

Mezarın içine önce mersin ağacının yaprakları konur. Ölünün yatırılacağı yer tamamen bu yapraklarla kaplanır. Tahtacılar, mersin ağacının güzel bir kokusu olduğunu söyleyip, onun cennet meyvesi olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca bunu ilk bulanın İbni Sina olduğu ve bu geleneğin ondan bu yana devam ettiğine inanlar da vardır. Bu uygulama ile ölüyü haşerelerin yemesi, ölünün kurtlanması engellenecektir. Kaynak kişiler bu uygulamanın sadece Ege Bölgesinde olduğu, başka yerde uygulanmadığını belirtmişlerdir. Yaprakların üzerine evde hazırlanan tek kişilik bir döşek konur. Bu döşegin adı “ölüm döşegi”dir. Yeni yapılan döşek, “üsküve, kutlu kumaş” dedikleri kıymetli kumaşlarla kaplanır. Döşegin üzerine çarşaf serilir. Eğer döşek kısa gelirse ayakuçlarına elbise bohçaları konur. Döşegin üzerine aynı kumaşlarla hazırlanan ince yastık konur. Ölüyü bu döşegin üzerine yatırırılar. Kimisi üzerine battaniye de örter. Amaç ölüyü rahat ettirmektir. O rahat ettikçe, kendileri de huzurlu olacaktır. Ölünün yanına evde hazırlanan bohçalar

yerleştirilir. Bu bohçaların içinde sevdiği, en çok giydiği kıyafetleri vardır. Bu bohçalar dışında bir testi su ve bardak konur (K.K.24-25-26-11-28-29-22).

Ölünün yanına konan bohçalarda sevdiği eşyaları vardır. Ölen kişinin birçok eşyası mezara konur, evde bırakılmaz. Eğer ölen kişinin eşyası çoksa geriye kalanlar yakılır (K.K.11-22).

Mezarın içine ölünün kıyafetleri dışında kadınlar için oklava ya da erveç, erkelere ise tütün konur. Bu eşyaları mezarın içine koymayan dışına da koyabilir. Ancak bu uygulama eskiden daha çok yapılmaktaydı (K.K.11-40-41-44-42-68).

Bu uygulamaların ardından yakın akrabaları gelir ve ölünün üzerine gülsuyu serperler. Ölünün üzerine zeytin yaprakları atılır. Çünkü zeytin cennet meyvesidir. Sonra ölünün üzeri mersin yapraklarıyla kaplanır. Bu işlem tamamlandıktan sonra mezar sapıtma dilmelerle kapatılır. Bu dilmelerin üzerine hasır ya da naylon serilir. Amaç dilmelerin arasından ölünün üzerine toprak düşmesini engellemektir. Köyde kefenin kirlenmesini, ölünün rahatsız olmasını istemezler. Mezar kapatılır. Üzerine mersin ağacının dalları konur. Mezarın başına ve sonuna birer tahta dikilir. Bu tahtalara üçer çentik olur. Başucundaki bu tahtaların adı “hece tahtası”dır. Bunda ölünün adı, doğum ve ölüm tarihleri yer alır. Bu iki tahta arasına bir ip gerilir. Bu ipe kefenden artan kumaş parçalarından ve ölüye hediye olarak getirilen yemenilerden ya da havlulardan bağlanır. Bu bez parçaları, yemeni ve havlulara “bayrak” denir. Bayrak bir sene boyunca kalır. Mezar yapılırken, mezarın içerisine konulur. Dedelerimizden beri devam eden bir gelenektir (K.K.24-25-26-11-28-29-22-44-41-40).

5.4.4.Mezarın Üzerine Eşya Bırakılması

Mezarın üzerine bir testi su konur. Eskiden ölen kişi sigara içiyorsa mezarının üzerine bir tabaka tütün konurdu. Eğer ölen kişi kadınsa mezarının üstüne oklava, erveç ya da süpürge konurdu. Erkelere ise sigara ve çakmak konurdu. Ölen kişi neyi seviyorsa onu mezarının başucuna koyarlardı (K.K.11-22-26).

Ölen kişinin sevdiği bir hayvan varsa bu hayvan götürülüp mezarının başına bağlanırdı. Dedem tavuk seviyor diye mezarının başına tavuk bağlamışlardı (K.K.11).

5.4.5. Mezar Taşının Yaptırılması

Senesi dolduktan sonra mezar taşı yaptırılır. Cenaze yakınlarından isteyenler, mezar taşına dörtlükler yazdırmaktadır. Bunlardan bazıları;

“Bak şu bahara şu güze

Ciğerimiz yandı tutuştu köze

İnsanoğlunu bir top beze

Saran yalan dünya değil misin?”

Bir başka mezar taşında;

“Dost istersen ALLAH yeter

Yar’ en istersen KUR’ AN yeter

Mal istersen KANAAT yeter

Düşman istersen NEFİS yeter

Nasihat istersen ÖLÜM yeter” yazmaktadır.

Kimi mezar taşlarına ise ailenin geldiği coğrafyanın neresi olduğunu anlatan dizeler yazılmıştır.

“Ey Âdemoğlu

Hüseyin adım

Taşımı oku, hürmet eyle

Neslim Türk oğlu Türk

Horasan’ dan gelme

Tanı yurdunu

Sahip ol

Düşmana verme

Boş geçme ruhuma

Fatiha yâd eyle”

“Ölüm beni erken aldı kalanları yasa saldı

Kendin burada olmasan da gözlerim yolda kaldı

Okursunuz taşımada öldüm genç yaşımda

Beni rahmetle anın ağlamayın başımda”

“Benbu dünyaya geldiğimde

El değmemiş gül gibiydim

Aradım derdime bulamadım çare

Hazan vurmuş güle döndüm

Ey İnsanoğlu!

Sen de geleceksin er ya da geç

Şu meyyit için bir Fatiha oku öyle geç”

Bazı mezar taşlarında ise ünlü şairlerin şiirleri yer almaktadır. Bir mezar taşında Nazım Hikmet’in Giderayak şiiri yazılmıştır.

“Giderayak işlerim var bitirilecek, giderayak

Ceylanı kurtardım avcının elinden ama daha baygın ayılamadı

Kopardım portakalı dalından ama daha kabuğu soyulamadı

Oldum yıldızlarla haşır neşir ama sayısı bir tamam sayılamadı

Kuyudan çektim suyu ama bardaklara koyulamadı

Güller dizildi tepsiye ama taştan fincan oyulamadı

Sevdalara doyulamadı

Giderayak işlerim var bitirilecek, giderayak”

Şiirler dışında mezar taşlarında bazı semboller de yer alır. Taşın ön kısmında ölen kişinin adı-soyadı, doğum-ölüm tarihleri yer alır. Taşın arka kısmında ağaç sembolü yer alır. Çam ağacına benzeyen bu ağacın uç kısmı eğiktir.

Ağaç sembolü dışında kazayağı sembolü yer almaktadır. Bu sembol köyde, uçayak olarak da adlandırılır. Ölü evinde cenazenin yıkandığı yerde uçayak şeklinde

çerağ yakılır. Kazayağı şeklindeki üçayak sembolü mezar taşlarında da yer alır. Yalnız bu sembolün dışında zeytin yaprakları bulunur.

Mezarlar incelendiğinde eski mezarların çoğu, yeraltında oda şeklinde oluşturulmuştur. Betonla kapatılmıştır. Üzerlerinde birer su testisi yer almaktadır. Şimdi bu şekilde yeraltında olan mezarlar yoktur.

Bazı mezar taşlarına ise ölen kişinin yüzü resmedilmiştir. Mermere ölen kişinin yüzü kazınmış, altında ise isim-soy isim, doğum ve ölüm tarihleri yer almaktadır.

5.5.Yas Tutma ve Başsağlığı ile ilgili Uygulamalar

Yas süresi ölüm gününden itibaren belirli günlerle gerçekleştirilen çeşitli uygulamalarla devam eder.

Yılmazköy’de yas tutma, ölüm anı ile başlar. Yas yerinde ölünün yakınları başsağlığı dileklerini kabul ederler. Yas tutma yakın akrabaları için ölünceye dek devam eder. Bu yas ancak ölen kişinin yanına gidince son bulur. Özellikle ilk kırk güne dikkat edilir. Kadın erkek kırk gün boyunca yas içindedirler. Evlerde televizyon, radyo açılmaz. Bu yasa cenaze evinin yakınında bulunan komşular da dâhil olur. Ölen kişinin yakın akrabaları kırk gün boyunca renkli, güllü, çiçekli yazmalar bağlamazlar. Ölünün yakın akrabaları olan kadınlar bir sene boyunca saçlarını boyamazlar, düğünlere gitmezler. Ölünün akrabalarından düğüne giden olsa dahi oynamaz (K.K.28-13-9-21-66).

Köyde önceleri ölünün yakınları kırk gün boyunca banyo yapmazlar, çamaşır yıkamazlardı. Yas tutarlardı. Bu uygulama bugün devam etmemektedir (K.K.44-40).

5.5.1.Ölünün Ardından Ağıt Yakma

“Bir törene bağlı olsun olmasın, acıklı bir olayı konu alan koşmalardır. Ağıtlar yalnız ölüm karşısında değil; savaş, yangın, sel, deprem gibi doğal afetler üzerine söylendiği gibi çeşitli kaza ve hastalıklar karşısında, askere ya da gurbete gidenlerin, baba evinden uğurlanan gelin kızların arkasından da söylenir” (Oğuz, 2008: 210).

“Ağıt, sevgililer, dostlar, büyükler için yazılır. Âşık şiirinde, ölüm üzerine düşünce üretilmez. Ölüm düşüncesi din ve tasavvuf anlayışıyla sınırlıdır. Daha çok ölümün yıkımına, kaybolan güzelliklere ve ölümün geride bıraktığı acılara ağlanır” (Artun, 2018: 184).

Köyde özellikle ağıt yakan insanlar yoktur. Ölünün yakınları ilk gün toplanıp, ölen kişinin iyi huylarını, güzel yönlerini anlatan doğaçlama ağıtlar söylerler, ölü için nefesler okurlar (K.K.11-12-66).

Ölen kişi için ağıt yakma veya arkasından nefesler okuma belli günlerde yapılan anma törenlerinde söylenir.

Ölü için yakılan ağıtlara örnekler;

“Uyumuş uyanmışım,

Uykuma doymamışım,

İpliklerim keserim,

Sen gitmişsin görmemişim” (K.K.6).

“O yana dönder beni,

Bu yana dönder beni,

Sol yanım yastık ister,

Sağ yanım sevdiğim” (K.K.6)

“Bir gün olur götürürler evinden,

Hakkın kelemine goma dilinden,

Kutulamazsın Azrail’in elinden,

Sultan Süleymanlar kadar ömrün olsa ne fayda”

Ölü için söylenen nefeslere örnekler;

“Muhammed Ali’ye selam gönderdi,

Oturduğu yeri pak etsin dedi,

Miraçtan gelince gene söyledi,

Yediği lokmayı hak etsin dedi” (K.K.6).

Ölümünden korkan yediği lokmayı hak etmek için çalışmalıdır. Ekmeğini hak edip yemelidir. Bu nefesi o yüzden okumaktadırlar(K.K.6).

“Bir dolu verdiler iç deyi,
Ardımızda heybet geldi kaç deyi,
Buzdan köprü kurdular geç deyi,
Yürüdüm üstüne tozlu yol oldu,
Hakikat evimizden bize yel oldu” (K.K.6).

“Kalktı havalandı gönülün kuşu,
Konmayınca gönül dosttan ayrılmaz.
Biçildi kefenim, ıladı suyum,
Yunmayınca gönül dosttan ayrılmaz” (K.K.6).

“Muhammed Ali’dir bu yolu kuran,
Hasanla Hüseyin’dir okunan Kur’an,
Zeynel Abidin’in kalbine gelen,
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

İmam bakır nur deryasını akıttı,
Şahinle zafer bizi sırdan okuttu,
Musayı Kazım göğe yükünü tuttu,
Meded Allah ya Muhammed ya Ali

İmamı Rızanın yeşildir donu,
Akıyor Taki’nin Naki’nin kanı,
Hasan Ali askerine ulaştır beni

Meded Allah ya Muhammed ya Ali

Sultan şah taim Ali Ali yazdırır,

Muhabbet deryasını mevün olan yüzdürür,

Muhammed Mehdi'ye böyle bildirir,

Meded Allah ya Muhammed ya Ali” (K.K.6).

Ölüde, hayırlarda böyle nefesleri okunur. Bağlantılarımızda bunlar çağırılır. Nefes okuyanlar, bunların şefaatinin görecektir. Bu sebeple hayırlarda nefes bilen söyler. Güvender önce saz çalıp söylemeye başlar. O söylerken okuduğu nefesi bilen kişiler varsa nefes alıp okur (K.K.6).

5.6.Ölüyü Anma Törenleri ile İlgili İnanç ve Uygulamalar

Anadolu'da ölüyü anma günleri çeşitli adlar alır. Yılmazköy'de yılın belirli günlerinde gerçekleştirilen anma günleri “ölü hayrı” olarak isimlendirilir.

“Ölünün toprağa gömülüştünden itibaren üçüncü, yedinci ve kırkıncı günlerinde ve yılında hayırlar yapılır” (Yetişen, 1986: 51).

Ölü hayrında, ölen kişinin ruhu için kurban kesilir, erkân yapılır. Belirli günlerde kesilen bu kurbanlar dışında ek yemekler yapılır, cemaat toplanır, bu yemekler ölen kişinin ruhuna dualar edilerek yenir (K.K.24-25-11-22).

Ölü hayırlarının yapılmasının sebebi; ölünün akrabalarında “biz bu dünyada yiyip içiyoruz, o da gittiği yurttan yesin, içsin” inancıdır (K.K.24-25-11).

Yusuf Ziya Yörükân, ölümlerin canı için aş pişirme, sebil yapıp su dağıtma gibi âdetlerin daha önce yaşanmış ve bütün Türklerin vicdanında temadi etmiş ve yaşamakta olan şeyler olduğunu söyler (Yörükân, 2015: 125).

5.6.1.İlk Günü (Birinci Gün)

İlk gün mezarlıktan gelince “yas yeri” alınır. İnsanların cenaze evinde toplanmasına “yas yeri almak” denir. Cenaze evine başsağlığı dilemek için gelenler, burada ölünün yakınlarının yasını ve üzüntüsünü paylaşırlar. İlk gün cenazeye katılanlar için, ölü yakınları imkânları el verdiğince yemekler hazırlar. Komşular evlerinde yemek olarak ne varsa getirir. Cenazeye katılanlar için büyük bir sofraya hazırlanır. Bu yemeklerden bir tepsi de ölü için hazırlanıp, mutfağa konur. İlk günden

itibaren üç gün boyunca ışıklar açık kalır. Ölünün yıkandığı yere kazayağı şeklinde hazırlanan üç çırağ konur, üç gün boyunca yakılır (K.K.25-28-26-67-68).

Cenazenin yıkandığı yere bir cere/testi konur. İçi su ile doldurulur. Bu kabın ağzına bir parça ekmek konur. Ölen kişi ilk gün gelip o ekmekten yer, o kaptan su içermiş. Bu cere/testi üç gün boyunca ölünün yıkandığı yerde kalır. Üç gün geçtikten sonra testideki su bir tülbent süzülür. Tülbendin üzerinde kıllar olur. Bu kıllar ölen kişiye aittir. Testinin içinde bu kılların olması ölünün üç gün boyunca evine geldiğini, testideki suyu içip testinin üzerine bırakılan ekmeği yediğini gösterir (K.K.44-68).

Köyde kimi insan yapılan yemeklerden biraz alıp, mezarlığa götürür. Ölen kişinin yakını, bu yemekleri mezarının üzerine koyar. O yemeklerden ölünün yiyeceğine inanılır (K.K.24).

Ölünün üzerinden çıkan kıyafetler ise, ölü yıkandıktan sonra kalan su ile yıkanır. Ardından bu kıyafetler ölünün yıkadığı yere serilir. Üç gün boyunca orada asılı kalır. Üçüncü gün geçtikten sonra bu kıyafetler asıldığı yerden alınır, kaldırılır. Bu kıyafetler mezar yapılırken ya mezarın içerisine konur ya da bu kıyafetleri hatıra olarak saklamak isteyen yakınlarına verilir (K.K.44-11-40-21).

Ölünün üzerine yatırıldığı battaniye, yatağındaki çarşafı, yıkanması için su kaynatılan kazan ve ölüyü yıkamakta kullanılan su kabağından yapılan tas, yıkandığı yerde üç gün boyunca kalır. Üç gün sonunda bu eşyalar oradan kaldırılır (K.K.11-22-44-40-21).

5.6.2.Üçüncü Günü

Üçüncü gün ölünün ruhu için kurban kesilir. Kesilen hayvan erkek olup, hiçbir uzvunda eksiklik, sakatlık olmamalıdır.

Saâdettin Yağmur Gömeç, gerek bugün Kök Tengri dinini sürdüren Türklerde, gerekse Müslüman olmuşlarda kurban için en makbul hayvanın erkek ve açık renkli olanlar olduğunu söyler (Gömeç, 2016: 101).

Tahtacılar kesilen kurbanların erkek olmasının sebebi; İsmail'e inen kurban koç olduğu içindir (K.K.24). Bu sebeple Yılmazköy'de de bu gelenek devam etmektedir.

Ölü hayrında kesilen kurban "kıyma kurban" olduğu için parçalanır. Öncelikle yedi bölgesinden alınan parçalar kaynatılır. Bu yedi bölge ayrı bir kazanda

kaynatılır. Geriye kalan kemikler kırılıp farklı bir kazanda kaynatılır. Kurbanın ciğeri ve eti ayrı kazanlarda kavrulur. Ölü hayrında kesilen kurban “kıyma kurban” olduğu için parçalanarak pişirilir. Tahtacılar bu anma günlerinde ilk olarak horozu, kurban keser. Çünkü horoz kesmek şarttır. Sayı olarak biri şart, diğerleri isteğe bağlıdır. Bir tane dışında kesilen horozlar, ailedeki diğer ölülerin hayrına olur. Köyde kurban edilen horozların rengi önemli değildir. Tek şart horozların uzuvlarının eksik olmaması ve ötmesidir. Kurbanlara ek olarak pilav, salata, helva yapılır. Toplum davet edilir. Ölünün hayrı için yemekler yenilir. Köyde hayırlarda yemekleri yapmakla görevli özel biri vardır. “Ana-bacı” dedikleri bu kadın, köyde erkânları gerçekleştiren mürebbi, gözcü ya da şavkçının eşi olur. Ana-bacı, yemekleri yapmadan önce niyaz eder. Görevi; yemekleri eşit bir şekilde dağıtmaktır (K.K.24-25-28-11-27-22-29-30).

Ölü için yapılan hayır yemekleri; kavurma, haşlama, pilav, salatadır. Bunlara ek olarak helva da yapılır. Helva kola ve nişastadan ya da irmikten yapılır. Ölü hayrında yapılmayan aşuredir. Aşure, kırk kurbanı ve asker kurbanlarında yapılır (K.K.49-46-5-48).

Ölü hayrında yapılan yemekler süpürge çalındıktan sonra yenir. Erkansız yemek yenmez (K.K.24).

5.6.3.Yedinci Günü

Üçüncü gününde yapılan uygulamalarla aynıdır (K.K.13-12-63-64).

5.6.4.Kırkinci Günü

Üçüncü ve yedinci günlerinde yapılan uygulamalarla aynıdır (K.K.30-27-66).

5.6.5.Elli İkinci Günü

Bu günün anması isteğe bağlıdır. İsteyen aile yapar. Bu gün kurban kesilmez. Yemekler hazırlanıp toplum davet edilir (K.K.28-31-67).

5.6.6.Yıldönümü

Birinci yıl dönümünde yapılanlar ölünün üçü, yedisi ve kırkında yapılanlarla aynıdır. Kurban kesilir, kemikleri ve etleri ayrı olarak pişirilir. Horoz kurban edilip, pişirilir. Yıldönümünde yemekler yenmeden önce “süpürge çalma” erkânı gerçekleştirilir. Kurban, erkânsız yenmez. “Kurban yenirse edep erkân ile rastgele yenirse irinle kandır” derler ve erkân için hazırlık yaparlar. Temiz bir oda seçilir. Post

serilir. Bu posta ortada mürebbi, sağına ve soluna gözcü ile şavkçı oturur. Mürebbi, gözcü ve şavkçı yerini aldıktan sonra cemaati oluşturanlar gelmeye başlar. Gelenler odanın kapısında asılı olan kuşaklarını bellerine bağlarlar. “Kement” adı verilen bu kuşaklar erkeklerin ikrar alırken kuşandıkları kuşaktır. Ettikleri yemini temsil eder. Başlarında ise “sarık” adı verilen bez bağlıdır. Bu ölmeden önce ölümü temsil eder. Erkâna girerken çoraplar çıkarılır, çünkü temiz olmaları gerekir. Deriden yapılmış urbayla ibadete girilmez çünkü murdardır. Erkan başlar. Selman, mürebbinin yanına süpürgeyle gelir, süpürgeyi koltuğunun altına alır. “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek mürebbiye abdest aldırır. Bu temsili bir abdesttir. Çünkü erkâna gelen herkes önceden abdestli olmak zorundadır. Mürebbinin parmaklarına su döker. Sonra kendisi abdest alır, ardından cemaate temsili abdesti aldırır. Mürebbi duasını eder. Süpürge çalma yapıldıktan sonra yemekler erkândaki cemaate ve topluma dağıtılır, yenilir. Böylece yıldönümü hayrı yapılmış olur, yas biter. Bundan sonra ölüsünü anmak isteyen, maddi durumu da el verirse her sene kurbanını kesebilir. Bu anma günlerinde hayırlarda yapılan yemeklerden mezara da götürülür (K.K.24-25-26-11-28-22-21).

Ölü hayrında süpürge çalınır ama semah oynanmaz. Semah doğum kırkında, baş kurbanında yapılan hayırlarda oynanır (K.K.5-51-7).

Ölü hayırlarında dolu (rakı, yapılan törenlerde bu isimle anılır) içilmez, semah oynanmaz (K.K.63).

Ölü hayrında yapılmayan bir uygulamada aşuredir. Aşure doğum kırkı, baş kurbanı ve asker kurbanında yapılır. Sadece ölü hayrında aşure yapılmaz. Aşure denilen tatlının içinde şeker, buğday, su olur. Muharrem’de yapılan aşureye benzemez. Muharrem’de yapılan aşurede on iki çeşit malzeme vardır. Hayırlarda ve baş bağlama töreni için yapılan aşurede üç çeşit malzeme mevcuttur (K.K.11-21).

Ölünün yıldönümü hayırları senesinden itibaren ister her sene ister ölünün yakın akrabası tarafından yıl içerisinde yapılır. Ölü için yapılan hayırda onun için kurban kesilir, yemekler verilir. Bu yemeklerde hayrı yapan kişi kurulan sofralara oturan kişilere su dağıtılmalıdır. Hayır sahibi eline su şişesi ve bir bardak alır, sofraları dolaşır. Sofradakiler bazen bir bardak ister bazen de bir yudum ister. Bu suyu içen ölen kişiye dua okur (K.K.46-66).

Ölü hayırlarında kesilen kurbanlar erkânsız yenmez. Bu erkânlara cemaat dışından insanlar girebilir. Ancak bu kişiler erkâna katılsa bile, tarikat abdesti alamazlar. Cemaattekilerden sonra yemek yiyebilirler. Cemaate dâhil olanlar ise erkâna girmeden önce çoraplarını çıkarır. Erkekler bellerindeki kemeri çıkarır. Kadın da erkek de kısa kollu bluz giymez. Erkekler başına dolak dolarlar, kadınlar ise başlarını bir yazma ile örterler (K.K.46-63-64-65-67-68).

Cemaat dışından olanlar sadece erkânlara girebilir. Ancak dedenin geldiğinde yapılan cemlere katılamazlar. Cemlere Musahipli olanlar ve ikrarı olanlar girebilir (K.K.63).

Ölüler için yapılan bu hayırlara katılmak önemlidir. Çünkü bu günlerde ölüler toplanmış, benim ziyafetime kim geldi kim gelmedi diye aralarında konuşurlar (K.K.24).

5.6.7.Perşembe Günü Hayırları

Köyde insanlar her perşembe günü öğleden sonra evlerinde ikram edilebilecek ne varsa sokak kapısının önüne çıkar ve sokaktan geçenlere ikram ederler. Bunlar; bökrek, helva, yağlı ekmek, meyve gibi her türlü yiyecek olabilir. Dağıtılan bu yiyeceklere “hak” denir. Amaç ölüleri memnun etmektir (K.K.21-22-63-64-13-24).

5.6.8.Yılmazköy Yöresi Ölüm İle İlgili Genel Değerlendirme

İnsan hayatının en son eşiği ölümdür. Yörede ölüm, hayatın önemli geçiş dönemlerinden biri olarak kabul edilir. Bu dönem etrafında birçok inanç ve uygulama mevcuttur. Yılmazköy’de ölüm bir yok oluş değil, “yurt değiştirme” olarak tanımlanır. Yöredeki inanca göre ölen kişi yok olmayacak dünya değiştirip, yeni ve sonsuz sürecek bir hayata başlayacaktır. Yörede ölüm öncesi hayvanların, rüyaların, eşyaların birer işaret verdiğiğine inanıp, buna göre önlem alınmaktadır. Önemli olan bu işaretleri fark etmek ve buna göre ölümden kaçınmak için önlem almaktır. Kişi yapacağı hayırlarla ve uygulamalarla ölümden kaçınabilmektedir. Ölüm anında ise kapının açık bırakılması, kapının girişine kimsenin oturmaması gerekmektedir. Bu uygulama ile Ölüm meleğine engel olunmayacaktır. Ölüm gerçekleşikten sonra, ölüne üzerine bıçak konularak başka bir ölüm önlenmeye çalışılır. Yılmazköy’de ahiret inancı mevcut olduğundan cenaze yeni bir hayata hazırlanır. Ölüye hediye getirilmesi uygulaması bunun kanıtıdır. Bu hediyeler yeni ölen kişiye toz karanfil,

havlu ya da yazmadır. Bu havlu ya da yazmaların bir kısmı daha sonra mezarın içerisine konur. Bir kısmı ise mezarın üzerine “bayrak” yapılıp, bir ipe asılır. Hediye getirilen karanfillerin bir kısmı cenazeye bir kısmı ise köyde önceden ölen insanlardır. İnanca göre; köyde önceden ölen insanlar hayattaki akrabalarından hediye bekler, unutulmadıklarını görünce mutlu olurlar. Bu hediyeleri öteki dünyaya götürecek olan kişi, yeni ölecektir. Ahiret inancının mevcut olduğunu gösteren bir diğer uygulama ise ölünün giydirilmesidir. Ölüye iç çamaşırı, üzerine pijama ya da gecelik, eğer ailesi isterse kadınlara “baş pırtısı” giydirilmektedir. Ayrıca mezarın içine ölünün kıyafetlerinin bulunduğu bohçalar yerleştirilir. Mezara kıyafet dışında ince bir yatak, yastık, çarşaf da konulur. Cenaze, “ölüm yatağı” denilen bu yatağa yatırılır. Üzerine ince bir yorgan da örtülür. Amaç; ölüyü rahat ettirmektir. Mezarın içine ölen kişinin sevdiği eşyaları da konur. Böylece ölen kişi başlayacağı yeni hayatına hazırlanmış olur. Ölüm gerçekleştikten sonra köyde ölümden kaçınmak için devam ettirilen uygulamalar vardır. Bunlardan bazıları; köyde cenaze olduğu duyulunca uyuyanların uyandırılması, halı ve kilimlerin dışarı çıkarılması, evdeki su dolu kapların boşaltılması, cenazenin yıkandığı kapların ters çevrilmesi gibi uygulamalardır. Cenaze defnedildikten sonra yapılan uygulamalardan biri ölünün yıkandığı yerde kazayağı şeklinde çıra yakılmasıdır. Ayrıca ölünün yıkandığı yere bir testi su ve üzerine bir dilim ekmek konur. Ölünün gelip bunları yiyip içeceğine inanılır. Köyde ilk günden itibaren ölünün üçünde, yedisinde, kırkında ve yıldönümünde kurban kesilip yemekler yapılır, köydeki insanlar davet edilip yedirilir. Amaç; ölünün ruhunu memnun etmek, kendilerini rahatsız etmesini önlemektir. Bu uygulamalarla ölü de memnun olacak, unutulmadığını anlayacak ve akrabalarını rahatsız etmeyecektir.

SONUÇ

İnsan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren aile, toplum ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültür ile karşılaşır.

Çalışma konumuz olan insan yaşamındaki geçiş dönemleri ve bu dönemler etrafında kümelenen halk inanç ve uygulamaları, gelenekler, görenekler kültürün önemli öğeleridir. Bu kültürel öğeler insanın dünyayı algılamasında ve anlamlandırmasında büyük rol üstlenirler.

Çalışmanın giriş bölümünde çalışmanın amacı, çalışmada kullanılan yöntemler ve çalışma konusu üzerine yapılan literatür taraması verilmiştir. Ardından “Tahtacı” isminin nerden geldiği, günümüzde Tahtacıların yerleşim yerleri, bağlı oldukları ocaklar ve çalışma alanımız olan Aydın ili Yılmazköy yöresi Tahtacılarının bağlı olduğu ocak hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Aydın ili ve Yılmazköy yöresinin tarihi, coğrafi özellikleri, sosyal yapısı, geçim kaynakları araştırılmıştır. Aydın İline bağlı Yılmazköy’ün tarihçesine dair kaynak kişilerle görüşmeler yapılmış ve derlenen bilgiler yazıya aktarılmıştır.

Aydın İli Yılmazköy halk kültürü içerisinde kökeni Orta Asya’ya dayanan gelenek, inanç ve uygulamalar mevcuttur. Bu gelenekler, görenekler, halk inançları ve halk arasında uygulanmakta olan pratikler, yeni kuşaklara aktarılarak geleceğe taşınmaktadır. Aydın İli Yılmazköy’ün bu özgün kültürü içinde insan hayatının önemli aşamaları olan geçiş dönemleri mühim bir yer teşkil eder. Doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölümden oluşan bu geçiş dönemleri etrafında halk inançları ve uygulamaları mevcuttur. Bu inanç ve uygulamaların gerçekleştirilmesindeki amaç; hayatın önemli dönemlerinde bireyi kutsamak ve bu dönemlerde karşılaşacağı zararlı etkilere karşı korumaktır.

Yılmazköy yöresinde geçiş dönemlerinin ilki doğumdur. Doğum, çalışmamızın birinci bölümünü oluşturmaktadır. Yörede doğum; yeni bir hayatın başlangıcı olarak görülür ve sevinçle karşılanır. Doğum öncesi; kısırlığın giderilmesi, gebelikten korunma, çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi, çocuğun sağlıklı ve güzel doğması için yapılan birçok kaçınma ve uygulama mevcuttur. Köyde çocuk sahibi olmak için en çok yapılan uygulama “adak adama”dır. Köyde bulunan yatırlara adak adayan kadınlar, dilekleri gerçekleşince yatıra verdiği sözü yerine getiriler. Yatırlara köyde büyük saygı gösterilmektedir. Çünkü yatırların insanlara zor zamanlarda yardımcı olmasının yanı sıra köyü koruduğu da düşünülmektedir. Köyde adak adayarak gebe kalan kadın hamilelik sürecinde birçok inanç ve uygulamayı yerine getirir. Örneğin; bebeği güzel olsun diye yere bakar, çocuğun yanağında gamze olsun diye ayva yer, bebekte et beni, ciğer beni ve gül şeklinde ben olmasın diye gebeliği süresince et doğramaz. Ciğer ve güle dokunmaz. Doğumun kolay geçmesi içinse gebeliğin sonlarına doğru eteğine buğday, darı alıp tavuklara atar. Doğum esnasında gerçekleştirilen uygulamalar gebe kadının yakınları tarafından yapılır. Doğum esnasında doğumun kolay geçmesi için Eşe-Fatma Ana’ya kestane adanır. Bunun

sebebi; Eşe-Fatma Ana'nın bilinen ilk ebeler olmasıdır. Doğum sonrasında ise bebeğin, annenin hatta evin dahi kırılanması ile anne ve bebeği bu geçiş döneminin zararlı etkilerinden korunmaya çalışır. Yörede bebeklere gerçekleştirilen halk hekimliği uygulamaları da vardır. Bebeğin sancısı olduğunda ya da teninin pişmemesi için yapılan uygulamalar buna örnektir.

Yörede bu uygulamalar yaşatılmasına rağmen genç kuşak; gebe kalmak, gebelikten korunmak ve doğum sonrası dönemde karşılaşılan problemlerde öncelikle doktora müracaat etmektedir. Doktor tavsiyelerinin yanı sıra yörede varlığını devam ettiren halk inanç ve uygulamalarına da riayet etmektedirler. Doğum sonrasında yapılan yarı kırk, kırklama, kırk kurbanı kesilmesi ise köydeki her ailenin gerçekleştirdiği ritüeller arasındadır. Çünkü köy halkı doğum sonrasında kutsal saydıkları bu törenleri anneyi ve bebeği bu dönemin zararlı etkilerinden korumak ve refaha çıkmak için yapar.

Köyde geçiş aşamalarının ikincisini sünnet oluşturur. Sünnet, yörede dinin gereği ve sağlık için gerekli bir şart olarak görülür. Çocuğa alınan sünnet kıyafetlerinin salavatlanarak giydirilmesi, sünnet sonrası çocuk için selamet kurbanı kesilmesi sünnetin önemli bir geçiş dönemi olarak görüldüğünü kanıtlar. Köyde sünnet çocukluktan erkeklige geçiş olarak nitelendirildiği için, yapılan törenler önem arz eder.

Köyde bir diğer geçiş aşaması askerliktir. Askerlik öncesi “yol kurbanı” kesilmesi, köydeki yatırlara anne ve oğlun birlikte gitmesi, yatıra adakta bulunup “emir bağlama”sı, genci korumak için yapılan uygulamalardır. Köydeki yatırların askerdeki genci koruyup, o süreçte ona yardımcı olacağına inanılır. Askere gidecek olan gencin ve annesinin yatırları ziyaret etmesi önemlidir. Çünkü anne-oğul böylece yatırlara duyduğu saygıyı ve güveni onlara göstermiş olur. Yatırlar kendilerine gösterilen bu saygıyı ve adakları karşılıksız bırakmayacak, gence askerde yardımcı olup, onu koruyacaklardır.

Askere gidecek olan genç ve ailesini akrabaları, köydeki komşuları sırayla yemeğe davet ederler. Böylece vedalaşmış olurlar. Askerin gideceği gün ise köy meydanında toplanan insanlar, askeri yolcu eder ve ona “uğur parası” verirler. Genç o gün köydeki herkesle özellikle tüm yaşlılara vedalaşır, öyle gider. Askerlik sonrası köye dönen genç büyük bir sevinçle karşılanır. Genç, eve sağ salim döndüğü için

kurban kesilir, yatırlara adanan adaklar yerine getirilir. Bu adakların yerine getirilmesi oldukça önemlidir. Eğer kendilerine verilen sözler tutulmazsa yatırların insanları cezalandıracağına inanılır. Askere gidip gelen genç artık yeni bir insan olmuş, zorluklarla mücadele etmeyi öğrenmiş ve hayatının önemli bir geçiş dönemini atlatmış olur.

Yörede bir diğer geçiş aşaması evlenmedir. Köydeki gençlerin evlenme kararı vermeden önce dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususlar evlenme yasaklarını oluşturur. Örneğin; yörede gençlerin muhit dışı (Sünni) biri ile evlilik yapması hoş karşılanmaz. Hatta muhit dışı evlilik yapan gencin ailesi cezalandırılır. Bu ceza; gencin ailesinin düşkün ilan edilmesidir. Düşkün ilan edilen kişiler cemlere, erkânlara, hayırlara katılamazlar. Günümüzde bu uygulama devam etmektedir. Ancak geçmişe nazaran verilen ceza süresi azaltılmıştır. Evlilik öncesi kız isteme, söz kesme, nişan törenleri köyde yaşayan geleneklere uygun şekilde gerçekleştirilir. Bu törenlerden sonra düğün yapılır. Düğün üç gün sürer. Düğün sırasında geline duvak düzülmesi, gelinin ata bindirilmesi, gelin alaylarının oluşturulması, kız ve erkek tarafının tepsilerle birbirlerine hediyeler göndermesi gibi uygulamalar vardır. Düğün sonrası ise soyu devam ettirme maksadıyla geline ocak yaktırılır. Ardından “baş bağlama” adı verilen bir törenle gençlerin evlendiği topluma duyurulur. Köyde evlilik sonrası ikrar alma, musahip olma, aşına ve peşine denilen dini törenler yapılır. Bu aşamalarla; Hz. Ali yoluna girmek, nefsi terbiye etmek, toplumsal birlik ve beraberlik gerçekleştirmek amaçlanır. Musahip, aşına, peşine olma bir zorunluluk arz etmese de toplumda kabul görme, toplumdaki bireyler arasındaki bağı güçlendirmesi dolayısıyla geçiş dönemleri içerisine dâhil edilmiştir. Köyde cıngıl/cıngıldaş olma devam eden bir uygulama değildir. Ancak önceden var olduğu için başlık altında genel bir incelemesi yapıp, derlenen bilgiler yazıya aktarılmıştır.

Çalışma konumuzu oluşturan geçiş aşamalarının sonuncusu ölümdür. Köyde ölümü haber veren işaretlerin bulunduğu inanılır. Bu işaretler; eşyalar, hayvanlar ve rüyalar aracılığıyla verilir. Bu işaretler önceden anlaşılırsa, gerçekleştirilecek uygulamalarla ölümden kaçınmanın mümkün olabileceği düşünülür. Ölüm sonrası ölüye kına yakmak, ölüye hediye götürmek ve ölüyü defnetmeden önce giydirmek, yörede ahirete dair inancın olduğunu gösterir. Ayrıca ölünün yıkandıktan sonra giydirilmesi, mezarının içine kıyafet bohçaları ve sevdiği eşyaların konması, cenaze mezara konmadan önce ince bir döşek olan “ölüm döşegi”nin serilip üzerine yastık

çarşaf konup ölünün bunların üzerine yatırılması ahiret inancının olduğunu gösteren diğer uygulamalardır. Kişi öldüğünde yok olmayıp yurt değiştirdiğine inanıldığı için bu uygulamalarla ölü diğer dünyadaki hayata hazırlanır. Cenaze defnedildikten sonra ise ilk günden başlayarak üç, yedi, kırk ve yıldönümlerinde hayırlar yapılarak ölünün ruhu memnun edilmeye çalışılır. Kendisi için hayırlar yapıldığını ve unutulmadığını gören ruh, memnun olup akrabalarını da rahatsız etmeyecektir.

Çalışmanın sonucunda yörede insan hayatının önemli geçiş dönemleri olan doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölüm eşiklerinin etrafında birçok inanç ve uygulamanın hâlâ canlılığını koruduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra pratikte devam ettirilmeyen uygulamalar da mevcuttur.

Yılmazköy’de yapılan alan araştırmasında yörede varlığını sürdüren geleneklerin, inanç ve uygulamaların Türk kültürünün bir yansıması olduğu tespit edilmiştir.

Özgün bir kültüre sahip olan Tahtacılar, atalarından devraldıklarını söyledikleri gelenekleri, görenekleri, uygulamaları hâlâ devam ettirmekte ve kültürlerini muhafaza etmektedirler. Korunan bu kültür genç kuşaklara aktararak devamlılığı sağlanmakta, geçmiş ile gelecek arasında âdeta bir köprü kurulmaktadır.

Bu çalışmayla Türk kültür varlığının somut verileri olan gelenekler, görenekler, inanç ve uygulamaları yazıya geçirip, bu mirası gelecek kuşaklara aktarmak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

YAZILI KAYNAKLAR

Acıpayamlı, O. (1962,Ocak-Haziran). Anadolu’da Nazarla İlgili Bazı Âdetİnanmalar.*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. Sayı:1-2. Cilt:XX. s.1-40.

Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etimolojik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Akın ve Ekici, B. M. (2012). Diyarbakır Yöresi Alevi Ocakları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 63. ss. 231-246.

Akın ve Yılmaz, B. O. (2016). Dede Garkın Ocağı’nın Diyarbakır Kolu ve Diyarbakır Kolundan Alınan İki Yeni Belge Üzerine Tarihî ve Edebî Bir İnceleme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.77. ss. 37-76.

- Akın ve Yılmaz, B. O. (2017). Şehy Ahmed Dede Ocağı'nın Yeniden Zuhuru: Teslim Abdal Ocağı (Yazılı Kaynaklar). *Alevilik- Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S. 72. ss. 72-138.
- Akın, B. (2014). Alevi Ocakları İle İlgili Tespit Edilebilen En Eski Tarihi Belge: Ağuıçen Ocağı Şeceresi. *Türk Kültür ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 70. ss. 15-38.
- Akın, B. (2016). Erkân Güncelleme Denemelerine Dair Tespitler ve ÇözümÖnerileri. 2. *Uluslararası Hacı Bektaş Veli Hoşgörü ve Barış Sempozyumu Sempozyum Bildirileri-08-10 Ekim 2015*. ss. 416-436.
- Akın, B. (2017). Alevî Cem Ritüellerinin Sınıflandırılması Sorunu ve Yeni Bir Sınıflandırma Önerisi. 9. *Milletlerarası Türk halk Kültürü Kongresi Gelenek Görenek İnançlar*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. ss. 45-61
- Akın, B. (2017). Alevilikte Ocak: Kavramsal Çerçeveye ve Tarihî Arka Plana Yeni Bir Bakış. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies*. S.17/2. ss. 239-264.
- Akın, E. (2018). Kültürel Bellek Aktarımında Sosyal Örgütlenme ve Kontrol Mekanizması İlişkisi: Musahiplik Kurumu Örneği. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S. 8. ss. 295-318.
- Aktakka, N. (Koord.). (2012). *Aydın Kültür Envanteri-I*. Ankara: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Aktakka, N. (2012). (Koord.). *Aydın İl Tarihi*. Aydın: T.C. Aydın Valiliği İl
- Altunkaya, S. (2019). Bir Kültür Coğrafyası Araştırması: Teke Yöresi Tahtacıları Örneği. Akdeniz Üniversitesi. SBE. Coğrafya Ana Bilim dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi*. (7. baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2018). *Aşıklık geleneği ve Aşık Edebiyatı*. Adana: Karahan
- Asan, V. (1997). *Tahtacı Türkmen Ozanları*. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı.
- Asan, V. (2005). Tahtacı Kimliği ve Tahtacı İnanç Merkezleri. *SDÜ İlahiyat Fakültesi Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu I Bildiriler ve Müzarekeler*. SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları No:20. Bilimsel Toplantılar Serisi.7. Isparta. ss. 203-215.
- Asan, V. (2012). *Tahtacı Gülmeleri ve Anıları*. Isparta. Kardelen Sanat Yayınları.
- Ataman Polat, E. (2015). Kocaeli Romanlarında (Akçakayran, Kozluk, Serdar, Tavşantepe) Geçiş Dönemleri. Kocaeli Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın Prestij. *Aydın Esnaf ve Sanatkârlar Sosyal ve Ekonomik Dayanışma Vakfı*. 2000
- Aydın Valiliği. (t.y.). *Türkiye Cumhuriyeti'nin Yetmişbeşinci Yılında Aydın*. Aydın.
- Aytaş, G. (2012). İttihat ve Terakki Döneminde Adana Valiliği Tarafından Tahtacı Yörükler Hakkında Hazırlanan Bir Rapor. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 63. ss. 59-76.
- Aytekin, S. (1995). *Vilayetname*. Ankara. Ayyıldız Yayınları.

- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük-Kubbealtıluğatı*. İstanbul. Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.
- Bacıoğlu, E. (2012). Yabancı Seyahatnamelerde Geçiş Dönemleri. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Biçici ve Çetin, H. N. (2016). Cep Saat Motifli Yakapınar Köyü Tahtacı Mezar Taşları. *Türk Kültür ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 79. ss. 143-169.
- Boratav, P. N. (2016). *Türk Mitolojisi (Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi)*. Ankara. BilgeSu Yayıncılık.
- Bozkurt, F. (1990). *Semahlar*. İstanbul. Cem Yayınevi.
- Bozkurt, F. (2005). *Buyruk (İmam Cafer-i Sadık Buyruğu)*. İstanbul. Kapı Yayınları.
- Bozkurt, F. (2012). Ocaklara ve Buyruk Kitaplarına Göre Çeşitli Alevi Gelenekleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 63. ss. 385-410.
- Bulut ve Bal, Ü. H. (2015). Sosyolojik Açından Tahtacı Grupların Araştırılması (Muğla Örneği). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 36. ss. 81-102.
- Bulut, Ü. (2014). Sosyolojik Açından Tahtacı Grupların Araştırılması (Muğla Örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi. SBE. Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Bülbül, D. (2006). Düziçi'nde Geçiş Dönemleri. Niğde Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Büyükokutan, A. (2005). Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinin Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri Üzerine Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Büyükokutan, A. (2007). Muğla Yöresi Alevi Türkmenlerinde Ölümle İlgili İnanç ve Pratikler. *TÜBAR*. S. XXI. ss. 63-86.
- Canbay Tatar ve Tatar, H. T. (2014). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ocak ve İşlevleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.69. ss. 61-80.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük (Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı)*. İstanbul. Ötüken Neşriyat.
- Çıblak Çoşkun, N. (2013). Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.68. ss.33-54.
- Çıblak, N. (2002). Anadolu'da Ölüm Sonrası Mezarlık Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler. *Türk Kültürü*. Yıl. XL. S. 474. ss. 605-614.
- Çıblak, N. (2003). Mersin Tahtacı Kültüründeki Terimler Üzerine Bir Deneme. *Folklor/Edebiyat*. C. IX. S.XXXIII. ss. 217-238.
- Çıblak, N. (2005). *Mersin Tahtacıları*. Ankara: Ürün yayınları
- Çifcibaşı, S. (2018). Nevşehir İli Derinkuyu İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çil, G. (2016). Kazdağı Tahtacı Türkmenleri'nde Evlilik ve Musahiplik Kurumu. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. SBE. Felesefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Dedekargınoğlu, H. (2010). Dünkü ve Bugünkü Alevîlik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*/56. ss. 327-348.
- Demirbağ, İ. (2019-Bahar). Tahtacı Semahlarının Hareket Olarak İncelenmesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Dergisi*. S.89. ss.71-81.
- Dilaver Yıldırım, K. (2013). Bergama Yöresi Tahtacı ve Çepni Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük). Trakya Üniversitesi. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Duymaz ve Şahin, A. H. (2008). Kaz Dağlarında Dağ, Ağaç ve Ocak Kültü Üzerine İnanç ve Uygulamalar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 11. S. 19. ss. 116-126.
- Ekici, M. (2004). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri, Geleneksel Yayınları*: Ankara
- Engin, İ. (1998). *Tahtacılar/Tahtacı Kimliğine ve Demografisine Giriş*. İstanbul: Ant Yayınları.
- Eroğlu, E. (2008). Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm). Sakarya Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Eröz, M. (1990). *Türkiye 'de Alevîlik ve Bektaşilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Ersal, M. (2007). Alevî-Bektaşî İnanç Sisteminde Hukuka Örnek: Veli Baba Sultan Ocağı Ahitnâmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. C. 4. S. 1. ss. 1-26.
- Ersal, M. (2011). Alevî İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 6/1 Winter. P.1058-1083, Turkey.
- Ersal, M. (2012). Şücaeddin Veli Ocağı: Balkan Alevîliğindeki Yeri, Rolü ve Önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 63. ss. 207-230.
- Ersal, M. (2016). *Alevîlik Kavramlar ve Ocak Sistemi-Çubuk Havzası Örneği*-Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi yayınları Araştırma Dizisi Yayınları: 25.
- Ersal, M. (2019). *Alevî Cem Zâkirliği*. Ankara: Barış Kitap.
- Ersal.M. Kayhan Kılıç, S. (Editörler). (2018). *Alevî Bektaşî Semahları I*. Ankara:Barış Kitap.
- Ersin Genç, S. (2017). Kemalpaşa Tahtacı Kültürü: Çınarköy Örneği. Ege Üniversitesi. SBE. Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Gökalp, Z. (1976). (Haz.Hikmet Dizdaroğlu). *Türk Töresi*. Ankara. Kültür bakanlığı.
- Gömeç, S. Y. (2016). *Şamanizm ve Eski Türk Dini*. Ankara. Berikan Yayınevi.
- Güre, M. (2015). Dinlerde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanç ve Uygulamalar. Ankara üniversitesi. SBE. Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Hamzaoğlu, F. (2010). Epik ve Mitolojik Destanlarda Geçiş Dönemleri. Karadeniz teknik Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kabataş Çetin, Ş. (2017). Antalya ve Samsun'da Yaşayan Yörüklerin Geçiş Dönemleri Âdet ve Uygulamaları. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kalafat, Y. (2011). *Türk Kültürlü Halklarda Ölüm*. (2. baskı). Ankara: Berikan Yayınevi.

Kanburoğlu, S. (2006). Türkiye Orman İşletmeciliğinde Odun Hammaddesi Üretiminde Tahtacıların Rolü. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. FBE. Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Yüksek Mühendislik Tezi.

Kaplan, A. (1998). Balıkesir Tahtacı Köyleri Kongurca ve Türkali'de Halk Bilimi Açısından Müzik Yapısının Araştırılması. Ankara Üniversitesi. SBE. Halkbilimi Bölümü Doktora Tezi.

Karaağaç, M. (2013). Malatya'da Geçiş Dönemleri. Cumhuriyet Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Halkbilimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Karaaslan, M. (2010). Kaşkay Türklerinde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm). Yüzüncü Yıl Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.

Kayabaşı, O. A. (2013). Taşeli Yöresi Geçiş Dönemleri. Gazi Üniversitesi. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.

Kayabaşı, O.A. (2016). Taşeli Yöresi Tahtacılarının Geçiş Dönemlerinde Mitolojik Unsurlar. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. S.78. ss.139-158.

Kayalı, N. (2010). Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri. Mersin Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kayhan Kılıç, S. (2014). Seyyid Ali sultan Ocağında Çamlıca Süreğinin İkrar Ritüeli. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.71. ss. 35-54.

Kocadayı, A. (2013). Kaşdişlen Tahtacılarının Dini ve Sosyo-Kültürel Yapısı. Marmara Üniversitesi. SBE. İlahiyat Anabilim Dalı. İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kolukırık, S. (2010). Mekân, Kültür ve Kimlik: Isparta Tahtacılarında Mekânın Sosyal Anlamı. *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World Turks)*. S.2. ss. 87-100.

Korkmaz, E. (2016). *Alevîlik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*. İstanbul:AnahtarKitaplar Yayınevi.

Korkmaz, İ. (2018). Bir Çepni Zâkiri: Nadir kesin ve Zâkirliği.*Alevîlik ve Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S.17. ss. 119-136.

Köktan, Y. (2008). Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm). Sakarya Üniversitesi, SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora tezi.

Kumarlıtaşoğlu, S. (2011). Tahtacılarda Bir Göç Töreni: Ocak Ayırma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. S.14. ss. 211-224.

- Kuşçi, A. (2018). Orta Toros Tahtacıları: Tarih, Kültür ve Medeniyet. Mustafa Kemal Üniversitesi. SBE. Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Küçük, F. (2017). Alevi-Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Ocağı Örneği. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. SBE. Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Küçük, M. (2009). *Cemaat-ı Tahtacıyan*. İstanbul: Horasan Yayınları.KültürTurizm Müdürlüğü.
- Mecek, S. (2014). Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme. Afyon Kocatepe Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi.
- Melikoff, I. (1993). Uyur İdik Uyardılar. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Melikoff, I. (2011). Kırklar'ın Cemi'nde. (T. Alptekin. Çev.). İstanbul: Demos Yayınları
- Morkoç, K. (2018). İzmir'de yaşayan Balkan Türkleri ve Müslümanlarının (Arnavutluk, Bulgaristan, Kosova, Makedonya, Yunanistan) Geçiş Dönemleri üzerine Bir İnceleme. Ege Üniversitesi. SBE. Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Mutlu, H. K. (2010). Balıkesir Tahtacı Türkmenleri Ağzının Fonetik Özellikleri. *Diyalektolog*. S.1. ss. 21-46.
- Noyan, B. (1999). *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*. Cilt:2. Ankara: Ardıç Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2015). *Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*.İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ocak, A.Y. (2017). *Babailer İsyanı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Oğuz, M.Ö. (Editör). (2008).*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yayınları:Ankara
- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi*. C.II. Ankara. Türk tarih Kurumu.
- Örnek, S. V. (2016). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Bilgesu.
- Özcan, D. (2016). Uşak Yöresinde Evlilikle İlgili Ritüel ve Büyüsel İçerikli Pratikler. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*. Yıl:9. S.XXVIII. ss.259-272.
- Özdemir, M. (2014). Kozluören Köyü (Manisa İli Soma İlçesi) Tahtacı Kadın Giyimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 6. ss. 167-180.
- Rençber, F. (2013). Adıyaman Yöresi Alevi Ocakları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. S.35. ss. 159-170.
- Saltaş, E. (2016). Ardahan'ın Merkez Köylerinde Geçiş Dönemleri. Ardahan Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Seçinti, M. S. (2014). Gaziantep İslahiye İlçesi Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm). Gaziantep Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Selçuk, A. (2004). Tahtacıların Doğum İle İlgili İnanç ve Uygulamalarına Fenomolojik Bir Yaklaşım. *TÜBAR*. S. XVI. s.s. 163-180.

- Selçuk, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri/Tahtacılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sert, T. (2018). Ahmet Yesevî'nin Hikmetleri ile Yunus Emre Divânı'nın hayatın Geçiş Dönemleri Açısından Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi .SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Seyhan, S. (2001). Silifke Yöresinde Yaşayan Tahtacı Oymakları Halk Türküleri. Selçuk Üniversitesi. SBE. Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı. Müzik Öğretmenliği Bilim dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Sümer, F. (1962). Ağaç-Eriler. *Belleten*. T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu. Ankara. C. XXVI. S. 103. ss. 521-528.
- Şahin, H. İ. (2014). Kazdağlarında Ayin ve Şiir: Tahtacı Türkmenlerinin Sazandarlık/Zâkirlik Geleneği Üzerine. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S.10. ss. 141-165.
- Şapolyo, E. B. (1964). *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul. Türkiye Yayınevi.
- Şener, C. (2006). *Türkiye'de yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*. İstanbul: Etik Yayınları
- T.C. Kültür Bakanlığı.1. *Akdeniz Yöresi Türk Kültür Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*. Antalya.
- Tamay, S. (2002). İzmir Yöresi Tahtacı Semahları'nın Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi. Ege Üniversitesi. SBE. Temel Bilimler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tamay, S. (2009). Bir İbadet Ritüeli Olarak Semah ve Tahtacı Turnalar Semahının Halk Bilimi ve Müzik Bilimi Açısından İncelenmesi. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S.1. ss. 163-185.
- Tamay, S. (2009). Tahtacı Semahları ve Mengi (İnceleme ve Metinler). Ege Üniversitesi. SBE. Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı. Türk Halk Bilimi Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Telci, C. (2016). Cemaat-i Tahtacıyan: Aydın Sancağı'nda Vergiden Muaf Tahtacı Topluluğu (XV.-XIX. Yüzyıllar). *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S.13. s.s. 5-34.
- Tepeköylü, İ. (2012). İstanbul Ermenilerinde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm). Kocaeli Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tire, M. (2012). Tarsus Tahtacılarında Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi (Çamalan ve Kaburgediği Köyleri Örneği). Süleyman Demirel Üniversitesi. SBE. İlahiyat Fakültesi. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Dinler Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Türbedar, Ö. (2011). Düzce halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm). Anadolu Üniversitesi. SBE. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük (K-Z)*. Ankara.
- Uluocak, Ş. (2014). Kazdağı Tahtacı Türkmen Kozmolojisinde "Hakka Yürümek". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S.71. ss. 55-82.

Unsurlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*/78.ss. 139-158.

Vatandaş, C. (2004). Bir İnanç ve Kültür Havzası Olarak Toroslar (Silifke, Mut Tahtacıları). *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri*. Ankara. ss. 1229-1255.

Yaman, A. (2011). Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 60. ss. 43-64.

Yaman, A.(2013).*Alevîlik ve Kızılbaşlığın Gizli Tarihi*. Kalipso yayınları, İstanbul

Yeşil, Y. (2014-Kış). Türk Dünyasında Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. C.3. S.9. ss.117-136.

Yetişen, R. (1986). Tahtacı Aşiretleri (Adet, Gelenek ve Görenekleri). İzmir. Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık.

Yıldız, H. (2011). Amasya Yöresi Alevi Ocakları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C. 4. S.19. ss. 228-242.

Yılmaz ve Akın. O. B. (2016). Kutsal Sözün Belleği Olarak Cönkler: Alevi Erkânına Ait Bir Cönk Üzerinde Ritüelîk ve Edebi Bir İnceleme. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*. S. 13. ss. 60-110.

Yörükân, Y. Z. (2015). *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar*. (Haz. Yörükân. T.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Yörükân, Y. Z. (2016). *Müslümanlıktan Evvel Türk dinleri Şamanizm*. İstanbul:Ötüken Yayınevi.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.muglakulturturizm.gov.tr/TR-73678/sigla-yagi-ve-gunluk-kabugu.html>-Erişim Tarihi- 27.05.2019

http://yilmazkoyoo.meb.k12.tr/09/01/713366/okulumuz_hakkinda.html-Erişim Tarihi- 18.05.2019

<https://islamansiklopedisi.org.tr> – Erişim Tarihi- 19.05.2019

KAYNAK KİŞİ DİZİNİ

K.K.1.Gülçin Can-Yılmazköy-35-Ortaokul mezunu-Ev hanımı

K.K.2.Merve Ünlü-Yılmazköy-33-Ortaokul mezunu-Ev hanımı

K.K.3.Gülistan Şafak-Yılmazköy-68-Okuma yazma var-Ev hanımı

K.K.4.Şerife Şen-Yılmazköy-72-Okuma yazma var-Ev hanımı

K.K.5.Sevil Çıbık-Yılmazköy-İlkokul mezunu-Bakkal

K.K.6.Gülperi Özden-Yılmazköy-80-İlkokul mezunu-Ev hanımı

K.K.7.Elif Akın-Yılmazköy-76-Okuma yazma var-Ev hanımı

K.K.8.Safiye Bayrak-Yılmazköy-84-Okuma yazma var-Ev hanımı

K.K.9.Dudu Eroğlu-Yılmazköy-40-Lise mezunu-Ev hanımı

K.K.10.Fatma Yıldırım-Yılmazköy-33-Ortaokul mezunu-Ev hanımı

- K.K.11.Sultan Yonca-Yılmazköy-61-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.12.Neşe Can-Yılmazköy-57-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.13.Birgül Semet-Yılmazköy-56-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.14.Fatma Eroğlu-Yılmazköy-69-Okuma yazma yok-Ev hanımı
 K.K.15.Neşe Yonca-Yılmazköy-26-Üniversite mezunu
 K.K.16.Avşer Çıbık-Yılmazköy-Okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.17.Nihal Yonca-Yılmazköy-30-Üniversite mezunu-İşçi
 K.K.18.Esin Çıbık-Yılmazköy-28-Ortaokul mezunu
 K.K.19.Elif Can-Yılmazköy-29-Lise mezunu-İşçi
 K.K.20.Fatma Tosun-Yılmazköy-80-Okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.21.Gülcan Yonca-Yılmazköy-53-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.22.Ayşe Ergün-Yılmazköy-75-Okuma yazma yok-Ev hanımı
 K.K.23.Gülizar Can-Yılmazköy-65-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.24.İsmail Gacar-Aydın-50-Yüksek okul mezunu-Ege Tahtacı Kültür Dernekleri Genel Merkezi Başkan Yardımcısı (Derneğin Aydın Şube Müdürü)
 K.K.25.Yasemin Gacar-Aydın-46-Lise mezunu-İşçi
 K.K.26.Hüseyin Yonca-Yılmazköy-59-Ortaokul mezunu-Emekli
 K.K.27.Güllü Can-Yılmazköy-57-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.28.Hasan Ergün-Yılmazköy-61-Ortaokul mezunu
 K.K.29.Şahin Can-Yılmazköy-49-Ortaokul mezunu-Yılmazköy eski muhtarı
 K.K.30.Bariş Yönaçar-Yılmazköy-41-Lise mezunu-İşçi
 K.K.31.Ayşe Şengül-Yılmazköy-63-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.32.Birgül Can-Yılmazköy-56-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.33.Zeynal Serin-Yılmazköy-72-Okuma yazma var-Emekli
 K.K.34.Gazi Kurt-Yılmazköy-61-İlkokul mezunu-Emekli
 K.K.35.Ahmet Ergün-Yılmazköy-61-Lise mezunu-Emekli
 K.K.36.Hakan Ünlü-Yılmazköy-29-Lise mezunu-İşçi
 K.K.37.Ali Bayrak-Yılmazköy-32-Lise mezunu-Bakkal
 K.K.38.Ahmet Eroğlu-Yılmazköy-70-İlkokul mezunu-Emekli
 K.K.39.Ali Çelik-Yılmazköy-19-Lise mezunu
 K.K.40.Nurcan Şahan-Yılmazköy-53-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.41.Elif Yavaş-Yılmazköy-50-Ortaokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.42.Semra Dülger-Yılmazköy-65-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.43.Adını Vermek İstemeyen Kaynak Kişi-Yılmazköy
 K.K.44.Ayşe Can-Yılmazköy-50-Ortaokul mezunu-ev hanımı

- K.K.45.Elif Serin-Yılmazköy-75-Okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.46.Kadın Özmen-Yılmazköy-65-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.47.Esma Tosun-Yılmazköy-32-Üniversite mezunu-Bankacı
 K.K.48.Sultan Can-Yılmazköy-67-İlkokul mezunu-Emekli
 K.K.49.Sultan Ergün-Yılmazköy-62-Okuma yazma var-Emekli
 K.K.50.Belgin Yavaş-Yılmazköy-28-Lise mezunu-İşçi
 K.K.51.Elif Minez-Yılmazköy-55-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.52.Elif Can-Yılmazköy-60-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.53.Fatma Akcan-Yılmazköy-82-ilkokul mezunu-Emekli
 K.K.54.Yusuf Yeşildağ-Yılmazköy-48-Üniversite mezunu-Terzi
 K.K.55.Gönül Bayrak-Yılmazköy-61-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.56.Ömür Özmen-Yılmazköy-40-lise mezunu-Ev hanımı
 K.K.57.Hüsniye Tosun-Yılmazköy-45-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.58.Nuran Can-Yılmazköy-52-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 KK.59.Melek Çelik-Yılmazköy-49-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.60.Elif Akmen-Yılmazköy-68-Okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.61.Elif Gevrek-Yılmazköy-79-Okuma yazma yok-Emekli
 K.K.62.Sevim Üzen-Yılmazköy-80-Okuma yazma var-Emekli
 K.K.63.Nergiz Dülger-Yılmazköy-62-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.64.Akkız Çavuş-Yılmazköy-70-okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.65.Fatma Özdemir-Yılmazköy-68-Okuma yazma var-Ev hanımı
 K.K.66.Ali Özmen-Yılmazköy-71-İlkokul mezunu-Emekli
 K.K.67.Fatma Akmen-Yılmazköy-77-Okuma yazma yok-Ev hanımı
 K.K.68.Gülşay Kara-Yılmazköy-51-İlkokul mezunu-İşçi
 K.K.69.Murat can-Yılmazköy-69-İlkokul mezunu-Mürebbi/Rehber
 K.K.70.Ayşe Sement-Yılmazköy-94-Okuma yazma yok
 K.K.71.Elif Sement-Yılmazköy-59-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.72.Şehriban Çelikel-Yılmazköy-62-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.73.Elif Şahan-Yılmazköy-70-İlkokul mezunu-Ev hanımı
 K.K.74.Hasan Yavuz-Yılmazköy-20-Lise mezunu
 K.K.75.Zeki Ergül-Yılmazköy-55-Ortaokul mezunu-Muhtar azası
 K.K.76.Gülistan Dülger-Yılmazköy-80-Okuma-yazma yok-Ev hanımı
 K.K.77.Mustafa Semet-Yılmazköy-63-İlkokul mezunu-Rehber/Mürebbi

EK.1.FOTOĞRAFLAR

Foto 1:Doğum Kırkında Nine ve Torunu

Foto 2:Doğum Kırkında Baş Pirtüsü Giyen Anne

Foto 3:Kına Gecesi

Foto 4:Kınada Çerez Dağıtımı

Foto 5:Ayakta Çitime Kına

Foto 6:Yeni Geline Çitime Kına

Foto 7:Damat Tepsisi

Foto 8: Damat Tepsisini Taşıyan Çocuklar

Foto 9:Gelin Tepsilerini Taşıyan Çocuklar

Foto 10:Gelin Tepsisi

Foto 11:Çiracılar

Foto 12:Düğün Alayı

Foto 13:Gelinin Duvaklanması

Foto 14:Gelin ve Görüm

Foto 15:Gelin Duvaklanırken Başında Tutulan Kına

Foto 16:Pembe Duvağıyla Gelin

Foto 17: Takı Merasimi

Foto 18: Takılan Takıların Sergilenmesi

Foto 19:Geline Al Kuşak Bağlanması

Foto 20:Görüm, Gelin Alayında

Foto 21:Duvak Düzme/Gelinin Kepezlenmesi

Foto 22:Gelinin Baba Evinden Ayrılışı

Foto 23:Gelinin Erkek Evine Götürülüşü

Foto 24:Gelin Alayı

Foto 25:Gelinin Atını Çeken Kayınbaba

Foto 26:Gelin Aynası Taşıyan Kızlar

Foto 27:Gelin Arabası

Foto 28:Gelinin Erkek Evine Girişi

Foto 29:Nişan Merasimi

Foto 30:Nişanda Davetlilere Dağıtılan Magnet

Foto 31:Düğünde Genç Kızlara Dağıtılan Taç ve Bileklik

Foto 32:Düğün Davetiyeleri

Foto 33:Cırtlık Ağacından Yapılan Nazarlık

Foto 34:Nazarlık Yapan Kadınlar

Foto 35:Golan Adı Verilen İp

Foto 36:Golan Örmeye Kullanılan Aletler

Foto 37:Golan Örmede Kullanılan "Kılıç" Adı Verilen Alet

Foto 38:Erkeklerin Başına Bağladıkları Yağlık/Dolak/Sarık

Foto 39:Eski Bir Fermene

Foto 40:Eski Bir Üç Etek/Entari/Entari

Foto 41:Köynek

Foto 42:Köy Meydanında Sergilenen Fermeneler

Foto 43:Fermene Diken Terzi

Foto 44:Üç Etek/Entari

Foto 45: Pullu Keten

Foto 46: Boyna Bağlanan Önlük

Foto 47:Tennik

Foto 48:Bele Bağlanan Önlük

Foto 49:Yedi Renkten Oluşan Büyük Al, Kuşak

Foto 50:Baş Bağlama Törenine Gelen Davetliler

Foto 51:Baş Bağlama Törenine Gelen Davetlilerin Elini Öpüp Hediye Veren Gelin

Foto 52:Baş Bağlamada Lokum ve Bisküvi Dağıtılması

Foto 53:Başı Bağlanan Gelin

Foto 54:Baş Bağlama Töreninde Kurulan Sofralardan Biri

Foto 55:Erkânda Semaha Duran Bacı ve Derviş

Foto 56:Niyaz Etme

Foto 57:Dara Durma

Foto 58:Kementler

Foto 59:Süpürge Çalmada Kullanılan Süpürge ve İbrik

Foto 60:Mürebiden Dua Alan Ana-bacı/Çömceci

Foto 61:Yemek Yapan Ana-bacı

Foto 62:Erkân Sonrası Yemek Yiyen Cemaat

Foto 63:Yemek Pişiren Ana-bacı ve Yardımcıları

Foto 64:Ölü Hayrı İçin Toplanan İnsanlar

Foto 65:Askerlerin Emir Bağladıkları Bir Yatır

Foto 66:Yılmazk6y Mezarlığı

Foto 67:Üzerine Bayrak Gerilen Bebek Mezarı

Foto 68:Üzerine Bayrak Gerilen Bir Mezar

Foto 69: Mersin Ağacı Dallarıyla Kaplanmış Bir Mezar

Foto 70: Üzerine Su Dolu Testiler Konan Mezarlar

Foto 71:Ölenin Yüzünün Kazındığı Bir Mezar Taşı

Foto 72:Üzerinde Horasan'dan Gelindiğini Anlatan Eski Bir Mezar Taşı

